

Jegyzőkönyv*

az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottságának
2009. május 22-én, pénteken, 10.00 órakor
az Országház Felsőházi termében
"Tájgazdálkodás, tájfajtak, génmegőrzés"
címmel megtartott
nyílt napjáról

Tartalomjegyzék

Program

Az ülés résztvevői

Levezető elnökök

Előadók

Megjelentek

Megnyitó, köszöntők

Font Sándor bizottsági elnök köszöntője és megnyitója

Dr. Fülöp Sándor, a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának köszöntője

Általános kérdéskörök

Biodiverzitás, agro-biodiverzitás

Rodics Katalin (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium)

Az agro-biodiverzitás változásának történeti folyamata

Gyulai Ferenc (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet)

Haszonnövény-génkészleteink helyzete

Holly László (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet)

Haszonállat-génkészleteink helyzete

Bodó Imre (Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum, Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesülete)

Génbankok mint a gének bankjai

Heszky László (Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar)

A génmegőrzés jelenlegi intézményrendszere és fejlesztési lehetőségei

Lajkó Ákos (Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal)

Nemzetközi összefüggések

A haszonnövény-génmegőrzés nemzetközi helyzete

Jozef Turok (IPGRI)

A haszonállat-génmegőrzés nemzetközi helyzete

Elli Broxham (SAVE Alapítvány, Svájc)

Az európai gazdálkodók pótolhatatlan hozzájárulása a biodiverzitás megőrzéséhez és megújításához

Guy Kastler (Francia Paraszti Vetőmag Hálózat)

Mezőgazdasági, természetvédelmi, gazdasági és társadalmi összefüggések

Környezet- és tájgazdálkodási rendszerek és a génmegőrzés

Ángyán József (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, a Mezőgazdasági bizottság tagja)

A génmegőrzés és a helyi fajták szerepe az ökológiai gazdálkodásban

Roszik Péter (Biokontroll Hungária Nonprofit Kft.)

Természetvédelem és agro-biodiverzitás

Vajna Tamásné Madarassy Anikó (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium)

Az agro-biodiverzitás gazdasági-társadalmi összefüggései

Bela Györgyi (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, ESSRG kutatócsoport)

Kormányzati álláspontok

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium álláspontja

Sándor István (Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium)

A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium álláspontja

Haraszthy László (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium)

A Jánossy Andor-díj átadása

Jánossy Andor munkásságának bemutatása

Holly László (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet)

A díj átadása, laudáció

Szenthe Ádám (Öko-Forrás Közhasznú Alapítvány)

Felkért hozzászólások

Haszonnövénycsoportok helyzete

Horváth Lajos (MgSzH Agrárbotanika Központ, Tápiószéle): Szántóföldi növények

Zatykó Lajos (Zöldségtermesztési Kutató Intézet, Budatétény): Zöldségfélék

Kozma Pál (Pécsi Tudományegyetem): Szőlő

Surányi Dezső (Ceglédi Gyümölcskutató Intézet): Gyümölcs

Szabó Tibor (Újfehértói Gyümölcssteresztési Kutató és Szaktanácsadó Kht.): Gyümölcs

Tóth Magdolna (Budapesti Corvinus Egyetem): Gyümölcs

Bernáth Jenő (Budapesti Corvinus Egyetem): Gyógynövények

Schmidt Gábor (Budapesti Corvinus Egyetem): Dísznövények

Bach István (Nyugat-magyarországi Egyetem): Erdészet

Lehoczkine Tornai Judit (Budapesti Corvinus Egyetem): Mikroorganizmusok

Haszonállatfajok helyzete

Gera István (Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesülete): Szarvasmarha

Mihók Sándor (Magyar Lótenyésztő és Lovas Szervezetek Szövetsége, Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum):

Ló

Hajduk Péter (Magyar Juh- és Kecsketenyésztő Szövetség): Juh, kecske

Tóth Péter (Mangalicatenyésztők Országos Egyesülete, Állattenyésztési és Takarmányozási Kutató Intézet): Sertés

Szalay István (Magyar Kisállat-nemesítők Génmegőrző Egyesülete, Állattenyésztési és Takarmányozási Kutató Intézet):

Baromfi, nyúl

Szalainé Mátray Enikő (Magyar Méhtenyésztők Országos Egyesülete, Állattenyésztési és Takarmányozási Kutató

Intézet): Méh

Jeney Zsigmond (Halászati és Öntözési Kutató Intézet): Hal

Gazda-érdekképviseletek, szakmai és civil szervezetek álláspontja

Bagi Béla (Magosz)

Tóth István (Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége)

Mikula Lajos (AGRYA Fiatal Gazdák Magyarországi Szövetsége)

Kőváryné Bartha Ágnes (Bács-Kiskun Megyei Agrárkamara)

Fekete Balázs (Magyar Állattenyésztők Szövetsége)

Czeller Gábor (Magyar Biokultúra Szövetség)

Werli József (Magyar Pékszövetség)

Szabadkai Andrea (Szövetség az Élő Tiszáért)

Márai Géza (Ökológiai Egyesület)

Kiss Csilla (Védegylet)

Lantos Gedő Ibolya (Ormánság Alapítvány)

Czumpf Attila (Természetes Életmód Alapítvány)

Helyszíni vita, kérdések, hozzászólások, válaszok

Az országgyűlési nyílt nap ajánlásai, zárása

Ángyán József, az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottságának tagja

Program

Megnyitó, köszöntők

Font Sándor, az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottsága elnökének megnyitója és köszöntője

Szili Katalin, az Országgyűlés elnökének üzenete

Fülöp Sándor, a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának köszöntője

Plenáris előadások

1. Általános kérdéskörök

Rodics Katalin (KvVM): Biodiverzitás, agro-biodiverzitás

Gyulai Ferenc (SZIE-KTI): Az agro-biodiverzitás változásának történeti folyamata

Holly László (SZIE-KTI): Haszonnövény-génkészleteink helyzete

Bodó Imre-Mihók Sándor (DE-ATC-MSZTE): Haszonállat-génkészleteink helyzete

Heszky László (SZIE-MKK): Génbankok mint a gének bankjai

Lajkó Ákos (MgSzH): A génmegőrzés jelenlegi intézményrendszere és fejlesztési lehetőségei

2. Nemzetközi összefüggések

Jozef Turok (IPGRI): A haszonnövény-génmegőrzés nemzetközi helyzete

Elli Broxham-Hans-Peter Grunenfelder: (SAVE Alapítvány, Svájc): A haszonállat-génmegőrzés nemzetközi helyzete

Guy Kastler (Francia Paraszti Vetőmag Hálózat): Az európai gazdálkodók pótolhatatlan hozzájárulása a biodiverzitás megőrzéséhez és megújításához

3. Mezőgazdasági, természetvédelmi, gazdasági és társadalmi összefüggések

Ángyán József (SZIE-KTI): Környezet- és tájgazdálkodási rendszerek és a génmegőrzés

Roszik Péter (Biokontroll Hungária Nonprofit Kft.): A génmegőrzés és a helyi fajták szerepe az ökológiai gazdálkodásban

Vajna Tamásné Madarassy Anikó (KvVM): Természetvédelem és agro-biodiverzitás

Bela Györgyi (SZIE-KTI-ESSRG): Az agro-biodiverzitás gazdasági-társadalmi összefüggései

4. Kormányzati álláspontok

Sándor István (FVM): A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium álláspontja

Haraszthy László (KvVM): A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium álláspontja

A Jánossy Andor-díj átadása

Jánossy Andor munkásságának bemutatása (Szenthe Ádám)

A Jánossy Andor-díj átadása (Font Sándor, Bordás-Varga Nóra)

Felkért hozzászólások

5. Haszonnövénycsoportok helyzete

Horváth Lajos (MgSzH-ABK, Tápiószele): Szántóföldi növények

Zatykó Lajos (ZKI, Budatétény): Zöldségfélék

Kozma Pál (PTE, Pécs): Szőlő

Surányi Dezső (CGYK, Cegléd): Gyümölcs

Szabó Tibor (Újfehértói Gyümölcsstermesztési Kutató és Szaktanácsadó Kht.): Gyümölcs

Tóth Magdolna (CE, Budapest): Gyümölcs

Bernáth Jenő (CE, Budapest): Gyógynövények

Schmidt Gábor (CE, Budapest): Dísznövények

Bach István (MgSzH-NKI): Erdészet

Lehoczkiné Tornai Judit (CE, Budapest): Mikroorganizmusok

6. Haszonállatfajok helyzete

Gera István-Bodó Imre (MSZTE): Szarvasmarha

Mihók Sándor-Bodó Imre (MLLSZ-DE-ATC): Ló

Boda Mihály-Hajduk Péter (MJKSZ): Juh, kecske

Tóth Péter-Rátky József (MOE-ÁTK): Sertés

Szalay István-Virág Györgyi (MGE-ÁTK): Baromfi, nyúl

Békési László-Szalainé Mátray Enikő-Kováts Károly (MMOE-ÁTK): Méh

Jeney Zsigmond-Váradai László-Bakos János-Gorda Sándor (HAKI): Hal

7. Gazda-érdekképviseletek, szakmai és civil szervezetek álláspontja

Bagi Béla (Magosz)

Tóth István (MOSZ)

Mikula Lajos (AGRYA Fialat Gazdák Magyarországi Szövetsége)

Kőváryné Bartha Ágnes (Bács-Kiskun Megyei Agrárkamara)

Fekete Balázs, Wagenhoffer Zsombor (Magyar Állattenyésztők Szövetsége)

Czeller Gábor (Magyar Biokultúra Szövetség)

Werli József (Magyar Pékszövetség)

Szabadkai Andrea (Szövetség az Élő Tiszáért)

Márai Géza (Ökológiai Egyesület)

Kiss Csilla (Védegylet)

Horváth Gergő (Tudatos Vásárlók Egyesülete)

Lantos Gedő Ibolya (Ormánság Alapítvány)

Czumpf Attila (Természetes Életmód Alapítvány)

Varga Géza (Szövetség az Élelmiszer-önrendelkezésért)

Helyszíni vita, kérdések, hozzászólások, válaszok

8. Kérdések, hozzászólások, válaszok

9. Az országgyűlési nyílt nap ajánlásai, zárása

Az ülés résztvevői

Levezető elnökök

Font Sándor, az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottságának elnöke
Jakab István, az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottságának alelnöke
Ángyán József, az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottságának tagja
Heszky László egyetemi tanár
Bodó Imre egyetemi tanár
Márai Géza (Ökológiai Egyesület)

Előadók

Dr. Fülöp Sándor, a jövő nemzedékek országgyűlési biztosa
Dr. Rodics Katalin (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium)
Gyulai Ferenc (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet)
Holly László (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet)
Bodó Imre (Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum, Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesülete)
Heszky László (Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar)
Lajkó Ákos (Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal)
Jozef Turok (IPGRI)
Elli Broxham (SAVE Alapítvány, Svájc)
Guy Kastler (Francia Paraszti Vetőmag Hálózat)
Ángyán József (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet)
Roszík Péter (Biokontroll Hungária Nonprofit Kft.)
Vajna Tamásné Madarassy Anikó (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium)
Bela Györgyi (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, ESSRG kutatócsoport)
Sándor István (Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium)
Haraszthy László (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium)

Megjelentek

A regisztrációs ív szerint

(Az ülés kezdetének időpontja: 10 óra 12 perc)

Megnyitó, köszöntők

Font Sándor bizottsági elnök köszöntője és megnyitója

FONT SÁNDOR, az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottságának elnöke, az ülés levezető elnöke (a továbbiakban ELNÖK): Jó napot kívánok! Szeretettel köszöntöm mindazokat, akik elfogadták az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottságának meghívását a mai ülésünkre. Mai ülésünknek a „Tájgazdálkodás, tájfajták, génmegőrzés” címet adtuk, és egy országgyűlési nyílt nap keretében szeretnénk erről a témakörrel beszélni.

Engedjék meg, hogy jelezzem, Szili Katalin házelnök asszony vállalta a fővédnökséget, ugyancsak fővédnökséget vállalt Fülöp Sándor, a jövő nemzedékek országgyűlési biztosa, valamint Pálincás József, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke. Külön köszöntöm a jelen lévő Fülöp Sándort, a jövő nemzedékek országgyűlési biztosa, akinek a köszöntés után majd szót adok. Köszönjük szépen, hogy személyesen is megtisztelti rendezvényünket. *(Taps.)*

Engedjék meg, hogy felolvassam dr. Szili Katalin, a magyar parlament házelnökének hozzánk intézett üzenetét.

"Nagy örömmre szolgál, hogy az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottsága a mai nyílt napot a tájgazdálkodás, a tájfajták és a génmegőrzés lehetőségeinek hazai áttekintésének szenteli, ezzel a témaválasztással méltóképp ünnepelve meg a biodiverzitás világnapját. A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács azonos időpontban kezdődő ülése miatt azonban most csak levélben üdvözölhetem a meghívott vendégeket és a bizottság tagjait, képviselőtársaimat is. Ugyanakkor biztosíthatom önöket, hogy nem csupán házigazdaként, az Országgyűlés elnökeként vállaltam el rendezvényük társvédnöki szerepét. Ma, amikor egyre nyilvánvalóbb, hogy új utat kell keresnünk az emberi civilizáció

és természeti környezetünk együttélésére, minden lehetőséget meg kell ragadnunk a fenyegető veszélyek számba vételére. A mai alkalmat is ki kell használnunk a megoldások keresésére, hiszen Konrad Lorenz etológus elhíresült szavaival élve: ma már az emberi gondolkodásban beálló legkisebb változás is nagyobb jelentőségű a túlélés szempontjából, mint amit az életért az evolúció tehet.

A földi ökoszisztémák 60 százalékát bizonyítottan súlyosan károsította az emberi tevékenység, klímánk változása kedvezőtlen irányba halad, modern, globalizált civilizációnk pedig maga alá gyűrni látszik évezredek áthagyományozott, emberi közösségek által fenntartott kultúráinkat. Új fejlődési irányra, új megközelítmódra van hát szükség. Az eddig követett, fenntartható gazdasági növekedés mítosza megdőlt, vele mindazok a teóriák, melyek ettől várták a társadalmi jólét emelkedését, a környezet megőrzését szolgáló erőforrások rendelkezésre állását, a béke és igazság korszakának beköszöntét. Helyette fenntartható fejlődésről, ambícióink megváltoztatásáról kell gondolkodnunk, mert mai életvitelünk már most is a meglévónél egyharmaddal nagyobb bolygót igényelne. Ökológiai lábnyomunk ennyivel haladja meg a Föld valós eltartó képességét, ennek számításba vétele nélkül nincs élhető jövőnk.

Sok tekintetben vissza kell térni progresszív hagyományainkhoz, melyek közül az egyik teljes bizonyossággal a tájgazdálkodás. A globális kihívásokra olyan lokális válaszokat kell adnunk, melyekkel nemcsak a természettel való együttélésünk harmóniáját, hanem az értelmes és boldog emberi élet lehetőségét is elérhetjük. Ezért hát kultúrájukat megőrizni képes közösségekben kell gondolkodnunk akkor is, amikor látszólag szakmai kérdéseket veszünk számba. Meggyőződésem, hogy ezt teszik ma önök.

Tanácskozásukhoz sok sikert kívánok. Dr. Szili Katalin."

Köszönjük szépen elnök asszonynak az üdvözlő gondolatait.

A Magyar Tudományos Akadémia elnökétől is hasonló köszöntést kaptunk, jelezve elnök úr részéről, hogy személyesen nem tud jelen lenni más, előre lekötött fontos programja miatt. Az esemény tematikája és célja kiemelkedő fontosságú - írja elnök úr -, ezért érdekes eredményeket hozó és további lendületet adó tanácskozást kíván a mai nap ülésének.

Itt szeretném megjegyezni, hogy köztársasági elnök úr is külön köszöntötte és sok sikert kíván a mai tanácskozásnak .

Engedjék meg, hogy mielőtt megadnám a szót a jövő nemzedékek ombudsmanjának, Fülöp Sándor úrnak, visszatekintsünk a Mezőgazdasági bizottság 2006 óta e témakörben végzett munkájára.

Nem kérdéses, merem állítani, mivel magam harmadik ciklusban vagyok a Mezőgazdasági bizottság tagja, egy új kihívással és új szellemiséggel is találkozott a Mezőgazdasági bizottság. Egyik parlamenti ciklusban sem foglalkoztunk annyit genetikai értékeinkkel, tájmegőrzéssel, tájfajtaikkal, mint a 2006. év óta. Nem kérdéses, ebben az időszakban már az Európai Unió tagjaként kellett újragondolnunk, hogy egy nagy közösségben mégis milyen értékeink vannak, amelyeket nem feloldva ebben a globalizált világban, nemzeti kincsünk meg kell hogy tartsunk. Ennek a logikának nagyon nagy szereplője, úttörője dr. Ángyán József képviselőtársunk, akinek sokat köszönhetünk e szellemiség bizottságba való behozatala terén. E témakör tekintetében sikerült 2006 novemberében nyílt napon szerveznünk ugyanebben az ülésteremben „Mezőgazdasági géntechnológia” címmel. Sok résztvevőre emlékszem, akik most is itt ülnek a padsorokban. Állítom, hogy ennek a munkával az elindulásával sikerült azt az álláspontot továbbra is képviselnünk, hogy Magyarország egyelőre nem látja kívánatosnak a genetikailag módosított növények rendszerszerű termesztését. Nagyon sokat küzdöttünk ezért az Unióban; hála isten, már a legmagasabb szinten is elfogadták kormányzati körökben ezen álláspontunkat, így sikerült néhány hónappal ezelőtt is a moratórium fenntartása nagyon nagy összefogással, a civil szervezetek különösen nagy, hatékony támogatásával.

Ennek a logikai gondolatnak volt a következő része, amikor az idén Tápíószelén az Agrobotanikai Központban kihelyezett ülést tartottunk, és itt is a gyökereinket, a lehetőségeinket kerestük. A génbankok költségvetési forrásának támogatásához nyújtottunk segítséget, mert szeretnénk, hogy mindazok az értékek, amit ők évszázados termelési kultúrát követően megőriztek és ma a kezükben van, ezek ne vesszenek el, hiszen tönkretenni egy pillanat műve lehet költségvetési eszközökkel, de ezt újra felépíteni - azt hiszem, a teremben lévők pontosan tudják - majdhogynem szinte lehetetlen.

Ugyancsak ezt a logikánkat követte Hortobágyon a Természetvédelmi és Génmegőrző Kht.-nál 2009. április 24-én megtartott kihelyezett ülésünk, amikor a magyar ökológiai gazdálkodás helyzetéről és a fejlődés lehetőségeiről tanácskozott a bizottságunk.

S merem mondani, hogy a mai nyílt ülésünk az eddigi tevékenységünknek talán egyfajta összefoglalója is lehet, de nem lezárása; remélem, hogy nem lezárása. Hiszen látjuk, hogy ahogy változik a világ, az ökológiai bizonytalanság, a

természeti környezetek időnkénti pusztulása azt jelenti, hogy ennek a folyamatnak kell, hogy egy védelmezője, párhuzamos figyelője, egy lokátora, receptora legyen, és én merem azt mondani, hogy míg azok a civil szervezetek, amelyekkel szoros kapcsolatban együtt dolgozunk, ők ezt a feladatot vállalják, mi a törvényhozás területén szeretnénk ugyanezt a vállalást megtenni.

Mint ahogy a napirendi pontoknál önök láthatták, a délelőtti munka második blokkjába külföldi előadókat hívtunk meg, hogy lássuk a nemzetközi összefüggéseket is. Külön szeretném köszönteni azokat a nemzetközi vendégeinket, akik elfogadták a meghívást: Jozef Turok Szlovákiából (*Taps.*), köszönjük, hogy jelenlétével segíti a munkánkat; Svájcban Elli Broxham (*Taps.*); Franciaországból pedig Guy Kastler (*Taps.*). Őket halljuk majd a második blokkban - szeretettel köszöntöm önöket.

Engedjék meg, hogy ezen felvezető gondolatok után, mint ahogy jeleztem is, megadjam a szót rendezvényünk köszöntésére Fülöp Sándornak, a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának.

Parancsoljon, országgyűlési biztos úr! (*Taps.*)

Dr. Fülöp Sándor, a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának köszöntője

DR. FÜLÖP SÁNDOR, a jövő nemzedékek országgyűlési biztosa: Köszönöm, elnök úr. Tisztelt Tanácskozás! Mindenekelőtt szeretném kifejezni nagyrabeccsülésemet a szervezőknek azért, hogy ezt a konferenciát létrehozták, és azért, hogy azzal a szemlélettel hozták létre, amit a programban mindannyian látunk, amely szemlélet tükrözi azt a komplexitást, azt a beágyazottságot, amely a tájgazdálkodás, a biológiai-genetikai változatosság megőrzése problémáinak a helyzetét tükrözi.

Arra gondolok, hogy nemcsak a vadon élő, illetőleg a mezőgazdasági növény- és állatfajták változatosságának csökkenésével, elvesztésével kell szembenéznünk, hanem ugyanez az elszegényedési folyamat társadalmi szinten is végbemegy; életformák, kultúrák változatosságának elvesztésével kell szembenéznünk a globalizáció során. S úgy gondolom, ez a program, amely a mai napon előttünk áll, tükrözi ezt a beágyazottságot, és azt is, hogy a globalizáció, az információs forradalom kerekeit visszafelé forgatni nem tudnánk úgysem, meg kell próbálni együtt élni vele, a hátrányait kiküszöbölni - ezt szoktuk alternatív, jó globalizációnak nevezni. Ez ma még inkább csak hit kérdése, mintsem valódi folyamatok.

Hogy miért vagyok itt, mi indokolja azt, hogy ezt a megtisztelő feladatot kaptam, hogy önökhöz szólhatok itt? Valószínűleg két projektünknek, a jövő nemzedékek országgyűlési biztosa irodája két tevékenységének köszönhető ez. Az első ehhez a tágabb kontextushoz kapcsolódik, amit említettem. Az irodánk egy hatéves projektet indított, Kajner Péter kollégánk vezetésével, a projekt címe „A fenntarthatóság előőrsei”. Arra gondoltunk, hogy nagyon rövid időn belül, akár néhány éven, de mindenképpen néhány évtizeden belül az emberiség rájön arra, hogy a jelenlegi életmód, ez a plázakultúra nem igazán fenntartható, nem igazán folytatható, és akkor majd elkezdjük tekergetni a nyakunkat, hogy mégis akkor milyen lehetőségeink vannak. Ezért próbáljuk összegyűjteni, mint annak idején Bartók és Kodály a kis gramofonjával, azokat a még meglevő, ősi, de nem feltétlenül ősi, de mindenképpen törekeny és könnyen eltűnő helyi életmódmegoldásokat, amelyek az élelmiszer-önrendelkezésben, hulladékmentes életmódban, alternatív erőforrások sikeres felhasználásában a fenntarthatóságnak legalább a csíráit megmutatják. Szeretnénk ezt a gyűjteményt szükség esetén a szélesebb társadalom rendelkezésére bocsátani majd - meggyőződésünk, hogy erre szükség lesz -, és addig is ezeket a kis fenntartható régiókat, akár csak néhány falu vagy néhány család közösségét szeretnénk felkarolni, egymással összekapcsolni, a módszert terjeszteni és másoknak is kívánatosá tenni.

A másik témakör, ami miatt itt vagyok, az az, hogy büszkélkedhet az irodánk azzal, hogy mi magunk is, a magunk szerény erejével próbáltunk a növényi genetikai erőforrások megőrzéséért tenni valamit. Nagyon komoly nemzetközi dokumentumok, a FAO- és a biodiverzitás-egyezmény és a hazai 2003. évi LII. törvény nagyon komoly jogi kötelezettségeket támasztanak a genetikai erőforrások megőrzésével szemben, mégis a gyakorlatban a tavalyi év végén - elnök úr már utalt rá - azt tapasztaltuk, hogy a világ egyik legfontosabb génbankja, a tápiószelei Agrobotonikai Központ költségvetési támogatásának a lehetősége eltűnt egy időre. Nem beszélve arról, hogy a központ korábban is sok viszontagságon ment keresztül, az önállósága megszűnt, később pedig elég furcsa módon egy hatóság részlegeként működött. Úgyhogy büszke vagyok rá, hogy sikerült végül nekünk is annak a csapatnak a részévé válni, amelyik a nyilvánosság figyelmének felhívásával, illetőleg szakmai érvekkel el tudta érni, hogy a tervezettnél, noha a szükségesnél semmiképpen sem, de a kilátásba helyezetttnél is több, 600 millió forintos költségvetési keretet kapott az intézet.

Itt most egy pillanatra hadd álljak meg. Környezetvédelmi ügyet soha nem lehet letenni, soha nem lehet véglegesen megnyerni. Ebben az ügyben is nagyon tanulságos, hogy mindjárt az év elején egy aránytalanul nagy összeget, 200 millió forintot zároltak a gazdasági nehézségekre hivatkozással az intézet költségvetéséből, amit mi mindenképpen

ellenzünk és próbálunk ellene tenni, és támogatjuk a génbanki szaktestület azon javaslatát, hogy a tápiószelei Agrobotanikai Központ önállóságát állítsák helyre, és stabil költségvetési biztonságot teremtsenek a számára.

Ezzel kapcsolatban még egy-két gondolatot ha megengednek. Azt gondolom, nagyon nagy lehetőségek vannak ebben a génbankban. Picit előbb kapcsolatot kellene a közeljövőben teremteni a gazdálkodással, erre mindenképpen szükség lesz; a részvételi nemesítés elősegítésére gondolok. A gazdálkodók már ma is kérhetnek és kaphatnak felszaporításra tájfajta szaporító anyagokat, ugyanakkor kereskedelmi forgalomba ezek nem kerülhetnek. Segíteni kell, meg kell oldani ezt a problémát, nyilván egy szofisztikált jogi problémáról van szó. S tágabb összefüggésekben megint hadd utaljak arra, hogy nem lehet csak elszigetelten kezelni ezt a problémát, tágabb összefüggésekben is segítenünk kell ezeknek a tájfajtáknak az elterjesztését, például egyebek között a fogyasztók oldaláról bátorítani kell az ilyen növényekből készült ételek fogyasztását, tehát ez egész rendszert kell együtt kezelni. Nagyon sok indoka van ennek: a klímaváltozás és egyáltalán az élelmiszer-biztonság. A jövő nemzedékek országgyűlési biztosának irodájában mi meg vagyunk győződve arról, hogy az élelmiszer-biztonság problémáját a világban nem a génmódosított növényekkel lehet megoldani, hanem a helyi géngazdagság megfelelő használatával.

Ez nyilván egy komplex feladat, amit a szakmák, több érintett tárca, civil szervezetek, gazdálkodók összefogásával lehet megoldani, és egy ilyen komplex tanácskozás, amelynek ma elébe nézünk, ezt a célt segítheti. Ehhez kívánok önöknek nagyon sok sikert.

Köszönöm szépen. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen ombudsman úrnak a köszöntését.

Tisztelt Tanácskozás! Szeretném jelezni, hogy a délelőtti folyamán az ülés levezetésében segítségemre lesznek Jakab István úr, a Mezőgazdasági bizottság alelnöke, a Magosz országos elnöke, valamint Ángyán József tanár úr. A délutáni szakaszban pedig Heszky László professzor úr, egyetemi tanár, Bodó Imre egyetemi tanár, valamint a szervezők részéről Márai Géza tanár úr és Ángyán József tanár úr fogja az ülést vezetni.

Itt még egyszer szeretném megköszönni Ángyán József tanár úrnak azt az áldozatos munkát amellyel a mai ülésünk technikai háttérét összeszervezte. Rengeteg tanácskozást, konzultációt folytatott a felkért előadók tekintetében. S ezúton is szeretném köszönteni azokat az előadókat, akik vállalták, hogy megszólaljanak, és a saját területükről érkezett fontos gondolatokat itt majd elmondják.

Szeretném jelezni a tanácskozásnak, hogy kiosztásra került, illetve aki még nem kapta meg, elérhető egy ajánlási tervezet a mai ülésnapunk összefoglalója, illetve szellemisége tekintetében. Kérem szépen, hogy ezt tanulmányozva, amikor majd erre sor kerül a délutáni időszakban, ehhez is tegyék meg az észrevételüket, hogy egy egységes ajánlást tudjunk kiadni a mai nap összefoglalójaként.

Általános kérdéskörök

Most pedig napirendünk első részéhez értünk: az általános kérdéskörökhöz. Szeretném jelezni, hogy a délelőtti felszólalók számára 14 perc áll rendelkezésre, szigorúan. A 13. percben minden levezető elnöknek feladata lesz, hogy jelezze az előadónak, hogy egy perce maradt már csak hátra. Csak így tudjuk tartani azt a feszes programot, amelyet elterveztünk, hiszen este 6 óráig leszünk itt, mindössze egy szünet beiktatásával. Kérem, hogy a délutáni előadókra is gondolva, mindenki szigorúan tartsa be az előadási keretét.

Szólítom az általános kérdéskörök tekintetében első előadónkat, Rodics Katalint, a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumtól: Biodiverzitás, agro-biodiverzitás címmel tartsa meg előadását. Parancsoljon, Katalin!

Biodiverzitás, agro-biodiverzitás

Rodics Katalin (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium)

RODICS KATALIN (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium): Köszönöm szépen. Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Mezőgazdasági Bizottság! Tisztelt Tanácskozás! Kedves Barátaink! Megtisztelő számomra, hogy az első előadóként ebben a témában itt lehetek, és hogy a Parlament falai közé tudtuk emelni a tájfajták témáját. Köszönöm ezt mindenkinek, aki az elmúlt években is ezen dolgozott, és főleg azoknak az engem követő előadónak és hozzászólóknak, akik az egész életüket ennek szentelték.

Én pedig személyesen egy kis szatmári falunak, Nagyhódos bölcs öregeinek szeretném megköszönni, hogy idevezettek, és legyenek ők is itt jelen ezen a helyen és napon, legalább e képek erejéig, és rajtuk keresztül szeretném megköszönni a

nagyon keményen dolgozó, nemzedékeken keresztül ezen fáradozó parasztságunknak azt, hogy egyáltalán beszélhetünk erről a témáról itt most, s hogy a munkájukkal olyan gazdagságot és értékeket hagytak ránk, ami megóvhat bennünket, ha kellően jó kézzel, a jó gazda kezével bánunk ezekkel az értékekkel, még e nagyon súlyos válságokkal küzdő világunkban is. Úgyhogy az előadásom első perceit nekik szeretném felajánlani.

A biológiai sokféleségről szóló egyezmény a természetvédelemnek lehetőséget nyújtott arra, hogy e témába bekapcsolódjon, és feljogosított minket arra, hogy egyáltalán szerepet vállaljunk e problémás kérdéskör megoldásában. Ennek az egyezménynek három nagyon egyszerű mondat fogalmazza meg a fő célját, és ha mindazt, amit ez megfogalmaz, megtartanánk és ennek megfelelően élnénk, s ha belegondolnak, akár a magánéletünktől kezdve a társadalmon keresztül a legfőbb döntéshozók szintjéig ezek alapján hoznánk meg a döntéseinket, akkor kijuthatnánk a világ válságából.

Az első a földi élet minden formájának és ennek sokszínűségének a védelme. Ma már a természetvédelem is ezek alapján gondolkodik; nemcsak a védett fajok, védett területek, hanem minden földi élőlény genetikai változatosságának megőrzése a cél.

A második alappillére az egyezménynek a fenntartható módon való használat, amit sajnos nagyon sokat hangoztatunk, de a gyakorlatban ezt a gazdasági érdekek felülírják.

A harmadik pillér a genetikai erőforrásokból származó haszon igazságos elosztása és általában az erőforrásokból származó haszon igazságos elosztása, ami szintén a társadalom minden szintjén igény lehetne. Maga az egyezmény elsősorban a fejlődő világ és a fejlett világ között feszülő feszültségek megoldására szeretné ezt felhasználni és ezt a kérdést megoldani, el kell mondanom, hogy eddig minden gyakorlatilag hasznosítható lépés nélkül.

Ez az egyezmény elsősorban a növényvilágra koncentrál. A növényvilág kicsit mostohagyerek volt; az állatokra mindig könnyebb az embereket mozgósítani, közelebb állnak hozzánk. Úgyhogy az egyezmény felvállalta azt, hogy odafigyel a növényvilágra, és megalkotta, 2002-ben fogadta el nagyon sok tudós részvételével azt a világstratégiát, amelyben mind a vadon élő növények, mind az agro-biodiverzitás megőrzésének fő céljait fogalmazta meg. Ezek közül én azokat emelem ki, amelyek a mai tanácskozás szempontjából fontosak, és hangsúlyozom, hogy miután ezt az egyezményt Magyarország elfogadta, aláírta, ez minden országra, így ránk is kötelező feladatokat ró.

A mezőgazdasági területek legalább 30 százalékán kellene a növények sokféleségének megőrzésével összeegyeztethető módon gazdálkodnunk. A kultúrnövények és egyéb, társadalmi-gazdasági szempontból fontos növényeink genetikai sokféleségének legalább 70 százalékát meg kellene óvnunk, és ami nagyon-nagyon fontos, hogy az ehhez kapcsolódó hagyományos tudást is.

Az emberek megélhetését és az élelmiszer-biztonság fenntartását segítő növényi erőforrások csökkenését meg kell állítani. Növelni kellene a megfelelő képzettséggel rendelkező és a növénymegőrzéssel foglalkozó szakemberek számát, és létre kell hozni, ahol még nincs - hála istennek, nekünk van, úgyhogy nálunk meg kell erősíteni -, a növénymegőrzéssel foglalkozó hálózatokat, beleértve a génbankokat is.

Ezek az egyezmény előírásai. Most nézzük, hogyan áll a növényvilág és ezen belül az agro-biodiverzitás, nagyon röviden.

A ma ismert, közel 300 ezer magasabb rendű növényünk egyharmada, közel 100 ezer veszélyeztetett. Az okokat nem mondom el, mindannyian ismerjük. Az, hogy az agro-biodiverzitás hogyan áll, és egyáltalán mennyire szűk a fajok tekintetében ez a spektrum, arra egy közismert számadat, hogy a 300 ezer tápláléknövényünk közül mindössze 20 faj adja az emberiség növényi táplálékának 80 százalékát. Ez a fajok beszűkülése. De hogy a fajok belül a fajták beszűkülése is milyen súlyos, arra a FAO becslése adott adatokat: elvesztettük az elmúlt száz évben a genetikai sokféleségét ezeknek a fajtáknak, 70 százalékuk eltűnt, a maradék 25 százalék is veszélyeztetett.

A természetvédelem és az agro-biodiverzitás pedig nagyon összefügg. Ezt az FVM-es kollégákkal együtt mindig hangsúlyozzuk, hogy hosszú távon közösek a céljaink, még ha néha feszültségek termelődnek is. Valójában a mezőgazdaság erősen befolyásolja a természetvédelem lehetőségeit, és fordítva is: a mezőgazdaság termelékenysége abszolút attól függ, hogy milyen a körülötte lévő természet, mennyire gazdag. Gondolhatunk itt a talajra, a beporzó rovarokra, kártevőkre. Erre néhány példát emeltem csak ki: több mint 10 ezer beporzó fajt ismerünk, ezek méhek, lepkék, denevérek, és az összes növényfaj felét, ami táplálékunkként szolgál, ezek a fajok porozzák be. Nem közömbös, hogy kipusztulnak vagy sem.

Ha egészséges rendszer lenne körülöttünk, akkor a terményeink lehetséges rovarkárosítóinak több mint 90 százaléka

ezekkel féken tartható lenne. Ma azonban peszticideket használunk, amelyeknek az ára 54 milliárd dollár/év. Ha ezt esetleg a természet megőrzésére fordítanánk, kevesebb kárt okoznánk.

Mindannyian tudjuk, hogy ez a nagyon erős fajtaszámcsökkenés és a néhány fajtának az egész világon egyeduralkodóvá válása a világ élelmezését teszi nagyon-nagyon sebezhetővé, és eltünteti az alapjait a jövőbeni nemesítésnek. Hogy miért csökken ez ilyen rohamosan? Először is a jogszabályi feltételekre kell odafigyelnünk. Ma csak államilag elismert növényfajta termelhető és forgalmazható, s mivel ennek feltétele az is, hogy ezek egyöntetűek legyenek, a táj- és helyi fajtáink pedig abszolút azért olyan értékesek, mert rendkívül változatosak, és ezzel biztosítják a környezethez való tökéletes alkalmazkodást, ezért ezek a szabályozási rendszerek sajnos nem teszik lehetővé azt, hogy ezek kereskedelmi forgalomba kerüljenek, és így lassan eltűnnek. Ez sajnos az egész világon egy egységes, rossz szemléletű jogi szabályozásnak a következménye.

A másik veszélyforrás, amit ki kell mondanunk, a multinacionális cégek érdekei. Ezeknek nyilván az az érdekük, hogy a saját fajtájukat termeljék, és ha eltűnnek a helyi fajták, kénytelenek leszünk az ő fajtaikat megvenni, tehát ellenérdekeltek ebben a kérdésben. S többekkel együtt én sem hiszem, hogy véletlen egybeesés az, hogy ma már nincs pénz a génbankok működésére, a tájfajták megőrzésére, ugyanakkor viszont a GMO-kat ilyen rettentő erőszakos módon próbálják a világra ráerőltetni. Ha csak a szárazság példáját nézzük, ami a klímaváltozás során egy kulcskérdés lehet, óriási tárháza van a szárazságtűrő fajtáknak ma még kihasználatlanul, és a jelenleg termelt szárazságtűrő fajták mind hagyományos nemesítésből származnak. Ugyanakkor közpénzekből az Európai Unióban szinte kizárólag a génmérnökségen alapuló problémamegoldást támogatják - ez is végiggondolandó.

A másik példa a vetőmagágazat helyzete, ami aggodalomra ad okot. Negyven évvel ezelőtt Európában még több ezer vetőmagcég volt, mára már kevesebb mint hétszáz maradt, és ezeknek is 70 százalékát mindössze öt-hat nagyvállalat tartja kézben.

Harmadik okként én felhoztam a családi gazdaságok eltűnését. Most szinte minden ezek léte ellen hat; az ágazat elsősorban azt termel, amit támogatnak; hogy mit támogatnak, azt nagyon is a globális tőkeérdekek befolyásolják; és a mezőgazdaság egyre kevésbé a vidéki lakosság megélhetésének a forrása és az élettere. Ha belegondolunk, valójában a tőke számára a paraszti életforma teljesen felesleges, kiszorulnak a munkaerőpiacról, bekerülnek a városba, nagyon súlyos egyéni és társadalmi gondokat okozva.

Valahol úgy tűnik, már nem cél, legalábbis nem elsődleges cél az egészséges élelmiszer-ellátás és a nemzeti önellátás sem. Emiatt is tűnnek el a helyi fajtáink, leépül a nemzeti kutatás, minőség-ellenőrzés, és alig van nemzeti kontroll. Úgyhogy mindez, úgy gondolom, ez így együtt már nemzetbiztonsági kérdést is felvet. Pedig a genetikai erőforrások birtoklása, meggyőződésem, hogy a jövőben a gazdagság, az élet és a hatalom alapja lesz; aki ellát fajtákkal, vetőmaggal, az etet minket, és aki etet, az diktál. Úgyhogy ne hagyjuk, hogy kicsússzon a kezünkől a saját élelmezésünk, és próbáljuk együtt, közösen, amire ez a nap kitűnő példa, újra felépíteni ezt a házat, ami már nagyon düledezik itt körülöttünk, de ami a biztonságát adja a jövőnknek.

Köszönöm, hogy meghallgattak. (*Taps.*)

ELNÖK: Köszönöm szépen Rodics Katalinnak; tökéletesen gazdálkodott az időkeretével, ami számomra nagyon fontos.

Felkérem Gyulai Ferencet, a Szent István Egyetem részéről; s jelzem, hogy a következő hozzászóló Holly László lesz majd.

Gyulai Ferenc előadásának címe: Az agro-biodiverzitás változásának történeti folyamata.

Az agro-biodiverzitás változásának történeti folyamata

Gyulai Ferenc (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet)

GYULAI FERENC (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet): Tisztelt Elnök Úr! Kedves Kollégák! Barátaim! Egy tudományterületről szeretnék beszámolni, annak eredményeiről, és annak bizonyosságául, hogy a Kárpát-medence Európa egyik legrégebbi kultúrtája, s nagyon-nagyon sok mindent köszönhetünk az elmúlt évezredekben, évszázadokban itt élő embereknek.

Ahogy mondtam, a Kárpát-medence Európa egyik legrégebbi kultúrtája. A földben rejlő dokumentumok, régészeti leletek alapján és az előkerült mag- és termésmaradványok alapján 8 ezer évre tehető a növénytermesztés, 5 ezer évre a zöldségtermesztés és 2 ezer évre a gyümölcstermesztés. Már nagyon korán bekerültek ezek a növények a Kárpát-

medencébe a Közel-Kelet vidékéről, és ezt követte egy újabb honfoglalásuk a bronzkori időszakban, majd pedig a római korban a gyümölcsök és a szőlő érkezett hozzánk. Mindez kiegészült a honfoglaló magyarok által feltehetően idehozott és később a kereszténység fölvetelével a hittérítők által ideérkezett növényekkel, növényfajokkal, -fajtákkal.

A Kárpát-medence, annak sajátos ökológiai viszonyai következtében másodlagos génközpontjává vált az idekerült növényeknek, a genetikai variabilitása jelentős mértékben meghaladja a keletkezésük helyén, az úgynevezett elsődleges génközpontban tapasztaltakat. Mindennek oka a Kárpát-medence mozaikossága. Tudjuk jól, hogy különböző talajok, különböző ökológiai viszonyok, klimatikus sajátosságok keveredése a Kárpát-medence, ez a mozaikosság azonban nemcsak az éghajlatban, talajban nyilvánul meg, hanem kihatással volt az ideérkező emberi populációkra is. Mindezek pedig hatással voltak az ideérkezett növényfajokra.

Egy keveset idézett térképet látnak itt ezen a dián: a Kárpát-medence természeti képe a vízszabályozások előtt egészen más volt, mint amit ma tapasztalhatunk, és ez is hozzájárult a nagymértékű fajta diverzításhoz, mindezekre pedig a népi szelekció rátelepülve, csodálatos gazdagságát hozta létre az itt élő növényeknek.

A fajtahasználat kezdeteit, sokan úgy gondolják, csak a XIX. századra tehetjük, ez azonban nem így van. Néha fogalomzavarba is kerülünk; minden őshonos, ami itt él, a kalocsai paprikától kezdve a kukoricán át a különböző búzáig, azonban ha szigorú értelemben vesszük, akkor mindegyik kultúrnövény érkezett valahonnan. Ezért inkább a „régén honosult” a helyes kifejezés erre, ennek ellenére számos hungarikum található közöttük.

Nem akarok mélyebben belemenni, de a régészeti botanikai kutatások arra utalnak, hogy már nagyon-nagyon régen léteztek itt ökotípusok, tájfajták, ami tulajdonképpen az itt élő gazdáknak köszönhető. Itt látnak két képet is, amely Berettyóújfalui neolitikus településéről származik, és bizony két különböző pelyvás tönkebúzá, búzaszemeket láthatunk arra, bizonyosságul arra, hogy már igenis léteztek 7-8 ezer évvel ezelőtt ilyen típusok, esetleg fajták.

Az a tudományterület, amelyről most némi rövidséggel beszámolhatok, az archeobotanika, amely kutatja az emberi tevékenység nyomait. Nagyon kevés marad meg ebből, mégis a régészet révén, amely tulajdonképpen forrásul szolgál mindezekre, hiszen a talaj csodálatos mértékben meg tud őrizni számunkra akár több ezer évvel ezelőtt termesztett növények magjait is, ezek segítségével számos következtetést vonhatunk le az egykor itt élt emberekre, növénytermesztésük színvonalára és sok minden egyébre, és nem utolsósorban a környezetre és az itt élt növényfajokra. Tehát az írásbeliség megjelenése előtti időszakokról nagyon fontos híradással szolgál az archeobotanika.

Két jeles kutató, aki a világon másodikként foglalkozott ezzel, ebben is nagyon élen járunk, az archeobotanikában: Deininger Imre és Füzes Miklós személyében szeretnék megemlékezni a tudományág kiválóságairól.

S amint látják ezen a másik dián, így kerülnek elő a növényi maradványok, és ezt kell viallatni, hogy miről is szólnak.

A diverzitás, mindenekelőtt a faji szintű diverzitás fontos forrása az archeobotanika. Itt éppen a budavári Teleki-palota feltárása során a romjai alól előkerült, 13 méter mély kút aljáról felszínre hozott növényi maradványokat láthatjuk, amelyekből - és ez egy új terület már - géneket, örökítő anyagokat sikerült kinyerni, és összehasonlítani mai tájfajtákkal. Tehát már nagyjából tudjuk, hogy mit ettek, milyen dinnyéket Zsigmond király idején az itt élők. Ezek a maradványok, mint láttuk, kutakból, ásatásokból, sírokból - bár onnan ritkábban - kerülnek elő, és azt lehet mondani - s ez egy összefoglaló táblázat, nem is akarom nagyon az időt rabolni vele -, hogy bizony az idő előrehaladtával, tehát a neolitikumtól közelítve korunk felé, egyre több a növényfaj, egyre több azok magjai, amelyek előkerülnek. S ebből kiderül az, hogy az emberi populáció, akik ideérkeztek - sok esetben csak kultúrák nevei maradtak fenn; mi adtuk nekik, nem ők nevezték így magukat -, mind hoztak magukkal valamit, és nagyon úgy tűnik, hogy mind, akik ideérkeztek, saját növényekkel érkeztek, szerették és szelektálták, termesztették tovább, majd pedig, amikor eltűnt netalán egy bronzkori kultúra, ezek a növények is eltűntek vele együtt. És ne gondoljuk azt, hogy csak a mi korunk ontja bőségben a termesztett növényeket, épp ellenkezőleg: leszűkül ez a spektrum. Olyan növényeket termesztettek a bronzkorban, amelyek eltűntek: hatszor annyi búzafaj volt - nem fajta: faj - és kétszer-háromszor annyi hüvelyes növény, mint amit manapság ismerünk. Ilyen például a cicorlencse - gondolom, kevesen ettek ilyen önök közül - vagy pedig a törpe búza, amely aztán esetleg éppen a honfoglaló magyarokkal jött vissza a népvándorlás után.

Ez egy gyakoriságot ábrázoló diagram: látjuk jól, hogy a különböző növényfajok - amit itt látunk, elsősorban a gabonafajok - eltérő gyakorisággal találhatók a régészeti korszakokban, és számos eltűnt ezek közül, különösen a pelyvás búzá. Itt látjuk az alakort, a tönkét és az árpát, továbbá az itt élők kásanövényei közé tartoztak további növényfajok, például a hatsoros árpa, illetve nagyon fontos a sztyeppe népeknél a köles.

Egy pillanatra, ha szabad, megállnék az egyik kedvenc és a legelső kultúrbúzánál, az alakornál, amely egykoron a Kárpát-medencében meghatározó volt, s aztán lassanként a régészeti korszakok során kikopott. A könyvek azt mondják,

hogy ebből nem lehet kenyeret sütni. Tapasztalatból tudom mondani, hogy ebből van a legfinomabb kenyér; mintha diót kevernének bele. A neve is különleges, számos kollégától próbáltam összegyűjteni, hogy ki hogyan nevezi saját nyelvén, és akármilyen furcsa, az óarab alas szó áll a legközelebb a magyar alakorhoz. Valamelyik őskori néptől maradt ránk, mind a gabona, mind ennek az elnevezése.

Ugyanazt a gyakorisági táblázatot elkészítettem a gyümölcsfajokra. Látjuk jól, hogy a római kor a meghatározó, sőt a népvándorlás korának borzalmi és zűrzavari sem tüntették el a szőlőt és az egyéb csonthéjasokat a Kárpát-medencéből, a római kor óta a termesztésük folyamatos.

Néhány kultúrgyümölcs-maradvány a középkori időszakokból, elsősorban a budavári leletanyagból; és néhány, a kép sarkában látható, ma közönséges gyomnövény mutatja azt a kísérletező tevékenységet, amely egészen bizonyosan a múltban végbe ment a bronzkorban: úgynevezett szekundér kultúrnövények voltak, ma már csak gabonagyomként ismerjük, gabonarozs, fehér libatop. Ezekből leégett házak romjaiban készletezett maganyagokat találunk, tehát fogyasztották és szelektálták. Így jöttek egyébként létre a gabonafajok is.

A másik kutatási terület már a középkort idézi, az újkorra vezet át: melyek azok a történeti források, okleveles, tehát epigráfiai adatok, amelyek bizonyossága szerint a Kárpát-medencében a gyümölcsöket vagy más növényeket termesztették? Itt néhány okleveles adatot, szöszedetekből kivett idézetet szeretnék bemutatni, mely mutatja azt, hogy az írásbeliségünk megjelenése után, hiába volt latin, szerették a neveket említeni, és nem lévén jobb kifejezés, magyarul írták be a latin kontextusba. A körte például; kezemben volt a tihanyi apátság alapító levele, és saját szememmel láttam a „kurtuel” elnevezést, a körte legkorábbi előfordulását 1055-ből, de a barack - az őszibarack elnevezést Mikes Kelemennek köszönhetjük, a középkorban csak barack volt - és a cseresznye is nagyon régi, a meggy, a dió - ez még régebbi, mint a körte - és a szilva is. Tehát ezek a gyümölcsök itt voltak, ismerték és szerették az emberek, és hihetetlen diverzitása jött ezeknek létre. Kolostorkertekben, különböző várak körül, egyéb helyeken termesztették először, és onnan került a nép körébe. *(Az elnök a csengő megkocogtatásával jelzi az idő leteltét.)* Köszönöm szépen a figyelmeztetést, nagyon hamar be is fejezem.

A középkorban aztán egyre több gyümölcsöt termesztettek; ezen az összefoglaló diagramon pedig láthatjuk azt az 1500-1600-1700-as, majd az 1800-as évek forrásaiból, hogy mennyi fajta volt és fajtanevek milyen gyakorisággal fordultak elő. Mára a töredékére fogyatkozott mindez.

Tehát a Kárpát-medence csodálatos kohója a növényeknek, és hihetetlen fajtadiverzitás található itt.

Nagyon szépen köszönöm megtisztelő figyelmüket, és köszönöm, hogy eljöhettek ide. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm Gyulai Ferenc úrnak.

Felkérem Holly Lászlót - a Szent István Egyetem részéről - előadásának megtartására: Haszonnövény-génkészleteink helyzete. A következő előadónk pedig Bodó Imre lesz, a Debreceni Agrártudományi Centrumtól.

Míg előkészítik az előadást, egy technikai információt szeretnék közölni. A második blokkban nemzetközi vendégeink tartanak előadást, szinkrontolmácsok segítik majd munkánkat. Kérem szépen azokat, akik a karzaton vagy a páholyokban ülnek, legyenek szívesek helyet keresni a belső üléstéren, mert csak ott fognak találni fülhallgatót. Mindenki, aki az ülésteremben foglal helyet, a padban található ajtórésszel lenyitásával talál fülhallgatót, amelyen keresztül majd figyelemmel kísérhetik a tolmácsolást. Köszönöm szépen.

Holly László úré a szó. Parancsoljon!

Haszonnövény-génkészleteink helyzete

Holly László (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet)

HOLLY LÁSZLÓ (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet): Köszönöm. Tisztelt Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim! Megpróbálok röviden áttekintést adni a haszonnövény-génkészleteink helyzetéről, figyelembe véve azt is, hogy a különböző szakági gyűjteményekről kollégáim hozzászólás keretében részletesen is a speciális adatokat és ismereteket közölni fogják.

Először a génmegőrzés szerepét szeretném összefoglalóan ismertetni ezen a dián. Az első és legfontosabb a generáció és a genetikai sebezhetőség csökkentése. Ezt úgy tudjuk elérni, ha a genetikai és a fajdiverzitást vagy taxonómiai diverzitást igyekszünk a legteljesebben fenntartani. Ezenkívül ezek a gyűjtemények, különösen az ex situ gyűjtemények nagyon fontos nemesítési alapanyagokat biztosítanak különböző célú nemesítési programokhoz. Hasonlóképpen ezek a

gyűjtemények jól definiált alapanyagokat biztosítanak különböző kultúrnövény-történeti, genetikai, élettani, biokémiai és egyéb kutatásokhoz, olyan módon, hogy a kutatás alanyát egyúttal meg lehet őrizni a kutatás révén megszerzett új ismeretekkel. Tehát ez egy olyan folyton növekvő anyag- és adatbázist biztosít, ahol nem kell mindig a kályhától kiindulva elkezdni egy új kutatási programot.

Egyéb fontos és egyre fontosabbá váló terület az ökológiai és tájtermesztés újragondolásának és újraelterjedésének elősegítése. Maga a haszonnövény fogalom tágabb fogalom, mint a termesztett növények köre, és átfedésben van a természetes flórák vad növényfajaival. Ezen az ábrán szeretném ezt szemléltetni, hogy ez az átfedés főképp a termesztett növények vad rokonfajait, beleértve az úgynevezett vad ősi típust, tehát progenitor fajokat foglalja magába. Éppen itt lehet középen látni egy vadmurok-fotót, amely egy eklatáns példája a Kárpát-medencei vad rokonfaj flórának. Ugyanakkor ideszámítanak a potenciális kultúrnövények is, például a gyepek, kaszálók, rétek gypalkotó növényfajai, ezeknek az ökotípusai.

A természetes flóra és a haszonnövények együttes ex situ gyűjteményének kialakításához egy egészen újszerű lehetőséget fog biztosítani a Rodics Katalin által kezdeményezett úgynevezett Pannon magbank projekt, amire reméljük, hogy a Life Plus program biodiverzitás szekciójából sikerül támogatást elérni, és így ez újszerű módon a haszonnövények, a természetes flóra veszélyeztetett elemei, illetve a mind a két körbe tartozó növényanyagok megőrzését lehetővé teszi.

A kultúrnövény-diverzitásról szó esett. Ezzel az ábrával szeretném szemléletessé tenni azt, ami elhangzott, hogy nagyon sok növényfajt hasznosított az emberiség, ezek nagyon változatosak voltak, de az egyre intenzívebb termesztés és a terméshozam növelés kényszere folytán mind a fajszám, mind a fajtaszám és ezeknek a genetikai spektruma is folyamatosan szűkül. Rendkívül fontos, hogy vissza tudjunk nyúlni az in situ és on farm diverzitáshoz, amihez az összekötő kapcsot a génbanki ex situ gyűjtemények nyújthatják, ahonnan nemesítési alapanyagok vagy közvetlen termesztésbe vonható populációk emelhetők ki, és így nemesített fajtákat vagy köztermesztésbe kerülő fajtákat folyamatosan elő lehet állítani.

A génforrások megőrzésének különböző módszerei lehetnek, ez is nyilván szóba fog kerülni. Van az eredeti termőhelyen, in situ történő megőrzés és a termőhelyen kívüli, ex situ megőrzés; az ex situ megőrzésnek egyik példája a génbankgyűjtemény vagy magbankgyűjtemény. De vannak újszerű módszerek is, különböző in vitro kultúrák, ezeknek a különböző hőmérsékleten és különböző módszerrel való megőrzése, mint például a liofilizálás.

Kicsit visszatérve a tápiószelei munkára, az Agrobotanikai Intézetet Jánossy Andor professzor, akadémikus alapította 1959-ben. Az ő munkásságáról később szó lesz, itt csak megemlíteni szeretném, hogy az egész tápiószelei gyűjtemény az ő előrelátásának és szisztematikus intézetépítő munkájának köszönhető. Ennek egyik eredménye látható ezen a dián, ahol feltüntettük az 1959 óta meglátogatott helyeket, ahonnan jelenleg is rendelkezünk tájfajtákkal, helyi ökotípusokkal. Most is lehet találni ilyen házikerteket és idős néniket; itt kapásból lehet látni, hogy legalább 12-14 növényfajnak különböző helyi tájfajtáit termesztik ebben a kertben. A begyűjtött anyagot a tenyészkertben főliszporítjuk, és értékelő vizsgálatnak vetjük alá, nemzetközi standardelőírásoknak megfelelően.

Két felhasználási lehetőségre szeretnék utalni, amelyet a modern molekuláris genetikai módszerek biztosítanak. Itt bemutatom azt a száz babfajtát, amelyekkel a „Generációs kihívás” program keretében a Gödöllői Mezőgazdasági Biotechnológiai Központtal együttműködve DNS-szintű összehasonlítást végeztünk nemzetközi együttműködésben, két nemzetközi központtal. Érdekes, hogy az előzetes eredmények szerint ezek a magyar tájfajták nagyon unikális génállománnyal rendelkeznek, vagyis eltértek mind a közép-amerikai, mind a dél-amerikai standardoktól. Azt hiszem, erről a kísérletről Heszky professzor úr részletesen be tud majd számolni. De ez kapcsolódik Gyulai professzor úr előadásához is; alul a sarokban látszik az a Zsigmond-korabeli sárgadinnyemag, amelyből készült DNS-kivonatot kollégáim és Heszky professzor tanszékének munkatársai összehasonlították a gyűjtemény különböző típusaival.

Ezen a képen bemutatom a hűtött tároló részletét. Ilyen hűtött magtárolókban tároljuk közép- és hosszú távra a magmintákat. A Tápiószelelén megőrzött magminták gyűjteménye pillanatnyilag 80 ezer körüli tételszámmal és 960 körüli fajszámmal rendelkezik.

Itt két oszlopot lehet látni, az alacsonyabb oszlop a hosszú időtartamú megőrzést szolgáló úgynevezett bázisgyűjtemény anyaga.

Ezen a képen a gyűjtemény összetételét mutatnám be - elnézést, hogy angol a felirat, de nem tudtuk már átszerkeszteni. Látszik, hogy 41 százalék gabonaféle, nemcsak kalászos, hanem minden gabonaféle beletartozik, vannak a hüvelyes növények, a zöldségek, a gyógy- és ipari növények közel egyforma képviseléssel rendelkeznek. Jelentős még a takarmány pillangógyűjtemény és a takarmányfüvek gyűjteménye.

Ez egy összefoglaló táblázat a 2003-as állapotról. Ez az utolsó adat, amelyről pontos nyilvántartással rendelkezünk az országban lévő ex situ gyűjteményekről, tudniillik ezek a gyűjtemények voltak támogatva a biológiai alappályázat keretében. Látszik, hogy körülbelül 110 ezer tétel volt, remélem, hogy jelenleg is közel ennyi fellelhető a kollégák áldozatkészsége és áldozatvállaló munkája következtében. Itt lehet látni, hogy a szántóföldi növények, a zöldségnövények, a gyógynövények, a dísznövények, aztán az erdészeti fajok esetében, illetve a gyümölcs-, szőlő-mikroorganizmus esetében hány gyűjtemény van. Kicsit önző módon az Agrobotanikai Központ külön szerepel, egyszerűen abból az okból, hogy mi nem pályázhattunk, mert mi értékeltük szakmailag a pályázatokat, tehát mi más úton kaptuk meg ezt a támogatást.

Ez lett volna a rövid ismertetés, és nagyon köszönöm a figyelmet. (*Taps.*)

ELNÖK: Köszönöm szépen Holly László igazgató úrnak, a tápiószzei Agrobotanikai Központ igazgatójának az előadását.

Bodó Imre-Mihók Sándor „Haszonállat-génkészleteink helyzete” című eladása következik; felkészül Heszky László, ő lesz majd a következő előadónk. És változatlanul invitálok az arkádokban ülőket, mert tőlem balra és jobbra, az első szektorban több ülőhelyet látok. A következő két előadás után idegen nyelvű előadások fognak elhangozni, úgyhogy akik szeretnék tolmács segítségével hallgatni ezeket az előadásokat, azok legyenek szívesek az üres helyeken helyet foglalni.

Haszonállat-génkészleteink helyzete

Bodó Imre (Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum, Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesülete)

BODÓ IMRE (Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum, Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesülete): Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim! Tisztelettel köszöntöm a megjelenteket, és sajnálattal nem tudom köszönteni azokat, akik egyéb elfoglaltságuk miatt nem tudnak most itt lenni. Kizárólag arról a témáról beszélnék, hogy a háziállatfajták hagyományos fajtáit miért érdemes védeni, hiszen ez nem feltétlenül gazdaságos, pénzhozó tevékenység, tehát indokolni kell.

A fajták megtartása és a fajtákért való küzdelem a XX. században nagyon keményen megindult, csak Angliában 40 háziállatfajta szűnt meg teljesen. Felvetődik a kérdés, hogy azt a fajtát, amelyik ma nem piacos, szabad-e, meg kell-e tartani, vagy pedig pusztuljon el. Azt hiszem, mára már eljutottunk oda, hogy akár száz évekre is gondolva kell ezeket a fajtákat megtartani, ha haszontalannak látjuk ma, akkor is, amellet viszont hasznosítani kell, mihelyt érdemes és mihelyt lehet, mihelyt a divat vagy az igény ezt lehetővé teszi. Az e melletti érveket mondanám el röviden, és néhány példával gondolnám illusztrálni ezeket.

Szakmai szempontok. Nem tudhatjuk, hogy mi lesz az igény száz év múlva. Marginális területeknek a hasznosítására olyan fajták alkalmasak, amelyek bírják ezeket a körülményeket, a modern fajták nem bírnák már ezeket a körülményeket. A szakmában ragyogó keresztezéseket lehet végezni a háziállatfajtákkal mint anyai vonalak felhasználásával. Leromlás esetén génforrásul használhatók. Genetikai kontrollpopulációk lehetnek a fejlődő állatnemesítés mellett. Különleges termék előállítására képesek sok esetben már most is. Örömmel kell mondanom, hogy azok a fajták, amelyek a második világháború után ránk maradtak, gyakorlatilag többé-kevésbé ma is megvannak.

Néhány szempont, példa ezzel kapcsolatosan.

A jövő századnak az igénye. Nem tudjuk, hogy egyszer majd az emberiségnek, rájövén arra, hogy mennyi környezeti kárt okoz a gépkocsi, nem ismét esetleg az állati igaerő lesz-e a fontos. Vagy arra lehet gondolni, hogy ha a szürke marha szarvának a fekete végéből készült reszelékről kiderül, hogy az ragyogóan felhasználható, mondjuk, a mexikói sertésvésznek a gyógyszere megalkotására, akkor ez egy csodálatos fajta lenne, amely a világon mindenütt elterjesztendő lenne. Elnézést, libera nos a fantasia nostram szunyogim miatyánkja! (*Sic!*)

A szélsőséges területek hasznosítása. Itt a klímaváltozásra gondolva a közeljövő azt mondja, hogy nem tudhatjuk, hogy ez nagy szárazságot fog-e hozni - most azt akarja -, vagy pedig nedves területek kialakulása következik be, az egyik év ilyen, a másik év olyan. Olyan fajtákra van szükség, amelyek bírják ezeket a lehetetlen körülményeket is, esetleg a telet olcsón, istálló nélkül. A régi fajtáknak ez feltétlenül helyet ad egy ilyen klímaváltozós jövőben.

Megalapozott keresztezési rendszer. Erről másfél-két órát is tudnék beszélni. (*Derültség.*) Itt a Charolais és a magyar szürke keresztezést lehet látni. A képen megmutatkozik, hogy a borjú már a húsmarhafajták között is versenyezne, és ez

a táblázat igazolja azt, hogy a legelső sorban látható keresztezés akkor, hogyha én az éves termésre számítom a tehének produktumát, bizony a modern fajtákkal versenyképesnek bizonyult egy Martonvásáron lebonyolított kísérletben. A baromfifajtákban a régi fajtáink ugyancsak kedvező eredményeket tudnak némely keresztezésben létrehozni, amint azt ezek a példák bizonyítják.

Ezt a képet azért mutatom be, mert ahhoz, hogy keresztezésben dolgozzunk, ahhoz nagyon komoly kontroll kell, mert hogyha nem komolyan csinálják, ha nem szakmai felügyelettel csinálják, akkor egy nagy összevisszaság keletkezhet a végén. Hangsúlyozom, hogy ez nem erre a keresztezési formára, hanem csak erre a kocára vonatkozik.

Génforrás leromlott fajták számára. Ezt génvédelmi és géntechnikai szemponttal lehetne tulajdonképpen kellően illusztrálni, de nem csak, hiszen az arab fajta ma már alkalmas arra, hogy különféle fajtákban a degenerációt megpróbálja némileg ellensúlyozni, úgyhogy erre már a régi időkben is adódott példa - sok újabbat lehetne felhozni, de talán nem próbálnék a fantáziára hagyatkozni.

Genetikai kontrollpopuláció. Az történt, hogy 1963-ban 300 tojást kicsempészett a Ludroviczky Feri Kanadába, és Crawford professzor, egy világhírű baromfiteyésztő ezt használja kontrollként mind a mai napig, amit oda kivitt. Aztán hoztunk belőle haza is, és kiderült, hogy mi a változás, ami az idehaza történt nemesítés következtében ebben a sárga magyar fajtában előfordult ennyi idő alatt.

Különleges termékek előállítására is témát jelent. Erről mutatok egy képet, hiszen ez az a rész, amelyre azt mondtam, hogy már ma is sok mindent lehet ezzel a témával kapcsolatosan csinálni és elérni. Ezt a képet hungaroringnek csúfolja a szakma (*Derültség*), és csupán azt mutatja, hogy milyen pontos kontroll és ellenőrzés kell ahhoz, hogy ne történjék hamisítás. Mert büszkén mondhatom, hogy történetesen a szürke marha húsát már hamisítják, ami nyilván az értékét bizonyítja.

A kulturális szempontokról is mondanék néhány gondolatot, mert nemcsak a szakmai, hanem kulturális szempontok is érvényben vannak, hogyha erről a témáról beszélünk. Emberi munka termékei, ami azt jelenti, hogy mindenképpen védelmet élveznek, hiszen ne pusztítsuk el azt, amit őseink csináltak! A természetvédelemben lehet szerepük. Esztétikai értéket képviselnek. Az oktatásban nagyon jól fel lehet őket használni. A tájvédelemben nélkülözhetetlenek. A néprajz művelői is találnak területet ebben a vonatkozásban. Az idegenforgalom ugyancsak idetartozik, és ismét idetartozik kicsit a gasztronómia. Tehát emberi munka termékei. A jáki templomról senki sem tudja azt, hogy ki volt, aki azt kialakította, de azt sem tudjuk, hogy a magyar szürke marha fajtát történetesen ki tenyésztette ki.

A biológiai sokféleség megmentése a világban. Látjuk ezen a képen, hogy a műemlékvédelem már századokra megy vissza, a fehér rinocérosz és a fehér gorilla, a pandamackó védelme ugyancsak évtizedek óta folyik már, és közte a háziállatfajta valahogy kezdett a pad alá esni. Ez azt jelenti, hogy a múlt század közepétől kezdve, lassan alakult ki ennek a védelme.

A természetvédelem témaköre, a madarakkal való együttélés ügye. Szoktuk mondani, hogy immár a háziállatfajták esetében nem a vágás, hanem a rágás az, aminek komoly szerepe lehet a természeti területek karbantartásában. A bivaly történetesen a nedves területeken lehet jelentős.

Nagyon érdekes és hasznos téma a famegkötés megoldása, amely gépekkel óriási kárt okoz, nagyon nagy mértékű környezetkárosítás tud létrejönni ebben az esetben. Tulajdonképpen az erózió a nagyobb baj, nem az, hogy összefüstölik a gépek a területet, hanem a nyomokban tud sok baj történni. S itt a kisebb testű, hidegvérű fajtáknak lehet rendkívül jelentős szerepe.

Esztétikai értékek hordozói. Talán érdemes megnézni ezt a nagyon szép szobrot: Európa elrablását látjuk a Debreceni Egyetem előtti szép szobron. A következő kép mutatja azt, hogy mai modern formában is el tudunk ide jutni, legföljebb a kosztüm nem egészen azonos azzal, ahogy Európát rabolta el annak idején bika képében Zeusz. A bika vagy maga az állat önmagában is esztétikai érték, és nagyon szép lehet; elég itt Vastagh György szobraira utalni. Érdekes módon a felső bika Wass Albert tenyészetéből való, erdélyi szürke, amelyről annak idején Vastagh György a szobrot készítette. A másik mezőhegyesi bika volt.

Kelenföldön van egy nagyon szép bikaszobor, egy életnagyságúnál is nagyobb bikaszobor - nem biztos, hogy mindenki látta már a budapestiek közül.

Verekedő bikák - gyönyörű téma. Nagyon szép festménysorozatot készített erről György testvére, Vastagh Géza.

Oktatás. A régmúlt oktatása állattenyésztés szempontjából egy döntő dolog. Az állattenyésztési oktatás nem lehet meg a

régi háziállatfajták szerepe nélkül. A képen fejest és egyebeket látunk; de azzal a képpel azt akarom illusztrálni, hogy nemcsak az állattenyésztésben, az általános történelmi oktatásban is szerepet kaphatnak ezek, hiszen a Bismarck nevű bika, „aki” a vaskancellárral néz szembe, arcvonásaikban némi analógiát fel lehet fedezni (*Derültség.*), és azt gondolom, az oktatásban ragyogó párhuzamokat lehet ezzel kapcsolatban a politika nagyjairól és jelentős személyiségeiről összehozni.

Ezen a képen Altmann professzort látjuk, aki a szamarak fenntartása és európai feltérképezése terén végzett komoly munkát - a középő az objektum (*Derültség.*), és lehet, hogy a harmadik szereplőt többen ismerik itt a teremben.

A tájvédelem ügye. Nem lehet elképzelni azt, hogy fekete-tarka holstein marha gazdagítsa a Hortobágy területét. Valaha a számadó jelentett a gazdának, ma is: Nagy Imre gulyás jelent Gencsi Zoltán igazgatónak.

Kutya. Nem lehetne elképzelni, hogy a kutyák ne tartozzanak a tájhoz. Más kérdés, hogy a régi kutyafajták munkára tenyésztése bizony még feladatunk lehet.

A néprajz művelése is kaphat szerepet; gyönyörű szarverdőt látunk ezen a képen. Lehet belőle művészetet csinálni; haszna is volt valaha ezeknek a kürtöknek. És a járom is alkalmas arra, hogy a béres a művészi hajlamait be tudja rajta mutatni.

Idegenforgalom - kényes kérdés. Nem könnyű elmondani ezt a képet, hiszen itt a Tudományos Akadémia elől indulnak ezek az ökrök, és a Budapesten nemrégiben történt eseményre emlékeztet bennünket. S ugyancsak jelentős dolog: a Debreceni Nagytemplom előtt történik az ökörsütés.

A gasztronómiai jelentőségéről csak annyit mondanék, hogy egy kis szakácskönyvecskét készített az egyesület, annak érdekében, hogy mindenki tudja meg, nemcsak pörköltet lehet készíteni a szürke marha húsból, és nem mindegy, hogy egy tizennyolc éves tehén vagy egy borjú húzával állunk szemben, vagy az sem mindegy, hogy lábszár-e vagy éppen felsál.

Ökörsütés - ha jól tudja valaki csinálni, nagyon jó dolgokat tud produkálni.

A nemzetközi összefüggésekről nagyon röviden valamit. A leírt szövegben megtalálható, hogy Magyarország igazán a világon a legelső volt ezeknek a génmegőrző tevékenységeknek a megindításában, már a hatvanas években. Megelőztük Angliát, megelőztük a világot, csak nem vagyunk rá eléggé büszkék. Az ügy érdekében egy Duna-völgyi egyesületet alapítottunk magyarországi alapítással, ez a DAGENE néven működő egyesület, éppen ma folyik a legutóbbi közgyűlése Horvátországban. Mi a tevékenysége? Konferenciák, helyszíni szemlék, időszerű kérdések, adatgyűjtés, kiadványok, a találkozók és a konferenciákat látjuk ezen a táblázaton felsorolva, néhány kiadványnak a lapjaival. Amit lényegesnek tartok hangsúlyozni, az az, hogy ez nemcsak állattenyésztési, hanem általános társadalmi kérdés, és a szomszédos országokkal való kapcsolattartásnak a lényegesen jelentősebb eszköze, mint ha kizárólag az állattenyésztésre koncentrálnánk. Röviden még annyit ennek kapcsán, hogy egy Zmais nevezetű horvát úr volt itt akkor, amikor Tito „láncos kutya” ideje volt Magyarországon, összebarátkoztunk, és a konklúzió úgy adódott, hogy ha állattenyésztőkre volna bízva a felsőbb politika, sokkal kevesebb baj lenne a világon. (*Taps.*) A tapsot kérem kiszámítani az időből. (*Derültség.*)

A feladatainkkal kapcsolatosan: az állami feladat immár határozottan és országgyűlési határozattal is megerősítve ezeknek a fajtáknak a fenntartása. A támogatási pénz nagyrészt EU-forrásból érkezik, és a hazai részvételben, úgy tűnik, az állam kezd kihúzódni ezekből. Bábolna tervezett és Mezőhegyes megvalósult privatizálását én óriási kárnak látom, mert ezeknek a szerepe így nem tud kellően érvényesülni.

Az egyesület feladata a szakma, a szervezés, az irányítás és a színvonal, de a végrehajtás a gazdának a feladata. Mi a forrás? Egyrészt pénzek, amelyek néha vannak, néha nincsenek, késnek vagy nem elegendők; a másik pedig a lelkesedés. Ezt, hogy a saját fajtánkról, magyar fajtákról van szó, nem tudom kikapcsolni abból, hogy mennyire szívesek végzik, néha ráfizetéssel is a gazdák ezt a tevékenységet. Nem a fajta nevét kell megőrizni tulajdonképpen, mert ilyen is előfordult - nem nálunk -, hanem a jövő századok számára a tulajdonságot, az azokat hordozó gének jelentik igazán a feladatot.

Ami pedig a dolog lényegét illeti: hangsúlyoznom kell, hogy ez nem csak kizárólag az állattenyésztők dolga, hanem ebben részt kell vennie minden magyar fogyasztónak is, a felsőbb politikának is; tehát egyúttal társadalmi feladat is.

Köszönöm a figyelmet. (*Nagy taps.*)

ELNÖK: Köszönöm Bodó Imre professzor úr előadását.

Heszky Lászlót kérem a Szent István Egyetemről „Génbankok mint a gének bankjai” című előadásának megtartására; Lajkó Ákos lesz a következő felszólaló.

Tessék parancsolni!

Génbankok mint a gének bankjai

Heszky László (Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar)

HESZKY LÁSZLÓ (Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar): Tisztelt Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim! Előadásom címe: a génbankok valóban a gének bankjai lesznek a XXI. században - ezt a címet próbálom előadásomban alátámasztani. Ennek megfelelően három csoportra osztottam előadásomat: először a génbankok növekvő jelentőségének okairól szeretnék beszélni, globálisan és bizonyos mértékig lokálisan; aztán a molekuláris megközelítés szemléletét szeretném elhinteni a hallgatóság között; végül pedig példákkal szeretném alátámasztani, hogy a molekuláris módszerek most, a XXI. század elején már milyen lehetőségeket adnak a génbankokban tárolt gének azonosítására és hasznosítására.

Nézzük először a génbankok növekvő jelentőségének okait! A XXI. század elején a mezőgazdaság hirtelen borzasztó sok kihívással került szembe. Csak felsorolnék néhányat: a globális felmelegedésből adódó klímaváltozás igényli az abiotikus stresszrezisztens fajtákat; a fenntartható fejlődés igényli a biotikus stresszrezisztens fajtákat, hogy minél kevesebb vegyszert kelljen használni; a globalizációról részletesen nem kell beszélni, az mindannyiunkat elérte. Megjelentek új ipari célú termesztési technológiák, tehát nem élelmiszer-ipari célú termesztés van a szántóföldön, hanem az ipar számára a bioenergia, amely a keményítőnövényeknél a keményítő-összetétel módosítását, az olajnövényeknél a zsírsavösszetétel módosítását igényli a fajtákban.

A bio- vagy ökotermesztés is új típusú, az organikus gazdálkodásnak megfelelő fajtákat igényel. És akkor a végén ott vannak a transzgenikus növények a maguk problematikájával. A mi szempontunkból az az érdekes, hogy a géntechnológusok is az evolúció adta kínálatból dolgoznak, és ez a kínálat jelen pillanatban a génbankokban található.

A legnagyobb oka a génbankokban lévő anyagok felértékelődésének a népességnövekedés. 2050-re körülbelül 10 milliárd ember fog élni a Földön a mostani 6,5 milliárddal szemben, ami azt jelenti, hogy évente a világ lakossága másfél százalékkal nő. Ezzel szemben az elmúlt tíz évben a gabonatermelés növekedése 1 százalék körül mozgott, és 1 százalék alatt maradt. Ennek következtében a XXI. században komoly élelmiszerhiány és éhínség várható. A FAO felmérése szerint jelen pillanatban is minimum 800 millió ember éhezik abszolúte relatív értelemben a Földön.

A kérdés az, hogy hogyan lehetséges az, hogy az élelmiszertermelés nem bírja követni a lakosságszám növekedéséből származó élelmiszerigény-növekedést. Ennek az oka az, hogy jelen pillanatban a kultúrnövények genetikai potenciálja a hagyományos módszerekkel tovább már nem növelhető, ergo új génekre van szükség. Hol találhatóak ezek a gének? A génbankokban. A probléma az jelen pillanatban, hogy a gének hagyományos módszerekkel nem voltak és ne azonosíthatók, tehát nem használhatók fel. A megoldást végül is a legújabb molekuláris biológiai, molekuláris genetikai és molekuláris nemesítési módszerek jelentik. Azonban mielőtt ezekre a módszerekre rátérnénk, nézzük meg ennek a molekuláris megközelítésnek lényegét!

Ma már tudjuk, hogy az élő abban különbözik az élettelenőtől, hogy programja van, és azt is tudjuk, hogy minden földi élőben ez a program egy molekulában, a dezoxiribonukleinsavban, röviden DNS-ben van kódolva, és ez a kód ebben a lineáris molekulában négy betűből áll, ezek négy nukleotidot, négy bázist jelentenek, és ez a négy betű ismétlődik minden földi élő genomiában, millió, milliárd másolatban és számban. Itt láthatók ezek.

Elérkeztünk oda, amiről itt már nagyon sokat hallottunk, a génbankokhoz, csak még a génekről nem beszéltünk. Hogyan is néznek ki ezek a gének? Ezek a gének így néznek ki. Ez egy körülbelül 1400 betűből álló gén, amelyben benne van a kód, benne van a regulációhoz, terminációhoz szükséges információ, de semmi más nincs, mint hogy a négy betű ismétlődik 1300-szor. Tehát végül is amikor a génbankokról beszélünk, akkor erről beszélünk.

A gének száma a különböző élőben ma már többé-kevésbé ismert. A növényekben néhány százmilliótól százmilliárd méretű a bázispárok hossza, a gének száma pedig 26-40 ezer. Az emberben hárommilliárd bázispár-hosszúságú vagy betűből áll a genom, és minden sejtünkben benne van. Nagyjából az állatok genomja is ekkora, és körülbelül 20-25 ezer gént tartalmaznak. Ez a 20-30 ezer gén, ami a növényekben és az állatokban található, határozza meg a növekedésünket, a fejlődésünket, a külső-belső tulajdonságainkat, a reakciónkat a környezetre, a növények rezisztenciáját, fogékonyságát,

az immunrendszerünk működését, sőt még az intelligenciánknak is körülbelül az 50 százalékát.

Most jön egy érdekes ábra, hogy végül is minden földi élő a saját génjeinek a terméke - ez így igaz különben -, de ez nem menti fel a betörőket és a gyilkosokat a felelősség alól.

A molekuláris genetikus szempontjából a kukorica tehát valami, amiben körülbelül 25-30 ezer gén van, és egy részük nagyon hasznos lehet az emberiség számára. Az itt látható szürke marhában is van 25 ezer gén, amelyek működése eredményeként jött létre ez az állat, de a benne lévő gének azok, amelyek hasznosak lehetnek a jövőben. A génbankos ember tehát végül is ha ránéz a génbankban tárolt növények vagy a csíraplasmákban tárolt állatokra, akkor nem a szürke marhát látja mozogni, hanem azt mondja, hogy itt 25 ezer gén van, amelyek között nagyon sok hasznos változat is lehet.

Most nézzünk néhány példát a bennük lévő gének azonosíthatóságára! Itt látható egy hölgy, aki végül is a saját molekuláris portréját mutatja, tehát nagyjából így néz ki a molekuláris megközelítés. Nyilvánvaló, hogy ehhez a növényekből vagy állatokból DNS-t kell izolálni, azt fel kell szaporítani olyan méretűre, hogy azzal dolgozni lehessen, utána szét kell választani bizonyos szempontok szerint, majd ki kell értékelni a géneket vagy a kapott adatokat.

Itt látható a görögdinnye-génbanki gyűjtemény a tápiószelei génbanki gyűjtemény, amit molekulárisan vizsgáltunk. Itt látható egy sárgadinnye-gyűjtemény szintén 40-50 közötti tételszámban. Látható, hogy milyen variábilis a külső-belső morfológiája a gyűjteménynek. Elvégeztük a molekuláris azonosítást, molekuláris dendogramot készítettünk, amely a génbankban tárolt egyes tételek rokonsági fokát határozza meg, illetve genetikai távolságát mutatja ki. Ezen kívül bizonyos lokuszokban szektronálást is végeztünk, és a génbankgyűjteményt is ennek megfelelően csoportosíthattuk.

97 Kárpát-medencei őshonos génbankgyűjtemény markerezését végeztük el molekulárisan. Elvégeztük a dendogramkészítést is, és hogy milyen jól használhatók a molekuláris eredmények, azt bizonyítja, hogy egy fajta eltérő bogyószínű változatai állnak rokonságilag a legközelebb egymáshoz, és a genetikai távolságra a legkisebb, nyilvánvaló, hogy nem is lehet ez máshogyan, de ez bizonyítja a módszer használhatóságát. Ez alapján természetesen a molekuláris ujjlenyomata is elkészíthető a génbankban tárolt tételeknek és fajtáknak, amire mi egy molekuláris vonalkódot dolgoztunk ki.

A másik nagyon jól használható módszer az úgynevezett fluorométeres allélméret-meghatározás, amivel szintén százaz nagyságrendű génbankgyűjtemények tételei különböztethetők meg egymástól allélméretük alapján. Itt a különböző allélméretűek különböző színnel vannak jelölve, 47 almafajta látható, és itt nincs két egyforma színek kompozíciójú fajta, tehát az a hat marker, amelyet mi használtunk, alkalmas a 47 genotípus konkrét elkülönítésére, azonosítására. Azonban az allélméretűek nemcsak erre alkalmasak, hanem a pedigrévizsgálatokra is, ami azt jelenti, hogy itt van a Jonagold fajta, amelynek esetében az allélméret-eredmények bizonyítják, hogy ez valóban egy triploid fajta, két fajtából, az itt vizsgált fajtákból, a Golden Deliciousból és a Jonathanból keletkezett - ez ismert volt -, de azt is ki tudtuk mutatni, hogy a Golden Deliciousnak kellett az anyának lennie, és az apai genom innen, a Jonathanból származik.

Hasonlóan pedigrévizsgálatokra is nagyon alkalmasak ezek a molekuláris módszerek, különböző hibridek, fajták pedigréje határozható így meg. Itt az a lényeg - az apasági vizsgálatokban is hasonlókat használnak természetesen -, hogy az utódban a két szülő eltérő polimorf mintázatának összegződnie kell. Ez látható fajtahibrideknél, de látható fajhibrideknél is, az évelő rozsnál a *Secale cereale* és a *Secale montanum* mintázata összegződik a hibridben.

Nagy a jelentősége a jövő számára természetesen a gazdaságilag fontos tulajdonságokhoz kapcsolt gének és alléljeik bizonyítása molekulárisan a különböző génbanktételekben. Itt egy hímivarhoz kapcsolt marker megjelenése látható különböző genotípusokban, ahol ezek a fehér bandék láthatóak, azok azok az egyedek, amelyek hím egyedek - a növényeknél is van kétlakiság, ez gyümölcs-, erdei fás növényeknél gyakori, de a szántóföldi növényeknél is, például a kendernél -, és a molekuláris vizsgálatok lehetővé teszik, hogy a legkülönbözőbb növényi szomatikus szövetből, embrióból, magból, csíranövényből megmondjuk, hogy abból fiúnövény vagy lánynövény lesz-e, és nem kell évekig várni, mire megmutatja magát, hogy ténylegesen nőivarú vagy hímivarú egyedről van-e szó.

Az igazi gazdasági jelentőséget jelen pillanatban, a XXI. század elején a rezisztenciagének jelenlétének a bizonyítása jelenti. Mi paradicsomban bizonyítottuk be, egy részlete látható itt az eredményeinknek: 19 tételből a rezisztenciagén, az 500 bázispár-hosszúságú fragmentum mely genotípusokban van jelen. Azonban a molekuláris megközelítés nemcsak azt tudja bebizonyítani, hogy ezek a rezisztenciagének a vizsgált több százaz génbankgyűjtemények mely tételeiben vannak jelen, hanem azt is, hogy ez a gén milyen formában van jelen az adott tételben. Itt látható a fonálféreg-rezisztenciagén a *Lycopersicon peruvianum*-ból, tehát ez a kontroll.

Látható, hogy a paradicsom 17-18-as tételei tartalmazzák a rezisztenciagént, de heterozigóta formában. Látható, hogy a 16-os tétel homozigóta formában tartalmazza a rezisztenciagént; a 14-15-ös tétel pedig nem is tartalmazza

rezisztenciagént, tehát ez fogékony lehet. A 13-as ugyanúgy heterozigóta-rezisztens, homozigóta-rezisztens. Tehát óriási érték van a génbankgyűjteményekben, amennyiben egyre több gazdaságilag jelentős gént tudunk szekvenciával vagy pedig kapcsolt markerrel azonosítani.

Ezekkel a példákkal szerettem volna bemutatni a génbankok növekvő jelentőségét az új fajták, hibridek előállításában. Szerintem, amennyiben jól sáfárkodunk a génbankban lévő, évmilliók alatt kialakult génekkel és allélváltozataival, akkor a mezőgazdaság képes lesz a XXI. század előadásom elején felvázolt kihívásainak megfelelni. De azt is el kell árulni, hogy ezeknek a géneknek az azonosítása és izolálása a génbankgyűjteményekből és felhasználása új fajták előállítására óriási szakmai és gazdasági előnyhöz juttatja a fajták tulajdonosait. Ebből a szempontból borzasztó fontos, hogy mi magyarok hasznosítsuk a saját génjeinket, mert máskülönben könnyen a genetikai gyarmatosítás csapdájába esünk.

Köszönöm szépen a figyelmet. (*Taps.*)

ELNÖK: Köszönöm szépen Heszky László professzor úrnak az előadást.

Felkérem a délelőtti első blokkunk utolsó előadójaként Lajkó Ákost, a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal elnökhelyettesét „A génmegőrzés jelenlegi intézményrendszere és fejlesztési lehetőségei” című előadásának megtartására. S ezt követően fogunk rátérni a nemzetközi blokkunkra.

Tessék parancsolni!

A génmegőrzés jelenlegi intézményrendszere és fejlesztési lehetőségei

Lajkó Ákos (Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal)

LAJKÓ ÁKOS (Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal): Köszönöm szépen. Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Konferencia! Előadásomban szeretném röviden vázolni azt az intézményrendszert, amely Magyarországon ma felelős a génmegőrzésért.

Ennek alapját mindenképpen a jogszabályok jelentik, hiszen egy intézményrendszer nem lehet meg jól működő jogszabályi háttér nélkül. Az első, legfontosabb egyezmény, amelyre mind a növényi, mind az állati génmegőrzés épül, az az 1992. évi biológiai sokféleségről szóló egyezmény. Ez lett beiktatva az 1995. évi LXXXI. törvénnyel, amely kimondja, hogy a természetes és kultúrflóra és -fauna sokfélesége felett nemzeti önrendelkezési joggal bírunk, egyúttal a megőrzést és a hozzáférést biztosítani kell, és ezt nemzeti hatáskörbe utalja. Ezekután született meg a FAO globális akcióterv 1996-ban, majd ennek alapján 2001-ben megszületett a FAO-egyezmény Rómában. Magyarország 2004. március 4-én csatlakozott ehhez az egyezményhez.

Az Európai Közösség egy tanácsi rendeletben, a 870/2004/EK rendeletben szabályozza azt a keretprogramot, amely a mezőgazdasági genetikai erőforrások megőrzésére, jellemzésére, begyűjtésére, hasznosítására irányul. Ebben közösségi program létrehozását célozta meg, de gyakorlatilag ez a közösségi program a nemzeti programokra épül teljes egészében.

Magyarországon a 2003. évi LII. törvény az, amelyet röviden vetőmagtörvénynek szoktunk nevezni. Ez a törvény kimondja, hogy a növényi genetikai anyagok megőrzése központi költségvetési forrásból finanszírozandó, állami feladat. Ennek egy végrehajtási rendelete a 95/2003-as FVM-rendelet, amely a növényi genetikai anyagok megőrzéséről és felhasználásáról szól, alapvetően eljárásrendet, módszertant fogalmaz meg, nevesíti a génbanki intézményrendszert. Ugyanakkor ez az a jogszabály, amely a Növényi Génbank Tanács mint intézmény működését lehetővé teszi, amely javaslatokat tehet, véleményeket fogalmazhat meg, ajánlásokat tehet az illetékes minisztériumok felé; két ilyen van: az FVM és a KvVM; s ugyanúgy jogköre van a támogatások felett is diszponálni.

Nézzük meg, hogy az állattenyésztés esetében ez hogyan működik. Az 1993. évi CXIV. törvény szól az állattenyésztésről. 2004-ben már született egy országgyűlési határozat, amely a védett őshonos veszélyeztetett, illetve magas genetikai értéket képviselő tenyésztett magyar állatfajták nemzeti kincsé nyilvánításáról szól.

Ezt követően egy újabb szabályozás, a 129/2004-es FVM-rendelet előírta a tenyészállat-szaporító anyag behozatalának és kivitelének szakmai feltételeit. Ez a jogszabály különös feltételek elé állítja a nemzeti kincs, illetve védett őshonos állatok esetében a kivittelt, illetve behozatalt. Mindenképpen hatósági engedély szükséges hozzá a tenyésztőszervezeti engedély mellett.

A 4/2007-es FVM-KvVM együttes rendelet szól a védett őshonos mezőgazdasági állatfajták és veszélyeztetett

mezőgazdasági állatfajták körének megállapításáról. Ez az a rendelet, amelyik az Őshonos Haszonállatok Générőforrás Bizottságát megteremtette.

A 93/2008-as FVM-rendelet a védett őshonos állatfajták genetikai fenntartásának rendjéről szól. Ez képezi az őshonos állatok tenyésztési programjának alapját.

Az intézményrendszeri jogi háttérrel a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal létrehozásáról szóló kormányrendelet adja, illetve az az szmsz - gyakorlatilag FVM-utasítás formájában -, amely rendelkezik mind a természetes genetikai erőforrásokért felelős elnökhelyettes, a növénytermesztési hatóság, az állattenyésztési hatóság és az Agrobotanikai Központ működéséről, illetve annak jogi háttérét határozza meg.

Talán ez az ábra kicsit szemléletesebb, megmutatja, hogyan is néz ki a növényi génmegőrzés intézményrendszere: gyakorlatilag az FVM végrehajtási szervezete a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal. A természetes genetikai erőforrásokért felelős elnökhelyettes kettős minőségében a Növényi Génbank Tanácsért elnöki minőségében, illetve a közvetlen alárendeltségében működő Agrobotanikai Központ irányításáért felel. A Növényi Génbank Tanács ügynevezett szakági munkabizottságokat működtet; ezt a következő dián fogom bemutatni részletesebben. Az Agrobotanikai Központ koordinációjában, illetve a génbanki tanács koordinációjában kerül összefogásra annak a 92 szervezetnek a felügyelete, amelynek több mint 160 ezer tétel megőrzése a feladata. Ezek azok a szakbizottságok, amelyek a Növényi Génbank Tanácsban működnek: a gyümölcs, szőlő, szántóföldi növények, gyógynövények, mikroorganizmusok, dísnövények, zöldségnövények és erdészeti fajok vonatkozásában összesen 92 szervezetet tartunk ma számon, és közel 160,5 ezer vonatkozásban. Ezek az együttműködő szervezetek. Elsősorban, mint Holly úr előadásából kitűnt, a tételek jelentős része, legnagyobb része az Agrobotanikai Központban található. De emellett nagyon komoly gyűjtemények vannak egyetemek, kutatóintézetek, nemzeti parkok, gazdasági társaságok - beleérttem az erdészeti részvénytársaságokat is - és magánszemélyek kezelésében is.

Az Agrobotanikai Központ főbb feladatait ezen a dián olvashatják, amelyből szeretnék néhány szót kiemelni; Holly úr már utalt rá. A legfontosabb, hogy az országos szántóföldi, fűszer-, gyógy- és zöldségnövények génmegőrzési feladatait végzi. Itt egy aktív génbanki feladatról van szó, ilyen a tételek felszaporítása, regenerációja. Nagyon fontos feladata az országos bázistároló üzemeltetése. Korábbi előadásokban itt is hivatkoztak rá előadók, hogy ez az a mínusz 20 fokon tárolt, extraszáraz maggyűjtemény, amely biztosítja azokat a duplikátumokat, hogy ha bárhol bármi megsérül vagy megsemmisül, akkor még regenerálható legyen ez a gyűjtemény. Ez az a szervezet, amely kapcsolatot tart nemzetközi szervezetekkel, illetve adatbázisokat kommunikál az Unió megfelelő hivatalai felé.

Az állati génmegőrzés intézményrendszere többé-kevésbé hasonlít a növényi génmegőrzés rendszeréhez. Itt az Őshonos Haszonállatok Générőforrás Bizottsága bír meghatározó jelentőséggel. Kettős irányítás alatt van, mint említettem, maga a rendelet is egy FVM-KvVM közös rendelet, ennek a végrehajtó szervezete szintén a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal. A természetes genetikai erőforrásokért felelős elnökhelyettese egyrészt tagja az Őshonos Haszonállatok Générőforrás Bizottságának, másrészt felügyeli az állattenyésztési hatóság munkáját.

Itt az állattenyésztési igazgatóság, ahogy említettem, a tenyésztési programok vonatkozásában minden esetben ki kell hogy kérje az őshonosbizottság véleményét. Ezt a szaggatott oda-vissza nyilat az együttműködő szervezetek kapcsán azért találtam fontosnak megemlíteni vagy felrajzolni, hiszen ez az együttműködő szervezetek közötti, a következő dián található fajtafenntartó egyesületekkel való nagyon szoros és korrekt együttműködést jelenti. Gyakorlatilag az őshonosbizottságnak minden egyes fő állatfaj vonatkozásában van képviselője ebben a bizottságban.

Elöl, a diának az első felsorolásában található a védett őshonos mezőgazdasági haszonállatfajtákat tartó vagy ezek tartását felügyelő egyesületek, tenyésztő szervezetek felsorolása. Látható, hogy csak lófajtákból 5600 található, magyar szürkéből 7500, bivalyból 400 darab van, amit érdemes kiemelni. Az összes juh- és kecskefélék vonatkozásában több mint 35 ezer egyedről van szó. A baromfifélék vonatkozásában közel 6700 darab van. És most próbáljuk megmenteni a magyar óriásnyulat, 50 példányt sikerült eddig felkutatni, jelen pillanatban folyamatban van az egyesületnek az elismerése, illetve a tenyésztési program jóváhagyása.

Nagyon fontos - ahogy az egyik előző előadásában az előadó utalt rá -, hogy nemcsak a védett őshonos mezőgazdasági haszonállatfajtákkal kell nekünk foglalkoznunk; bármelyik, köztenyésztésben lévő állatfaj bármikor áldozatául eshet a leépülésnek egy olyan közgazdasági helyzet következtében, ami egy nagyon drasztikus egyedszámcsökkenést fog előidézni. A magyartarka esetében, annak ellenére, hogy egy több tízezres állományról van szó az országban, csak magyartarkának tűnő állatokról van szó gyakorlatilag ami nagy genetikai értéket és fajtatiszta állatot jelent, abból 5500 darab van, ami az ábrán látható.

Eljutottunk oda, hogy melyek azok a fejlesztési lehetőségek, amelyek előttünk állnak. Ahogy az elején utaltam rá, a

vonatkozó uniós, illetve FAO-rendeletek alapján mindenképpen meg kell csinálnunk azt a nemzeti génmegőrzési programot, amelyekből majd gyakorlatilag össze fog állni az Unió génmegőrzési programja. Az előadók szintén utaltak már a génmegőrzés, az effektív génmegőrzési tevékenységre, a felszaporításra, a génbankok működtetésére és az ezzel kapcsolatos felügyeleti, hatósági feladatkör szétválasztására. A magam részéről ezt szorgalmazom.

Gyűjtemények nemzeti alapanyagként történő felhasználásának az elősegítése. Heszky professzor úr utalt azokra a molekuláris módszerekre, amelyek mindenképpen óriási kihívást és óriási lehetőségeket is jelentenek.

Holly úr utalt arra a Life+ pályázatra, amellyel kapcsolatban mindenképpen szeretném itt is kifejezni köszönetemet a KvVM felé, hiszen ők vállalták azt, hogy a vadon élő növények, mintegy 1600 növény esetében az egész Kárpát-medencéből származóan egy gyűjtést fognak elvégezni, és azt Tápiószelére, a természetett növények mellé fogjuk betenni. Ez gyakorlatilag egy teljesen egyedülálló, a világon példaértékű közös beruházásnak, illetve magbank-kialakításnak minősül.

Óriási lehetőség van a feltáratlan génforrások vonatkozásában. Ez egy nagyon komoly gyűjtési munkát igényel, és ez leginkább egy komoly pénzügyi feladatot jelent. Ami napjainknak a felújítása, az az Agrobotanikai Központ hűtőtárolóinak a gépészeti felújítása - azoknak a hűtőknek történik meg most a több tízmillió forintos rekonstrukciója, ami hosszú évek alatt elmaradt.

Az állattenyésztés vonatkozásában viszont az előadásokból kiderül, hogy Magyarországon alapvetően abban különbözik a növényitől az állati génmegőrzés, hogy itt in situ, on farm módon történik maga a genetikai megőrzés. Magyarországon jelenleg nincs teljes körű, de azt is mondhatnám, hogy nincsen igazából olyan in vitro hűtőtárolási rendszer, amely alkalmas lenne arra, hogy a géneket hosszú távon, mélyhűtve megőrizze. Ennek a logisztikáját és a begyűjtés metodikáját mindenképpen meg kell oldani.

Az utolsó diák következik.

Finanszírozás nélkül, azt gondolom, gyakorlatilag se az intézmény működtetéséről, se génmegőrzésről nem lehet beszélni. Elhangzott, hogy a korábbi években nagyon komoly támogatások álltak rendelkezésre. 2004-ig Génmegőrzési pályázati rendszer és biológiai alapok fejlesztése címmel juttatott nagyon komoly forrásokat az FVM ezekre a célokra, 2003-ban 385 millió forintot, 2004-ben több mint 480 millió forintot. Sajnos az uniós csatlakozással megszűnt ez a nemzeti támogatási rendszer, ennek ellenére az FVM más módon, K+F támogatásokból kivont pénzekből próbálta meg támogatni ezt a területet. 2004-2005-ben mintegy 100 millió forintot, 2006-ban már csak 30 milliót kapott a terület. 2007-ben volt egy jelentősebb tétel: 200 millió forintot sikerült akkor erre a célra adni. 2008-ban sajnos nem volt támogatás. Ennek ellenére azt kell hogy mondjam, hogy az MgSzH az Agrobotanikai Központ működésére több mint 200 millió forintot biztosított, ezáltal működőképes maradt az intézmény.

2009 - eljutottunk napjainkhoz. Itt szeretném megköszönni az összes olyan képviselőnek, aki támogatta azt a javaslatot, amely kormánypárti oldalról 100 milliót, ellenzéki oldalról mintegy 500 millió forint forrást különített el génbanki támogatásokra. Sajnos az FVM-ben a költségvetési megszorítások okán ennek a pénznek egy része, a 600 millió forintból pontosan 200 millió forint zárolásra került. Ez a táblázat az FVM-mel egyeztetett, legutolsó pénzügyi tábla, amely gyakorlatilag azt mutatja, hogy az MgSzH Agrobotanikai Központja, azaz Tápiószele 160 millió forintot kap ebből a forrásból, 120 millió forint kerül kiírásra olyan pályázati célokra, amelyekre az előbb említett mintegy 92 együttműködő szervezet pályázhat, és K+F tevékenységekre - ami természetesen szorosan összefügg a génmegőrzéssel - további 100 millió forint kerül kiírásra. Ez egy új jogcím volt a költségvetési törvényben, reményeink szerint ez bázis jelleggel szerepel benne, és a következő évben is meglesz ennek a finanszírozása.

A dia alján található mondattal fejezném be: a védett őshonos állatfajták támogatási rendszere korábban az agrár-környezetgazdálkodási pályázatból volt finanszírozott, ennek a folytatásaként 2009. szeptember 1-jével jelenne meg az új támogatási rendszer, amelynek az elfogadása folyamatban van. Illetve a növények vonatkozásában 2010-től nyílna meg az a lehetőség, ami a dián szereplő további növényigén-megőrzésre, -begyűjtésre vonatkozhatna. Azt gondolom, hogy e nélkül nagyon nehéz lenne fenntartani ezt az állapotot, ami most van.

Nagyon szépen köszönöm, röviden ennyit sikerült erről az intézményrendszerről elmondanom. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen Lajkó Ákosnak, az MgSzH elnökhelyettesének a tájékoztatóját.

Rátérünk a nemzetközi blokkra. Szeretném még egyszer tájékoztatni kedves vendégeinket, hogy fülhallgatót találnak a padjukban, egy kis ajtó kinyitása után, az ajtó mögött találnak egy fülre akasztható fülhallgatót.

Itt szeretném köszönteni a szinkrontolmácsokat, és megköszönni nekik, hogy vendégeinknek már eddig is tolmácsolták a magyar nyelvű előadásokat, most pedig az idegen nyelvű előadásokat az ő segítségükkel hallgathatjuk. Köszönöm szépen.

Felkérem Jozef Turok urat Szlovákiából, hogy „A haszonnövény-génmegőrzés nemzetközi helyzete” címmel tartsa meg előadását.

Nemzetközi összefüggések

A haszonnövény-génmegőrzés nemzetközi helyzete

Jozef Turok (IPGRI)

JOZEF TUROK (IPGRI): Köszönöm szépen, elnök úr. Hölgyeim és Uraim! Kedves Kollégák! Először is szeretném megköszönni a szervezőknek, hogy meghívtak engem ma erre a találkozóra. Egy nagy megtiszteltetés és privilégium a számomra, hogy itt lehetek, hogy egy áttekintő képet nyújtsak arról, hogy hogy zajlik nemzetközi szinten az együttműködés, és hogy konkrétan beszéljek arról, hogy a magyar intézményekkel milyen az együttműködés.

A korábbi előadók beszéltek a nemzetközi együttműködési programról, az ECPGR-ről, amelyet 1980-ban alapítottak meg. Ez volt az első példája azon nagyon kevés kormányközi programoknak, amelyek már a vasfüggöny lehullása előtt elkezdődtek. Ez egy kormányok közötti program, tehát országok vesznek részt a programban. Van egy nemzetközi koordinátorok által összeállított bizottság, amely irányítja a tevékenységet. Ebben a pillanatban 41 tagunk van, amelyek anyagilag is támogatják a tevékenységünket, és technikai segítséget is nyújtanak nekünk. 18 munkacsoport van. A vezetőség határozza meg a prioritásokat. A vezetőség legutóbbi találkozója 2008 szeptemberében volt, s a legfontosabb tevékenysége a génbank-integráció.

Ez az ECPGR egy nemzetközi szervezet. A feladatunk a program koordináló bizottságának biztosítása. Ennek az európai szervezetnek három fő célja van, egyrészt hogy megkönnyítse a génforrások megőrzését, és hogy tudáscserét biztosítson. Tagjai az európai uniós országok, de egyébként Oroszország és némely kelet-európai ország is tagunk.

Nem fogom önöket meggyőzni arról, hogy egy meg egy az három, de szeretném kicsit megmutatni ennek a nemzetközi együttműködésnek az előnyeit, különösen olyan helyzetekben, ahol országok egymás segítségére szorúlnak. Mit értünk mi ez alatt? Tudást, információt, adatokat osztunk meg egymással, együttműködéseket hozunk létre, tudósokat kapcsolunk össze, a közjó érdekében tevékenykedünk, de nemzetközi erőforrásokat is bevetünk, amikor egy-egy probléma túl nagy egy ország számára.

Mit is csinálunk a gyakorlatban? Koordinációt biztosít a központi európai adatbázis, tehát ilyen értékelést biztosítunk a genetikai diverzitással kapcsolatos publikációk kapcsán, de módszereket is, standardokat, szabályokat is előállítunk, kapcsolatot tartunk az európai szervezettel, a FAO-val. A programban részt vevő országok egyéb projekteket és erőforrásokat is elérnek, amivel a munkájukat segíthetjük.

Az egyik legutóbbi munkánk egy közös információs rendszer. Ez az információs rendszer hozzáférést biztosít az európai génbankokban tárolt génekkel kapcsolatos információk több mint feléhez ezen az egyetlen portálon keresztül. Ez a nemzeti leltárakat kapcsolja össze. Magyarország ennek a programnak az alapításától kezdve tagja, a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium résztvevője ennek a munkának, és személyesen szeretném elismerésemet kifejezni a hozzájárulásuk és az együttműködésük kapcsán; Holly úr a kapcsolattartó. A politikát meghatározó emberek aktívan részt vesznek Magyarországról az összes munkacsoportunkban. A magyar génbankleltár benne van ebben a keresőkatalógusban, és jó néhány fontos találkozót tartottunk már Magyarországon.

Megemlítettem az új kezdeményezést, miszerint egy integrált génbankrendszert hozunk létre Európában. Ezt a kezdeményezést az ECPGR tagjai indították el, és az elképzelés azon alapul, hogy sok génbankgyűjtemény van Európában. Európában körülbelül 2 millió adat van, amely az egész világon meglévő mintáknak körülbelül egyharmadát jelenti. Ehhez 45 európai ország biztosítja a szakembereket.

Vannak nemzetközi kötelezettségeink is, amit már hallottunk említeni a korábbi előadóktól. Csak egy dologra szeretném felhívni a figyelmüket: a nemzetközi egyezmények, a FAO-ban 2001-ben elfogadott egyezmény fontosságára. Ez a kezdeményezésünk próbálja elősegíteni azokat a különálló kezdeményezéseket, amelyeket egy-egy ország tett azért, hogy ez az egyezmény létrejöjjön és megvalósuljon. Mi segítünk a kutatásban és a források egyesítésében.

A kihívásokról és a nehézségekről szólva, amelyekkel az európai génbankok szembesülnek, nincsenek jól meghatározott

technikai standardok, szabványok, sok esetben elszigetelten működnek. A szervezetünk jobb rendszert szeretne létrehozni. Egyes országok és intézmények bizonyos felelősséget fognak vállalni egy-egy konkrét feladatban, génplazmaanyagok megőrzésével kapcsolatosan, és ezzel egy jobb, hatékonyabb rendszert fogunk létrehozni.

Vannak minőségi szabványaink. Nyitott hozzáférést biztosítunk az információkhoz, azért, hogy ezt a FAO-egyezményt mindenki végre tudja hajtani. Itt szeretném ismételtén megköszönni a kollégáimnak, a különböző intézményeknek, kutatóknak Magyarországon, akik aktívan részt vesznek ebben, hogy ezt a rendszert kialakítsuk.

Szintén részt veszünk egy együttműködésben a kutatóintézetekkel. A cél az, hogy segítsük az ő in situ és ex situ megőrzési munkálataikat; erről már hallottunk ma itt. Csak preferenciaképpen említem, hogy az első projektben kilenc ország vesz részt, ebben Magyarország is benne van. Módszereket találtunk arra, hogy a biodiverzitást mérni tudjuk a farmokon, és hogy fenn is tartsuk ezt a biodiverzitást, valamint hogy továbbadjuk az értékeit a termelők, a farmerek számára. Úgy tudom, a szervezetünk következő ülése erről fog szólni.

A második projekt a gazdaság oldaláról vizsgálja, hogy a farmokon meg tudjuk tartani a biodiverzitást. Itt a mechanizmusokról van szó, arról a mechanizmusról, hogy hogyan lehet a farmokon, a gazdaságokban megtartani a biodiverzitást. Különböző opciókat ajánlunk fel a politika meghatározó embereinek, és megpróbáljuk annak a fontosságát hangsúlyozni számukra, hogy minél több gazdaságban megmaradjon a biodiverzitás, a genetikai diverzitás.

Illusztrációképpen bemutatom, hogy együtt dolgozunk Magyarországon különböző intézményekkel. Az erdő géndiverzitását megőrzendő van egy ilyen program, és nagyon örülök, hogy ennek részvevőiből egypár embert itt látok.

Szeretném azzal zárni, hogy egypár referenciát bemutatok arról a fontos munkáról, amelyben Magyarország nagyon aktívan támogat.

Köszönöm szépen. (*Taps.*)

ELNÖK: Köszönöm szépen Jozef Turoknak az előadását.

Most felkérem Elli Broxhamet Svájcból; őt követi majd Guy Kastler Franciaországból. Elli Broxham „A haszonállat-génmegőrzés nemzetközi helyzete” címmel tart előadást.

A haszonállat-génmegőrzés nemzetközi helyzete

Elli Broxham (SAVE Alapítvány, Svájc)

ELLI BROXHAM (SAVE Alapítvány, Svájc): Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim! Nagyon köszönjük azt, hogy alapítványunk képviselőit is meghívták, és hogy önök előtt beszélhetek a civil szervezetek szempontjából a genetikai örökség védelméről. Miről is fogok ma beszélni? Először is szeretném leírni, hogy mi a mi tevékenységünk, mit teszünk ezen a területen, aztán inkább arról szeretnék majd beszélni, hogy milyen kihívások várnak Európára, hogyha a vidékfejlesztésben, a hagyományos tájak kezelésében a tájfajtaikkal és a haszonállatokkal szeretne a genetikai örökség védelmében fellépni.

A SAVE szervezet egy nemzetközi civil szervezet, számos európai intézményhez, az Európai Bizottsághoz, az ENSZ Élelmiszeripari és Mezőgazdasági Szervezetéhez és további nemzetközi szervezetekhez kapcsolódunk. Egy olyan, civil szervezetekből álló, informális szervezet vagyunk, amely évente egyszer találkozik a svájci Konstancia (*Sic!*) tónál. Ezekből az informális találkozókból alakult ki 1993-ban egy hivatalos, formális esernyőszervezet, abból a célból, hogy a haszonnövények és a haszonállatok különböző fajtáira kiterjesszük a genetikai anyagok védelmével kapcsolatos tevékenységet. Németországban van az irodánk, és 12 különböző országból érkeznek az irányítási testület tagjai. Tudományos tevékenységet is végzünk, a ritka növény- és állatfajokkal kapcsolatos tudományos tevékenységet Svájcban végezzük. Nagyon fontos az a bizottság, amely különböző projekteket javasolt, és dönt azok megvalósításáról.

Röviden tehát ilyen típusú tevékenységet végzünk. A kép alján láthatóak a hálózathoz tartozó nemzeti intézmények, a felső részen pedig egyrészt a tudományos, másrészt pedig az adminisztratív irányító tevékenységet végző testületeink, valamint a kapcsolatunk a különböző nemzetközi, állami, illetve környezetvédelmi, mezőgazdasági ügynökségekkel.

A most látható ábrán is az szerepel, hogy egyetlen ernyőszervezetben, a SAVE-ben próbáljuk tömöríteni a különböző országokban működő NGO-kat, civil szervezeteket, ügynökségeket. Vannak olyan európai országok, amelyek hivatalosan nem tagjaink még, ennek ellenére az ő szervezeteikkel is együttműködünk.

Mi a fő feladatunk? Egyrészt az, hogy a különböző érintett csoportokat bevonjuk egy olyan közös párbeszédbe, ahol

műhelybeszélgetéseket, konferenciákon, képzéseken eszmét cserélhetnek, és részt vehetnek abban a folyamatban, amelynek az eredményeként a gazdálkodók szintjén is érezhető az általunk javasolt megközelítés. Éppen ennek érdekében történeti alapú megközelítést dolgoztunk ki: országonként, sőt országokon belül is régióként, akár falukénti szinten is megpróbáljuk felmérni a sokszínűség mai állapotát, és azt, hogy milyen szinten volt a sokszínűség ezekbe a falvakban a történelmi időkben. Megpróbáljuk folyamatosan felügyelni azt, hogy mi történik a sokszínűséggel kapcsolatban kinn, a terepen, adatokat gyűjtünk. Éppen ezekkel az adatokkal próbálunk hosszú távon figyelmeztető jelzéseket leadni, hogyha valahol rossz irányba fordulnának a dolgok, és hogyha bizonyos populációk veszélybe kerülnének, akkor még mentőakciókat is szervezünk, és megpróbálunk így segíteni abban, hogy az érintett helyi csoportok, a helyi stakeholderok jól tudják végezni azt a munkát, amit vállaltak.

Mi maga az agro-biodiverzitás? Ez nemcsak növények, és nemcsak állatok összessége, hanem mindazon környezeti tényezők összessége, amelyek ebben a folyamatban rész vesznek, így a talajban lakó baktériumoktól, a vadnövényektől kezdve egészen az emberi környezetig és a különböző klimatikus tényezőig. Ezeknek a tényezőknek az összessége adja ki az agro-biodiverzitást.

Mi a feladatuk a nem kormányzati szervezeteknek, tehát a civil szervezeteknek? Én magam egy civil szervezet képviselőjeként most egy országos parlamentben szólok fel, és azt hiszem, talán van értelme külön hangsúlyozni, hogy miért végezzük ezt a munkát, és hogy mi a célunk ezzel. Természetesen nem az egyetemektől és a politikai döntéshozóktól szeretnénk elvenni a kenyerüket, nem helyettük szeretnénk például döntést hozni vagy kutatni, de bizonyos hozzáadott előnyöket tudunk biztosítani az ő tevékenységük erősítésére. Először is alulról építkező, rendkívül pragmatikus szervezetek ezek a civil szervezetek, amelyek kicsi bürokráciával hatékonyan és gyakran nagyon innovatív módon tudnak bekapcsolódni ebbe a közös tevékenységbe, folyamatba. Ezek a civil szervezetek egyébként gyakran olyan emberekkel dolgoznak együtt, akiknek óriási tapasztalatuk van az adott szakterületen. Különböző haszonállatcseréket szervezünk, könyvtárakat, tudásbázisokat halmozunk fel, ezeket próbáljuk cserélni a különböző országokban működő civil szervezetek között. A természeti környezet mellett a kulturális örökséget is oltalmazzuk, és igyekszünk tanítani az embereket kinn, a farmon is.

Melyek azok a szükségletek, amelyek Európában felmerülnek akár a kontinens, akár az országok szintjén? Minden szinten nagyon nagy szükség van az együttműködésre és a hálózatépítésre a szakemberek között a gazdálkodóktól a nemzetközi szervezetekig, beleértve az egyetemeket is. Fontos, hogy mindenki bízjon abban, hogy együtt tud működni a másikkal.

Nagyon fontos a hosszú távú megfigyelés, hogy az összes fajtát hosszú távon figyeljük meg, és nagyon jó alapokon kell alapulnia, és hogy hatékonyan tudjuk ezeket az adatokat használni, ahhoz szabványosítani kell, és valami olyan rendszerbe kell beletenni, ami használható. Genetikai kutatásokra van szükség. Fontos, hogy a tudósok segítsenek nekünk a genetikai információkkal kapcsolatban. Szükség van arra, hogy a közvélemény is tudjon erről, és hogy részt vegyen benne, hogy a nemzeti hagyományokat és a nemzeti hagyományokat megőrizzék. És természetesen pénzügyi forrásokra is szükség van, valamint egy olyan rendszerre, amely rendszeresen biztosítja ezeket a forrásokat, hogy megőrizzük a régi fajtákat. Valamint arra is szükség van, hogy jobb mechanizmusokat alakítsunk ki, amelyek az ilyen speciális termékeket eljuttatják a piacra, amelyek ezekkel az állatokkal vagy növényekkel kapcsolatban kialakulnak.

Amit most látnak, az egy csodálatos kép. Magyarországnak vannak olyan nemzeti értékei, amelyekre büszkék lehetünk. A hagyományos mezőgazdaság nagyon fontos, és ez természetesen mind a vad-, mind a honosított vagy házasított állatokat és növényeket magában foglalja.

A biodiverzitásnál nemcsak a növényekről és az állatokról van szó, hanem a vadállatokról, a vadnövényekről, a vízi járatokról is, valamint az olyan területekről is, amelyeket nomád emberek használnak, tehát mindent magába foglal.

A tájgazdálkodás és a táj megőrzése nagyon fontos területe a hagyományos ökoszisztémáknak. Ezeknek mind értéke van. A mezőgazdasági módszerek megőrzése is fontos. Az, hogy a hagyományos öko- és mezőgazdasági rendszereket használjuk, és ezeket megőrizzük, szintén nagyon fontos a törekeny tájkép szempontjából. A törekeny vagy sérülékeny tájak szempontjából nagyon fontos, hogy megőrizzük a hagyományos fajtákat, növényeket, állatokat. A hagyományos mezőgazdasági módszerek nagyon szoros kapcsolatban állnak azzal a kultúrával és azzal a tájjal, ahol előfordultak, és ez bevételt biztosíthat a helyi gazdálkodók számára.

Mit jelent az, hogy tájgazdálkodás vagy vidékfejlesztés? A gazdaság helyi szinteken a hagyományos fajták tenyésztésével és termelésével segítséget kaphat, a turizmus igényeit kielégíthetjük, minőségi termékeket állíthatnak elő, szolgáltatásokat nyújthatnak, sőt olyan alapanyagokat állíthatnak elő, ami a helyi ipar számára használható, és ez mind nagyon vonzó a turisták számára. Oktatási központokat lehet létrehozni, amelyek a turisták számára is információt adnak, illetve tanítják ezeket a régi módszereket, de ez a mezőgazdálkodásból élőknek is tréninget biztosíthat. A helyi

hagyományos fajták bemutatására például háziállat-állatkertekre gondolok bemutató farmokon, a gazdaságokban helyi termékeket lehet előállítani, helyi éttermekbe helyi alapanyagokat juttathatnak el. Láthatjuk, hogy ezek vonzóbbá tehetik az elszigetelt területeket a turisták számára. Ha több ember látogat oda, annak előnyös gazdasági hatása van, és az egész régiót segítheti gazdasági szempontból.

Az európai áttekintésünk konklúziója az, hogy a helyi fajták megőrzése több faktorból áll. Először is fontos, hogy akik ebben részt vesznek, átérizzék ennek a fontosságát; fontos, hogy az információkat megosszuk, a legjobb gyakorlatok információit nemzeti és nemzetközi szinten átadjuk. Az adatok szabványosítása és a gyűjtés szabványosítása nagyon fontos, mert másképp nem tudjuk a munkánkat mire alapozni. Fontos elismernünk, hogy a helyi emberekkel és a gazdaságokkal való együttműködés fontos érték. Menedzsmenttudást tudunk megosztani, mert a szektoraink egymással kapcsolatosak.

Köszönöm szépen a figyelmüket. (*Taps.*)

ELNÖK: Köszönöm szépen Elli Broxham előadását.

Most pedig felkérem Guy Kastlert Franciaországból „Az európai gazdálkodók pótolhatatlan hozzájárulása a biodiverzitás megőrzéséhez és megújításához” című előadásának megtartására.

Az európai gazdálkodók pótolhatatlan hozzájárulása a biodiverzitás megőrzéséhez és megújításához

Guy Kastler (Francia Paraszti Vetőmag Hálózat)

GUY KASTLER (Francia Paraszti Vetőmag Hálózat): Jó napot kívánok! Szeretném megköszönni önöknek, hogy egy kis földművest meghívtak a szervezetüktől, amely a kistermelők világszövetsége. Én magam Franciaországban a Paraszti Vetőmag Hálózatot koordinálok. Ez egy olyan szervezet, amelyben a bekapcsolódó földművesek a saját vetőmagjaik szaporítását és cseréjét, terjesztését igyekeznek megoldani.

Franciául fogok beszélni, ezt a nyelvet bírom igazából csak, úgyhogy elnézést kérek emiatt.

Először is szeretném üdvözölni azt a sikert, amelyet önök arattak abban, hogy sikerült a genetikailag módosított növények magyarországi elfogadását visszautasítaniuk. (*Taps.*) Azok a francia termelők hajtanak fejet önök előtt, akik igyekeznek az önök példáját követni, és akik egyúttal a kistermelők világszövetségében a földműveseket, farmereket tömörítik az egész világról.

A tájfajták nagyon fontos kincset jelentenek, olyan kincset, amelyről az ember hajlandó lemondani, egyszerűen tudatlanságból, és azért, mert nem fektetünk elég hangsúlyt a biodiverzitásra. A biodiverzitás nem egyszerűen a különböző genetikai anyagok legnagyobb összességét jelenti, amelyet egy az egyben át tudunk nyújtani a jövő generációknak. A biodiverzitás, a biológiai sokszínűség élő szervezetek összessége, és ezek az élő szisztémák, ökoszisztémák teszik lehetővé azt, hogy tovább éljenek ezek az élő szervezetek és azoknak olyan közösségei, amelyek azt a genetikai anyagot újateremtik, sokszorozítják, életben tartják. Vannak itt állatok, vannak állati, növényi rendszerek, s ugyanakkor rendkívül fontos szerepet játszanak a társadalmi rendszerek, például a földművelés rendszere, különböző technológiai, földművelési megoldások, ezek rendszerei, és a jogi, kulturális háttér is rendkívül fontos, a legkisebb döntéshozatali szinttől egészen a brüsszeli döntéshozatal szintjéig.

Használunk ma már bizonyos technológiákat, molekuláris technológiákat, amelyek a növények génanyagának leírására használatosak. Ezek rendkívül magasan fejlett rendszerek, de a génállomány átörökítésében, életben tartásában ezek az eszközök sajnos nem nyújtanak semmilyen ígéretet, nem támaszkodhatunk rájuk. A növények nemesítése évezredek óta olyan folyamat, amely növelte a biodiverzitást. Az egyes fajták, egyes populációk sokszínűségét sikerült növelni a hagyományos növénynemesítési technológiákkal. Ez tette lehetővé olyan fajták kifejlesztését, amelyek a különböző szélsőségekkel szemben is ellenállóak, például most a globális felmelegedés kapcsán akár a szárazsággal szemben, akár a helyi közösségek egyéb követelményeinek megfelelő módon tudnak speciális előnyöket biztosítani. Éppen ezért van nagy szerepük a földműveseknek, a parasztoznak.

De az a helyzet, hogy ma a korábbiakkal ellentétes módon zajlik ez a gazdálkodás, és ma azt várják a földművesektől, a gazdálkodóktól, hogy homogén, azonos, sokszorozható növényeket állítsanak elő, adjanak el, amelyek megfelelnek például a nagy bevásárlóközpontok igényeinek. Éppen ezért azt várják el a gazdálkodóktól, hogy kizárólag olyan növényi anyagok sokszorozásával foglalkozzanak, amelyek az egyes országok nemzeti katalógusában, növényi fajtajegyzékében szerepelnek. Így próbálnak homogenitást, egyöntetűséget előmozdítani a különböző növényfajtákon belül. De ha ezt a megközelítést érvényesnek fogadjuk el, akkor attól kezdve az a sokszínűség, az a változékonyság,

amely éppenséggel a növénytermesztésnek évezredek óta sajátja, az tűnik el, és ennek két hátulütője van. Egyrészt a különböző környezeti kihívásokkal nem fogunk tudni szembeszállni, sokkal inkább érzékenyebbé, kiszolgáltatottá válnak ezek a növények a természet kihívásaival szemben, és ráadásul ahhoz, hogy egyáltalán még viszonylag mérsékelt körülmények között is túléljenek, óriási technikai apparátusra, óriási energiaberuházásra és sajnos a kőolajiparon nyugvó műtrágyák és különböző egyéb kemikáliák óriási felhasználására van szükség. És azt látjuk, hogy ez a fajta mezőgazdasági modell a gazdasági modellünk egészéhez hasonló módon egyszerűen nemcsak hogy nem fenntartható hosszú távon, hanem már most elérte a határait. Ezek a növény- és állatfajok nem képesek megfelelni a különböző éghajlati kihívásoknak, és ráadásul nem nyújtanak megfelelő minőségű élelmiszert a fogyasztók számára.

Éppen ezért ha az a követelmény, hogy az úgynevezett tájfajták, megőrzésre méltó fajták nemzeti katalógusait, regisztereit létrehozzuk, márpedig ez a megközelítés megszületett, akkor ezen fajták, ezen megőrzésre méltó fajták esetén nem várhatjuk el, hogy ugyanazt a homogenitási szintet, ugyanazt az egyöntetűséget kényszerítsük rájuk, mint amit a nagyüzemben termelt növényeknél a mezőgazdasági ipar ma megkövetel. Éppen ezért arra van szükség, hogy a gazdálkodók és a kutatók tapasztalatát, tudásanyagát megőrizzük, és kombináljuk. Arra van szükség, hogy helyi szinten tudjuk azokat a földművelési gyakorlatokat megnézni, amelyek a megőrzésre méltó növényeket valóban megőrzik.

De arra is szükség van, hogy a gazdálkodók egymással csereberélhessék a különböző vetőmagokat, és hogy ne legyen megkötve a kezük azáltal, hogy a kereskedelmi forgalmazás tilalma miatt nem folytathatnak ilyen cserét, ilyen cserekereskedelmet akár a kereskedelmi mennyiség szintje alatt. Igenis szükség van arra, hogy a gazdálkodók ezeket a vetőmagokat évről évre megtermelhessék, félretehessék, és egymással cserélhessék. Amikor növényeket kutatunk, amikor növényeket nemesítünk vagy egyszerűen termesztünk, akkor szükség van ezekre a különböző, a sokszínűséget képviselő vetőmagokra. De ezt csak akkor tehetjük meg, hogyha a gazdálkodók a múlt tudását és akár a jövőben nemesítésre váró fajokat egyaránt bevonhatják a sokszínűség szolgálatába.

Éppen azért van szükség a sokszínűség védelmére, és azért kell a gazdálkodókra támaszkodnunk, mert ők élnek szoros viszonyban ezekkel a növényekkel, és igenis azt a szemléletet, amely az ő szemléletük, ki kell terjeszteni. Ezzel azt akarom mondani, hogy nemcsak a rövid távon gazdasági hasznot termelő növényeket, haszonnövényeket szabad védeni ilyen nemzeti katalógusok segítségével, hanem lehetővé kell tenni a gazdálkodók számára, hogy a saját belátásuk szerint döntsék el, milyen vetőmagokat, milyen növényeket termesztenek, és hogy mit tesznek ezekkel a vetőmagokkal. Nekünk mint gazdálkodóknak meg kell követelnünk azokat a jogokat, hogy félretehessük és cserélhessük ezeket a vetőmagokat, akkor is, hogyha az adott növényt nem gazdasági célú értékesítésre szánjuk. A vetőmagipar megpróbálja kisajátítani ezt a területet, ami ellen az európai gazdálkodók összességének nevében fel kell lépni.

Itt el kell mondjam azt is, hogy a mezőgazdaságban is felmerül a szellemi tulajdonjogok kérdése. Van egy úgynevezett kompromisszum, amely egy olyan nyilatkozat, amely a vetőmagok területén a szellemi tulajdonjogokkal kapcsolatban próbál nemzetközi szabályozást kialakítani. Ennek az a lényege, hogy a különböző nemesített fajok esetében a nemesítők kezébe teszi le a rendelkezési jogot, márpedig a mi véleményünk szerint a gazdálkodóknak minden intézettől és minden egyébtől függetlenül rendelkezniük kell azzal a joggal, hogy ők a nemesítői és az örökösei ezeknek a genetikai anyagoknak.

Egészen 1994-ig volt egy olyan megállapodás, amely azt mondta ki, hogy a termelőknek, amennyiben ők ezeket a vetőmagokat kis léptékben termesztik, a nemesítők felé fizetniük kell. '98-ban fogadta el az Európai Unió azt, hogy nemcsak az egyes fajtákra, hanem magukra a génekre is lehet szellemi tulajdonjogot, gyakorlatilag szabadalmat bevezetni. Mi rendkívül élesen ellenezzük ezt a gyakorlatot. Nem adhatjuk a Monsanto és más multinacionális cégek kezébe ezeket a genetikai anyagokat. Ez több okból sem fogadhat el, már csak azért sem, mert egyébként az ő termékeik a kontamináció révén igenis elterjedhetnek, megfertőzhetik a gazdák földjeit, és attól kezdve vajon a Monsanto joga lesz arra, hogy pénz követeljen a gazdaktól? Európai szinten kell tiszta vizet önteni a pohárba, és rendezni ezt a helyzetet.

Ami a genetikai markerek felhasználását illeti a mezőgazdasági gyakorlatban, ismerjük azt a gyakorlatot, amit a hagyományos nagy amerikai marhatenyésztők kezdtek el, hogy átlyukasztották a marhák fülét, és így jelezték, hogy kihez tartozik a marha. Ezek a genetikai technológián alapuló cégek maguk is megpróbálnak olyan markereket bevezetni a saját maguk által kifejlesztett növényekbe, amelyek azonosítják őket, hogy a genetikai szellemi jogok tulajdonosai. De attól kezdve, hogy keresztbeporzással vagy más technikákkal összekeverednek ezek a fajták más tájfajtákkal, attól kezdve, hogy más, helyben termesztett növénytípusokkal keverednek, attól kezdve nagyon is félő, hogy olyan termékek kerülnek ezen óriásvállalatok tulajdonjogi körébe, amelyeknek a kifejlesztéséhez semmi közük.

Beszélhetünk a transzgenikus termékekről a génmódosított növények között, de más esetek is vannak, és beszéltünk nagy cégekről is. A BASF és más nagy cégek is olyan génmódosított növényeket termesztnek, amelyeknek az az egyetlen előnyük, hogy az ezen cégek, a saját cégük által kifejlesztett vegyszerekkel szemben lettek ellenállók, erre

szolgált a génmérnöki beavatkozás, de semmi más előnyük nincsen. Ugyanakkor ez a gyakorlat pontosan a káros vegyszerek, növényvédő szerek használatát fokozza beláthatatlan mértékben. A repcében és más növényekben a géntranszfer ugyanakkor kontaminációt, fertőzést tesz lehetővé, tehát elterjednek ezek a genetikai anyagok, és igenis az ilyen, vegyszerrel szemben ellenállóvá tett növényekkel szemben fel kell lépünk. Ezeket nem szabad ugyanolyan módon elbírálnunk, mint általában a transzgenikus növényeket, és a fogyasztók számára minden információt rendelkezésre kell bocsátani. Köszönöm a figyelmet. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen Guy Kastler, a Francia Paraszti Vetőmag Hálózat vezetője által elmondott gondolatokat.

Az ülés vezetését átadom Jakab István alelnök úrnak, megkérlek, István, hogy segíts az ülés vezetésében, és szólítom a blokkban a következőt, Ángyán József tanár urat, a Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézetének munkatársát, országgyűlési képviselőtársunkat „Környezet- és tájgazdálkodási rendszerek és a génmegőrzés” című előadásának megtartására.

(Az ülés vezetését Jakab István, az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottságának alelnöke veszi át.)

Mezőgazdasági, természetvédelmi, gazdasági és társadalmi összefüggések

Környezet- és tájgazdálkodási rendszerek és a génmegőrzés

Ángyán József (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, a Mezőgazdasági bizottság tagja)

ÁNGYÁN JÓZSEF (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, a Mezőgazdasági bizottság tagja): Kedves Barátaim! Hölgyeim és Uraim! Tisztelettel és szeretettel köszöntöm önöket, köszöntelek benneteket - nagyon sok ismerős arcot látok. Öröm itt lenni.

Talán folytathatom Bodó professzor úrnak azt a gondolatát, amikor azt mondta, hogy talán az állattenyésztőkre kellene bízni a törvényhozást. Én talán azt tenném hozzá, hogy jobban járnánk, ha a mostani társaságot lecserélnénk a parlamenttel, és nekiállnánk egy alkotmányozó nemzetgyűlést létrehozni itt magunk között - azt hiszem, jobban járna ez az ország. *(Taps.)*

Nagy a kísértés, hogy folytassam azokat a gondolatokat, amelyeket Guy Kastler barátom elkezdett, és valószínűleg sok vonatkozásban kapcsolódni fog a mondandóm az övéhez. Azt hiszem, sok tekintetben hasonlóan látjuk a világot. Szembe kell forduljanak a helyi közösségek azzal a kisajátítási szándékkal, amit a tőkeérdekek képviselnek, és amely multinacionális tőkeérdekeltségek a tőkeérdekek mentén mintegy a világot, a biológiai alapokat, a biológiai sokszínűséget akarják profittermelésre felhasználni. De nem ebbe az irányba szeretnék menni, bár kétségtelen, hogy erről is lenne mit beszélnünk a jelen helyzetben. Sokszor nem szakmai kérdésekről vagy ökológiai, más kérdésekről van itt szó, hanem masszív, mély tőkeérdekekről, amelyek ezen a terepen nem engedik azt a természetes fejlődést, ami egyébként normális lenne a helyi közösségek szempontjából.

Én inkább abból szeretnék most kiindulni ebben a nagyon rövid kis időben, hogy milyen adottságaink is vannak itt a Kárpát-medencében. Ez egy kiváló hely, vizeink, földjeink, a természet sokszínűsége a medence jellegből fakadóan a táji sokszínűséget hordja magában, és ez nagyon sokszínű mezőgazdaság, színes élelmiszer-előállítási spektrum lehetőségét hordja magában. Nagyon nagy butaság lenne folytatni, amit eddig csináltunk: hogy ezt a színes szerkezetet homogenizáljuk, néhány növény, néhány állat szuperintenzív tömegtermelésére használjuk fel ezt a gyönyörű Kárpát-medencét, ami egészen másra való. Ezt a sokszínűséget nem lehet azzal a struktúrával és iparos rendszerrel kellőképpen kihasználni, amely ma a fősodorvonalnak tekinthető a mezőgazdaságban. Azt hiszem, épp itt van az a rés, amely Magyarországnak speciális lehetőségeket nyit, és más helyzetbe hozhatja ezt az országot és az ország mezőgazdaságát, vidékét, parasztságát is.

Egyébiránt az iparszerű rendszer ellehetetlenülése napok kérdése. Az energiaválság világossá tette, hogy ezek a szuperintenzív rendszerek hosszán nem működtethetők, mint minden, ami kőolaj alapon működik, márpedig ez az egész rendszer, ennek az alapja, a vegyszerei, a műtrágyái, az energiafelhasználása, a fosszilis energiatárolás kőolajbázisú. A kőolaj-kitermelés maximumán 2005-ben túljutottunk. Innen egyre drágább lesz. Ne tessenek abban reménykedni, hogy olcsó lesz a műtrágya és a növényvédő szer valaha még egyszer! Merthogy törvényszerű, hogy ha fogy egy készlet a piacról, és növekszik az igény a fogyó készlet iránt, az exponenciálisan növeli az árát. És azok a rendszerek, amelyek erre alapoznak, egészen biztosan gazdaságilag is el fognak lehetetlenülni.

A környezeti problémák hihetetlenül mutatják, hogy ez a rendszer alkalmatlan arra, hogy együttműködve a természettel, valóban minőségi élelmiszert állítsunk elő. Az élelmiszer-biztonsági kérdések, amelyek az utóbbi időben fölvetődtek, a

klimaváltozással összefüggő kérdések, vagy a vidéki foglalkoztatási gondok, amelyek ebből a centralizált tökéerdekek mentén megvalósuló mezőgazdaságból következnek, mind-mind arra intenek bennünket, hogy ez az irány nem jó. Különösen nem jó egy olyan országban, amelynek sokszínű a környezete, ami sokkal többet kínál ennél a primitív, mondhatnánk úgy is: „egy-ügyű” mezőgazdaságnál. Ez a mezőgazdaság ugyanis nem gazdálkodás, barátaim: ez a mezőgazdaság egyfajta ipar, az ipar logikájára épül. Nekünk pedig gazdálkodnunk kell azzal a sokszínűséggel, amit ez a Kárpát-medence nekünk kínál. Ebben a gazdálkodási formában, nevezhetjük ezt környezet- és tájgazdálkodásnak, a természettel együttműködő, a környezetéhez illeszkedő gazdálkodásban a helyi fajtáknak, tájfajtáknak döntő, meghatározó szerepe van. Ezeknek a fajtáknak a fönntartása tehát nem egyszerűen valamifajta muzeális tevékenység. Hajlamosak vagyunk szerényen azt mondani, akik ezzel foglalkozunk: hát igen, ezt az oktatásban is föl lehet használni, meg hát valamikor még jók lesznek valamire... Nem, barátaim - most! Most jön el az idő, amikor ezeket a genetikai tartalékainkat ha okosan használjuk föl, egy egészen másfajta mezőgazdaságot tudunk itt a Kárpát-medencében létrehozni.

Miben is mutatkoznak meg a tájfajták előnyei egy ilyenfajta mezőgazdaság-felfogásban? Ahol az a cél, hogy jó minőségű, szermaradványmentes, egészséges és biztonságos élelmiszert állítsunk elő, tegyük ezt úgy, hogy közben megőrizzük a tájaink sokszínűségét, a vízbázisaink tisztaságát, a talajainkat, az élővilágot; egy élhető környezetet tartunk fönnt a mezőgazdasággal; és ráadásul úgy tesszük, hogy ebben sok ember munkát találjon. Mi ebben a jelentősége a tájfajtáknak? Néhány már elhangzott és valószínűleg a továbbiakban is szóba kerülő dolgot én is szeretnék itt kiemelni.

Az a fajta, amelyik ott, az adott helyen alakult ki, az ott jól érzi magát - ha nagyon egyszerűen és triviálisan szeretnék fogalmazni. Ez egészségesebb állományokat eredményez, önmagában; az állattartásban is látjuk, a növényállományok esetében is. Kisebb külső energiabevitelt igényel, hogy a környezetet alkalmassá tegyük annak a növénynek vagy állatnak a tartására. Minőségi termékeket hordoz az a sokszínűség, amit maga a természet hozott létre; kár azt homogenizálni, kár azt tönkretenni. Szeretném fölhívni gazdálkodó barátainknak is a figyelmét, hogy az ágazati eredménye egy gazdaságnak, egy gazdálkodásnak nem az árbevétel nagyságától függ, hanem attól függ, hogy milyen ráfordítással tudok egy adott árbevételt elérni. Tessenek szívesek megvizsgálni ebből a szempontból ezeket a fajtákat és ezeket a lehetőségeket, és azonnal látjuk, hogy ha a ráfordítások ára exponenciálisan növekszik, milyen következménye lesz ennek a helyi fajták megítélésére.

Színes termékskálát tudunk biztosítani. Nem vagyunk kiszolgáltatva néhány növény piacának vagy néhány állati termék piacának. Ez stabilitást ad. Nemcsak ökológiai stabilitást ad, már az sem elhanyagolható, különösen egy átalakuló ökológiai rendszerben, egy klímaváltozási időszakban, hanem egyfajta gazdasági stabilitást is ad; úgy is mondhatnánk: több lábra állít a színesség gazdasági szempontból. Mélyen nem egyszerűen muzeális tevékenységről van tehát itt szó, hanem az életünkről, a gazdaságunkról, a túlélésünkről, a stabilitásunkról van szó. Ezért nem marginális kérdés, hogy megmaradnak-e ezek a génkészleteink.

A ráépülő struktúrák lehetősége egészen más, mint egy iparszerű rendszerre. A kiszolgáló struktúrák, a feldolgozó struktúrák, a kereskedelmi struktúrák, a kézművesség hihetetlen sokszínűsége valósítható meg, és egyfajta élelmiszer-önrendelkezésnek mint nemzetbiztonsági kérdésnek a megteremtését szolgálja. A helyben előállítás lehetőségét, olyan biológiai objektumokkal, amelyek jól érzik magukat ott a helyen, és ennek következtében kis ráfordítással tudjuk ezt megtenni. Valószínűleg az élelmiszer-ellátásunk rendszerét is újra kell gondolni, nemcsak Magyarországon, Európában is - egyetértek Kastler úr fölvetésével. Minden működőképes közösség úgy szervezte meg a történelemben is az életét, hogy először a saját maga ellátásáról gondoskodott, aztán a környező városnak szállít, aztán a térségének, aztán az országnak, és ami marad adott évben, azt viszi külföldre. Szó nincs arról, barátaim, hogy az export vezérelné az élelmiszer-ellátásunkat mint nemzetbiztonsági területet!

Szokás politikai körökben mindig az export-import egyenlegről beszélni. Közben pedig az emberek tönkremennek, a vidék leépül. Nem erről szól az élelmiszer-ellátásunk! Belülről kifelé, koncentrikus körök mentén kell az élelmiszer-ellátásunkat is megszervezni, és ez egyúttal környezeti szempontból is kedvezőbb, és energetikailag is jobb, mert nem kell hurcolászni ezer kilométereket föl-alá azt az élelmiszert, amelyet ott a szomszédban lehetne megtermelni, olyan fajtákkal, amelyek ott jól érzik magukat, és egészséges élelmiszer előállítását teszik lehetővé.

Nemzetbiztonsági kérdéstről van szó ebben az esetben, ezt szeretném nagyon határozottan mondani. Nem a honvédelem állapota határozza meg manapság már egy nemzet biztonságát. Nem tudom, ehhez Lázár János barátom mit szól, de nem a honvédelem határozza meg egy nemzet biztonságát manapság, hanem hogy kinek a kezében van az élelmiszer-ellátás, és rendelkezhet-e az élelmiszer fölött önmaga. Az élelmiszer-önrendelkezést ki kell vívják az európai nemzetek is. Kinek a kezében vannak a vízbázisok? Nem akarom ennek a jelenlegi problematikáját idehozni erre a tanácskozásra, de itt is veszélyek fenyegetnek bennünket a vízbázisainkat illetően. Kinek a kezében van a föld, ami mindezt lehetővé teszi, hogy ott élelmet állítsunk elő? Kinek a kezében van egyáltalán az a környezet, ami a környezetbiztonságunkat adja? Na,

ezek a nemzetbiztonsági kérdések! Ilyen összefüggésben kell a biológiai alapjainkat, a saját génkészleteinket, a saját tájfajtáinkat is kezelni. Elfogadhatatlan, hogy ez hányódjon, hogy intézeteknek kilincselni kelljen azért, hogy a kötelező feladatot fönntartsák, és forrásokat próbáljanak szerezni ehhez a tevékenységhez. Ez elfogadhatatlan, nemzetbiztonsági szempontból elfogadhatatlan! Nemzetbiztonsági kockázatokat hord magában, így is mondhatom.

Nem véletlen, hogy a multinacionális cégek milyen mértékben próbálják ezeket a génkészleteket vagy megszerezni, vagy ha útban vannak, megsemmisíteni. Erre példák vannak, Indiától Irakig; sokféle mozgás a világban nem szól másról, mint épp ezeknek a készleteknek a kézbeviteléről. Nagyon világosan mondta Heszky professzor úr: hát itt van a jövő, itt van az életnek az összes köve! Ezt akarják tulajdonképpen szabadalmaztatni, és ebből akarnak hasznot húzni. Egyetérték mélységesen Guy Kastlerrel: nem erről szól ez a történet. Figyelmeztetjük a barátainkat, akik ebből akarnak ilyen módon profitálni: jobb, ha most megpróbálnak együttműködni velünk, mielőtt még kiderülne, hogy miben utaznak.

Mit kell tegyünk a védelmük, a fenntartásuk, a terjesztésük mint kulcskérdés szempontjából? Melyek ezek a kulcskérdések? Önálló intézményrendszerre van szükség. Szíves figyelmetekbe ajánlom még egyszer a nyílt nap ajánlását, kérek mindenkit, kérlek benneteket, nézzétek át, hogy minden szerepeljen ebben az ajánlásban. Ez az ajánlás maga is megfogalmazza, hogy önálló intézményrendszerre van szükség a génmegőrzés, a génbanki tevékenység ellátására. Költségvetési finanszírozásra van szüksége, ez nem vitás. Ráépülő hazai nemesítésre van szükség. Át kell vizsgálnunk a génkészleteinket, és hazai fajtákat kell előállítani, mert ezzel leszünk versenyképesek, és a hazai fajtákat kell elsősorban felhasználnunk, mint ahogy azt is el kell tudjuk érni, hogy az élelmiszer-ellátásban a hazai terméket előnyre élvezzenek. Törvényi szabályozásra és védelemre van szükség.

Azt remélem, hogy ennek a nyílt napnak a folytatásaként egy országgyűlési vita is folytatható erről, ahogy arról az elnök úr már beszélt. Elindult egy folyamat, egy gondolkodási folyamat 2006 óta, és azt remélem, hogy egy ugyanolyan országgyűlési határozat születhet ez ügyben is, mint amelyet a GMO-kkal, a géntechnológiai úton módosított növényfajtákkal kapcsolatban hozott az Országgyűlés. Úgy látom, e tekintetben még ebben a politikai helyzetben is létrehozható egy ötpárti egyetértés vagy újabban négypárti egyetértés, és kidolgozható egy közös program.

A helyi fajtákkal kapcsolatban ki szeretném még emelni azt, hogy a szabályozási gátakat valóban fel kell oldani. Tarthatatlan az a monopóliumhelyzet, amit bizonyos multinacionális vetőmag-forgalmazó és -nemesítő tőkeérdekeltségek a világon a saját kezükben tartanak. A helyi közösségek érdekei mentén kell újragondolnunk az egész szabályozást. Lehetővé kell tenni a helyben előállított fajták és a saját használatú fajták vetőmagjainak a felhasználását. És itt nem a multinacionális érdekekből kell hogy kiinduljunk, hanem a saját nemzeti érdekeinkből, a saját helyi közösségünk, a saját vidékünk, a saját vidékünk stabilitása és a saját társadalmunk stabilitása és biztonsága szempontjából kell ezt a kérdést újragondolnunk.

Végül: támogatásokra van szükség. Egy példát hadd mondjak! Egy félszívű megoldás az, hogyha a génmegőrzést és a fajtafenntartást támogatjuk, de azokat, akik ezt a gazdaságban elterjeszhetnék, már nem. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programból eltűnt az őshonos állatfajták tartása, az első két lépcsőfok megvan, de azt valószínűleg nem akarja a támogató, hogy ez a gazdaságban is elterjedjen.

Néhány gondolatot talán sikerült hozzátennem ahhoz, hogy ez mennyire nem így van, hogy nem muzeális tevékenységként kell felfogni ezt a tevékenységet, hanem a minőségi szerkezetváltásunk, egy új mezőgazdaság, egy új vidék, egy új környezetpolitika és egyben társadalompolitika irányába való elmozdulásként kell felfognunk ezt a kérdést.

Végezetül: azt remélem, hogy ez a folyamat folytatódik. Azt remélem, hogy a törvényhozásban, még itt, a politikai zűrzavarok közepette is sikerül egy olyan törvényi környezetet létrehozni, ami biztonságba helyezi ezt a nemzetbiztonsági szempontból rendkívül fontos területet, a génbankjaink helyzetét, a génmegőrzési tevékenységet, és végre méltó helyükre kerül az a tevékenység, amit azok a kollégák végeznek, akik ebben dolgoznak sok helyen, a kutatóintézetekben. Ehhez kérem mindannyiótok segítségét, és azt mondhatom, hogy mi mindannyian, akik itt vagyunk, szívesen részt veszünk egy ilyen átalakulásban. Köszönöm szépen. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen, professzor úr.

Felkérem Roszík Péter urat, a Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. vezetőjét, hogy tartsa meg előadását, amelynek címe: „A génmegőrzés és a helyi fajták szerepe az ökológiai gazdálkodásban”. Parancsolj!

A génmegőrzés és a helyi fajták szerepe az ökológiai gazdálkodásban

Roszik Péter (Biokontroll Hungária Nonprofit Kft.)

ROSZÍK PÉTER (Biokontroll Hungária Nonprofit Kft.): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Nagy megtiszteltetés az, hogy a biogazdálkodók nevében ezen rangos fórumon beszélhetünk a biodiverzitásról, a génmegőrzésről, a fajtahasználatról. A háttérben lesznek fotók, az előadásom igazából tényleg a fajtahasználatra, a génmegőrzésre fog irányulni, de tudjuk, hogy a biodiverzitás az ökológiai és a biológiai területeken kívül is nagyon fontos. A növénytermesztésből származó fotók azt fogják megmutatni, hogy a biogazdálkodás mennyire képes őrizni ezeket az értékeket. A háttérben például hasznos rovarokat látunk, amelyek betelepültek a biogazdaságokba, és segítséget nyújtanak a biogazdáknak a növényvédelmi problémáik megoldásában.

Néhány szót azért hadd szóljak a biológiai vagy ökológiai gazdálkodásról! Gyakran tapasztalom, hogy zavarok vannak az értelmezés körül. Magunkról csak annyit, hogy mi a munkánkat az FVM felhatalmazása alapján, az európai jog előírásainak megfelelően végezzük, és mindenfajta akkreditációval, ami ehhez a munkához szükséges, rendelkezünk. Arra külön büszkék vagyunk, hogy az IFOAM-nak, a biogazdálkodók világszervezetének az akkreditáltjai vagyunk, 30 körül vagyunk a világon most ebben az akkreditált kategóriában.

Egy kis fogalomtisztázás. Tudjuk azt, hogy nagyon sok olyan dolgot kitalálnak az emberek, amiről a termékeiket jobban el lehet adni, ami jól hangzik, így jelzőket akasztunk az élelmiszerekre, a mezőgazdasági termékekre is. Gyakran használjuk az „alternatív”, „reform”, „natúr”, „integrált”, „low input” megjelöléseket, anélkül, hogy egészen pontosan tudnánk, mint jelentenek ezek. Nagyon gyakori a félreértés a fogyasztó és a termék előállítója között, hiszen nem pontosan definiáltak ezek a fogalmak és hogy mit takarnak. Ezzel szemben a biogazdálkodás nagyon jelentősen különbözik abban, hogy az európai uniós jogszabályokat minden tagországban kötelező betartani, és ezek egészen pontosan megmondják, mi az, amit szabad ebben a rendszerben, mi az, amit itt alkalmazhatunk, milyen anyagokat, eljárásokat alkalmazhatunk, hogy kell felépíteni az egész rendszerünket. Itt van az a két fontos jogszabály, azok az európai uniós rendeletek, amelyek meghatározzák a működésünket, a háttérben pedig, a két sarokban két élő szervezet, amely beköltözött egy biogazdaságba, és ott segíti a gazdáinkat. A levelibékára különösen büszkék vagyunk egy gyümölcsösben, hiszen ezek a környezetszennyezés tesztállatai, a jelenlétük biztosan jelzi azt, hogy egy nagyon megkímélt környezettel van dolgunk adott esetben.

Szinonim fogalmakat használ az európai közösség: ökológiai, biológiai és organikus - ezek a legelterjedtebbek, ezekkel találkozunk. Az élelmiszerekre, a takarmányokra és a mezőgazdasági alapanyagokra vonatkozóan van ez a jogszabályi védelem.

A fejlődés hatalmas volt az elmúlt időszakban, a biorobbanás éve volt 2007-ben és 2008-ban. Sok tagországban 10-30 százalékkal nőtt az évi fogyasztás. Lehet látni egy grafikonon az európai uniós tendenciákat, lehet látni a mi adatainkat, amelyek szerint három év csökkenés után az elmúlt évben stagnálás volt. Nagyon bízunk abban, hogy a most szeptembertől induló program újra jelentős növekedést fog a biogazdálkodásban létrehozni.

Hogy legyen miben bizakodnunk, látunk egy pár szép európai példát. Lichtensteinre azt mondhatjuk, hogy egy kis ország, de Ausztria a maga 13 százalékos részesedésével már mutatja azt, hogy ez egy komolyan veendő gazdálkodási mód, és hogy figyelmet érdemel. A mi 2 százalékunk mutatja, hogy bőségesen van még perspektíva ezen a területen.

A leggyakoribb érvek a bio mellett: egészséges, természet- és környezetbarát, GMO-mentes, jól tartják az állatokat benne, a termékük ízletes, a hatásuk kedvező a társadalomra, fenntartható, nem terheli a talajt és a vizet, védi a tájat, és nagyon fontos, ami ide, a mostani előadáshoz kapcsolódik, hogy tiszteli a természetes rendszereket, és az alkalmazásuk során növekszik a biodiverzitás. Természetesen minden mindennel összefügg, egy-egy tételt nem lehet kiemelni úgy, hogy a másikkal a pozitívumáról ne beszéljünk.

A biodiverzitás szolgálata a biogazdálkodásban. Az európai jogból származó idézetek láthatók itt, részben kicsit átfogalmazva. A talajéletet nem károsító anyagokat, eljárásokat alkalmaznak. A vetésforgó miatt sokféle növényt kell alkalmaznunk. Nagyon jellemző a társítás, aminek a nagyüzemi technológiában főképpen a herbicidek használata szab gátat. A növényvédelemben a megelőzésre fektetik a hangsúlyt. Építünk a hasznos szervezetekre. Megfelelő fajtákat, fajokat tartunk. Előnyben kell részesíteni őket az előírások értelmében. A háttérben egyébként egy nagyon szép bántó búa áll, ami egy magyar biogazdaságban látható. Ez az előnye.

A hátrányos területeiről azt mondjuk, hogy az állatállomány kicsi, az ökológiai vetőmag kevés, rossz a támogatási rendszer, hiszen az integrált támogatás összege eddig magasabb volt, most majdnem olyan magas, mint az ökológiai gazdálkodásban. Nagyon magas az exportarány, ami az egyik oldalról jó, a nemzetbiztonság szempontjából, de a másik oldalról viszont hátrány, hogy nem itthon marad ez az értékes élelmiszer. És kevés a feldolgozott aránya.

Az előnyös területei, hogy kedvező feltételeink vannak, a GMO-mentességünk óriási dolog, és egy jó pár más hasznot vagy előnyt szoktunk még felhozni. És mindig elmondjuk, hogy őshonos növény- és állatfajták megléte az előnye a biogazdálkodásnak, és hogy a hagyományörző gazdálkodás nyomai még fellelhetők.

Az ökológiai gazdálkodás szerepe a génmegőrzés és a helyi fajták, tájfajták megtartása területén. A szántóföldön kötelező a vetésváltás, ezért sokféle növényt termesztünk. Gyakran vetnek zöldtrágyát, eleve nagyobb a fajgazdagság. A biotermék-fogyasztóknál változó a táplálkozási igény, nem véletlen a tönköly, a tönke, az alakor, az étkezési kukorica, a köles és a hajdina magas aránya. Termesztünk csicscriborsót, csicsókát, kerekrepát, pasztinákat és más növényeket is, például baltacimet és bíborherét, amelyekkel már alig találkozunk a hagyományos gazdálkodásban.

Tapasztalatunk az, hogy a ritka kislejtek esetében gyakori a régi, gyakran ismeretlen nevű tájfajták visszaszivárgása a termesztésbe. Gazdáink kicsit talán a vetőmag-önrendelkezés élharcosai. Ha belegondolunk, sok olyan érték, amiről ma beszélünk, bizony rebellis magyarok hozzáállásán múlt, hogy megőriztünk fajtákat, növénytermesztésben, állattenyésztésben egyaránt.

Termesztünk generációkkal öröklődő fajtákat, főként a zöldségnövények területén, és gyűjtünk bioterületekről, öntésterületekről, árterekről és egyéb területekről, ilyen szempontból megőrzik azokat a meglévő fajtákat. Tapasztaljuk, hogy keresik a régi tájfajtákat, fajtagyűjtemények fenntartóival nagyon szoros a kapcsolat. Itt látható egy kép egy utolsó rendezvényünkről, amelynek az egyik legsikeresebb pontja volt a biogazdák érdeklődése a génbankban meglévő fajták iránt.

A modern fajták és a régi fajták szembeállítás; a modern fajtákra mondjuk, hogy jobb az ellenálló képességük, kiegyenlített; gabonánál, napraforgónál egy csomó technológiai előny található, köztük a gyors vízleadás, jó a szárszilárdság, és feldolgozási technológiai előnyök vannak. A régi fajtáknál azt mondjuk, hogy jobb az ízük, a környezethez való jobb alkalmazkodás jellemzi a növényeket; a talajok természetes tápanyag-szolgáltatásához jobban illeszkedik a tápanyagigényük. Magasabbak a beltartalmi értékek, jobb gyomelnyomó képesség jellemző rájuk. Bioszempontból érdektelen fajtaméret tulajdonságok a sűrítettség, kimagasló termőképesség, herbicidtüro képesség és a teljes kiegyenlítetttség.

Hogy milyen fajtákra lenne szükségünk? A háttérben látható egy nagyon erőteljes allelopátiás hatás; itt lehet látni, hogy ez az alakorbúza mennyire irtja a gyomokat, exponenciálisan nő a gyomok mérete a növénytől való távolodással. Régi fajtáink közül nagyon sokan tudták ezt, csak a nemesítésben ez nem volt fontos előny a herbicidek alkalmazása miatt, ezért eltűntek.

Melyek a kritikáink a modern fajtákkal szemben az ökológiai gazdálkodás szempontjából? A fajtaelismerés során nem vették igénybe a biogazdák igényeit, általában nagy adagú NPK műtrágya mellett történik az összehasonlítás. 1906-os könyvből vettem ezt, hogy egyoldalú trágyáknak hívták a műtrágyákat, akkor is fölfigyelve annak az egyoldalú hatására, és ott ismerték el az értékekről lemondó fajtákat, hiszen a hozamnövekedéssel gyakran, sőt azzal egyenes összefüggésben a beltartalmi értékek jelentősen csökkentek. Kutatások igazolják, hogy a műtrágya friss nitrogénjét kedvelik a mai fajták, a régié pedig a természetet; megint csak nehéz választani. Ma ezekből kellene választani a gazdáknak, úgy, hogy nem használ műtrágyát, és a szerves anyagokból, illetve a talaj tápanyag-szolgáltató rendszerén jutnak a tápanyagokhoz. A mai modern fajtakínálatból egy-két fajnál van biogazdálkodásra nemesített fajta.

Mit tesznek a biogazdák? Termeszthetik ezeket a fajtákat, genetikai forrásai lehetnek a biogazdálkodást kiszolgáló új fajtáknak; ehhez ki kellene dolgozni egy új fajta értékelési rendszert az organikus gazdálkodásra. A használatiérték-számítást másképp kellene elvégezni, hiszen ott megbuknak ezek a régi fajták is meg az új biogazdálkodásra nemesített fajták. Mintát adhatnak a modern tájfajta-nemesítéshez; forrásai lehetnek a régi fajták modernizációjának, amivel kiküszöbölhetők a hibák; nagyon jó kutatások folytak Magyarországon is régi fajtáink feljavitására ilyen módon.

Néhány szó az őshonos, régen honos állatokról, hiszen sok szó esik még erről. A magyar biogazdálkodás nagyon nagy hátránya az, hogy nagyon alacsony az állatsűrűség, 0,15 állategység van hektáronként. De ezen belül elmondhatjuk magunkról, biogazdáinkról, hogy több ezer magyar szürkét tartanak biokörülmények között. Néhány száz magyar bivaly van a gazdáink kezelésében vagy tulajdonában. Tartanak mangalicát, több száz kocát, szökét, vöröset és fecskehasút; több ezer rackajuhot és más őshonos állatot; pár száz magyar kecskét; sajnos nagyon kevés baromfit - az egész magyar biogazdaságban nagyon kevés a baromfi, különösen kevés a régi fajtáinkból.

Az biztos, hogy bármerre halad a világ, az emberiség közös értékeit, a helyi régi fajtákat meg kell őrizni, és ebben lehet számítani a magyar biogazdálkodókra.

Nagyon szépen köszönöm a figyelmüket. (Taps.)

ELNÖK: Megköszönöm Roszík Péter úr igen értékes előadását.

Most kérem Vajna Tamásné Madarassy Anikót, a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium képviselőjében, hogy „Természetvédelem és agro-biodiverzitás” címmel tartsa meg előadását. Parancsoljon!

Természetvédelem és agro-biodiverzitás

Vajna Tamásné Madarassy Anikó (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium)

VAJNA TAMÁSNÉ MADARASSY ANIKÓ (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Mezőgazdasági Bizottság! Tisztelt Tanácskozás! Kedves Mindnyájan! A természetvédelem és az agro-biodiverzitás kapcsán el kell mondanom, hogy először ez a fogalom, amikor én 1990-ben agrármérnökként a tárcához kerültem, meglehetősen furcsa volt, merthogy hogyan is növelhetné a diverzitást az eredeti értelmében a mezőgazdaság. Ez akkoriban nem nagyon volt világos; sok mindennel voltunk elfoglalva, de azért az iparszerű mezőgazdálkodás bővületében éltünk.

Ezért azzal kezdem az előadást, hogy növelő hatásként elfogadom, hogy új élőhelyeket teremtek, új fajok számára adott esetben, ha az erdők helyén szántóterületek vagy gyepterületek találhatóak, de úgy egyébként és általában inkább a csökkentő hatásokat soroltam föl, mert hiszen ez a természetes biotópok, élőhelyek megsemmisítésével, a fajok számának - a vadon élő fajokról beszélek - csökkentésével, idegen fajok betelepítésével jár. Most nemcsak az invázió özőnfajokra gondolok, hanem a más kontinensekről ide telepített, természetfajokra, vagy az itt már nagyon sokszor elhangzott, intenzív földhasználat, tehát a műtrágyák, a növényvédőszer használatának a környezetszennyező, természetpusztító következményeire gondolok.

A természetvédelem szerepe a régi magyar háziállatfajták megőrzésében azért szerepel most itt, mert hiszen Rodics Katalin kolléganőm kitűnően elmondta a természetfajta hagyományos növényfajtákkal kapcsolatos gondolatok, és sok mindenki kitért rá, ezért úgy gondolom, nekem elsősorban erről tisztem beszélni.

Mik ennek az előzményei? Az előzménye maga a rendszerváltozás és az annak következtében megindult privatizáció, a kárpótlási folyamatok, amelynek során kiderült, hogy a régi magyar háziállatainkat bizony súlyos veszély fenyegeti, mert ezekre nem tart igényt senki. Sorra érkeztek a megkeresések a Környezetvédelmi Minisztériumhoz, hogy le fogják vágni azokat a génbanki törzsállományokat, amire a privatizáció kapcsán úgy mond nem tart igényt senki. Többek között ekkor keresett meg Bodó Imre professzor úr, hogy csináljunk már valamit, hiszen az agrártárca mással van elfoglalva.

A szabályozás és a finanszírozás megint egy olyan kérdés, ami alapkérdése ennek a területnek, és mind a mai napig a jogszabályok és a finanszírozási helyzet olyan, hogy a pénz-paripa-fegyver a Földművelésügyi Minisztériumnál van, mi pedig úgy mond közreműködünk ebben a feladatban, ami azt jelenti, hogy igazán nekünk erre forrásaink akkor sem voltak, ma sem igen vannak, mégis nagyon fontosnak tartjuk ezt a kérdést.

Az intézmények és a hatáskörök ehhez igazodnak, hiszen a jelenlegi minisztériumi ügynevezett státútum, azaz feladat- és hatáskör szerint a gazdasági használatok vagy haszonnövények kérdésköre a földművelésügyi tárcához tartozik, a természetvédelem pedig a közreműködői feladatot látja el. De szeretnénk volna átvenni persze többször és több ízben ezeket a feladatokat, de hát az hozta volna magával a teljes intézményrendszert és sok minden problémát, ezért ez nem volt sikeres. Úgyhogy most inkább az intézkedések és az eredmények kapcsán arról szeretnék beszélni, hogy integrációra van szükség, a szó valódi, igazi értelmében, azaz arra, hogy az egybetartozó dolgokat egybekapcsoljuk, függetlenül attól, hogy most az éppen melyik tárcához tartozik vagy nem tartozik - tanuljunk meg együttműködni! Erre nagyon jó példa volt - néztek Sándor István kollégára az FVM-ből - az a bizonyos első, ügynevezett ad hoc, azonnali bizottság, amely 1991-ben ült össze, hogy a magyar szürke marha mint címerállat megmentését a zászlajára tűzze. Tehát az integráció jelentősége ebben van.

Most nagyon röviden át kívánom tekinteni, hogy mit is jelent az integráció, ami hosszú évszázadokon keresztül, Európában talán évezredekig keresztül is teljesen természetes volt, amikor bizony nem fenyegette a földhasználat sem a vadon élő növény- és állatvilágot, sem az élővilágnak és a természetnek azt az egységét, amiről mi éppen csak korlátozottan tudunk gondolkodni.

Két fő értelmezési típus vív most egymással harcot - Ángyán József az előadásában lényegében ezt feszegette -: az egyik a termelési típusú, ami csak az élelmiszereknek a hatékony, versenyképes, mennyiségi előállításáról szól, a másik viszont az a környezetgazdálkodási típusú, ami a fenntarthatóságnak és egyáltalán az emberi élet fennmaradásának az alapfeltétele.

Milyen szakaszokra lehet osztani az európai földművelést? - csak nagyon rövid áttekintésben. Több mint ezer évig az úgynevezett parlagos legelő-erdő váltó földművelés volt jellemző a már letelepedett földművelő népek körében. Ezt váltotta fel - most nem kívánom részletezni, milyen okokból - az úgynevezett ugaros földművelési rendszer, a kétnyomásos, illetve a háromnyomásos gazdálkodás, részletei a VII. századtól egészen a XVI. századig, tehát jó ideig jellemezték Európa mezőgazdálkodását. Aztán a vetésváltó, már a vetésforgót is bevezető rendszerek jöttek elsősorban a mai Belgium, Hollandia, majd Nagy-Britannia, Franciaország, Németország területén jelentek meg a vetésforgóra és vetésváltásra alapozott rendszerek. Hozzánk - mi mindig egy kicsit késésben voltunk - a XIX. században érkezett el ez a gazdálkodási módszer. Ez torkolt azután a XIX. század végén az iparszerű, nagy anyag- és energiaigénnyel dolgozó, de nagyon erősen környezetpusztító rendszerekbe, ami a XX. században teljesedett ki.

A környezetpusztítás ellenhatásaként természetesen megjelentek azok a környezet- és természetvédelmi törekvések, amelyek megpróbálták megfejteni, mit kellene tenni, mielőtt rendesen kiszervezzük magunk alól a természetet. Ez hivatalosan Yellowstone-nal indult 1872-ben, de világméretű összefogásként 1972-ben a stockholmi környezetvédelmi világkonferencia, majd a több mint 170 országos megmozgató riói konferencia, végül, ezután 10 évvel a johannesburgi konferencia összegezte globális mértékben azt, hogy mit is kellene tenni annak érdekében, hogy ezeket a káros folyamatokat megfordítsuk. És megszülettek azok a nemzetközi környezetvédelmi egyezmények is, amelyek ezt globális mértékben - ám nem megfélemlítve minden nemzetállami feladatról - meghatározták ennek az irányát. Végül az Európai Unió természetvédelmi törekvéseit is ide kell számítani - ez egy kicsit késésben volt ehhez képest. Ez tehát az a két terület, amelynek az integrációjáról beszélni kell, amikor erről beszélünk.

Mit jelent tehát ez az újraegyesítési folyamat? - Ángyán tanár úr után szabadon, mert ugyan nem idéztem be, amiért elnézést kérek, de az ő gondolatait használom. Azt, hogy nemcsak termelési szintér a mezőgazdaság, hanem biológiai és társadalmi léttér is, és ennek a vidékfejlesztés alap gondolatának kellene lennie. Az európai agrármodell egy jó modell, csak az alkalmazása fordított még egy kicsit, merthogy a termelési, a természet- és környezetvédelmi, a fogyasztási, a szolgáltatási, a társadalmi, a közösségi, a kulturális funkcióit egyszerre és egy időben kell figyelembe venni. Hogy ez hogyan alakult az Unióban? Tudjuk, hogy a közös mezőgazdasági politikát 1990-től folyamatosan reformálták, ennek a jegyében igen zöldítették, igen gazdasági okokból, tehát nem feltétlenül nagy környezetvédelmi elhivatottságból. Nagyon pontos okai voltak annak, hogy miért kellett beépíteni a környezet- és természetvédelem szempontrendszerét ebbe a kérdéskörbe. Ugyanakkor Magyarországon is megindult a csatlakozási törekvés, és megszületett egy nagyon szép közös munka a földművelésügyi minisztérium kezdeményezésében a környezetvédelmi minisztérium bekapcsolódásával, a gödöllői Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézetének szellemi munkájával, valamennyi nemzeti parkunk ezzel foglalkozó szakembereivel és a hozzájuk tartozó tudományos világgal közösen. És 1999-ben megszületett az a kormányhatározat, amelynek a nyomán a nemzeti agrár-környezetvédelmi program elindulhatott - sajnos nem 2000-ben, hanem csak 2002-ben -, és rendkívül sikeres volt, bár eredetileg csak szamizdatban terjedt ennek a csatlakozási lehetősége.

Bekövetkezett az uniós csatlakozás. Ez egy kicsit átszabta ezt a nemzeti agrár-környezetvédelmi programot, ami rendkívül kár, merthogy ez a nemzeti agrár-környezetvédelmi program igazán rendszerszemléletű program volt, mert tartalmazta mindazon elemeket a rendszeres szakképzésig, a szaktanácsadásig és mindenig bezárólag, ami fájoan hiányzik mind a mai napig ahhoz, hogy ez jobban tudjon terjedni.

2007 és 2013 között az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program már hatályba lépett rendelkezése szerint folytatódhat az agrár-környezetgazdálkodás, reményeink szerint sokkal nagyobb területen, mint a korábbi - erről sem akarok többet szólni. Arról viszont igen, amire a hivatásos természetvédelem és a környezetvédelmi minisztérium, valamint a hozzá tartozó területek büszkék lehetnek, hogy mit tett a természetvédelem többek között a régi magyar háziállatok felszaporításáért, és nemcsak a szaporításáért, hanem a tenyésztéséért is, hogy hogyan változott 1990-től 2008 decemberéig bezárólag a magyarszürke-állomány - látható, hogy közel 5 ezer magyar szürke legel a tíz nemzeti parkunk közül nyolcban saját tulajdonban, de mind a tízben fellelhető magántulajdonban, mert tudjuk, hogy a Kiskunságban is milyen nagy állományok találhatók magántulajdonban. A magyartarka marha csak éppen bontakozik az Órségi Nemzeti Parkban a maga 200 húshasznú magyartarkájával, de jelentem, a juhokkal is jól állunk, mert elsősorban rackából, aztán cigájából és a cikta juhból a nemzeti parkjaink területén legel több mint 3 ezer jószág, ezeket mi tulajdonoljuk, mert ezek a mi tulajdonunk. A lovak tekintetében elsősorban a huculállományt kell megemlíteni az Aggteleki Nemzeti Parkban, de nem feledkezhetünk meg a magyar hidegvérűről sem, amelynek az Órségi Nemzeti Parkunk állt az élére. A bivalyállományunk is megközelíti az ezret. Tehát ez a közel ezer darab régi magyar háziállat van, amiről egy grafikont is hoztam, bár nem tudom, hogy ez ilyen alapon mennyire látszik. De van nekem egerem is, úgyhogy látható, hogy a magyar szürke kiemelkedőt teljesített, a juhok sem szégyenkezhetnek (*Az elnök pohara megkocogtatásával jelzi az időkeret leteltét.*), egészen jól állunk ezzel a kérdéskörrel. És én is az idővel (*Derültség.*), mert köszönöm a megtisztelő figyelmüket, és kérem a segítségüket abban, hogy ne csak arról legyen szó, amit egyébként Heszky professzor nagyon helyesen mondott, hogy az élők abban különböznek az életteltől, hogy programjuk van. Nekünk legyen az integráció a

programunk ezen a területen is! Köszönöm a figyelmüket. (*Taps.*)

ELNÖK: Megköszönöm Vajna Tamásné Madarassy Anikó főosztályvezető asszony előadását, és kérem Bela Györgyit, a Szent István Egyetem adjunktusát, tartsa meg előadását, amelynek címe: „Az agro-biodiverzitás gazdasági-társadalmi összefüggései”. Parancsoljon!

Az agro-biodiverzitás gazdasági-társadalmi összefüggései

Bela Györgyi (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, ESSRG kutatócsoport)

BELA GYÖRGYI (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, ESSRG kutatócsoport): Köszöntöm az egybegyűlteket, az országgyűlési nyílt nap résztvevőit. Bela Györgyi vagyok, a Szent István Egyetem környezet- és társadalomkutatók csoportjának tagja.

Több fontos szempont, gazdasági és társadalmi szempont elhangzott a mai előadások során; ezeket csak összefoglalni igyekszem, és valamiféle szintézist adni az itt elhangzottaknak; illetve az előadásom végén szeretnék egy pár konkrét javaslatot is megfogalmazni arról, hogy gazdasági-társadalmi szempontból milyen lépések szükségesek.

Hogyan is gondolkodik a közgazdaságtan az agro-biodiverzitásról? Alapvetően úgy, hogy az egy erőforrás, egy erőforrása a gazdaságnak, biológiai, genetikai erőforrás. Bodó professzor nagyon élvezetesen, látványosan bemutatta nekünk ma, hogy milyen fontos számunkra a fajták diverzitása, milyen értékeik vannak. Én most csak röviden egy pár dolgot tennék ehhez hozzá, illetve összefoglalnám az elhangzottakat.

A tájfajták fontos és jelentős potenciális erőforrásai, inputjai a gazdaságnak, hiszen a minőségi vetőmag alapvetően fontos a minőségi mezőgazdasági termeléshez, minőségi élelmiszer-termeléshez.

A másik fontos dolog, hogy az agro-biodiverzitás számos egyéb, nem anyagi módon is hozzájárul a gazdaság működéséhez, úgymond szolgáltató a gazdaság felé. Elhangzott több előadótól, hogy szükségünk van azokra a tulajdonságokra, amelyek megtestesülnek ezekben a tájfajtákban. Szükségünk van azért is, hogy választ tudjunk a jövőben adni a környezeti-gazdasági válsághívásokra, a klímaváltozás kérdéskörére; hogy a jövőben tudjunk megfelelő minőségű szaporító anyagot előállítani. Ugyancsak fontosak ezek a nem anyagi jellegű hozzájárulások azért is, és ezt Gyulai professzor nagyon jól bemutatta, hogy a népi szelekció milyen csodálatos fajtagazdagságot hozott létre a Kárpát-medencében, illetve Magyarországon, és hogy felhalmozódott egy óriási gazdálkodói tudás, ami érték hazánk számára, és felhalmozódott egy génbázis, amely ugyancsak érték és a jövőbeni mezőgazdasági innováció alapját jelenti. Előadásában Rodics Katalin, illetve Ángyán József kiemelte, hogy az agro-biodiverzitás a hatalom alapja, a jövő gazdálkodásának, élelmiszer-biztonságának alapja; nemzetbiztonsági kérdés, ahogy Ángyán professzor fogalmazott. Tehát nagyon sok szempontból fontos erőforrása a gazdaságnak.

S ha ennyire fontos gazdasági erőforrásról van szó, akkor kinek is a feladata a megőrzés? Az államnak, a gazdálkodóknak, a társadalom kisebb közösségeinek vagy a genetikai információt hasznosító üzleti szférának vagy akár a civileknek? Tehát ki is az, aki felelősséget tartozik a genetikai sokféleség megőrzéséért? Lajkó Ákos ismertette előadásában azokat a nemzetközi, illetve hazai jogszabályokat, amelyek definiálják ezeket a felelősségi köröket, például a biodiverzitás-egyezmény az állam felelősségét egyértelműen kimondja, ugyanígy a vetőmagtörvényünk és egyéb hazai jogszabályok. A gazdálkodók felelősségét, illetve a gazdálkodók hozzájárulását a genetikai diverzitás kérdéskörében maga a FAO-egyezmény nagyon hangsúlyozza. Tehát van több olyan egyezmény, ami ezt definiálja, de összességében azt kell megfogalmaznunk, hogy a genetikai erőforrások megőrzése és a velük való felelős gazdálkodás együttes cselekvés kell hogy legyen, politikai döntéshozók, kormányzati intézmények, civilek, gazdálkodó, fogyasztók együttes felelőssége. Ahogy Bodó professzor úr fogalmazott: társadalmi feladat; s ahogy a két külföldi előadónk fogalmazott: nemzetközi összefogást igénylő társadalmi feladatról van szó.

A gyakorlatban leginkább az a legjellemzőbb tendencia, hogy az ex situ megőrzés az állam feladatkörében valósul meg és az állam feladatának tekintik, a magánszféra az ex situ megőrzésben csak bizonyos értékes, piaci szempontból értékes fajtáknál kapcsolódik be. Az in situ megőrzés, a helyben történő használat pedig elsősorban a gazdálkodókra marad, illetve most Vajna Tamásné említette, hogy hazánkban nagyon dicséretes módon az állam, a természetvédelem is folytat genetikai megőrzési tevékenységeket.

Rodics Katalin felvetette előadásában, vajon véletlen egybeesés-e, hogy a tájfajták eltűnnek, hogy genetikai erózió folyik. A rövid válasz erre az, hogy nem, merthogy nagyon sok ok miatt tűnnek el ezek a fajták, és az egyik igen fontos ok - és ezt ki kell mondanunk -, hogy a jelenlegi gazdasági intézményi feltételek mellett gazdaságilag nem racionális cselekvés fajtát fenntartani, tájfajtákkal foglalkozni. Ebben Bodó professzor urat szeretném ismét megerősíteni, hogy ez

nem egy gazdaságos cselekvés. S hogy miért is nem? Ez több okra vezethető vissza. Ennek egyik oka az, hogy a genetikai diverzitás közjószág, közösségi jószág, közösségi erőforrás, amelynek a fenntartására nincs érdekeltség. Tehát például a genetikai információk bárki általi felhasználása nem csökkenti annak lehetőségét, hogy más is felhasználja ezt a genetikai információt, ugyanakkor viszont kizárni valakit a használatból, tehát a genetikai információ használatából igen nehéz. S ugyanez a helyzet hosszú távon, ha a vetőmagokat nézzük, mivel a szaporító anyagok felszaporíthatók, ezért hosszú távon bárki általi használata nem csökkenti másnak a lehetőségét a használatra, és ugyancsak nehéz kizárni abból, hogy azt használja. Maga ez a probléma rengeteg egyéb problémát vet fel. A két legmarkánsabban felvetett probléma az a közgazdasági elmélet szerinti hozzájárulási és fenntartási dilemma, ami azt jelenti, hogy egyszerűen a gazdálkodók nem érdekeltek abban, hogy hozzájáruljanak a genetikai információt hordozó termékek előállításához és a génekészletek fenntartásához.

A másik problémakör, hogy nem ismerjük azokat a gazdálkodói egyéni, társadalmi értékeket, amelyekkel az egyes fajták rendelkeznek. Nem ismerjük a potenciális értékeket, nem ismerjük azt sem, hogy ezeket az értékeket ki mikor fogja realizálni, fogja-e valaha a jövőben realizálni, mondjuk, valamelyik növényfajtának a szárazságtűrő képességét vagy kártevőre való rezisztenciális képességét. További probléma, hogy ezek az értékek egyéni szinten, a gazdálkodóknál igen alacsonyak is lehetnek, szemben azzal, hogy ez társadalmi szinten ilyen értékeket jelenthet. Ennek az a következménye, hogy a társadalom alulinvesztál a génmegőrzésben, és nem történik meg a gazdálkodók társadalmi munkájának elismerése.

A következő, in situ megőrzéssel kapcsolatos probléma, hogy a jelenlegi gazdasági intézményi feltételek mellett gazdaságilag nem racionális a cselekvés, mert magas lehetőségköltségeik vannak, tehát akik tájfajtákkal foglalkoznak, gyakran lemondanak arról, hogy növeljék az élelmiszer-termelésüket, hogy magasabb jövedelemre tegyenek szert, hogy magasabb produktivitást érjenek el. Bizonyos lehetőségekről mondanak le ezáltal, tehát magas lehetőségköltségekkel szembesülnek, és habár nemzetközi egyezmények mondják ki a gazdálkodók jogait - és ez a FAO ECPGR-egyezmény, amit ma már többször idéztek -, ezeknek a betartása vagy tiszteletben tartása Magyarországon, de több európai országban, illetve a világban is elég gyenge lábakon áll még. Illetve többen kiemelték ma is, hogy a tájfajták forgalmazását akadályozzák a szabályok, tehát a tájfajták termesztésének a felhagyására ösztönzik a gazdálkodókat.

Még egy, utolsó probléma, amely a génerózió folyamatát erősíti, hogy a tájfajtákat közös tulajdonnak tekintjük, ugyanakkor az intenzív fajták magántulajdonba mennek át kizárólagos hasznosítási jogokkal, tehát az egyéni haszon, ami a tájfajtatermesztésből származhat, egyáltalán nem realizálható a gazdálkodók által.

Jelenleg sem intézményi, sem pénzügyi ösztönző nem segíti a gazdálkodókat az agro-biodiverzitás fenntartására. Amint már itt korábban említettem, a jelen intézményi környezet megfosztja a legitimitásától a tájfajták in situ megőrzését, és az intézményi környezet az érintett csoportok összefogását sem erősíti. Ezért továbbcsökken a diverzitás. *(Az elnök pohara megkocogtatásával jelzi az időkeret leteltét.)*

Jozef Turok úr említette az előadásában, hogy volt egy, az IPGRI által finanszírozott magyarországi kutatás, amely megvizsgálta, hogy milyen gazdasági vonatkozásai vannak a genetikai erőforrások hazai kérdéskörének. Ebben a mi kutatócsapatunk is részt vett, azt vizsgáltuk, hogy egyáltalán miért is bíbelődnek gazdálkodók tájfajtákkal Magyarországon. Két okot találtunk. Voltak praktikus okok, hogy fogyasztáshoz kapcsolódó vagy takarmányozási értékeket találtak bennük, és voltak szimbolikus okok, amelyek ahhoz kapcsolódtak, hogy ők valamiféle felelősséggel tartoznak a jövő generáció iránt, és a vetőmag-, élelmiszer-önrendelkezés, illetve a termelésbiztonság okán természetesen ilyen fajtákat. E kutatás során azonosítottuk, hogy kik azok a hazai gazdálkodók, akik még foglalkoznak ilyen fajtákkal, és gyakorlatilag három csoportot azonosítottunk. *(Az elnök ismét megkocogtatja poharát.)* Volt egy idős, elkötelezett gazdálkodói csoport, amelynek a tagjai főleg fogyasztási, szimbolikus szempontokból tartják fenn ezeket a fajtákat, volt egy középkorú kísérletező csoport, amely inkább praktikus okokra hivatkozva tart ilyen fajtákat, és a kertészeti kultúrák esetében nagyon érdekes megfigyelés, hogy a nők szerepe jelentős abban, hogy hazánkban tájfajtákat tartanak fenn.

Nagyon gyorsan, röviden, befejezőként összefoglalnám, hogy milyen konkrét javaslatokat fogalmaztunk meg.

Többször, több előadásban elhangzott ma, Guy Kastler is kiemelte a tulajdonjogi kérdések tisztázatlanságát, Heszky úr is szólt a genetikai információk terén jelentkező tulajdonjogi problémákról, tehát a tulajdonjogi viszonyok tisztázása kérdéskörét mindenképp napirendre kell venni. *(Az elnök ismét megkocogtatja poharát.)* Nagyon gyorsan befejezem. ...A vetőmagpiaci szabályozás átalakítására van szükség a fajtaforgalmazás tekintetében. Említettem a gazdálkodói jogok tiszteletben tartásának a kérdéskörét, amire Magyarországnak gyorsan választ kell adnia. Nagyon sokan említették, hogy az agrár-környezetvédelmi támogatások terén vannak még hiányosságok, ahogy - amint azt Ángyán úr említette - az ökológiai állattartás terén is, tehát azt is rendezni kell. A tájgazdálkodás eredményeként előállított helyi, friss és egészséges élelmiszerek számára utat kell találni a közétkeztetés felé. És rövid élelmiszer-, ellátási láncok, alternatív élelmiszerhálózatok felépítésének az ösztönzése a cél.

Köszönöm a figyelmet. Részletesebben erről a kérdésről az országgyűlési nyílt nap javaslatai között olvashatnak. Még egyszer köszönöm a figyelmet. *(Taps.)*

ELNÖK: Hölgyeim és Uraim! Megköszönöm Bela Györgyi előadását.

Most a kormányzati álláspontok kifejtésére kerül sor. Ez az utolsó blokkunk, amelynek keretében két előadónk van. Ismét megköszönve megtisztelő figyelmüket egy rövid időre kérem még a figyelmüket. Felkérem Sándor István urat, az FVM főosztályvezetőjét, legyen kedves megtartani előadását. Valamennyiünk számára nagyon fontos, hogy megismerjük a tárca álláspontját. Amíg megkezdődik az előadás, addig jelezni szeretném, hogy a szünetben számítnak majd a sajtó figyelmére.

(Sándor Istvánnak:) Parancsolj!

Kormányzati álláspontok

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium álláspontja

Sándor István (Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium)

SÁNDOR ISTVÁN (Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Tisztelt Tanácskozás! Engedjék meg, hogy egy személyes visszaemlékezéssel kezdjem a mondanivalómat - tudom, hogy tisztem a kormányzati álláspont ismertetése, arra is ki fogok térni. 18 évvel ezelőtt kerültem a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumba, annak a biológiai alapok fejlesztési főosztályára. Ennek a főosztálynak a célkitűzése a biológiai alapokkal való rendszer átgondolása, és javaslatétel a fejlesztésekre volt. Célként tűztük ki, hogy készüljön ezzel kapcsolatban egy stratégia, tekintsük át a jogi szabályozást, nézzük át a szervezeti struktúrát, nézzük meg, milyen informatikai háttér kell ehhez az egészhez, és hogy milyen pénzügyi rendszert kell működtetni, mozgatni ahhoz, hogy ez az egész tevékenység működjön. Úgy gondolom, hogy ebben nagyon sok segítséget kaptunk a szakemberektől, és felmerül az, hogy hogy is közelítsük meg ezt, hogy az ilyen kezdeményezések hogy történnek. Van, aki azt mondja, hogy felülről jövő kezdeményezés, van, aki azt mondja, hogy alulról jövő kezdeményezés. Én úgy gondolom, hogy a szakma szokta kezdeményezni ezeket a jó gondolatokat, és ezt talán középről jövő kezdeményezésnek lehetne a legjobban aposztrofálni.

Sok év telt el azóta, és azt tapasztaljuk, hogy ez az egész kérdéskör, a génmegőréssel kapcsolatos téma - és erre szeretnék alapvetően koncentrálni -, hol egy kedvező időszakban volt, hol pedig voltak nehezebb időszakok. Én úgy gondolom, a problémát mindig az okozta, amikor a rendszerbe hiba csúszott be, tehát amikor a jogi szabályos nem teljes, amikor a szervezetben vannak átrendeződések, problémák, amikor nem tudjuk az informatikai rendszert mögé rakni, vagy amikor probléma van a támogatási rendszerrel. Nagyon lényeges dolog tehát az, hogy rendszerben gondolkodjunk.

Visszakanyarodva a kezdetekhez még egy gondolatot megemlítenék. Ebben az időszakban 24 állami gazdaság állami tulajdonba került, és ennek a döntésnek a hátterében az volt, hogy a génmegőrzés pont a rendszerváltást követő átmeneti időszakban lehetőség szerint működni tudjon, olyan hátsó gondolattal is, hogy ez a 24 állami gazdaság az oktatás, a kutatás, a szaktanácsadás háttérintézménye lesz. Változott az idő, most egy újabb szituáció van, és ebből a mostani helyzetből kiindulva kell nekünk eldöntenünk, hogy hogyan tovább.

Azt hiszem, elég jó alapokról indulunk. Hogyha végignézzük a folyamatokat, akkor látni fogjuk, hogy mi van rendben, mivel vannak problémák. Amit el fogok mondani, az kicsit össze fog csengeni mások véleményével - és talán elveszem Haraszthy László államtitkár úr kenyerét is -, ugyanis a KvVM-mel mi ebben a kérdéskörben szoros kapcsolatot tartunk fenn, és közösen keressük azokat a megoldásokat, azt kiutat, amely előremutat ezen a területen. Nagyon lényeges, hogy készüljön egy koncepció, és ennek a mai nyílt napnak az egyik célkitűzése, hogy az Országgyűlés foglaljon a tekintetben állást, hogy evvel a kérdéssel foglalkozni kell, és készüljön egy kormány-előterjesztés.

A kezdeti munka során mi már körvonalaztuk, hogy mik legyenek ennek a főbb pontjai. Egyrészt ebben a körben, a génmegőrzés területén - utána majd a tájgazdálkodás kérdéskörére is kitérek - határozzuk meg azokat a területeket, amelyekkel nekünk alapvetően foglalkozni kell, tehát hogy mi a hatálya: állat, növény, erdészet, mikroorganizmusok kérdése; nem sorolom föl azt a teljes kört, amivel nekünk foglalkozni kell.

Nézzük meg, hogy a célokhoz milyen eszközrendszert kell kialakítani, tehát tekintsük át azokat a jogszabályokat, amelyek nemzetközi viszonylatban is ezt a területet szabályozzák, próbáljunk ötleteteket szerezni más országoktól, és próbáljuk körvonalazni azokat a meglévő jogszabályokat - elhangzott utalás az állattenyésztési törvényre,

vetőmagtörvényre -, illetve végrehajtási rendeleteket, hogy mik azok a módosítási feladatok, amelyek mindenképpen szükségesek, valóban abból a szempontból is nézve, hogy a hazai érdekeinket hogyan tudjuk a legjobban megvédeni és szolgálni.

Ha végigtekintjük a nemzetközi szabályozást, a riói egyezmény nagyon jó célokat határozott meg; a 2001. évi római szerződés lefektette azokat az alapelveket, hogy az egyes országok a génmegőrzés területén hogyan működjenek együtt. Itt az alapvető cél nagyon érdekes volt: az, hogy a genetikai forrásokhoz hogyan lehet hozzájutni, hogyan lehet megnyitni azokat az értékeket, amelyek az egyes országokban megtalálhatók, és a genetikai értékek ott vannak mögötte. Abban a pillanatban, amikor ez így megfogalmazódott, már érezhető volt, elsősorban a harmadik országok részéről, hogy nem igazán kerek a dolognak ez a megközelítése. Azt mondták, hogy nekem ott van ez az értékem, ez az egyetlen értékem, nézzük meg, hogy ha én ezt odaadom, nekem ebből milyen hasznom származik. Én tehát úgy érzem, a nemzetközi szabályozásban is ez a kettősség érvényesül, egyrészt az, hogy hogyan lehet megnyitni ezeket; teljesen logikus és jogos, ha tisztességes rendben működik. A másik oldalon pedig Holly László a megmondhatója, hogy próbáltak hozzájutni genetikai anyagokhoz - hát nem igazán sikerült minden esetben. Ugyanakkor pedig nagyon jó kapcsolatrendszerrel is lehet beszélni.

Az egyik tehát a jogszabályi környezet, nemzetközi szabályozás, hazai jogszabályozás, és hogy ezen a területen nekünk milyen feladataink vannak.

A következő nagyon fontos kérdés az, hogy ha vannak céljaink, és leszabályozzuk ezt az egész területet, milyen szervezeti struktúrában építjük föl a génmegőrzéssel kapcsolatos tevékenységi kört. Itt nagyon fontos kérdés az, hogy ha megnézzük a növényi génmegőrzést és az állati génmegőrzést, láthatjuk, hogy szervezeti struktúrájában ez eltérő. Itt is elhangzott, hogy az állatoknál elsősorban az in situ megőrzés, tehát a gyakorlattal együtt élő szelekciós munka a meghatározó ezen a területen, míg a növénytermesztésnél ott vannak a kutatóintézetek, az erre specializálódott intézmények; ott tehet kicsit más a dolog megközelítése. Amikor tehát a szervezeti struktúrát mérlegre tesszük, akkor ezek nagyon fontos és érdekes szempontok. Kivételeket lehet hozni; azt mondom, hogy a baromfi, amelyet most már laboratóriumban állítanak elő, annak a szelekciós munkának a gyakorlati élethez sok köze nincs. Illetve az állatoknál lehet említeni az ex situ megőrzést, amikor génbankot hozok létre, megőrzöm a spermát, embriót és a genetikai anyagokat, akkor itt is tetten érhető; tehát mind a kettő megtalálható mindenütt, de súlypontjait tekintve azért eltérések tapasztalhatók.

Amiről nem igazán esett sok szó, az az informatika, nyilvántartás, átláthatóság kérdésköre. Begyűjtjük ezeket az anyagokat, tároljuk, használjuk, katalogizáljuk, és ehhez a katalógushoz, nyilvántartáshoz hozzáférhetnek mások is. Tehát nagyon komoly erőfeszítéseket kell tennünk, és megnézni azokat a pontokat, hogy a nyilvántartás területén milyen szükségszerű lépések vannak. Végül is azt tudom mondani, hogy az állattenyésztés területén, ahol tenyésztési szervezetek tenyésztési program alapján végzik a tevékenységüket, ott ez az információs rendszer, az ENAR, az erre épülő tenyésztésinformatikai rendszer rendben van; rendben van a legtöbb kutatóintézetnél is, ahol növényi génmegőrzés folyik. De meg kell nézni pontosan, hol szükséges még előrelépés. És itt a tápiószelei Agrobotikai Központnak meghatározó szerepe van. Eddig is a koordinációs feladatokat ők látták el, tehát a növényi génmegőrzés területén ha szervezeti struktúrában gondolkodunk, a jövőben is azt gondoljuk, hogy ennek az intézetnek meghatározó szerepe lesz. Ugyanis különböző műhelyekben történik a génmegőrzés, egyetemeknek is, kutatóintézeteknek is van génmegőrzési tevékenységük, ezeket tehát a nyilvántartás oldaláról is mindenféleképpen rendezni kell.

A következő fontos kérdés: ahhoz, hogy az egész rendszer működni tudjon, nyilvánvalóan pénzre van szükség. Ahogy látjuk, a kezdetekben volt megfelelő összeg, bár mindig kevés az a pénz, ami rendelkezésre áll, de a biológiai alapok támogatása adott egy rendszert. Aztán amikor beléptünk az Európai Unióba, kicsit megzavarodott minden, és elindult egy bizonytalanság, egy szervezeti átalakítás, a szőlész-borász kutatóintézetek az egyetemekhez kerülnek; reméljük, a gyümölcskutatók a választási lehetőségek közül a jobb irányba fognak elmozdulni, és szintén az egyetemekhez kerülnek. Tehát mindenképpen fontos a koordinatív feladat, és valahogy a háttérben biztosítani ezeket a pénzügyi dolgokat.

Lajkó Ákos levezette, milyen pénzügyi feltételek vannak. Tavalay, azt hiszem, csak a szőlész-borászoknak tudtunk adni, azt megelőző évben a kutatás oldaláról próbáltuk a pénzügyi lehetőségeket megteremteni. Talán a jövő évtől kezdve az EMVA keretében sikerül tényleg azokat a hatékony pénzügyi forrásokat megnyitni, ami segíti ennek az egész rendszernek a működését.

Úgy gondolom, a genetikai erőforrásoknak ebben a dolgában sokkal több lehetőség van, mint amit most látunk, pénzügyi szempontból is. Ha ugyanis arra gondolunk, és végigtekintjük, hogy a genetikai erőforrások kérdésköre mire vonatkozik: beszéltünk az őshonos állatokról, tradicionális állatokról. Azt hiszem, amikor ezt a kérdést megvizsgáljuk, ez a legfontosabb, tény és való, de bele kell néznünk abba a részébe is, hogy például itt van a holstein-fríz fajta: azt

mondják, hogy öt éven belül ötven bikára lesz visszavezethető ez a fajta. Ha tehát azt mondom, hogy génerózió, akkor ennek a genetikai erőforrás-kérdéskörnek ez is egy meghatározó része. Vagy itt van a klímaváltozás témaköre. Beszélünk a zöldfelületekről, az elsavasodásról, és talán kicsit kisebb hangsúlyt kap az a mikrobális élet, ami a talajban van. Én úgy gondolom, ezt nagyon komolyan kellene venni, mert a föld alakulásában, a légkör alakulásában a mikrobáknak nagyon komoly szerepe van, és hogy ez a nagy katasztrófa még nem következett be, talán éppen ők segítenek, és kevésbé figyelünk rájuk. Amikor tehát a genetikai erőforrások megőrzéséről van szó, akkor én bizony a baktériumok megőrzését, a cellulózbontó gombák megőrzését, tehát ezt az egész mikrobális részt is nagyon fontos kérdéskörnek tartom.

Visszakanyarodva a konklúziókhöz, tehát hogy a minisztériumunk, a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium álláspontja mi: egyértelmű, hogy a genetikai erőforrások megőrzése kulcsszerepet kap a mi munkánkban is, együttműködve a társtárcával, illetve minden érdekelttel, nem beszélve a társadalmi szervezetekről.

Köszönöm szépen. (*Taps.*)

ELNÖK: Megköszönöm Sándor István fősztályvezető úr előadását. Azt gondolom, azon túlmenően, hogy az előadást megtartotta, azt a szakmai, emberi hozzáállást is köszönöm, amit eddig tanúsított.

Megkérem Haraszthy államtitkár urat, a KvVM képviselőjében szíveskedjen az előadását megtartani. Parancsolj!

A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium álláspontja

Haraszthy László (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium)

HARASZTHY LÁSZLÓ (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium): Tisztelt Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim! Köszönöm szépen a lehetőséget. Szabó Imre miniszter úr nevében fogom ismertetni a tárca álláspontját. A miniszter úr személy szerint is rendkívül fontosnak és nagyjelentőségűnek tartja ezt a kérdést. Előtte azonban engedjenek meg egy szubjektumot: azt gondolom, szimbolikus jelentőségű az a tény, hogy az elnök úr és magam ugyanabban az agrárintézményben sajátítottuk el azt a szemléletet, amelyet most itt különböző szinten képviselni fogunk.

Kérem tisztelettel, magyarországi legjelentősebb természeti értéke a talaj. Azt gondolom, ebben a kérdésben ebben a körben nincs vita. Ez határozza meg mindenünket, ez határozza meg az elmúlt több ezer év emberi tevékenységét, és ez határozta meg azt, hogy milyen gazdag a természetes és az emberi tevékenység által létrehozott gazdagság, amelynek része a tájfajta, illetve a régi állatfajta kérdése. Miért hozom ezt ide? Azért, mert úgy gondolom, hogy ahhoz, hogy valós képet tudjunk kialakítani, és ki tudjam fejteni a tárca álláspontját, ahhoz nagyon röviden át kell tekinteni, mi a jelenlegi helyzet.

Ángyán professzor úr utalt rá, hogy elégetjük a fosszilis energiaforrásainkat, amelyeket egyébként másra kellene használnunk. Csak úgy zárójelben jegyzem meg, hogy egy normálisan működő parasztgazdaságban azt égetik el, amivel már az égvilágon semmit nem tudnak kezdeni, és nem azt, ami a legfontosabbak egyike.

Utalnék az élelmiszerbiztonság kérdésére, amivel kapcsolatos botrányok az elmúlt egy-másfél évtizedben sokszorosán felborzolták a kedélyeket. És utalnék még egy nagyon fontos kérdésre: hogyha megnézzük Magyarország szántóföldi nagyüzemi gazdálkodásának a három legfontosabb növényét, a kukoricát, a búzát és a napraforgót, akkor azt tudjuk mondani, hogy az egész Európai Unióra vetítve a ráfordítás és az abból kivehető haszon nagyjából-egészében megegyezik, egy-két százalékot hibálózik egyik évről a másikra; amiért az egész tevékenységet végzik, az a támogatás. Ha ez így van, akkor én megkérdőjelezem azt az állítást, hogy a tájfajta tartása, hasznosítása, a velük való gazdálkodás ráfizetéses. Nem ráfizetéses az, kérem szépen, csak olyan gazdasági szabályozók veszik körül, amelyek ráfizetésessé teszik. De önmagában mitől lennének ezek szegények ráfizetésesek? Ugyanolyan ráfizetésesek, mint a búzatermesztés vagy bármilyen más mezőgazdasági ágazat.

Megemlítésre került itt ma a génekhez való hozzáférés kérdése, a génjog. Azt gondolom, hogy ez egy modern gyarmatosítás, és ha végiggondoljuk a gyarmatosítások történetét, akkor azt kell mondanunk, hogy az mindig a legnagyobb értékekre irányult: először az aranyra, a drágakövekre, aztán az emberi erőforrásra, később már beérték azzal, hogy kávé meg feketeborsot hurcolásznak be Európába. Ez azt jelenti számomra, hogy ma a gén a legnagyobb érték, hiszen erre irányul a gyarmatosítás. Az pedig, hogy ez a dolog egyáltalán előjöhessen, azt gondolom, az emberiség erkölcsi válságának egy olyan szintjét jelzi, amellyel kapcsolatban minden jóérező embernek tennie kell, elveszünk ugyanis a gazdálkodó szabad döntési jogát a tekintetben, hogy mit termeljen, rákényszerítjük arra, hogy négy-öt fajtából válasszon, mert azt mondja neki a reklám reggel 7 órakor és este a rádióban.

Azt kell mondjam, a mai magyarországi helyzet számos erőfeszítés ellenére nem tekinthető sem megnyugtatónak, sem pozitívnek. Bezárt vagy sínylődő intézmények állnak a génbankjaink mögött, ami szerintem elfogadhatatlan. Pénzhiány keseríti meg az életüket. Évről évre csökken a természetű tájfajták száma. Mind az Európai Unió jogszabályai, mind pedig a hazai jogszabályok ellenhatóak, olyan környezetet teremtenek, amely nemhogy segítené ezt, hanem gátolja. Bocsánat, pestiesen szólva: a tőke elementáris erővel nyomul, és ezek után nem történik más, mint az, hogy kevesek szívügye - önök azok a kevesek, akik egyébként nagyon sokan vannak, és megható számomra, hogy az ország legtávolabbi részéből is ilyen sokan eljöttek - marad ez a kérdés, miközben sokak érdeke kellene hogy legyen. És azt is el kell mondanom, hogy sajnos rossz ennek a körnek az érdekérvényesítő képessége, és nagyon alacsony az a marketingtevékenység, amely ezekhez a termékekhez kapcsolódik.

Úgy gondolom, hogy a tárcánk véleményét ezen környezetben kell kifejtennem. Előtte azonban hadd mondjam el azt, hogy egy tárca véleménye nem úgy működik, hogy bemegyünk, és a fiókból kivesszük, mert ma jönni kell, és hozni kell a tárca véleményét; az úgy működik, hogy az ott dolgozó emberek alkotják meg a tárca véleményét, és bizony ha az ott dolgozó emberek cserélődnek, akkor ez a véleménye akármilyen irányban változhat.

A KvVM azt gondolja, hogy három szinten kell ebben a tevékenységben részt vennie, illetve három szinten vesz abban részt. Az első a jogalkotás kérdésköre, amikor is a hazai jogszabályok megalkotásában, illetve az európai uniós szabályokban, mint most már európai uniós tagállam, részt veszünk. Azt gondolom, azt, hogy a KvVM milyen mértékben folyt bele a GMO-moratórium kérdésébe, ebben a körben nem szükséges ecsetelni, de a hazai jogalkotásban is vannak kézzelfogható eredményei annak, hogy a tárca bevitte az értékörző filozófiát abba a jogalkotásba, ami ma Magyarországon zajlik.

Mi úgy gondoljuk, hogy mind a természeti értékek, mind az ember által létrehozott bármely értékek megőrzésre érdemesek, azokat meg kell őrizni, legyen az egy műalkotás, legyen az egy tájfajta, vagy legyen az a tőlünk független, a talajból, az itt uralkodó éghajlatból következő mozaikos elhelyezkedésű, rendkívül gazdag biodiverzitás. A tárca gyakorlati szinten is szeretne nagyon sokat tenni, és próbál is tenni ez ügyben. Ennek az első szintje a tápiószelei Agrobotikai Intézettel közösen megvalósítandó pannon magbank, abból a filozófiából kiindulva, hogy ha Tápiószele a jelenlegi állapotában a világ egyik meghatározó intézmények, akkor ha a Magyarországon előforduló, szabad térben élő, vadon élő növények magbankja is odakerül, akkor talán ebben az előkelő világlistán az abszolút első helyre fog kerülni, és úgy gondolom, hogy ez meg fogja erősíteni Tápiószele pozícióját, fizikai értelemben is és a magyar közvéleményben is, ezen keresztül pedig a döntéshozók vonatkozásában is. Arról nem is beszélve, hogy létrejön egy pannon magbank, amely önmagában egy egyedülálló dolog a világon.

A KvVM az elmúlt években a géntechnológiával kapcsolatos aktivitásán túl a tájfajtakérdésbe is nagyon aktívan bekapcsolódott, elsősorban a biodiverzitás-védelmi osztályon keresztül. A mai parlamenti nyílt nap megszervezésén, a civilekkel való együttműködésen túl hosszán lehetne sorolni azokat a tevékenységeket, amelyek a tárcához kapcsolódnak.

Engedjék meg, hogy itt egy jövőbeni tárcaszándékról is tájékoztassam önöket! Szeretnénk bevezetni a nemzeti parki termék fogalmát. Ez egy olyan termék lenne, amelyet a nemzeti parki, illetve a védett természeti területeken vagy azok közvetlen környezetében gazdálkodók előállítanak, értelemszerűen elsősorban tájfajtákra épülő, értelemszerűen elsősorban öko, bio jellegű gazdálkodásból származó termékekről van szó. Az a szándékunk ezzel, hogy aki ebbe az akcióba bekapcsolódik, az a piacon kedvező pozícióhoz jut, hogy ezek a termékek így szélesebb körben ismertté válnak, és igazándiból akkor jutunk el oda, ahova el kell jutnunk. Ugyanis, hölgyeim és uraim, az a tevékenység, amelyről itt ma szó esik, nagyon súlyosan egy állami tevékenység, ezt a jogszabályok egyértelműen rögzítik, kollégáim erre utaltak is, de azt látni kell, hogy nincs olyan tevékenység, amelyet az állam tökéletesen el tudna végezni társadalmi összefogás nélkül. Ez pedig tipikusan egy ilyen tevékenység. Az állam képes megőrizni magbankokban vagy bárhol ezeket a genetikai erőforrásokat, de ha azok nincsenek a gyakorlatban hasznosítva, naponta fenntartva azok által az idős parasztemberek által, azok által a gazdálkodók által, akik ezt megvalósítják, akkor ez besodródik egy múzeum, egy skanzen kategóriájába, ez a dolog pedig nem múzeumba és nem skanzenbe való.

Vajna Tamásné kolléganőm nagyon precízen bemutatta, hogy a nemzetipark-igazgatóságaink a gyakorlati tevékenység során az állatfajták vonatkozásában milyen igazán szép eredményt értek el. Engedjék meg, hogy nagyon röviden - csak addig, amíg elnök úr egyet nem csilingel - felvillantsam azt, hogy a növényfajták vonatkozásában is milyen széles körű tevékenység zajlik a nemzetipark-igazgatóságainkon.

Az Aggteleki Nemzeti Park igazgatóságának tájfajtagyűjteménye van, 41 tájfajtát őriznek benne, 18 hektáron próbálkoznak ezeknek a megőrzésével. A Balaton-felvidéki Nemzeti Park igazgatósága, nem tegnap, kilenc-tíz évvel ezelőtt felmérte a térségben található tájfajtákat, ezekből ötszáz oltványt készített, amelyet közterületre kiültetett, odaadott olyan gazdálkodóknak, akik ez iránt érdeklődtek, illetve a saját területein hasznosította. De részt vesznek

természetesen az állatfajták megőrzésében is. A Duna-Ipoly Nemzeti Park igazgatósága Ócsa térségében, az ott kialakult hagyományos gyümölcs-szőlő kultúrák megőrzésében vesz részt, hiszen ezek részben az Ócsai Tájvédelmi Körzetben találhatóak. A Duna-Dráva Nemzeti Park igazgatósága egy négyhektáros gyümölcsöst vett saját vagyonekezelésbe, amelyben nagyon gazdag tájfajtaválaszték áll rendelkezésre. A Körös-Maros Nemzeti Park igazgatósága olyan növények termesztésébe folyt bele, mint például az évelő rozsa, a baltacim vagy az édeskömény, amelyek szintén abban a kategóriában vannak, hogy úgy eltűnőben, és ha hirtelen valakik természetien akarnának, nem is biztos, hogy tudnák, honnan lehet vetőmaghoz jutni. De ugyanez az igazgatóságunk ártéri gyümölcsöst tart fent és működtet. S végezetül hadd említsem meg az Őrségi Nemzeti Park igazgatóságát, amely száz almafaját, soros kukoricát, pohánkát, kölest és egyebeket termeszt.

Nem az én tisztem, hogy minősítsem azt, hogy a mi tárcánk és a tárcánkhoz tartozó intézmények kellően sokat tesznek-e, de ha az én véleményemet kérdezik, akkor azt mondom, hogy nagyon-nagyon sokat szeretnénk, sokat is tettünk, de még sokkal többet szeretnénk.

Köszönöm szépen a figyelmüket. *(Taps.)*

ELNÖK: Megköszönöm Haraszthy László államtitkár úr gondolatait. Az a meggyőződése, hogy az a közös munka, amelyet eddig elvégzett a társtárcák elkötelezett szakembereivel és a bizottság elkötelezett tagjaival, előbb-utóbb meghozza a gyümölcsét is.

Hölgyeim és Uraim! Megköszönve az előadók nevében is az önök megtisztelő figyelmét, amelyet a délelőtti folyamán tanúsítottak, engedjék meg, hogy most néhány szolgálati közleményt hadd tegyek közzé.

A sajtótájékoztató a főemelet 55-ös teremben lesz a sajtó igen tisztelt képviselői számára.

A mögöttem lévő folyosón frissítő, pogácsa, üdítő lesz biztosítva az önök számára. Aki ezen túlmenően melegekedést szeretne igénybe venni, a 12-es lifttel lehet az alagsori étterembe lejutni, és ott 14 óra 30-ig lehet ebédelni.

Arra kérem tisztelettel önöket, hogy mindenképpen szíveskedjenek, amennyiben lehetséges, tartani az időt, hogy 14 óra 30-tól folytatni tudjuk a programot. Elsőként a Jánossy Andor-díj átadása következik majd, Ángyán József professzor úr vezetésével. A délután folyamán pedig az elnöklést Heszky László professzor úr, Bodó Imre professzor úr és Márai Géza tanár úr fogják adni.

Most pedig megköszönöm az önök megtisztelő figyelmét a levezető elnökség nevében, és fél 3-kor találkozunk.

Köszönöm szépen, a viszontlátásra! *(Taps.)*

(Szünet: 14.05-14.45 óráig.)

(Az ülés vezetését Ángyán József, az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottságának tagja veszi át.)

A Jánossy Andor-díj átadása

ELNÖK: Kedves Barátaim! Hölgyeim és Uraim! Folytatjuk a nyílt napunk programját. Azt hiszem, hogy abban, hogy itt ma együtt lehetünk, elévülhetetlen érdemei vannak azoknak az elődeinknek, akik gondoltak a következő generációkra is. A génmegőrzés tekintetében - azt hiszem - első között vagy talán a legelső helyen kell Magyarországon említenünk Jánossy Andor nevét, és most a Jánossy Andor-díj átadása következik. Felkérem először Holly László igazgató urat, aki munkatársa is volt Jánossy Andornak, hogy ismertessen meg bennünket Jánossy Andor munkásságának fontosabb állomásaival.

Nagy örömmel köszöntöm Jánossy Andor fiait, családját, Isten hozott benneteket! Abban reménykedünk, hogy az a munka, amit édesapátok végzett, lassan beérik Magyarországon is, és hálásan köszönjük mindazt a segítséget, amit nyújtottatok nekünk. *(Taps. - Jánossy Andor fiai felállva köszönik meg a tapsot.)*

Átadom a szót Holly igazgató úrnak.

Jánossy Andor munkásságának bemutatása

Holly László (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet)

HOLLY LÁSZLÓ (Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet): Hölgyeim és Uraim! Tisztelt

Megjelentek!

Rám hárult ez a megtisztelő feladat, hogy néhány rövid mondatban ismertessem Jánossy Andor professzor akadémikus úrnak, a tápiószelei Agrobotanikai Intézet alapítójának néhány életrajzi adatát és azokat a fő eredményeket, amelyeknek a realizálásán és hasznosításán jelenleg is munkálkodnak kollégáim Tápiószelén. Mielőtt az életrajzra rátérünk, szeretném üdvözölni Jánossy Bandi bácsi három gyermekét, Andrást, Gábort és Balázst. *(Taps.)* Különösen Balázssal töltöttünk el sok időt együtt a Keszthelyi Felsőfokú Technikum és a Mezőgazdasági Technikum közös helyiségeiben és főként sportpályáin. Én Keszthelyen hallottam az Agrobotanikai Intézetről, amikor 1964-ben végeztem. Volt egy Tápiószeléről való évfolyamtársam is, Detre Zoltán, az evangélikus papnak a fia, aki révén ismertem meg az Agrobotanikai Központ életét.

Jánossy Andor akadémikus 1908. augusztus 20-án született, tehát tavaly augusztus 20-án volt a centenáriumi évforduló. Egy kicsit sajnós ez a megemlékezés elhúzódott és csak most került sor erre, majd körülbelül egy hónap múlva az Agrobotanikai Intézet fennállásának az 50. évfordulójára is egy megemlékezést fogunk szervezni.

1933-ban szerezte a doktori címét, majd Mezőhegyesen és különböző gazdaságoknál a legjobb tanítómesterektől tanulta meg a gazdasági szakmát. Tevékenysége elsősorban a világháború után teljesedett ki, amikor aktívan irányította és szervezte a volt uradalmi nemesítő bázisokon, kutatóállomásokon elpusztult tenyészanyag összegyűjtését és ezen állomások, mint tájintézetek újraindítási feltételeinek a megteremtését.

A Tápiószeléhez kapcsolódó legközelebbi dátum 1954, amikor kialakította a Fajtakísérleti Intézet központi fajtagyűjteményes osztályát Tápiószelén, majd az 1957-es cambridge-i szakmai útja után - ahol hosszabb időt töltött el a cambridge-i agrobotanikai intézetben - választotta később 1959-ben az Agrobotanikai Intézet nevet a megalakítandó intézetnek. 1959 és 1975 között haláláig vezette az Agrobotanikai Intézetet, rendkívül jelentős és a mai nap is hasznosítható alapelveket fektetett le 1958-ban a Kísérletügyi Közleményben megjelent tanulmányában. A külföldi tapasztalatok alapján leírta mindazokat a stratégiai és technikai feltételeket, amellyel egy nemesítési alapanyaggyűjtemény kialakulásánál számolni kell, illetve azokat a módokat, ahogyan ezeket a gyűjteményeket hasznosítani lehet. Különböző gyűjtőutakat szervezett, és így az eredetileg 10-12 ezres gyűjtemény nagyon hamar 30 ezressé növekedett. Az Agrobotanikai Intézet kiadványaként elindította az Agrobotanika periodikát, amely egy referált folyóirat volt, egészen 1975-ig működött, és olyan dolgozatokat közölt, amely nagyon sok értékes adatot tartalmaz a régi tájfajtagyűjteményekről.

Később címzetes egyetemi tanár lett, és megvédte a nagydoktori disszertációját, majd az Akadémia levelező tagjává választotta. Érdekes megjegyezni, hogy őt elsősorban mint vöröshere-nemesítőt értékelte a hazai tudomány, hiszen ő volt Európában az első, aki természetesen tetraploid vörösherefajtákat állított elő. A titka ennek az volt, hogy nagyon sok magyar tájfajta kereszteződéséből előállított policross nemzedéket kezeltek kolhicinnel, és így olyan széles kiindulási alapanyag állt rendelkezésre, amely elviselte a további szelekciót, és még mindig természetes volt. Ez hosszú évekig vagy évtizedekig fontos exportcikk is volt Magyarországon, és a tudományos tevékenységét elsősorban e nemesítő tevékenység alapján ítélték meg. Hosszabb távon azonban nem biztos, hogy nem az Agrobotanikai Intézet és a génbank alapítása az a hosszan ható tett, amelyet még nagyon sok nemzedék fog köszönni öneki.

Kis elfogultsággal én így gondolom pillanatnyilag, de azt tapasztaljuk, hogy az ő munkássága révén létrejött génbankmozgalom és a tápiószelei központi szántóföldi, zöldségnövény-génbank egyre nagyobb szerepet kezd játszani a korábban elhangzott mindenféle tevékenységi kör és hasznosítási kör terén.

Köszönöm szépen a figyelmet, és átadom a szót a Jánossy-díj átadóinak. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen, igazgató úr. Ezekután fölkérem az Öko-Forrás Közhasznú Alapítvány kuratóriumának elnökét, Szenthe Ádám urat, szíveskedjék megnevezni nekünk, hogy az első alkalommal ki kapja a Jánossy Andor-díjat, és szíveskedjék a laudációt is megtartani.

A díj átadása, laudáció

Szenthe Ádám (Öko-Forrás Közhasznú Alapítvány)

SZENTHE ÁDÁM (Öko-Forrás Közhasznú Alapítvány): Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim! A Jánossy Andor-díj 2009. évi kitüntetettje dr. Rodics Katalin. *(Nagy taps. - Font Sándor és Bordás-Varga Nóra átadja a díjat.)*

ELNÖK: Megtörtént a díjátadás, engedjék meg, hogy bemutassam: Font Sándor elnök úr és Bordás-Varga Nóra, az alapítvány ügyvivője adta át Rodics Katalinnak a plakettet és az emléklapot.

Ezekután kérem, néhány szóban tartsd meg a laudációt.

SZENTHE ÁDÁM (Öko-Forrás Közhasznú Alapítvány): Ez a laudáció rövid lesz, mert ha mindent felsorolnék, ami a díj átadását megelőző munkásságát érinti, akkor sokáig kellene itt ülniük. Úgyhogy engedelmet kérek, hogy ez rövidre fogott, de magvas legyen.

Dr. Rodics Katalin a budapesti Fazekas Gimnáziumban érettségizett, utána felvételt nyert az Eötvös Loránd Tudományegyetem kutató biológus szakára, ahol többek között olyan neves professzoroktól és példaképektől tanulhatott, mint Balogh János, Csányi Vilmos, Simon Tibor, Vida Gábor. Hatásukra örökre elköteleződött a biológia tudománya mellett. Szakdolgozatát etológia témakörben írta Csányi Vilmos témavezetésével, majd a doktori értekezését genetika témakörben Vida Gábornál védte meg.

Dr. Rodics Katalin a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium főtisztviselője, főosztályvezető-helyettese, a biodiverzitás osztály vezetője, az 1992-ben Rio de Janeiróban tartott nemzetközi konferencián született biológiai sokféleség egyezmény magyarországi kapcsolattartója. Kutatóbiológus, természetvédelmi ökológus, 2007-től címzetes egyetemi docens.

Munkásságát nemcsak hazánkban, hanem nemzetközi szinten is elismerik. Az amerikai kormány természetvédelmi törvényének megalkotója tiszteletére alapított, az állatok ellen elkövetett bűntettek megakadályozásáért elnevezésű, egyik legrangosabb nemzetközi kitüntetést 1994-ben az elsők között kapta meg.

Rodics Katalin sokat tett a Jánossy Andor által alapított tápiószelei Agrobotanikai Intézet megőrzéséért. Rengeteget dolgozott egy szakértői team élén a Pannon génbank létrehozásának tervén, ahol egy ökorégió, a Kárpát-medence összes vadon élő és mezőgazdasági haszonnövényének szaporító anyagát összegyűjtették. Neve összefonódott a Magyarország génmódosítás-mentességéért folytatott küzdelemmel is. Szakértői kiemelkedő szerepe volt a génmódosított kukorica hazai termesztési tilalmának fenntartásában.

Rodics Katalin a hazai tájfajtakért és a természetes élővilág megőrzéséért örömmel végzett, következetes munkájával példát állított mindnyájunk elé. Alapítványunk emlékérmét, a Jánossy Andor-díjat most először ezért neki ajánljuk tisztelettel. *(Nagy taps. - Szenthe Ádám, majd Jánossy Andor fiai gratulálnak Rodics Katalinnak.)*

ELNÖK: Köszönjük szépen. Azt hiszem, bár egy civil szervezet alapította a Jánossy Andor-díjat, de a szakmai közvélemény és a jelenlévők bizonyára egyetértenek a döntéssel. Azt kívánjuk, hogy Katalin még hosszú időszakon keresztül ugyanazzal a lelkesedéssel, szívvel végezze ezt a munkát. Nagyon nagy szükségünk van arra, hogy a génkészleteinket tovább tudjuk vinni, nagyon nagy szükségünk van arra, hogy a helyi közösségek, a helyi társadalom megerősítése révén végre újra talpra állítsuk ne csak a környezetünket, hanem a magyar társadalmat, és kívánom, hogy Katalin ebben hosszan tudjon még velünk együtt lenni.

Megköszönöm tehát még egyszer mindannyiunk nevében a tevékenységét, és szívből gratulálok. *(Taps.)*

Ezekután pedig folytatjuk munkánkat. Részletesen elkezdjük vizsgálgatni az egyes területeket: elsőként a haszonnövénycsoportok helyzetével foglalkozunk.

Felkérem Horváth Lajost, a tápiószelei intézet munkatársát, hogy a szántóföldi növényekkel kapcsolatos helyzetet mutassa be nekünk. Felhívom egyúttal a figyelmet, hogy négy perc után az elnök jelezni fog, és öt perc áll rendelkezésre az adott helyzet bemutatására.

Átadom az elnöklést Heszky László professzor úrnak.

(Az ülés vezetését Heszky László veszi át.)

ELNÖK: Hölgyeim és Uraim! Engedjék meg, hogy én is szívből gratuláljak Rodics Katalinnak, aki megérdemelten kapta ezt a díjat. A laudációt hallgatva, azt hiszem, elég magasra állította a mércét a következő év díjazottjainak. Szívből gratulálok, és kívánok jó egészséget, sok sikert még ezen a területen.

Horváth Lajos urat illeti a szó.

Felkért hozzászólások

Haszonnövénycsoportok helyzete

Horváth Lajos (MgSzH Agrárbotanika Központ, Tápiószele): Szántóföldi növények

HORVÁTH LAJOS (MgSzH Agrárbotanika Központ, Tápiószele): Tisztelt Hölgyeim és Uraim! A feladatom a szántóföldi növények génmegőrzésével kapcsolatos problémák tárgyalása. Három kérdéscsoportot szeretnék érinteni nagyon röviden. A növények általános génparki helyzetét, a génparkban tárolt anyagok hasznosításával kapcsolatos tapasztalatainkat és még egy gazdálkodási problémát is érintenék. Nem kétséges, hogy a génerózió megindulása során elsőnek az alapszükségleteket kielégítő szántóföldi növények váltak a genetikai erózió legnagyobb áldozataivá. Ugyanakkor a '60-70-es években bebizonyosodott, hogy a veszteségek ellen csak eredményes, jól szervezett génparki munkával lehet érdemben védekezni. Mikor eredményes egy génparki munka? Akkor, hogy ha a lehető legszélesebb körben képes megjeleníteni az adott faj vagy növénycsoport változatosságát.

Azt elmondhatjuk, hogy eddigi tapasztalataink alapján és nemzetközi összevetésekben az időben megindult nemzeti génmegőrzési program, amiről ma sokat hallottunk, eredményeként jelentős készleteink állnak rendelkezésre arra, hogy a növénytermesztésünk megingott sokféleségét helyre tudjuk állítani. A minisztériumi pályázattal kapcsolatos kedvezményes felmérés szerint 12 nagy intézményben folyik kisebb-nagyobb volumenű tevékenység a szántóföldi növények génmegőrzése terén, nem kétséges, hogy ezek közül a legnagyobb volumenű munkát a tápiószelei Agrobotanikai Központ végzi, amely 50 éve tevékenykedik ebben a feladatkörben.

Az Agrobotanikai Központban összegyűjtött gyűjtemények számszaki adatait mutatja ez a táblázat. Nyilván távolról nem annyira látszik, de a lényeg az, hogy két dolgot emelünk ki: a tárolt minták számát és a tájfajták százalékos arányát. Láthatjuk, hogy az egyes növények gyűjteményei sem abszolút mértékben, sem a megőrzött tájfajták arányait tekintve nem egyformák. Nem egyformán gazdagok, mivel a gyűjtemények tételek számát számtalan probléma vagy hatás mellett meghatározza az adott növény gazdasági fontossága, az adott növény genetikai diverzifikációra való hajlama és úgy szintén meghatározzák az agrártörténeti különbségek is. Erre mondhatom azt, hogy például olajrepcéből nincs is tájfajtánk.

A búza vezető szerepe nyilvánvaló, a legfontosabb szántóföldi növényünk, legfontosabb növényünk. Ugyanakkor azt kell hogy mondjuk, hogy történeti okokból a búzánál és általában a gabonaféléknél alacsony a tájfajták aránya. Néhány százalék. És sajnos ezen belül sem kifejezett a változatosság. A kukoricánál, ahol a hibridnemesítés nagyon furán megakasztotta a szabadelvirágzású fajták gyarapodásának lehetőségét, az időben megindított gyűjtőmunka eredményeként mégis sikerült összegyűjteni 30 százaléknyi tájfajtarészarányt, és elég tetemes formagazdagsággal rendelkezünk. Vannak továbbá olyan növények, ahol a tájfajták részaránya messze meghaladja az 50 százalékot, ilyen a bab, ami félig kertészeti növény és úgy szintén a mák, ami szintén félig kertészeti növény.

Árnyalja ezt a képet, hogy az Agrobotanikai Központ gyűjteményei világfajta-gyűjteménynek tekinthetők, amennyiben magukban foglalnak sok olyan alapanyagot, amelyek külföldről nem beszerezhetők.

A génmegőrzés területén a begyűjtés mellett a legfontosabb feladat a hasznosítás. A hasznosítás lehet közvetett vagy nemesítési. A közvetlen hasznosítás a gazdálkodók azonnali hasznosításán alapszik, ennek tapasztalatai, hogy a gazdálkodók érdeklődési iránya elsősorban a természetből kifogyott régi fajták irányába, az ökotermesztésre alkalmas fajok irányába, a köztermesztésben már elfelejtett, elhanyagolt fajok irányába fordul, ugyanakkor keresik az egzotikus, nálunk még nem fellelhető növényeket is.

A hasznosítás legfontosabb tapasztalatai a következők: azonnali és relatív nagy kísérleti minta iránti igény, amit a génpark természetesen csak feltételesen tud vállalni. Nem megoldható a termesztett tájfajták fenntartása leginkább izolációs problémák miatt és sajnos a génerózióval együtt kiveszett a termesztési kultúra ismereti háttére is.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Kiszámoltam, még harminc előadó lesz ma délután, úgyhogy a minket követő szekciókat nem hozhatjuk olyan helyzetbe, hogy nagyon későn fejezzük be. Köszönöm az előadást. (*Taps.*)

Felkérem Zatykó Lajost, hogy a zöldségfélékkel kapcsolatos előadását tartsa meg.

Zatykó Lajos (Zöldségtermesztési Kutató Intézet, Budatétény): Zöldségfélék

ZATYKÓ LAJOS (Zöldségtermesztési Kutató Intézet, Budatétény): Elnök Úr! Tisztelt Tanácskozás! Akinek öt találata van a lottón, az nem számíthatja azt, hogy ráfizetéses lett volna neki az előző néhány tippje, ami nem jött be. A génmegőrzésnél is egy hasonló helyzet áll elő, nevezetesen, ha szabad említenem egy példát, például a magyar és a nemzetközi paprikanemesítés 50 éve alatt négy vírusrezisztencia-gént kerestek. Mind a négy gént egyetlenegy vadfaj egyetlenegy begyűjtött tételében találták meg egymástól körülbelül 10 évnyi távolságra. Ez egy történelmi kuriozitás, tehát ez az a bizonyos öttalálatos és emellett ott van a több tízezer társa ennek a begyűjtött tételnek, amelyek eddig talán

még semmiféle nemesítési eredményben nem vettek részt. Lehet, hogy soha nem fognak részt venni, de ez az eredmény köszönhető annak, hogy maga a program minden, valami kis eltérést is mutató tétel begyűjtésére irányult.

A zöldség növények génbanki jellemzőiből én kiemelném azt a csoportot, amelyik öt évvel ezelőtt még támogatást kapott. Öt éve ezek nem kaptak támogatást. Ez az a társaság, amelyik nem Tápiószelén került megőrzésre, hanem a különböző intézményeknél. Ezek vannak óriási veszélyben, ha még megvannak. Ráadásul ez a csoport most a 2009-es támogatásból is kimarad, mert egyéves növényekről lévén szó, a vetés ideje már rég lejárt, ma még a pályázatok elbírálásra sem kerültek, ezeket a növényeket lassan aratni kéne, nem vetni. Tehát ez a pénz is kiesett ezeknek a támogatásából; remélhetően a 2010-esbe talán már bekerülhetnek.

Az idő rövidsége miatt én nagyon nem foglalkozom az egyéb helyzettel; ez elég, hogy öt év kiesés, és ráadásul a várva várt 2009-es év is mínusszal végződik ennek a csoportnak. Azt azonban meg kell mondani, hogy ez a csoport elsősorban a nemesítés számára várományos génbanki tételekből áll, vadfajok, mutánsok, egyebek. Tehát ilyen szempontból ezek kevesebb tájfajtát és régi fajtát tartalmaznak. Inkább arról szeretnék néhány szót mondani, milyen akadályok merülnek föl a biodiverzitás fenntartása, illetve bővülése előtt a zöldség génbankoknál.

Először is az említett ötéves támogatási szünet óriási veszteséget jelenthet, ezt még nem tudtuk fölmérni.

A másik ilyen sajátos helyzet, hogy a legtöbb zöldségfajnál F1 hibrideket termelnek, az F1 hibridek pedig általában nem azért F1 hibridek, mert a fajta különleges értéke ehhez kötődik, hanem a cégérdek az, hogy ne legyen lemásolható. Ennek megfelelően az F1 hibridet abban a pillanatban visszavonja a cég, amikor az már nem áll érdekében, tehát ezek a hosszú távú biodiverzitáshoz nem állnak rendelkezésre.

A legfontosabb, ami egyezik az ajánlással, hogy a vetőmagtörvény alapvetően sérti a biodiverzitást. Egyrészt azzal, hogy tíz év után törölni kell a fajtákat a listáról, másrészt pedig azzal, hogy a kis volumenű, tehát tájfajták, régi fajták a piaci érdektelenség miatt már be sem kerülnek; gyakorlatilag a régi fajták, tájfajták, különlegességek szaporító anyagának forgalmazását megtiltja.

Négy javaslatot hadd fogalmazzak meg. Az egyik a folyamatos, kiszámítható génbanki támogatási rendszer; a másik, hogy a vetőmagtörvény fajtakülönlegességekre, tájfajtákra, régi fajtákra megengedő rendelkezéseket tartalmazzon, minimális adminisztrációval és listára vételi költség nélkül; a harmadikat kihagyom; a negyedik pedig a kistermelők spontán szerepének erősítése, többek között a vetőmagtörvény biodiverzitást támogató módosításával.

Köszönöm szépen. *(Taps.)*

ELNÖK: Nagyon szépen köszönöm Zatykó Lajosnak. Kérem az előadót, hogy nézze át a tervezett állásfoglalást, és ha a javaslatok közül valami hiányzik az ő javaslataiból, akkor 5-6 óra között ezt meg kellene beszélni, hogy mi kerülhetne be végül is a mai ülés állásfoglalásába.

Következő előadónk Kozma Pál igazgató úr, a Pécsi Tudományegyetem szőlész-borász kutatóintézetéből. Igazgató úr, parancsoljon!

Kozma Pál (Pécsi Tudományegyetem): Szóló

KOZMA PÁL (Pécsi Tudományegyetem): Tisztelt Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim! A *Vitis vinifera* szőlőfajták száma a világban körülbelül tízezer, míg ehhez a számhoz a XX. században körülbelül további ezer nemesített fajta csatlakozott. A szőlőgénmegőrzés Magyarországon korábban elsősorban az FVM kutatóintézeteiben, illetve kutatóállomásain történt, melyet a múlt évben átszerveztek, különböző egyetemekhez kerültünk. Ez a génbankok sorsát nagyon bizonytalanná teszi. Csak reménykedni lehet, hogy az egyetemek jó gazdái lesznek ennek a feladatnak.

Pécsett található a világ hatodik legnagyobb szőlőgénbankja, ezt az intézményt 1949-ben azért hozták létre, hogy a génmegőrzésnek egy kutatóállomása legyen. Az alapító igazgató Németh Márton, egy csodálatos és zseniális szőlőfajtatudós, aki egyúttal nagyon híres madártojás-szakértő is volt. Ő alapította meg ezt a gyűjteményt, illetve még időben a régi magyar fajtákat, pontosabban régi Kárpát-medencei fajtákat begyűjtötte, megőrizte, amelyek nem sokkal később, az ötvenes években eltűntek a természetből. Körülbelül száz körül van ezeknek a fajtáknak a száma, ami gyűjteményünknek egy kiemelkedő értéke.

Másik ugyanilyen kiemelkedő értéke a fajtán belüli diverzitás megőrzése. Tudjuk jól, hogy egy fajta állománya állandóan változik, variábilis, és ameddig egy fajta természetben van, addig feltétlenül foglalkozni kell a fajta stabilitásával, illetve evvel a variabilitással. A legfontosabb fajtákból kiemelték a különböző típusokat, változatokat,

illetve gazdaságilag értékes formákat, és ezeket megőrizték. Tehát nemcsak azokat a formákat őrizték meg az egyes fajtákból, amelyek fajtaminősítést kaptak, hanem azokat a formákat is, amelyek nem voltak olyan bőtermőek, de minőségben kiemelkedőek voltak.

Az elmúlt időszakban a tájfajták iránt megnövekedett a figyelem, és az intézetben levő öt-tíz tőkében, amelyet ötven éven keresztül megőriztek és teljesen eltűnt, lehetett újrászaporítani ezeket a fajtákat, és termesztésbe lehetett vonni. Ilyen például a bakator, a gohér, bizonyos hegyaljai fajták, de említhetném a somlói sárfehéret, a csókaszőlőt, és ezek közül minden bizonnyal lesz néhány, amely hozzá fog járulni a magyar szőlőbor sikeréhez.

Ezenkívül az intézetben több mint 1400 fajta, illetve tétel található, a különböző helyekről begyűjtött fajták jelentik a nagyon nagy értéket. És hozzá kell tennem, hogy ma már azért jóval nehezebb begyűjteni, mondjuk, Közép-Ázsiából vagy más vidékekről szőlőfajtákat, és behozni a génbankba, mint mondjuk, harminc-negyven évvel ezelőtt.

Másik nagyon híres ilyen gyűjtemény Kecskeméten van, az első ilyen gyűjtemény még a XIX. század végén Mathiasz nevéhez fűződött Kecskemét határában, majd ez a munka folytatódott Kocsis Pál, illetve Szegedi Sándor és több más kolléga működésével. Ez az anyag elsősorban a homokhátság, tehát a Duna-Tisza köze problémáinak megoldását célozta mindig, tehát a homokon sikerrel termesztendő csemege-, illetve borszőlőfajtákat.

Elhangzott jó néhány előadásban, hogy milyen nagy értéket képviselnek a tájfajták, illetve a régi fajták. De rendkívüli fontossága és értéke van a nemesítés során, így a szőlőnemesítésben is létrejött új genetikai anyagnak. Tudjuk, hogy a szőlő a különböző gombabetegségekre, amelyeket Amerikából behurcoltak, nagyon érzékeny, és száz éve a legfontosabb kutatási cél a rezisztens szőlőfajták előállítására. Magyarország egy rezisztencia-szőlőnemesítési nagyhatalom volt - sajnos múlt időben kell mondanom -, de az az anyag, amely itt felhalmozódott, rendkívül gazdag, sokrétű anyag, amivel elő lehet állítani azokat az „új” tájfajtákat, értékes anyagokat, amelyek a környezetkímélő termesztésnek mindenképpen az alapjai. És remélhetőleg a következő időszakban nemcsak a génbankok fognak megmenekülni, hanem az ezekben az intézetekben felhalmozott genetikai anyagokkal ezeket a fajtákat meg tudjuk majd alkotni.

Köszönöm szépen a figyelmet. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen Kozma Pál igazgató úrnak, hogy tartotta az időt, és nagyon tartalmas öt percet hallottunk.

A következő Surányi Dezső doktor, aki egyben a Magyar Biológiai Társaság elnöke is, és a Ceglédi Gyümölcskutató Intézet részéről fogja elmondani az eredményeit vagy gondjait.

Surányi Dezső (Ceglédi Gyümölcskutató Intézet): Gyümölcs

SURÁNYI DEZSŐ (Ceglédi Gyümölcskutató Intézet): Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim! Sem a gondokat, sem egyebeket nem fogok elmondani, hanem el fogom azt mondani, hogy ha mi egy sikeres génbankprogramot akarunk végrehajtani, akkor nem lehetünk pesszimisták. Plinius azt írta Pannóniáról, hogy Pannonia glandifer, tehát egy makktermő, tölgytermő Pannónia a Dunántúl, de ez igaz az egész Kárpát-medencére is. És ez azért fontos, mert növényföldrajzból tudjuk azt, hogy ahol a tölgy jól érzi magát, az kertészeti növények számára és szőlőtermesztés számára is megfelelő terület.

Emlékeztetőül elmondom azt is, hogy miközben a globális fölmelegedéstől tartunk, és teli van a sajtó vele, Mendöl Tiborék már régen megállapították, hogy a Kárpát-medence olyan védett a hegyláncok miatt, hogy 2-3 Celsius-fokkal magasabb a hőmérséklete, mint az szélességi fok alapján elvárható lenne.

A magyar nép őstörténete, az évezredek történelme során való mozgása, azzal a tehetséggel, amivel rendelkezett, és azzal a hatalmas nagy területtel, amelyet bejárt, tulajdonképpen egy óriási természetismeretre tett szert, úgyhogy a fenyőerdők övezetétől a szemi-mediterrán területekig, mindenütt tapasztalatokat szerzett, az áfonyától egészen a gránátalmáig. A letelepedéskor ez már különösebb meglepetést nem jelentett a számukra, hogy a Kárpát-medence vadon termő gyümölcsökben gazdag, és hogy azzal mit kell tenni. Sőt tudjuk azt, hogy Tokajban a honfoglalás előtt már volt szőlő, sőt a Dunántúlon is díszlettek; frankok, kelták, utána rómaiak is foglalkoztak gyümölcstermő növényekkel.

Miközben időnként a kívülálló szemével úgy tűnik, hogy könnyű politikai döntések születnek gyümölcsgénvagyunk és termesztésük sorsáról, elfeledkezünk arról, hogy történelmi értékű gyümölcsfajtáinkkal játszunk. Olyan fajtáink, amelyek igazi hungarikumnak számítottak - nincs rá jobb szavam -, szinte trianonizálódtak. Tehát úgy járnak, hogy kiszorulnak az országból, a termesztésük megszűnik, eltűnnek. És úgy tűnnek el, hogy a szomszédos országokban foglalkoznak vele. Nem az a baj, hogy a szomszédos országokban foglalkoznak vele, hanem az, hogy egyúttal kétségbe

vonják azt, hogy ezek a fajták magyar fajták. Legutóbb a pándi meggy miatt kellett az FVM-nek az angol nyelvű folyóiratában épp erről a dologról írni egy tanulmányt. Vitathatatlan, hogy sok értékes, francia, német, olasz gyümölcsfajta érkezett ide a IX-X. századtól kezdődően. De azért azt is tudomásul kell venni, hogy ha ilyen ökológiai adottságok vannak, az evolúció dolgozik. Nemcsak azért, mert az idén fogjuk ünnepelni Darwin születésének a 200. évfordulóját. Kolostorkertek, királyi kertek hihetetlen nagy gazdagságot teremtettek. Az adatok átnézése után körülbelül 250-300 olyan fajta volt a középkorban, amellyel valamilyen szinten foglalkoztak. Tessék arra gondolni, hogy amikor II. Lajos odaveszett a mohácsi csatában, az özvegye Budáról elmenekült, és magával vitte a budai királyi kert gyümölcsfajtaikat. És ezekből mi lett? Mivel ő elment Németalföldre kormányzónak, ebből lettek német, francia, belga körte-, szilva- és almafajta. És ezt nem az mondatja velem, hogy bennem az átlagnál nagyobb patriótaszív dobog, hanem a tények.

Néhány kérdésem van a végére: miért nem érezzük a nemzeti vagyónunk részének a spontán fajtaszülötteteket és a történelmi századok során létrejött fajtaikat? Miért csak az a jó, ami külföldi és honosított? Tényleg komolyan lehet azt a szakmai véleményt venni, hogy 2-3 hektáron nemzeti fajtagyűjtemény – és nem is génbank - fenntartható? Vagy szövetenyészetben? Én azt hiszem, hogy arra, amit mondott Plinius, hogy „Pannonia glandifer”, latin ismeretem alapján mondhatom, hogy „Hungaria fructifer”. Igenis, nemcsak a magyar népnek az önérzete, hanem Európa is elvárja azt, hogy ez a magyar gyümölcsgénvagyont megmaradjon, és ne jusson a Seuso-kincsek sorsára.

Köszönöm szépen. (*Taps.*)

ELNÖK: Nem baj az, ha az a patriótaszív egy kicsit nagyobb, nyugodtan büszke lehetsz rá.

Következő előadónk Szabó Tibor.

Szabó Tibor (Újfehértói Gyümölcsstermesztési Kutató és Szaktanácsadó Kht.): Gyümölcs

SZABÓ TIBOR (Újfehértói Gyümölcsstermesztési Kutató és Szaktanácsadó Kht.): Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim! Engedjék meg, hogy a magyar gyümölcsgénbankok, -gyűjtemények és központi törzanyagok többségét fenntartó négy kutató kht. képviselőjében a hazai kertészeti tárgyú biológiai alapok fenntartásáról, fejlesztésének eredményeiről és gondjairól adjak rövid tájékoztatást.

Az Újfehértón végzett több mint négy évtizedes munkám jelentős része a fajtakutatáshoz kötött, így részese lehettem a 70-es évek második felében kezdődő, széles körű munkának, amelynek célja a hazánkban található gyümölcsfajta és -változatok begyűjtése, in situ elhelyezése volt. Különösen indokoltá vált a gyümölcsfajta esetében e tevékenység, mivel a földbirtokviszonyok megváltoztatása a nagyüzemi gazdálkodással együtt járó átalakulás racionális megközelítése következtében az ősi zártkertek, dzsungelgyümölcsösök megszűntek. A meglévő kincsek, a begyűjtött értékes biológiai és termesztési tulajdonságokkal rendelkező helyzetek átmentésének formája a géntároló ültetvények létesítése lehetett.

A fajtagyűjtemények csak átmenetileg tölthették be a génbank szerepét, azok célja a termelés számára lényeges tulajdonságokkal rendelkező egyedek kiemelése, a termelési célnak megfelelően. A génbankot a kutatói munka számára kell fenntartani, amely a folyamatosan változó termelési céloknak megfelelni kívánó nemesítés bázisa. A szempontok változnak, napjainkban a környezet- és egészségvédelem a növények betegségekkel és kártevőkkel szembeni rezisztenciáját, a klímaváltozás, a szárazság, illetve a hőség tűrését helyezi előtérbe. A génbankokban helye van a tájfajtáknak, a termesztésből kiszorult régi fajtaiknak, a kultúrfajokkal rokon fajok egyedeinek, nemesítési vonalaknak, hibrideknek. Minden olyan egyed megőrzése indokolt, ami valamely hasznos vagy különleges tulajdonságot képvisel a folyamatosan változó szempontok, igények miatt.

A gyűjteményekben elhelyezett tételekről részletes, nemzetközi normákra épülő adatfelvételezés történik. A rögzített adatok biztosítják egyrészt az azonosítást, a központi nyilvántartást, másrészt a megfelelő hozzáférést. A tájtermesztés ismét megfelelő helyet foglal el a fejlesztésekben, a tájfajta szerepe nő, a belőlük készült termékek különös vonzerőt jelentenek egyes vidékeken, a falusi turizmus céljait is kedvezően szolgálhatják. A tájhoz tartozó fajta, amelyek az újratelepítéshez elengedhetetlenek, szintén a génbankban találhatóak. A génállomány döntő többsége pótolhatatlan, eredeti lelőhelyük megszűnt, értékük számukban nem kifejezhető, mivel nincs belőlük több, elvesztésük végzetes lenne.

A gyümölcsgénbankok, amelyeknek túlnyomó többsége a négy különböző termőtájban elhelyezett kutatóhelyen található - Cegléd, Érd, Fertőd, Újfehértó -, nagy szakmai hozzáértéssel, aprólékos és költséges munkával tartható fenn. Az ültetvényekben 7833 tételt tartanak fenn. A nemzetközi génbank nyilvántartott részeként számos együttműködésben szolgálják a geodiverzitás és az új fajta előállításának több országot is érintő programját. A biológiai állapot másik

részét képezik a szabadföldön, illetve izolátorháló alatt őrzött vírusmentes központi törzsültetvények, törzsgyümölcsösök, amelyek létrehozása több évtizedet vett igénybe és a faiskolai szaporítási rendszer alapkövének tekinthetők. A törzsültetvények létesítése, fejlesztése, fenntartása a növényfajták és klónok vírusmentesítése nemzeti érték, ezért állami feladat. A kutatóhelyek vírusmentes törzsültetvényeiben, törzsgyümölcsöseiben 955 darab fajta található, közel 40 hektár területen, amelyből fél hektár izolátorháló alatti.

A genetikai erőforrások fenntartását és megőrzését nemzetközi kötelezettségek és hazai jogszabályok teszik lehetővé. Magyarország kormányhatározat alapján csatlakozott ahhoz FAO-egyezményhez, amely 2004. június 29-én lépett hatályba. Hazai kihirdetése a 358/2004. számú kormányrendelet keretében megtörtént.

A rendelet szerint fő célkitűzés az élelmezési és mezőgazdasági célú növényi génforrások megőrzése, feltárása, jellegzetességének leírása, kiértékelése és dokumentálása, azon kutatások támogatása, amelyek javítják és megőrzik a biológiai változatosságot, létrehoznak és fenntartanak saját fajtákat és alkalmazzák az ökológiai alapelveket. Mindez a mezőgazdasági termelők érdekében történik, mégpedig a mezőgazdasági termelés sokszínűségének fokozása, a jobb minőségű termékek előállításának, a természeti és mezőgazdasági erőforrások fenntartható használata, a környezet és a vidék minőségi fejlesztése, gazdagítása, illetve az új piaci lehetőségek kihasználására alkalmas termékek előállításának érdekében.

A tevékenység veszélyben van. A 2006. júniusi kormányhatározat értelmében a korábban felügyeletet ellátó FVM a kutatóhelyeket átadta az ÁPV Zrt.-nek, jelenleg MNV Zrt., és úgy ítélte meg, hogy ezzel a biológiai alapokkal kapcsolatban a felelősség is átkerült a privatizációs szervezethez. A fajtakutatás, amely alapja minden jelentős termelésfejlesztésnek, bizonytalan helyzetbe került és finanszírozás nélkül maradt. A szakma, így a termelők is úgy látják, hogy a mezőgazdasági kormányzat szerint bizonyára nincs is szükség Magyarországon gyümölcsstermesztésre, ezért fejlesztése kérdéses. A kutatóintézmények sorsa a mai napig nem rendezett, lassú halálra ítéltetett, amennyiben a kutatóhelyek megszűnnek, a termelők arra kényszerülnek, hogy külföldi alapanyagokra, adaptáció nélküli technológiára támaszkodjanak, sajátos érdekeket szolgálva.

Felmerül a kérdés: az FVM hogyan akar megfelelni az ÚMVT-ben célul tűzött feladatnak, mely a kertészeti korszerűsítésre irányul a vidéki lakosság életszínvonalának növelése érdekében, amikor az e témával foglalkozó kutatóhelyekről lemondott, sőt az alapító okiratban foglalt közhasznú feladatok végrehajtását sem akarja anyagilag támogatni?

Köszönöm szépen. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönjük szépen. Nagyon fontos kérdések ezek, és kár, hogy ilyen borzasztó rövid időnk van. Végtelenül sajnálom, Tibor, hogy kocognom kellett; tudom, hogy az intézetet mennyire komolyan érinti ez a kérdés.

A következő előadónk Tóth Magdolna professzor asszony, a Budapesti Corvinus Egyetem Kertészettudományi Karának dékánja, akinek hozzászólásának témája szintén a gyümölcsfajok. Professzor asszony, parancsoljon!

Tóth Magdolna (Budapesti Corvinus Egyetem): Gyümölcs

TÓTH MAGDOLNA (Budapesti Corvinus Egyetem): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Konferencia! Én a rövid kis hozzászólásomban egy példát szeretnék bemutatni arra, hogy régi értékek miképpen válhatnak modern kutatás-fejlesztési célkitűzéseket és törekvéseket szolgáló eszközzé. Konkrétabban szólva: hogyan lesznek a régi almafajtákból új nemesítési génforrások.

A Kertészeti Egyetem gyümölcsstermő növények tanszékén a kilencvenes évek elején egy új almanemesítési programot kezdtünk, és anélkül, hogy itt most belebonyolódnék a részletes nemesítési célokba, azt mondom, hogy olyan fajtákat kívántunk előállítani, amelyek alkalmasak arra, hogy környezetbarát technológia alkalmazásával, alacsony termesztési költséggel, kiváló minőségi almát termesszünk, legfőképpen hazai fogyasztásra, illetve exportra. A környezetbarát technológia eléréséhez természetesen a több betegséggel szembeni rezisztenciát céloztuk meg. Az alma három legjelentősebb betegsége: a ventúriás varasodás, a lisztharmat, illetve a tűzelhalás, az ezzel szembeni ellenállóságot céloztuk meg a nemesítési programunkban. A jó nemesítési munkához megfelelő szülőfajtákra, génforrásokra van szükség, éppen ezért egyik fő feladatunknak tekintettük a megfelelő génforrások felkutatását, különös tekintettel a tűzelhalásra, amely a nemesítési programunk megkezdése után lépett fel Magyarországon az ültetvényekben.

Ennek a célnak az eléréséhez, tehát hogy megfelelő génforrásokat gyűjtsünk be, négy helyszínen végeztünk eredményes begyűjtést: Erdélyben, Székelyföldön, Kárpátalján Visk és Huszt környékén, valamint az Aggteleki Nemzeti Parkban. Külön említeném az angol nemzeti fajtagyűjteményt, amely természetesen nem a Kárpát-medence része, de azért

említeném külön, mert innen csak visszahoztunk olyan fajtákat, amelyek innen, Magyarországról sajnos eltűntek, és egyik külföldi utam alkalmából találkoztam a Mohácsi Mátyás által kiküldött régi magyar fajtákkal. Úgy gondolom, ezzel talán, hogy ezeket visszahoztam, némileg jóvátettem a közelmúltbeli elődeim bűnét, akik hagyták az ültetvényeket itt kipusztulni, illetve kivágták azokat a fákat.

A munka volumenét tekintve külön szeretném kiemelni az Aggteleki Nemzeti Parkban végzett munkánkat, ahol két évben, 2001-ben és 2006-ban a nemzeti park felkérésére összesen 26 szörványgyümölcsösben végeztünk feltárást, összesen 594 gyümölcsfát jelöltünk ki a nemzeti park részére, illetve végeztünk vizsgálatokat, és egy picit hozzájárultunk ahhoz a munkához, amit itt Haraszthy úr az előadásában említett, amely az Aggteleki Nemzeti Parkban megvalósult. Összességében a feltáró munkánk legfőbb eredményei közül szeretném kiemelni azt, hogy közel 150 régi Kárpát-medencei almafajtát, illetve magoncot rezerváltunk, és megkezdjük azok leírások szerinti vizsgálatát. Ezeket, annak ellenére, hogy támogatták, nem támogatták, megőriztük a génbankunkban, mivel a genetikai kutatáshoz, illetve a nemesítéshez föl akarjuk ezeket használni. Úgy gondoljuk, hozzájárultunk ahhoz, hogy ott helyben, az Aggteleki Nemzeti Parkban ezeket a fajtákat megőrizzék.

A szabadföldi vizsgálatok mellett in vitro vizsgálatokat is végeztünk a megfelelő génforrások felkutatása érdekében; elsősorban a varasodással szembeni ellenállóságot, illetve az erwiniával, vagyis tűzelhalással szembeni ellenállóságot értékeltük. Eddigi munkánk eredményeként öt olyan fajtát emeltünk ki a különböző helyekről származó fajták közül, amelyek a tűzelhalással szemben jó ellenállóságot mutatnak, és e közül az öt fajta közül a Szemes alma kivételével a többi négy fajta a varasodással szemben is eléggé jó ellenállóságot mutat. A Batult, illetve a Nemes sóvárit azért szeretném kiemelni, mert ezek elsősorban a ventúriás varasodással szemben mutatnak jó ellenállóságot, és amellet a tűzelhalással szemben is mérsékelt fogékonyságot mutatnak, tehát ezek is használhatók nemesítésben génforrásként. A hét megemlített fajta közül hat különböző, a fajták fölött felírott célok érdekében az ökológiai gazdálkodásban is ajánlható termesztésre, és javasoljuk is ezeknek a termesztésbe vonását.

Végezetül a hozzászólásomat azzal szeretném befejezni, a mi munkánk is azt bizonyította, hogy annak ellenére, hogy harminc évvel ezelőtt igyekeztek az egész Kárpát-medencében meg az egész országban begyűjteni a gyümölcsfajtákat, de a mi munkánk is azt bizonyítja, hogy még vannak a Kárpát-medencében olyan értékek, amelyeket nem kellene veszendőbe hagyni. Nekem az lenne a javaslatom, hogy ezt a bizonyos kis zöld füzetecskét, nyílt napi javaslatokat, ajánlásokat - amelynek minden szavával egyetértek, a csírájában való megfogalmazásában még én is részt vettem azon a megbeszélésen, amelyet Rodics Katalin kezdeményezett - azzal szeretném kiegészíteni, hogy ne csak a már begyűjtött fajtáknak a megőrzésére gondoljunk akkor, amikor a jövőben a pénzt próbáljuk erre megszerezni, hanem még próbáljuk azokat az értékeket megmenteni, amelyek a Kárpát-medencében még megvannak, nevezetesen tehát, hogy a begyűjtésükhöz adjanak megfelelő támogatást. Ehhez én felajánlom mind a magam, mind pedig az egész egyetem közreműködését.

Köszönöm a figyelmüket. (*Taps.*)

ELNÖK: Köszönjük szépen a felajánlást. Gratulálunk az új fajtákhoz, és hogy a biotermesztés számára is van fajta, valamint hogy valóban a génbanktégelekből sikerült rezisztenciagéneket átvinni új fajtákba, fajtajelöltekbe.

Következő előadónk szintén a Corvinus Egyetemről Bernáth Jenő professzor úr, a gyógynövény tanszék vezetője.

Bernáth Jenő (Budapesti Corvinus Egyetem): Gyógynövények

BERNÁTH JENŐ (Budapesti Corvinus Egyetem): Tisztelt Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim! Úgy hiszem, a gyógynövény ágazat tipikus példája annak, amikor a környezetgazdálkodásnak, a környezethasznosításnak, a -védelemnek, terület- és egyedvédelemnek érvényesülnie kell. Látni kell, hogy maga az egész ágazat egy szerves folyamat eredménye volt, amely a természetes állományok hasznosításán alapult. Ebből következett, amit itt tetszenek látni, hogy a magyar kamillát ma is hungarikumnak tekinthetjük, és hungarikumnak is minősítik tudomásom szerint az Európai Unióban, s ehhez hasonlóan más, nagyon fontos gyógynövény is idetartozik.

Mégis mi a probléma? A probléma az, hogy a kilencvenes évek elején Magyarország 25 ezer tonna növényt exportált Nyugat-Európába, mégpedig úgy, hogy ez az egész nyugat-európai felhasználás 25 százalékát jelentette. Ma, tessék elképzelni, 3 ezer tonnát exportálunk, miközben Nyugat-Európában 50 százalékkal megnőtt a felhasználás, nálunk pedig lecsökkent 2-3 ezerre. Miért? Azért, mert nem volt megfontolt, komplex tájhasznosítás. Ebből következően, amit tenni kell, az is nyilvánvalóan komplex.

Mit kell tenni? Teljesen nyilvánvaló, hogy elemezni kell a termelő populációkat, meg kell nézni, hogy melyek azok, amelyek működnek, melyek azok, amelyeket nem szabad hasznosítani, s melyeket pedig kellene. Tehát biológiai

elemzéseket kell végezni.

Aztán nagyon fontos a génmegőrzés, génvédelem. Ha rájövünk, hogy egy taxon, egy kemotaxon - hiszen itt erről is szó van - védelemre szorul, akkor ezt meg kell őrizni, ezeknek nyilván különböző formákban, génbankban, in vivo, in vitro, ex situ, on farm védelmet kell biztosítani.

A következő lehetőség a termesztésbe vonás, ami lényegében az on farm megőrzésnek egyik nagyon fontos formája és módozata; meg kell ezt is tenni.

És hát másról is van szó: látni és tudni kell azt, hogy a jelenlegi szabályozás gyakorlatilag alkalmatlan a kérdés kezelésére. Nemcsak a génvédelem, a génmegőrzés, hanem magának a gyűjtésnek a szabályozása. Nincs jogosítványa a gyűjtőknek. Oktatásban nem részesülnek. Ma is volt gyűjtés, de tetszenek látni a példát. A gyógynövényágazat szakértői azt mondják, hogy körülbelül 600-700 ezer embernek lehetne részbeni vagy állandó munkát biztosítani az ágazaton belül, ha ennek a feltételeit megteremtjük. És mit kell még tenni? Nyilvánvaló, hogy a természetvédelmi területek kérdését is rendezni kell. Nagyon sokszor ártunk, ha egy területen nem gyűjtünk, lásd kamilla. Megváltozik a populáció összetétele. Ezt nyilván rendezni kell jogilag, jogosítványokkal. Úgyhogy én azt hiszem, hogy ebből a rövid előadásból látható, hogy itt nem egy szimpla problémáról van szó, hanem egy összetett problémáról, amit az elejétől a végéig biológiai és jogi szempontból egyaránt rendezni kellene.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket. (*Taps.*)

ELNÖK: Köszönöm szépen. Felkérem Schmidt Gábor professzor urat, a Budapesti Corvinus Egyetem dísznövény-termesztési tanszékének volt vezetőjét, hogy tartsa meg előadását.

Schmidt Gábor (Budapesti Corvinus Egyetem): Dísznövények

SCHMIDT GÁBOR (Budapesti Corvinus Egyetem): Tisztelt Tanácskozás! Hadd kezdjem azzal, hogy a dísznövényeket nagyon sokan luxustermékeknek tekintik. Valóban szépek, de annyira szerves részei az emberéletnek, mint a levegő vagy a kenyér. Az emberi élethez való jog egy részét a dísznövények képezik.

A gazdasági problémák ellenére a virágboltok forgalma az első félévben nem csökkent. Az emberekben megvan az igény a dísznövényekre. Egy másik kérdés az, hogy a termesztés az összeomlás szélén van, a kutatás ugyancsak, mert ránk zúdult egy olyan gátlástalan, a mi viszonyainknak nem megfelelő exporttömeg, amivel szemben védelem nélkül nagyon nehezen tudunk harcra szállni. Irgalmatlan genetikai anyagról van szó, csak, ami regisztrált, több mint 12 ezer fajta, ennek körülbelül fele fás, fele lágyszárú és ebből kétezer körül lehet a nyilvántartott tájfajta. Ez utóbbiaknak egy töredékéről tudok a következőkben beszélni. Ezeknek a fajtáknak a kialakulása tulajdonképpen a XV-XVI. századra nyúlik vissza, tehát többé-kevésbé a török hódoltság előtti időkre, amikor kialakult egy olyan iparos-kereskedő réteg, akinek már volt szerte-szét sok kis kertje és elindult egy spontán kiválasztása az innen-onnan hozzánk került növényeknek. Lendületet adott a jobbágyfelszabadítás, amikor egyre több embernek lett kertje és a mai értelemben vett parasztkertek kialakultak.

A szempontok mindig azok voltak, hogy szép legyen, a másik szempont, hogy az illető tájfajta kibírja a klímát, a talajt és ellenálló legyen a betegségekkel, kártevőkkel szemben és könnyű legyen szaporítani. Amelyik ezt nem tudta, száz év alatt kihullott az idők rostáján. Ez a három tényező napjainkban egy termesztett fajtánál is alapvető, tehát rendkívül értékes gének forrásai ezek a népi szelekciók.

Származás szerint indultak a kolostorkertekből, kastélykertekből, ahogy szokás, ajándékozás, vásárlás vagy lopás útján terjedtek a növények. Aztán folytatódtak az etnikai mozgásokkal. A törökök elől menekült a délszláv népesség és hozta magával a kultúrnövényeit, a törökök kiűzése után újratelepítették a Kárpát-medence síkvidékei egy részét, részben a Sváb-bajor-medencéből német ajkú munkássággal, részben pedig a havasokból, elsősorban szlovák etnikummal. Mindenki hozta magával hazája növényeit és ezzel gazdagította a Kárpát-medence amúgy is gazdag díszflóráját. Természetesen az őshonos növények közül is a szebbeket begyűjtötték, újabban pedig a világot járó honfitársaink, ha látnak egy szép növényt, szereznek belőle, megpróbálják leszaporítani, ha a növény hajlamos, leszaporodik. Utána, ha az idő próbáját kiállja, tájfajta lesz belőle. Úgyhogy míg például a mediterrán ciprusról tudtuk, hogy nem bírja a fagyot, az elmúlt 40 évben a zsebimportok révén kiszelektálódott egy fagyűrő populáció, van 4-5 olyan klón, ami már mínusz 20-25 fokot is kibír. Szemben az olasszal, ami vagy kibírja, vagy nem; minden ezredik kibírja.

Vannak befutott magyar fajták, amik az őshonos flórából indultak ki, gondolok Kovács Zoltán professzor nemesítéseire, nagy elődeink endogén nemesítéseire, és napjaink termesztésében is megvan a helyük, nemcsak a hazai piacon, hanem az óriási keleti piacon is. Meglepő, de a termesztést az elmúlt két évben a keleti export mentette meg, 30 százalékát felvette

a termékeknek. Ha ez a 30 százalék a nyakunkon marad, összeomlik a szabadföldi termesztés. Hátrányuk, hogy nem mindig annyira piacosak és néha idő vagy pedig pénz kell ahhoz, hogy ezeket a fajtákat a piacra bevezessék. Köszönöm a figyelmet. (*Taps.*)

ELNÖK: Következő előadónk Bach István professzor a Nyugat-magyarországi Egyetemről, Sopronból. Ő az erdészeti fás növényekről fog előadást tartani.

Bach István (Nyugat-magyarországi Egyetem): Erdészet

BACH ISTVÁN (Nyugat-magyarországi Egyetem): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Tanácskozás! Az első dián a nemzetközi és a hazai jogszabályi háttért mutatom, de mivel erről már volt szó, szeretném arra felhívni a figyelmet, hogy az erdészet egy olyan szakterület, ahol kvázi fajtaértékű növények és növényállományok együtt találhatóak, és az erdészetnél természetesen a tájhoz való alkalmazkodás kérdése. Ezeknél a jogszabályoknál nagyon sok segítséget kaptunk, amikor ez a génmegőrzési rendszer elindult, az Euforgen programtól. Ez tulajdonképpen az erdészeti genetikai erőforrások megőrzését szolgáló program, amit a strasbourgi határozat, amit az erdészetért felelős miniszterek hoztak, alapított meg 1994-ben. Ez egy olyan rendszer – aminek az egyik vezetője, Turok úr és ez – nagyon sokban szakbizottságaival elősegítette ennek a munkának az elvégzését.

Milyen módszereket alkalmaztunk? Más az eljárás akkor, ha valami fajszinten veszélyeztetett. Ebben az esetben főleg egyedi megőrzésre alapított, ex situ, félintenzív módszerekre van szükség. A fajszinten nem veszélyeztetett állományt alkotó fafajok, bükk, tölgy genetikai sokszínűségének megőrzése, az egyes állományok genetikai struktúrája változatosságának a biztosítása pedig állomány szinten, erdészeti génrezervátumok formájában lehetséges. Mind a két esetben fontos a szaporíthatóság megtartása.

Most mutatom, melyek azok a fajok, amelyek intenzív génmegőrzéssel mint ritka fajok, illetve félintenzív megőrzéssel mint gyakorlati fajok kerültek megőrzésre. Ez a kis rajz a mintegy 20 évvel ezelőtt kidolgozott aktív génmegőrzési rendszerünket mutatja, ennek alapján végeztük a munkát. A természetes ültetett állományokban megkerestük a veszélyeztetett, kimentett anyagokat. Ezeket kimentettük ex situ megőrzéssel, szükség esetén genetikai vizsgálatra volt szükség. Megszerveztük ennek a felszaporítását és a visszaültetését, repatriálását az adott területekre.

Néhány szóval a közelmúlt története és a jövő ígérete. Más a helyzet az ex situ és az in situ esetében. In situ esetében az erdészeti génrezervátum kijelölése megtörtént, mintegy 99 ilyen egység, körülbelül 2,5 ezer hektárban rendelkezésre áll, ennek a jogi háttere szorult tisztázásra, de ez az új erdőtörvény keretében megoldásra kerül.

Az ex situ esetében az erdészeti génmegőrzés eleinte az Erdészeti Tudományos Intézet bázisán alakult ki. 1995-2004 között a biológiai alap-támogatás igen nagy lendületet adott, magánemberek részéről on farm jellegű megőrzés is kialakult. 2004-2009 között a támogatás szüneteltetésével a fejlődés megtorpan, a megőrző helyek fenntartásának helyzete megnehezült, és a majd mutatott számok, amelyek 2003-2004-es adatok, sajnálatosan 10-12 százalékkal valószínűleg gyengébbek, mert sok magánmegőrző nem volt képes teljes mértékben megőrizni ezeket a dolgokat. 2009-ben újból valamilyen reménysugár alakult ki, és megjelent az új génmegőrzési rendelet, amely nagyon szerény összeggel a biológiai alapok támogatásához viszonyítva, de valami startlehetőséget biztosít a megőrzéshez.

Ez a táblázat mutatja az erdészeti génmegőrzés főbb mutatóit és a megőrzött tételét. Az in situ az erdészeti génrezervátum, amit mondtam, ez 99 terület, 2200-2300 hektár. Ex situ formában, attól függően, hogy milyen típusú növényeket őrzünk meg, vagy anyatelepszerű formában, hogy szaporítani is lehessen, vagy fa alakban, esetleg oltványként, mint a vadgyümölcsöket vagy az egyes fenyőféléket, vagy utódnemzedékként, származási kísérletszerűen való megoldás a tölgyek, a bükkök és a szilék esetében történhet. Összességében mintegy 11-12 ezer tétel felszaporítására van lehetőség.

Tulajdonképpen ez az utolsó érdemi diám. Ezután gyors egymásutánban néhány fényképet láthatunk. Ezek a megőrzésre kiválasztott feketenyár-genotípusok a gemenci Duna-ártérben; ez pedig a fa alakban történő csomoros nyárok kimentése; bal oldalt a berkenyeoltványok, jobb oldalt a szil utódnemzedékek megőrzése; végül egy tölgy és egy bükk erdészeti génrezervátum.

Köszönöm a figyelmet. (*Taps.*)

ELNÖK: Köszönöm szépen. Végül is a magasabb rendű növényekkel befejeztük volna Bach professzor hozzászólásával.

Következő előadónk Lehoczkiné Tornai Judit professzor asszony; ő már a mikroorganizmus-génbankról fog beszélni,

szintén a Budapesti Corvinus Egyetemről, ahol ő a mikrobiológiai tanszék vezetője.

Lehoczkiné Tornai Judit (Budapesti Corvinus Egyetem): Mikroorganizmusok

LEHOCZKINÉ TORNAI JUDIT (Budapesti Corvinus Egyetem): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Tanácsülés! Elnézést kérek, de hogy el ne felejtsem, először Ángyán József professzor urat szeretném megkérni, hogy az ajánlásokban mindenhol, ahol a növények és az állatok szerepelnek, harmadikként nevesítve a mikroorganizmusokat kérem szépen megemlíteni. *(Derültség, taps.)*

A Budapesti Corvinus Egyetemen működő, mezőgazdasági mikroorganizmusok nemzeti gyűjteményének a vezetője vagyok, és valamennyi Magyarországon működő, mezőgazdasághoz, környezetvédelemhez, élelmiszeriparhoz kapcsolódó gyűjtemények képviselőjeként vagyok itt.

A hazai mikroorganizmus-gyűjteményekben fenntartott baktériumok, élesztő-, penészgombák, vírusok, valamint a Természettudományi Múzeum által gondozott nagygombák hasznos és káros tevékenységük révén aktív szerepet töltenek be a mezőgazdaság, az élelmiszeripar valamennyi ágazatában és az azt kiszolgáló kutatásban, fejlesztésben csakúgy, mint mindennapi természetes környezetünkben, az emberek mindennapi életében. A molekuláris biológia és a klímaváltozás korszakában a mikroorganizmusok fiziológiai, biokémiai, genetikai vizsgálata során szerzett tudást alkotó módon fel lehet és fel kell használnunk a gazdasági élet és a kutatás számos területén.

Csak felsorolásszerűen néhány fontosabb területet szeretnék megemlíteni, ahol ezeknek a mikroorganizmusoknak jelentős a szerepe. Ilyen a fajtanemesítés, klónszelekció, biológiai növényvédelem, növény-egészségügyi diagnosztika, termények és élelmiszerek tárolása során fellépő romlási jelenségek, Magyarország történelmi borvidékeiről begyűjtött fájlesztők alkalmazása borászati technológiában, a tejsavbaktériumok, starterkultúrák alkalmazása a tej- és húsipari technológiákban, bioélelmiszerek előállítására, mezőgazdasági és élelmiszer-ipari eredetű hulladékanyagok biológiai úton való lebontása, talajok termőképességének, tápanyagegyensúlyának megőrzése, szennyezett talajok újrahasznosíthatóvá tétele, biológiai szennyvíztisztítás, megújuló energiaforrások előállítása, biogáztermelés, és sorolhatnánk még tovább mindazon területeket, ahol ezeknek a parányi szervezeteknek meghatározó szerepe van.

Jelenleg Magyarországon a mezőgazdaság, az élelmiszeripar és a környezetvédelem területéhez kapcsolódóan mintegy tíz törzsgyűjtemény működik, amelyek együttesen mintegy 3000-3500 hazai izolátumot tartanak fenn. Szeretném kiemelni, hogy hazai izolátumot, mert valójában ezek a törzsgyűjtemények mintegy két-háromszorosát tartják fenn ezen izolátumszámnak, mégpedig azért, mert az e területekhez kapcsolódó széles kutatói munka, oktatás igényli azt, hogy egyéb kontrolltörzseket, típus-törzseket, tesztmikrobákat, külföldről beszerzett mikrobákat folyamatosan tartsunk fenn, szerezzünk be a kutatómunkákhoz.

A begyűjtött mikroorganizmusok évtizedeken keresztül történő, fertőzésmentes megőrzése, fenntartása, az általuk képviselt genetikai állomány változatlan állapotban való megtartása csak korszerű tartósítási módszerekkel, így például a folyékony nitrogénben mínusz 196 fokon való tartással vagy liofilezással, fagyasztva szállítással lehetséges. Sajnos a legújabb szakirodalmi adatok azt mutatják, hogy a mínusz 20 fokon vagy mínusz 80 fokon való tartósítás nem megfelelő e mikrobák hosszú idejű fenntartásához.

Szeretném javasolni, hogy a jövőben a begyűjtött mikroorganizmusok adatbázisa egységesen feldolgozásra kerüljön a hazai gyűjteményeknél, és javasolom megoldani ezeknek az összekapcsolását és elektronikus szolgáltatássá tételét az interneten keresztül.

Köszönöm szépen figyelmüket. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen. Hölgyeim és Uraim! Azt hiszem, a tíz előadó rövid hozzászólása bizonyította, milyen óriási érték van a kezünkben, és milyen elszántsággal foglalkoznak a hazai génbankgyűjtemények fenntartásával, fejlesztésével. Úgy gondolom, a mi generációnk feladata, hogy amennyire lehet, fenntartsuk és bővítsük ezeket az anyagokat.

Még egyszer köszönöm az előadóknak, hogy tartották az öt percet.

Ezennel átadom az elnökséget Bodó Imre professzornak. A délutáni második szekció a haszonállatfajok helyzetéről fog szólni.

(Az ülés vezetését Bodó Imre veszi át.)

Haszonállatfajok helyzete

ELNÖK: Köszönöm szépen. A továbbiakban állattenyésztésről lesz szó. Elsőnek Gera István urat kérem, aki a szarvasmarha-tenyésztésről fog beszélni.

Itt az én tisztem elsősorban annyi, hogy az időbeosztásra figyelmeztessenek; egy finom csöngetés azt jelenti, hogy négy perc, és ki-ki készüljön arra, hogy immár az utolsó lendületet vegye, a záró gondolatait mondja el; öt perc után pedig egy kemény lecsöngetésre lehet számítani.

Gera István úré a szó. Parancsoljon!

Gera István (Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesülete): Szarvasmarha

GERA ISTVÁN (Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesülete): Elnök Úr! Tisztelt Mezőgazdasági Bizottság! Hölgyeim és Uraim! Előre elnézést kérek, hogy erről a gyönyörű témáról csak érintőlegesen fogok néhány mondatban beszélni, hiszen óriási anyagról van szó.

Honnan is jött ez a magyar szürke marha? Három elméletet szoktunk felsorolni: Árpád népével jött, vagy vadászok a borjak befogásával domesztikálták, hiszen akkor az őstulok még élt hazánkban; avagy visszaérkezett Itáliából Beatrix hozományaképpen Mátyás királlyal az a hun marha, amelyik Attila seregeivel érkezhettek oda. Akármelyik is volt, lényegében magyarok tenyésztették a Kárpát-medencében, és a magyar szépségérzet mutatkozik benne.

Virágkorában, a lábón hajtás korszakában Szent Vitus napja körül százezerszámba indult Európába három nagy útvonalon. Ennek egyik szobrát a müncheni vágóhídon ma is láthatja a közönség. Igaerő-hasznosításban utolérhetetlen volt, térélelő mozgása miatt nagyon gyors áruszállításra volt alkalmas. A „tanulj, tinó, ökör lesz belőled” mutatja, hogy ezt permanens rotációban végezték: a betanult ökrök vágóhídra kerültek, és a fiatalok beálltak a helyükre.

Az egyesületünk 1991-től fogja most már hivatalosan is össze az egyesületi törvény óta azt, ami 1981-ben a génmegőrzésben már elkezdődött Magyarországon. Feladataink: nemcsak a vonalak, családok feltérképezése, illetve a tulajdonképpen anyakönyvezés, törzskönyvezés, hanem sok más olyan társadalmi mozgalom is, amelyet majd itt látunk. A fajtáról a gyönyörű képeket Valtner Berta készítette. Nézzük meg ezt az anyát, hogy évente saját maga súlyának a felét előállítja. Borjacskái nagyon ellenálló, keleti marhavész és keleti betegségekkel való ellenállásuk azt jelzi, hogy honnan jöttek. A génmegőrzés során jó példát látunk arra, hogy a nagypapa, az apa és az unoka milyen húskialakítások lehetőségét hordozza magában. A fajta meghúszszorozta önmagát, míg más szarvasmarhák sajnos a felére apadtak. Itt látjuk a fejlődését annak, hogy – valaha ennél még alacsonyabb létszám is volt, de – regisztráltan a 19 bikából hogy lett hétezer illetve 350 bika.

A létszámnövekedés okait, ha nézzük, a '60-as évektől folyamatos és tudatos támogatásban reménykedtek a gazdák, illetve most talán meg is kapják ezt. Ez a fajta nagyon ellenálló, okos, könnyen kezelhető, ezekben a mobil karámrendszerekben most már könnyen tudunk velük bánni nyáron is. Szapora, a borjak minden állatvédelem nélkül is megállják a helyüket a környezetben. Nagyon alkalmasak attraktív látványosságokra, kiállításokra, idegenforgalomra, turizmusra.

A gulyásutánpótlás kérdése neuralgikus pontja az ágazatnak. Azért rendezzük, hogy emelt fővel műveljék azt a mesterséget, amelyet betöltenek. A bikavásárokat azért rendezzük, mert részint sok embert vonz, részint a minőséget ott lehet csak garantálni kultúrkörülmények között.

A hasznosításban a nemzeti parkok érdemei elvitathatatlanok, még akkor is, hogy ha nekik a táj hasznosítása fontosabb, mint a húshasznosítás. A turizmus nagy kedvezményezettje ennek a fajtának, az ételkülönlegességek remekül megmutatkoznak benne. A pásztorkincsnek és faragásnak jó szuvenir lehetősége a kürt, amelyet nagyon sokféle mintákkal látnak el, ezeket pedig el lehet adni mindenhol.

A piackeresés az egyik legnagyobb gondunk, a húsmennyiségnek nem kedvez az európai minőségi rendszer. Ha a legelőről vonjuk le az állatokat, akkor vadhús lesz. Meg kell ahhoz abrakolnunk, hogy marhahúsként adjuk el. Ezért a magas hozzáadott értékű feldolgozott szárazaruké a jövő, ebben próbálunk megoldást találni. Érdekes az, hogy először földrajzi árujelzőt ezen a számon sikerült szereznünk a fajtára. Még nem szankcionálható, de reményeink szerint pár hónap múlva az is lesz. Védi a fajtát. Ha önök felírják ezt az sms-számot, akkor tudják a piacon is azonnal ellenőrizni, hogy szürke marhát vagy valami mást akarnak önöknek eladni. Ez az ENAR-szám, minden ilyen kolbászgyűrűn megtalálható. A pesti vágóhíd gyakorlatilag már műemlék, de a fajta továbbra is - reményeink szerint - megtalálja a jövőjét.

Köszönöm a figyelmet. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen. Kérem az állattenyésztés előadóit, hogy készüljenek előre. Mihók Sándor következik.

Mihók Sándor (Magyar Lótenyésztő és Lovas Szervezetek Szövetsége, Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum): Ló

MIHÓK SÁNDOR (Magyar Lótenyésztő és Lovas Szervezetek Szövetsége, Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum): Elnök Úr! Tisztelt Mezőgazdasági Bizottság! Kedves Kollégák! Önök büszkék lehetnek ősünk állattenyésztési kultúrájára és nekünk büszkének kell lennünk elődeink állattenyésztésére, elődeink lótenyésztésére. Lófajtánk kialakulása, kialakítása Mezőhegyes, Bábolna, Kisbér alapításával vette kezdetét, és Európában alig van olyan lófajta, amelyik meghaladná a hagyományos magyar lófajták múltját.

Az 1785-ben alapított, Mezőhegyesről eredő kancák révén fajtánk többségének 23-25 generációra visszavezethető fajtatiszta származása van. A gidrán, a nóniusz, a mezőhegyesi félvér, majd a bábolnai arab, a kisbéri félvér, a Mezőhegyesen fajtába rendeződött lipicai, a történelmi Magyarország területén kialakult hucul ló, ebben a tekintetben különlegességnek számít. Ezek mutatják a magyar tenyésztéskultúrát, a századokon át élt emberek munkájának egymásra épülését. Csodálatos módon itthon ma nem nagyon érezzük ezt az értéket. Kevesen vagyunk, akik a nagy történelmi múltú, speciális szárnyalású, viszonylag kis létszámban tenyésztett fajtáinkat kellően értékeljük. Állíthatjuk ugyanakkor, hogy a tenyésztő szervezetek pontosan ismerik a rájuk bízott fajták minőségét, megakadályozták a genológiai vonalak erodálódását, hiszen egy-egy család vagy genológiai vonal megszűnése az általa hordozott génállomány elvesztését jelenti. A tenyésztés sarokkövét jelentő családtenyésztés mellett mindegyik magyar lófajta identitásához hozzátartozó genológiai vonalak és a tenyésztő szervezetek tudatos tenyésztését tükrözik vissza. Gondjaink persze vannak.

Az állam a régi lófajták nemzeti kincsként való fenntartását nem minden esetben szándékozik olyan erővel megtenni, mint ahogyan azt a tenyésztő szervezetek szeretnék. A nucleus állományokat fenntartó tenyészeteknek költségáramos, nemzetközi összehasonlításban is méltányos mértékű segítséget kellene adni, hogy a valódi génmegőrzést folytató országokhoz hasonlóan esélyeink legyenek ennek a kultúrtörténeti értéknek a fenntartására. A jelentős nemzeti vagyont képező, az országimázshoz alapvetően hozzájáruló fajtáink fenntartásának valamennyi terhét a tenyésztők nem vállalhatják át. Ma azt érzékeljük, hogy az állam lényegében nem tesz eleget a feladatának, miközben a génmegőrzést, a fajtafenntartást a Magyarország által is hitelesített nemzetközi egyezmények írják elő.

A fajtafenntartással foglalkozó társadalmi szervezetek tudatában vannak annak, hogy a ló a környezetvédelemben is fontos funkciót tölt be, turisztikai látványosság lehet, hozzátartozik a táj értékéhez és a mezőgazdaság és az idegenforgalom szoros kapcsolatát is ápolni képes. Az idegenforgalomhoz hozzátartoznak az évszázadok során létrejött állatfajták, amelyek csakis a régióra jellemzők, amelyek máshol nem találhatók meg. Kevesen értik, hogy a hagyományos fajtáink nélkül tájképi elszegényedés következik, a tájképi elszegényedés híján pedig a turisztikai látványosság vonzóereje szűnik meg a tájnak. A lovas idegenforgalmi helyek a lovas udvarokban található legjobb magyar lovak által nemcsak a saját fajtájukat népszerűsítik, hanem feldolgozott márkás termékeken keresztül más őshonos vagy rég honosult állatfajtáink kidomborítói, piacteremtői is lehetnek. Egyedi, gasztronómiai kínálatukkal pedig a magyar konyha középtávú védjegyévé válhatnak, így egy lótenyésztő mezőgazdasági vállalkozás turisztikai kereskedelmi, vendéglátó-ipari, sőt személyiségfejlesztő vállalkozássá is válhatna. Nem szabad megfélemlíteni persze a modern sporthasználat igényéről sem, hiszen a fajtái mindezekre képesek, számos nemzetközi siker jelzi, igazolja, garantálja, hogy ezek a fajtáink a nemzetközi élvonalba is tartozhatnak.

A hagyományainak megőrzésével törődő nemzetekhez hasonlóan a magyar kormánynak is kötelessége fenntartásukhoz hozzájárulni, hiszen sokszor a divat, az eltérő támogatás, másrészt pedig a hazai felhasználók idegen utánzása miatt alig versenyképesek a piacon. Mindenesetre a lótenyésztőknek félelme van, mert sokan azt érezzük, hogy azt próbálják velünk eljátszatni, hogy ha ló nincs, jó lesz a szamár is. *(Derültség.)* Erre a sorsra nem szeretnénk jutni.

Köszönöm szíves figyelmüket. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen az előadást.

A következő előadás a juhászatról szól. Boda Mihály és Hajduk Péter közös előadását Hajduk Péter mondja el.

Hajduk Péter (Magyar Juh- és Kecsketenyésztő Szövetség): Juh, kecske

HAJDUK PÉTER (Magyar Juh- és Kecsketenyésztő Szövetség): Tisztelt Elnök Úr! Hölgyeim, Uraim! Kedves

Kollégák! Előljáróban, mivel itt sok-sok szó esett már az őshonos fajtákról, génmegőrzésről, szeretném a „tájgazdálkodás” szóra fölhívni a figyelmet, hiszen a juhászat, illetve a kérődző állatok kapcsán mint a tájhasználat legszakszerűbb igényeinek eleget tevő állatokról van szó, és ezek az állatok az utóbbi időben eltűnnek a területről.

Ezzel kapcsolatban szeretném máris az első ábrát felvetíteni. Míg 2004-ben, amikor csatlakoztunk az Európai Unióhoz, 1 millió 200 ezer fölött volt a magyarországi juhlétszám, addig napjainkra ez 1 millió alá csökkent. Könnyű kiszámolni: 50-60 ezerrel csökken évente az anyajuhlétszám, és ez két dolognak „köszönhető”. Nagyon aktuális, hogy most itt vagyunk a Parlamentben: hiszen az egyik a birtokpolitikánk, amit most már tizenvalahány éve nem tudnak megoldani, akik itt ülnek a Házban. Reméljük, hogy előbb-utóbb majdcsak sikerül. Ugyanis bérföldeken, bérelve, költségeket növelve nem lehet ezt jövedelmezően végezni.

A másik dolog az európai uniós támogatási rendszer elhibázott magyarországi alkalmazása. Minden juhász arra várt, hogy ha belépünk az Európai Unióba, ugyanazok a támogatási formák fognak érvénybe lépni, mint a Lajtán túl. Megkaptuk a pofont, nem ez következett be: a növénytermesztésbe megy a mi pénzünk is, amit az állattenyésztők kapnának meg. Szeretnénk legalább azt a pénzt megkapni, amelyet a juhászat, illetve az ágazat megérdemel, és talán nem érjük meg azt a szégyent, amit 1995-ben, amit ez a grafika mutat, hogy 700 ezerrel csökken. Szeretnénk, ha a táj szép lenne, gondozott lenne, és legelő állatokkal lenne tele.

De mivel ennek a fórumnak mégiscsak az a hivatása, hogy az őshonos állatokról és génmegőrzésről szóljon, szeretném bemutatni, hogy a magyarországi 1 millió körüli juhállományának körülbelül 4 százaléka, ami őshonos besorolásba esik; ez körülbelül 40-44 ezer körüli állatot jelent. Ezeknek a megoszlása látható ezen a diagramon mögöttem. Nem kell csodálkozni: a cigája a legnagyobb populáció az országban, hiszen az 1700-as évekig a juh szinte csak a cigáját jelentette; a hortobágyi racka a következő, amiből nagyobb létszámmal rendelkezünk; a gyimesi racka - majd fogok róla néhány szót szólni -; és két veszélyeztetett fajtánk van, ez a tejelő cigája, amely idén kapott őshonos besorolást, illetve a cikta, amelynek a létszáma igen-igen alacsony, és itt már az utolsó, huszonötödik órán is talán túl vagyunk.

2008-ban az 1 millió 65 ezer juhból, ahogy említettem, 44 ezer tartozott az őshonos fajtákhoz. Az őshonos fajtáink a cigája, cikta, fehér, fekete hortobágyi racka és a gyimesi racka.

S mivel most már egy éve a szövetségünkhöz tartoznak a kecskék tenyésztésével kapcsolatos dolgok is, szeretném megemlíteni, hogy mintegy 15 ezer kecskét regisztráltunk az országban, és próbáljuk a magyar parlagi fajtát valahogy rekonstruálni. Most kezdünk neki; feltételezésünk szerint olyan 1000-1500 ilyen állatot tudunk majd talán ebben az őshonos kategóriában génmegőrzés címén megmenteni a későbbiekben.

Jelen pillanatba a juh- és kecskefajták esetében elsődleges cél a génmegőrzés és a fajtafenntartás. Nem büszkélkedhetünk sajnos olyan eredményekkel, mint a szarvasmarha-tenyésztők vagy a sertésenyésztők, de remélhetőleg egyszer megérjük azt, hogy akár öko-, akár biotermékek vonatkozásában ezek a termékek is eladhatóbbak lesznek.

Egy következő táblázat azt mutatja, hogy ebből a 40-44 ezerből mennyi állat van törzskönyvi nyilvántartásban. Ez némi büszkeséggel tölt el, hiszen 1991 óta vagyok a szövetség vezetője: lehet látni, hogy folyamatosan, 2006-2007-ig növekedett minden fajtában a törzskönyvi nyilvántartott egyedek száma, illetve a tenyészetek száma is. Ebből a táblázatból is kitűnik, hogy a tejelő cigája és a cikta az a két fajtánk, amivel problémák vannak, hiszen azt szoktuk mondani, aminek ezer alá csökken a létszáma, arra már nagyon-nagyon oda kell figyelni. S amíg a tejelő cigájából a Kárpát-medencében még van genetikai alap, addig sajnos a ciktaról ez nem mondható el, úgyhogy mindent meg kell tennünk közösen annak érdekében, hogy ezt a fajtát megmentjük.

Néhány kép, ha valaki még nem látta volna esetleg ezeket a szép állatokat. Cigája; ez a veszélyeztetett fajtánk, a cikta - ha valaki esetleg nem tudná, a svábok betelepülésével került be Magyarországra -; hortobágyi racka fehér változata, fekete változata; gyimesi racka a Kárpát-medencéből. Ennek is története van, hogy a móc behozta, itt maradt, részben visszament, és próbáljuk mi megőrizni azt, amit a határainkon túl nem biztos, hogy annyira odafigyelve megpróbálnának megőrizni. Ez pedig egy olyan fajta, amely idejében kapott őshonos besorolást, ez a tejelő cigája. Ahogy említettem, nagyon kis létszámban található Magyarországon, viszont a tejtermelése több esetben meghaladja az importból behozott állataink tejtermelési színvonalát. Ezért szerintem mindenféleképpen érdemes ennek a fajtának a megőrzésére és fenntartására energiát fordítani.

Végezetül, de nem utolsósorban ez a magyar parlagi kecske, amelyet igyekszünk feltérképezni és megmenteni. Elég nehéz dolog, eléggé szörványosan lelhető fel, és ahogy szoktam mondani, nehéz a juhászokkal is, de a kecsketenyésztőkkel még egy fokkal talán nehezebb.

Befejezésül egy Széchenyi-idézetet szeretnék az önök figyelmébe ajánlani. (A kivetítőn a következő idézet jelenik meg: „Az emberi nemnek hivatása nem rontás, pusztítás, megsemmisítés, hanem hogy munkáljon, alkotson, teremtsen.” Széchenyi István)

S ezt azzal szeretném kiegészíteni Ángyán professzornak, hogy ha lehetne, én is szeretném, ha ezt a szép kis ajánlást kiegészítenénk avval, hogy az áttenyésztés is kapjon támogatást az őshonos állatok génmegőrzése, a genetikai anyagok összegyűjtése és fenntartása érdekében, mert ha jól figyeltem délelőtt, amikor a táblázatot mutatták, én csak növénytermesztésre láttam ilyen jellegű célleírányzatokat. Ugy gondolom, nekünk is minden forrásra szükségünk van, hiszen mi nem rendelkezünk ilyen szép génbankokkal, mint amiről itt a növénytermesztő kollégák beszámoltak.

Mindenkinek köszönöm a türelmet és a figyelmet. (Taps.)

ELNÖK: Köszönöm az előadást. A következő előadást Tóth Péter fogja tartani a sertésekről.

Míg felkészül, megköszönöm Hajduk Péternek két olyan gondolatát, ami nagyon fontos. Az egyik az, hogy úgy tűnik, ezeknek a régi fajtáknak a védelmében a határainkon túllépve, az egész Kárpát-medencének a gondjait időnként a nyakunkba vesszük. A másik, amit köszönök, hogy utalt arra, hogy napjainkban az állattenyésztés területe rendkívül elhanyagolt állapotban van nálunk, amikor minden falu polgármestere város akar lenni, és első intézkedésként az állattartást letiltja. Érthető: hát, ha jön a turista, és beelép ott valami - hogy is mondjam... - lepénybe, akkor borzasztó, hogy mi történik! Nem tudja a szerencsétlen, hogy milyen sok benne a B₁₂ vitamin... (Derültség.) Köszönöm szépen.

Most pedig a sertésről halljunk Tóth Péter hivatott szájából néhány szót.

Tóth Péter (Mangalicatenyésztők Országos Egyesülete, Állattenyésztési és Takarmányozási Kutató Intézet): Sertés

TÓTH PÉTER (Mangalicatenyésztők Országos Egyesülete, Állattenyésztési és Takarmányozási Kutató Intézet): Köszönöm a lehetőséget. Elnök Úr! Hölgyeim, Uraim! A mangalicasertésről fogok beszélni mint sertésekről. Ma három magyar őshonos sertésfajtát tartunk számon Magyarországon: a szőke, a vörös és a fecskehasú mangalicákat.

A mangalicasertés igen fiatal sertésfajtánk, kitenyésztése 1833-ban kezdődött, József nádor kisjenői birtokán. Azonban az egységes szerkezetű mangalicafajták gyakorlatilag csak a XX. század első felére alakultak ki, tehát mindössze mintegy száz évvel ezelőtt. A szőke mangalica az eredeti kisjenői fajta, míg a vörös mangalica eredetileg javított szalontai, a fecskehasú mangalica pedig egy horvát, szerémségi fekete fajtaként volt elkönyvelve.

A mangalica tipikus zsírsertés, mégpedig intenzív zsírtermelő fajta, kitenyésztését, elterjedését az intenzív nagyüzemek, tehát húsipari cégek, illetve a zsír iránt és a zsiradékárú iránti nemzetközi kereslet tette lehetővé. Az előállítás pedig lehetővé tette a híres magyar szárazáru-gyártást is.

A fajta nagy veszteségeket szenvedett az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlásakor, sok tenyészet került az utódállamokba, illetve az elcsatolt országrészekbe. Így jöttek létre a szerb, a román, a szlovák mangalicaállományok is, amelyek mind a mai napig megvannak. A magyar mangalica a két világháború között őrizte vezető szerepét: sertésitenyésztésben, de a második világháború utáni jóvátételi szállításokat már nem tudta kiheverni. Itt megjegyzem, még a 70-es, 80-as években is voltak a Szovjetunióban mangalicaállományok. Azonban a végső csapást az iparosítás, ezzel együtt a csökkenő zsír- és emelkedő húsigény mérte rá. A nyugati gyorsfejlődésű import hússertések az 1960-as évekre a mangalicát teljesen kiszorították a közitenyésztésből, és a fajta a 70-es évekre a kihalás stádiumába jutott. A fajtát a teljes eltűnéstől az 1970-es években létrehozott génbanki rendszer és az akkor megítélt állami támogatások mentették meg, már amelyiket, mert volt egy negyedik színváltozat is, a fekete, amely azonban végérvényesen, a 70-es években kihalt. A fajta körülbelül 500 kocás egyedszámmal és egyre fogyatkozó vonalszámban statikusan vegetált különböző hasznosítási cél nélkül, különböző génbankokban, szövetkezeti telepeken a rendszerváltásig. Azonban a rendszerváltáskor ezek az állami és szövetkezeti génbankok is tönkrementek, így a mangalica újra a kihalás szélére sodródott. Az egyedszám, a kocák összlétszáma 1991-ben már 200 darab alá esett és a színesek, tehát a fecskehasú és a vörös állomány kocalétszáma nem érte el egyenként a 30-35 darabot. Ebben az utolsó pillanatban jelent meg egy konkrétan körülhatárolt külföldi piaci igény, amely nagyon magas áron, nagy mennyiségben igényelte a mangalichúst és a félkész termékeket. Ez a piaci igény volt meghatározó és ma is ez az a mangalica utóbbi évtizedben bekövetkezett reneszánszában. Mára a kocalétszám eléri a nyolcezer darabot, 27 vonalat, és egyre-másra jelennek meg a magyar minőségi szárazáruk a bel- és külpiacon egyaránt. Így elmondható, hogy a mangalicafajta egyedül olyan őshonos állatfajtánk, amely nem elsődlegesen állami beavatkozásnak vagy központi szándéknak köszönheti újra való elterjedését, hanem magyar és külföldi magánvállalkozók piaci igényeinek.

A kutatás-fejlesztés döntő szerepet játszott az állomány felszaporításában és a gazdaságosság termelésfeltételeinek megteremtésében. Ma létezik már több mint 15 éve a Mangalicatermelők Országos Egyesülete néven hivatalos, állam által is elismert tenyésztőszervezet, amely ma 170 kistenyésztőt és öt nagyüzemet kontrollál.

A vágóállatok – amelyeket előállítanak ezek a tenyészetek – fele a vidéki turizmushoz, a regionális piacokra, háztáji értékesítésre, a másik fele néhány nagy bel- és külföldi vevőhöz kerül. Emiatt a mangalicasertés piaci kitétsége magasabb, mint más őshonos fajtáknak, amelyeket általában állami tulajdon, nemzeti park vagy más célból tartanak fenn. Ez a piaci kitétség azt jelenti, hogy már az is bebizonyosodott, hogy a piaci kereslet nagy előnyei mellett kockázatokat is rejt magában. Az utóbbi 4-5 évben a mangalicaszektorban is megjelent a sertésszektorokra jellemző piaci hullámvész, de a mangalica esetében ez sokkal veszélyesebb, mint a kultúrfajtáknál. A mangalica esetében a túltermelést követő áresésből következő kocalétszám-csökkenés ugyanis közvetlenül a genetikai bázisok kihalását jelenti, hiszen a fajta importtal nem pótolható máshonnan. Az is világossá vált, hogy a nem piacos vonalak ugyanolyan könnyen és gyorsan kihalhatnak, mint ahogy esetleg az utóbbi évtizedben felszaporodtak. Ezért a mangalicafajtáknál stratégiai jelentőségű a genetikai bázisok változtatás nélküli fenntartása, amely a mangalicánál a nőivarú tenyészállatok egységes fajtastandardkor érvényes megőrzését jelenti, az eredetihez minél közelebb tartástechnológia szerint. Tekintettel azonban az előállított vágóállatok több tízezres nagyságrendjére, abban az esetben az uniformitást és a központilag előírt technológiát a tenyésztők már nem tartják be, hanem a legkülönbözőbb piaci praktikákat alkalmazzák a minél nagyobb árbevétel elérése céljából. Erre szükségük is van, ugyanis a mangalica a közelmúltig egyáltalán nem kapott állami támogatást vagy csak jelképeset és a most formálódó, talán a jövő évtől érvénybe lépő támogatás is mindössze a mangalica éves tartási költségének 20-25 százalékát fedezi. Elmondható a mangalicafajta esetében is, hogy a piac továbbra is erős, ezért nagyon fontos lenne egységes szabályozás a mangalica esetében is a névhasználatra, eredetvédelemre, fajtavédelemre és nagyon fontos lenne, hogy a törvényalkotók kitérjenek arra, hogy ezek a szabályozások most már ne csak az élő állatokkal, hanem az abból készült termékekkel is foglalkozzanak. Jelen pillanatban ugyanis az önkéntes jogkövető mangalicatenyésztőket pluszfeladatok terhelik, miközben a sokszor hamisító kereskedelmi egységeket a jelenlegi rendszer futni hagyja.

Köszönöm szépen. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm ezt a beszámolót, hiszen tudvalevő, hogy a kolbász minősége ma olyan, hogy Balmazújvárosban avagy egy székely falu végén sokkal jobb minőségű kolbászt készítenek, mint amit a legjobb párizsi étteremben lehet kapni. Másrészt pedig változnak a piaci szempontok, amelyeket itt Péter elmondott. De az igazi jó mangalicatöportyű porhanyóssága örök.

A következő, baromfiról szóló előadást Szalay István tartja meg.

Szalay István (Magyar Kisállat-nemesítők Génmegőrző Egyesülete, Állattenyésztési és Takarmányozási Kutató Intézet): Baromfi, nyúl

SZALAY ISTVÁN (Magyar Kisállat-nemesítők Génmegőrző Egyesülete, Állattenyésztési és Takarmányozási Kutató Intézet): Tisztelt Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim! Igen nagy megtiszteltetés számunkra, hogy ebben a körben a baromfitenyésztőket és a baromfigén-megőrzőket képviselhetjük. Természetesen a nyulakról se feledkezzünk meg, bár a nyúlgénmegőrzés kicsit elmaradt az elmúlt időszakban a baromfietől. Mindenesetre mi most itt a Magyar Kisállat-nemesítő Génmegőrző Egyesületet mint a régi magyar baromfifajták tenyésztő szervezetét képviseljük, illetve az Állattenyésztési és Takarmányozási Kutató Intézetet, amely a legnagyobb magyar baromfigénbankkal és jelentős nyúltenyésztési eredményekkel rendelkezik.

Csak villanásképpen, hogy honnan származik a baromfifélék biodiverzitása, és utána bemutatnám azt, hogy a világ legfejlettebb részei azok, ahol a legtöbb veszélyeztetett fajta van, és sajnos ez a baromfira és a nyúlra fokozottan érvényes. Mégpedig azért, mert ott, ahol az intenzív termelés teret nyert, ott a régi fajták száma rohamosan csökkent. Magyarországon a baromfi példáján mutatnám be, hogy hogyan alakul a különböző származású fajták helyzete, és itt azt láthatjuk, hogy a külföldi tenyésztésből származó fajták száma folyamatosan nő, a hazai tenyésztés, a nemesítési programok folyamatosan csökkennek és némi kis ellensúlyt jelent a hazai génmegőrzési program. Bemutatnám azokat a helyeket a Kárpát-medencén belül, ahol baromfigénbankjaink, illetve azoktól származó utódok találhatóak. Kiemelném azt, hogy a baromfi-elitállományaink a baromfi információs rendszer részeivé váltak az elmúlt évben, ami meghatározó jelentőségű a forgalmazás szempontjából és a későbbi hasznosítás szempontjából is.

Csak egy pár másodperc a különböző régi magyar baromfifajtákra. A magyar tyúkfajták, amelyek a XIX. század végén, a XX. században alakultak ki, az erdélyi kopasznyakú tyúkfajták, amelyek eredetileg Erdélyből származnak, a bronz- és a rézpulyka az, amit tradicionális baromfifajtának tekintünk. A bronzpulykát keresztezéssel hozták be Magyarországra, de hordozza a régi, itteni parlagi pulykagéneket, a rézpulyka pedig a Délvidékről származik. A magyar parlagi

gyöngytyúkról, illetve a gyöngytyúkról adatok vannak már a XIII. századból is, és igen fontos szerepet játszott a XX. század első felében. A magyar lúd és fodros tollú változata, ez őshonos és az egyik hungarikumunk, különlegességünk; hasonlóképpen a magyar kacska is, amelyet már bizonyos közlemények szerint kiveszettnek tudunk, de Erdélyből sikerült összegyűjtenünk fehér és vadas színű változatait.

Egy-két dia a magyar óriásnyúlról, amely szintén több színváltozatban jött létre, még a XX. század első felében, aztán az ötvenes évek második felétől már gazdasági hasznosítást is nyert. Sajnos az állomány annyira lecsökkent, hogy most már tényleg a huszonnegyedik órában vagyunk, hogy valamiféle génmegőrzési programot kidolgozzunk. Mi is dolgozunk rajta, de a Göncöl Alapítvány szervezésében egy tenyésztőszervezet létrejött az elmúlt időszakban.

Csak egypár gondolat a génmegőrzés és az alternatív kisállattenyésztés kapcsolatáról, hiszen meghatározó jelentőségű a génmegőrzésen belül a fajták hasznosítása, és mi úgy véljük, hogy ez az alternatív kisállattenyésztésen belül lehetséges. Erre egy jó példa, amit az elmúlt években kezdeményeztünk, az úgynevezett mintafalu-program, amikor nagyszámú naposcsibét helyezünk ki különböző falvakba, akik erre fogadóképesek, és szeretnénk elterjeszteni azon a környéken ezeket a fajtákat.

Természetesen a házinyúltartás egy családi gazdaságban kicsit másképp néz ki, mint mondjuk, a tanyasi gyöngytyúktartás.

A hasznosításról még egy szót egy más jellegű területről, mégpedig Vietnámban, illetve a Távol-Keleten gyöngytyúk- és pulykafajtáink most már kezdenek honosulni, és lényegesen nagyobb létszámmal rendelkezünk ott, mint Magyarországon, sajnos.

Az alternatív kisállattenyésztés márkázott termékei. Dolgozunk azon, hogy a hungarikum baromfitermékek Hu-Ba néven piacra kerüljenek.

Tekintettel arra, hogy nagyon kevés időnk van, ajánlok egy könyvespolcot önöknek, ahol bővebben leírtuk elképzeléseinket és javaslatainkat.

Köszönjük szépen a figyelmet. (*Taps.*)

ELNÖK: Köszönöm szépen a baromfitenyésztésről szóló beszámolót.

A méhekről fog szólni a következőkben Békési László, Szalainé Mátray Enikő és Kováts Károly előadása, hiszen a méh is állat, és hozzá kell fűznöm, hogy a terméke igazi hungarikum. A három megnevezett előadó közül, azt gondolom, mindenki látja, hogy ki lesz az előadó. (*Derűlség.*)

Szalainé Mátray Enikő (Magyar Méhtenyésztők Országos Egyesülete, Állattenyésztési és Takarmányozási Kutató Intézet): Méh

SZALAINÉ MÁTRAY ENIKŐ (Magyar Méhtenyésztők Országos Egyesülete, Állattenyésztési és Takarmányozási Kutató Intézet): Tisztelt Elnök Úr! Kedves Bizottság! Kedves Kollégák! A méhek élete egészen más világ, és 1993 jelentette nekünk azt az évet, amikor a méh az állati sorba emelkedhetett, és azóta külön tenyésztési program foglalkozik ezzel, amit meg is kell tennünk.

A másik érdekesség, hogy mi nem bővelkedünk több fajtaival, mint itt a kollégák, viszont annak az egynek a megtartása, fenntartása elég problémás, majdnem olyan, mint egy nagy állaté.

A képek nincsenek mindenhol szinkronban a szöveggel, de megpróbáltam ebből ha nem is öt percet, de hét-nyolc percet kihozni; ha mindenki ezt is olvassa, hallgat is engem, akkor kicsit tovább jutunk.

A méhek megporzó szerepe meghatározó az entomofil növények körében. Európai becslések szerint, ha egy méhcsalád 400 euró hasznot hoz, akkor például egy évben egy 10 százalékos veszteség esetén 4,5 milliárd hasznot veszítünk el. Ez tehát átgondolandó, főleg a következők miatt. Jelenleg közel 1 millió méhcsaláddal eredményesen termelnek és mindent megtesznek a hazai méhészek. Ha összehasonlítjuk, Amerikában például csak 4,5 millió család van, Európában pedig 9 millió, és ebből mi egykilenced résszel részesülünk, a problémákat és az eredményeket illetően is. 2005-ben a nagy méhcsaládpusztulás kórképe járta be a világot, miszerint az Egyesült Államok egyes államaiban 90 százalékos volt a veszteség. Ez óriási port kavart az Európai Közösségben is, hiszen itt sokkal sűrűbben, sokkal nagyobb problémák fordulhatnak elő.

A világ nagy részén tartott és tenyésztett *Apis mellifera*, nyugati mézelő méh krajnai fajtája, annak is a pannon változata

jellegetes itt Magyarországon, és ez van a tenyésztő egyesület által elfogadva. Harminc éve ismerkedett meg a Varroa-atkával a mi méhünk, a Varroa destructorral, amely Ázsiában viszont együtt tud élni az ottani fajjal, annak is bizonyos fajtáival. Ez pedig azért lehetséges, hiszen az évszázadokon keresztül az evolúció során „összeszoktak”.

A környezeti tényezők mellett ökonómiai okokkal is magyarázható a kiszámíthatatlan méhcsaládvesztés. Az egyszerre fellépő, negatív tényezők okozta stressz, illetve a méhek immunrendszerében bekövetkező változás hatására jelentkezhet a visszafordíthatatlan méhpusztulás.

Az Állattenyésztési és Takarmányozási Kutató Intézet és a Szent István Egyetem több kutatócsoportja dolgozik a probléma feltárásában, nemzetközi együttműködésben is. A COLOSS a méhcsaládpusztulások megelőzése címmel és kiterjedt kutatólétszámmal konferenciákon és workshopokon foglalkozik a megelőzés lehetőségeivel.

Az ÁTK méhtenyésztési és méhbiológiai kutatócsoportja a tenyésztőszervezet rendeleti szabályozásával végzi a krajnai fajta és egyben a pannon tájfajta magyarországi programját. Ezt köszönhetjük a törvénynek, a rendeleteknek, a végrehajtási rendeleteknek és a méhek teljesítményvizsgálati kódexének is.

2009 óta a Magyar Méhtenyésztők Országos Egyesülete 43 tenyésztelepre kiterjedt tenyésztői munkáját a rendeleti szabályozás szerint a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal központja, az egykori OMNI ellenőrzi. Felügyeli továbbá a saját és a központi teljesítményvizsgálatokat, amely kiterjed a telepek több évig tartó tenyész kiválasztási szempontjaira, a tenyészanyag előállítására és a technológiai színvonal ellenőrzésére.

A Magyar Méhtenyésztők Országos Egyesülete jelenleg Kecskeméten és Nagyatádon működteti a kódex szerinti központi teljesítményvizsgáló telepeit, ahol a közvetlen termelési vizsgálatokat közvetett etológiai és a tájfajtura jellemző viselkedési tulajdonságokkal egészíti ki. Oktatás keretében a Szent István Egyetem KTI képez egyetemi hallgatókat, illetve távoktatás keretében szintén komoly hangsúlyt kap a hazai krajnai pannon tájfajta. Szükséges ez azért is, hiszen a határok adta lehetőségek és a kereskedelem teret enged más fajta forgalmának is. Ennek vonzata számos rossz tulajdonság megjelenése lehet, ami additív tényezőként tovább gyengítheti a családok ellenálló képességét.

A génmegőrzést és a hazai fajtát segíti az ökológiai gazdálkodásban a Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. feltételrendszeri előírása is a krajnai fajtura vonatkozóan. Ez azonban csak 1-2 százaléknyi méhállományt érint; szükséges lenne egyéb támogatási rendszerbe is beépítendő kitételként az engedélyezett fajta kikötés is. Ez lenne a tulajdonképpeni javaslatom, erre az egy tájfajtura, ennek a védelmére, a méhészek, a magyar méz mint hungarikum, illetve a különböző fajtamézek minőségi termelése érdekében.

Köszönöm. (Taps.)

ELNÖK: Köszönöm szépen.

A következő előadás a haltenyésztéssel lesz kapcsolatban a génvédelem tárgykörében. A HAKI részéről Jeney Zsigmond, Váradi László, Bakos János, Gorda Sándor munkacsoportja állította össze.

Jeney Zsigmond (Halászati és Öntözési Kutató Intézet): Hal

JENEY ZSIGMOND (Halászati és Öntözési Kutató Intézet): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Tanácskozás! A halról, ezen belül is a pontyról fogok önöknek beszélni, mert ennek van múltja, jelene és jövője, legalábbis az előadásomban, hiszen a mai magyar haltenyésztés eléggé pontyközpontú.

Ami a múltat illeti, Bakos János, aki a képen látható, és aki itt van körünkben, a hatvanas években gyűjtötte össze az akkorra már kialakult magyar pontytájfajtákat, és a hetvenes évek közepére már mintegy tizenöt hazai és tizennégy külföldi tájfajtának adott helyet a Szarvasi Halászati Kutató Intézetben elhelyezkedő génbank. Az akkori célok között természetesen a termelőképeség fokozása, hibridek létrehozása volt a meghatározó. De érdekes módon már akkor ott volt egy olyan célkitűzés, ami a meglévő pontyfajták genetikai állományának megőrzését célozta. Ezen a dián azokat a helyeket, helyszíneket lehet látni, ahonnan az akkori magyarországi pontytájfajták egy pontba, a Szarvasi Halászati Kutató Intézetbe összegyűjtésre kerültek.

A közelmúlt, ha úgy tetszik. A 90-es évek elején a génbank támogatása fokozatosan megszűnt, pontosabban átrendeződött. A '93-as állattenyésztési törvényt követően a fajtafenntartás, legalábbis a halak esetében az egyéni fajta tulajdonosokhoz került át. A fajták támogatása, az úgynevezett minőségi tenyészanyag-ellátáson keresztül valósul meg. A vadpontyok közül a dunai, a tiszai és a balatoni vadponty rendelkezik jelenleg fajta tulajdonossal. Jelen pillanatban 18 tenyésztői szervezet tart fenn saját pontytájfajtát, összesen 29-et. Ami az intézetünket illeti a jelenben, mi

olyan fajtákról gondoskodunk elsősorban, amelyek nem rendelkeznek ma fajtatulajdonosokkal, továbbá olyan fajtákkal is foglalkozunk, amelyek kísérleti tudományos munkákban felhasználhatóak. Két példát említenék meg, kutatási célokra, jelenleg például betegségekkel szembeni rezisztencia kialakítására ismert genetikai pontyállományokat állítunk elő, de felhasználtuk már a tájfajtákat szükség esetén visszatelepítésre az eredeti élőhelyükre. Példaként említeném meg a tiszai vadponty esetét a tiszai ciánszennyezés után, akkor felhasználtuk őket a visszatelepítésre. Jelenleg az intézetünk látja el a ponty-teljesítményvizsgálatok szakmai felügyeletét, közösen az MVSZH Központi Állattenyésztési Igazgatóságával.

A tájfajták fenntartásának természetes pluszköltsége van, amit a piac jelenleg nem fizet meg, mai körülmények között erre csak állami támogatással kerülhetne sor. Az érvényes rendeletek értelmében a magyarországi őshonos tájfajták nincsenek a támogatott állatfajták között. Egy ábra arra vonatkozóan, hogy mi is úgy gondoljuk, hogy a fajtagyűjtemény egyben géngyűjtemény is és vannak alapismereteink a magyarországi tenyésztett és úgynevezett vad pontyfajtákról. A jövő, ha lehet ilyen nagyképűen gondolkozni, két pont. Az egyik, a magyarországi őshonos ponty tájfajtákban rejlő értékeinek fennmaradása érdekében, ahol szakmailag indokolt lenne az államilag támogatott fajták listájába történő újbóli felvétele, továbbá a meglévő ex situ génbankok mellett fejleszteni kell a vadformák in situ megőrzését is, amikor azokat eredeti élőhelyükön tartjuk fenn és óvjuk.

Köszönöm a figyelmet. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen. Remélem, hogy az itt maradt hallgatóság megérti azt, hogy az állattenyésztésnek a nagyon fontos gazdasági jelentőségén túlmenően nagyon sok társadalmi, pszichológiai, kulturális jelentősége van. És még egyszer kifejezem sajnálkozásomat, hogy nagyon sokan nincsenek itt olyanok, akiknek itt kellene lenniük.

A következőkben Ángyán Józsefet kérem meg arra, hogy a gazda-érdekképviselők szakmai és civil szervezetei álláspontjával kapcsolatos beszámolókat vezesse fel.

(Az ülés vezetését Ángyán József, az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottságának tagja veszi át.)

ELNÖK: Köszönöm szépen. Kedves kitartó Barátaim! Nagy öröm, hogy még ennyien együtt vagyunk ilyen késői órában is. Azt hiszem, hogy hihetetlen értékeket láttunk, az ember megdöbben, mikor szembesül vele, hogy mi mindenünk van, ugyanakkor azon is megdöbben az ember, hogy milyen méltatlan állapotban vannak ezek az értékeink. Azt hiszem, talán világossá vált, hogy milyen hatalmas lehetőségek lennének ezeknek a kihasználásában. Én is köszönöm a beszámolókat, nagyon sok szép képet kaptunk ezekről az értékeinkről.

Szeretném önöket tájékoztatni arról is, hogy nemcsak egy kiadvány készül könyv formában az itt elhangzott előadásokról, hanem szó szerinti jegyzőkönyv is, ahogy szokás a parlamentben. Elérhető lesz, ezt elektronikus formában is közzé fogjuk tenni. Tehát az itt elhangzott megjegyzések dokumentáltak lesznek kellőképpen ahhoz, hogy ezen a nyomvonalon tovább tudjuk vinni a törvényhozási, a költségvetési és egyéb teendőinket, amiket több hozzászóló is megfogalmazott, hogy valóban ezek az értékek kellőképpen érvényesülhessenek.

Videó is készül, tehát valószínű, hogy széles körben hozzáférhetőek lesznek a parlament honlapján keresztül az itt elhangzottak. A nyilvánosság rendkívül sokat segíthet nekünk. Nem egyszerűen szakmai kérdésekről van szó, bár a szakmának és a tudománynak kell ezt kellő súllyal képviselnie, de ahhoz, hogy ezekből valóban a gyakorlat és a magyarság számára eredmények is születhessenek és egy minőségi szerkezetváltást végre tudjunk hajtani, ahhoz bizony kell a civil társadalom részvétele is azon túl, hogy a hatalom és az állam támogatni köteles ezeket a területeket. Ezért nagy öröm számomra, hogy a civil társadalom képviselőiben jó néhány szervezet jelezte, hogy a véleményét szeretné kifejteni. Mindannyiunkra ráfér, hogy kinyissuk a társadalom felé a törvényalkotást. Ennek része az a sorozat, amit nyílt napok formájában a parlament Mezőgazdasági bizottsága immár 2006 óta ötödik alkalommal megszervezett.

Ennek jegyében kérem először Bagi Béla urat, a Magosz képviselőt, hogy a szervezet álláspontját fejtsse ki.

Gazda-érdekképviselők, szakmai és civil szervezetek álláspontja

Bagi Béla (Magosz)

BAGI BÉLA (Magosz): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Hallgatóság! Hölgyeim és Uraim! Egy ötperces időszakban nagyon vigyázni kell az idővel, mert az ember nem biztos, hogy a végére tud érné annak, amit szeretne elmondani.

Éppen ezért egyből a közepébe vágok, egy kicsit talán megvilágítva más szempontból is a mai nap témáját. Egyre többet halljuk, hogy akkor kerülhet ki hazánk a rendkívül nehéz helyzetéből, ha saját erőforrásaira támaszkodik. Ezek

számbavételével gyorsan lehet végezni, mert nem sok van belőlük. A jó minőségű termőföld, a meglévő vízkészleteink, ivóvíz és termásvíz, a befolyó és az egyelőre szinte változatlan mennyiségben átfolyó vízmennyiség és a pallérozott emberi elme. Itt óvatos vagyok, mert ha ez a kultúrpolitika tovább tart, akkor lehet, hogy ezt is a génrezervátumok között kell majd őriznünk. Ha azt akarjuk, hogy minél több ember jusson megélhetéshez az említett erőforrások által, a válasz csak egy lehet: minőségi élelmiszeralapanyag-előállítás és magas színvonalú feldolgozás. Felfogásunk szerint a minőség előállításához a minőséget magában hordozó biológiai alapanyagra van szükség, nem pedig sütőipari és egyéb adalékanyag-iparra. Különösebb vizsgálódás nélkül is megállapíthatjuk, hogy a mennyiségi termelést szolgáló fajtapolitika nem elégítheti ki egyszerre a minőségi követelményeket is.

Ugyanezt elmondhatjuk a fajok használatáról is. Szántóterületünk 80 százalékán kalászos gabonát, kukoricát, napraforgót és repcét termelünk. A beszűkült fajhasználat szükségszerűen magában hordozza a talajhasználati és humán-egészségügyi problémákat. Sokat hallottuk, hogy táplálkozunk változatosan, aminek sokféle előnye van. Ha akarnánk, sem tudjuk megtenni, mert az alapvető élelmiszereink néhány fajból állnak. Akárhány terméket állítok elő például az aestivum búzából, a késztermék alapvetően determinált az aestivum búza beltartalma által. Arról most nem is beszélve, hogy az intenzíven termesztett növények kevesebb ízt, színt, aromát és ásványi anyagot tartalmaznak a lehetségesnél.

Ha már szóba hoztam a búzát, fel kell tennünk azt a kérdést is, vajon nincs-e összefüggés a gabonacentrikus táplálkozás és az egyre növekvő lisztérzékenység között, nemcsak hazánkban, Európában, a fehér ember lakta vidékeken. Illetve gondolunk-e ennek a létszámában sem elhanyagolható embercsoportnak a problémái megoldására a biológiai alapok oldaláról? A jelenleg még fennálló gazdasági rend válsága és a globális felmelegedés egyszerre ad feladatot a szakembernek és ró felelősséget a vidék- és agrárpolitikáért felelősséget vállalóra. Az élőmunka csökkenése érdekében végrehajtott mechanizáció és kemizáció következményeként a végletekig leegyszerűsített vetésszerkezetet most úgy kell korrigálni, hogy tekintettel kell lenni a globális felmelegedés következményeire is.

Termesztett növényeink megítélésénél fokozottan kell figyelembe venni az ember élettani igényeit, a növény fajlagos vízfogyasztását, hősokktűrő képességét, a felmelegedés következtében várhatóan megjelenő új kórokozókval és kártevőkkel szembeni ellenálló képességet. Ebben a feladatmegosztásban alapvetően kell támaszkodnunk a saját génkészleteinkre. Ezek megóvása, fenntartása a jövő szempontjából létkérdés; ma ezt többen többféleképpen aláhúzták. *(Jelzésre:)* Hallottam a csengőt.

Engedjék meg, hogy a hátralévő egy percben, talán nem számít szentségtörésnek, ha ezen a fórumon hozom szóba új fajok hazai termesztésének kérdését. A termesztett növényeinkkel szemben támasztott igényeket nem biztos, hogy a jelenleg nálunk használt fajokkal is ki tudjuk elégíteni. Kellő körültekintéssel és odafigyeléssel ezekkel is próbálkoznunk kell, különös tekintettel a klímaváltozásra és az előbb említett azzal járó problémákra. Sokan idegenkednek tőle, tudom, de gondoljunk csak a kukoricára, a burgonyára, a babra, és hogy egy állatot is említsek, a pulykára: ezek mind idegennek számítanak, de nem tudnánk a mai életünket ezek nélkül elképzelni.

Köszönöm szépen. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm Bagi Béla országgyűlési képviselő úrnak, hogy ismertette a Magosz álláspontját.

Felkérem Tóth Istvánt, hogy ugyanezt tegye meg a MOSZ vonatkozásában.

Tóth István (Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége)

TÓTH ISTVÁN (Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Országunk szövetségünk nevében köszönjük a meghívást, és köszönjük azt a lehetőséget, hogy kifejtjük szövetségünk véleményét a tájgazdálkodás, tájfajta és génmegőrzés témakörében.

Az első gondolatunk az mint gazdasági érdekképviselőnek és alapvetően az árutermelők szemszögéből megközelítve ezt a kérdést, hogy talán a témakörhöz szorosán hozzátartozna még az a szó, hogy a génhasznosítás ügye ugyanolyan fontos, mint a génmegőrzés ügye. Nyilván tisztában vagyunk azzal, hogy előbb meg kell őrizni azt, ami úgy tűnik, hogy veszhet vagy veszni látszik. Közvetlen gazdasági hatásokat vizsgáltunk, nem kívánunk politikai-társadalmi megközelítésben foglalkozni most ezzel az üggyel, és úgy ítéltük meg, hogy a közvetlen gazdasági hatásokat és a távlati lehetőségeket együttesen kell figyelembe venni. Amikor végiggondoltuk az elmondandó véleményünket, két szempont alapján úgy érezzük, nagyon megalapozott ez a tanácskozás.

Az egyik az, hogy a gazdasági szereplők az elmúlt, akár ezer, akár néhány száz évben, akár néhány évtizedben tulajdonképpen folyamatosan változtatták a termesztett fajtaikat, az állattenyésztésben is változott a fajta, változatok aránya, és egy idő után természetes folyamat volt, hogy háttérbe szorult valamiért a korábbi fajta, vagy kifáradtak

genetikailag, vagy a változó körülmények, részben a fogyasztás, részben esetleg az egyéb környezeti körülmények változása során háttérbe szorultak, újat kellett előállítani. Azt gondoljuk, ez természetes folyamat. Ugyanakkor egy gazdálkodó azzal is tisztában van, hogy ha vált is fajtát, a régiek nagyon sok értéke van. És ha eltelik néhány év vagy esetleg néhány évtized, akkor rájön arra, hogy bizony a korábbi fajtáknak nagyon komoly értékei voltak, és jó lenne, ha azok az új fajtákban is megjelenhetnének. Ezért az egyik olyan elem, ami miatt azt gondoljuk, hogy nagyon fontos a tájfajták megőrzése, a régi fajták megőrzése, a génmegőrzés, az az, hogy fejlesztéssel, a régi fajták, akár fajok vagy változatok újra beállíthatók a termelésbe a változó igények kielégítésére. Erre nagyon jó példa hangzott el, talán a legközismertebb a mangalica újraaktivizálása - talán az utolsó pillanatban történt meg -, de más, növényi termékeknél, például a paradicsomnál is nagyon komoly tájfajták egyre szélesebb körben, különösen a regionális piacokon teret hódítanak. De ez elképzelhető és tényszerű akár még a legnagyobb termékvolumennél, a gabonánál is. Úgy gondoljuk tehát, hogy a változó igényeknek megfelelően a régebbi, meglévő genetikai értékeket hordozó fajták, értékes tulajdonságokat megjelenítő fajták újra elővehetők és gazdaságilag hasznosíthatók.

A másik dolog, hogy a nemesítő-tenyésztői munka megőrzése, felhasználása érdekében ezekben a hagyományos fajtákban, régi fajtákban a génmegőrzés tekintetében a genetikai munka elősegítése nyilvánvaló alapot jelent. Érezzük, hogy a tartalékba helyezés ilyen szempontból mindenféleképpen indokolt, és segíti az alkalmazkodást a Magyarországon belül is meglévő eltérő környezeti adottságokhoz.

Összességében azt mondhatjuk, hogy támogatjuk mind a hazai, mind az EU-s források felhasználását a megőrzés, és aláhúzom, a hasznosítás szempontjából. Itt elsősorban figyelembe kell venni, nyilvánvalóan több szempontból az őshonos és tradicionális magyar fajtákat, de egyéb genetikai értékeket hordozó fajtákat is, amelyeket esetleg más ország nem őrzött meg, azokat is bizonyos termelői körökben elképzelhető, hogy fent lehet tartatni. Azt látom, hogy az Európai Unió jól szervezi a nemzetközi együttműködést, de azt érzem, hogy az országon belül nem teljesen kiterjedten működik az egyeztetés ebben a témakörben.

Köszönöm a figyelmüket. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen Tóth István hozzászólását.

Szólítom Mikula Lajost az AGRYA Fialat Gazdák Magyarországi Szövetsége képviselőjében.

Mikula Lajos (AGRYA Fialat Gazdák Magyarországi Szövetsége)

MIKULA LAJOS (AGRYA Fialat Gazdák Magyarországi Szövetsége): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Hallgatóság! Hölgyeim, Uraim! Egy hosszú nap után vagyunk, nagyon tartalmas előadásokat hallhattunk a szakma, a tudományos élet jeles személyiségeitől. Nagyon nehéz ilyenkor megszólalni, hiszen ismételni nem jó másokat, és úgy gondolom, azon a szakmai színvonalon, ahogy az előttem szólók, elsősorban a szakemberek megnyilatkoztak, nagyon nehéz is lenne nekem beszélni.

Van viszont ennek a témának egy olyan része, amivel keveset foglalkoztunk ma, úgy érzem, ez pedig a közösségi, társadalmi, ezen belül is a generációs vonatkozása ennek az egész ügynek. Továbbfűzném azokat a gondolatokat, amelyeket Ángyán professzor úr, amikor a szekciót bevezette, elkezdett mondani, illetve amit Bagi Béla barátom - nagy tisztelője vagyok az ő munkásságuknak és a szervezetüknek - szintén elmondott.

Zavaros világot élünk; gondolom, ezt mindenki érzi. A világban nincs rend, és most nemcsak Magyarországon nincs rend, nálunk kicsit nagyobb rendetlenség van, de a világban nincs rend. Az időjárás is olyan, amilyen, komoly társadalmi, politikai, szervezeti átrendeződések zajlanak a világban; ennek nemcsak a devizaárfolyam a jele Magyarországon. S természetesen a pénzügyi-gazdasági világban is nagyon komoly átrendeződések zajlanak. Zavar van mindenhol.

Ezekre a zavaros helyzetekre többféle megoldás lehetséges. Ezek közül általában a leghangosabb, a legkomolyabb médiafigyelmet kapó megoldási javaslat mindig a technokraták, a pénzügyiek megoldási javaslata. Én csak szirénhangoknak hívom őket, hiszen ők azt mondják, hogy ez a legkönnyebb, a legegyszerűbb, a jól bejáratott módja annak, hogy ezeket a zavaros helyzeteket megoldjuk. És hát mindenki számára bizonyára ismerősek azok a szavak, amelyek ilyenkor elhangzanak: hatékonyságnövelés, költségcsökkentés, uniformizálás, homogenizálás, erőforrás-optimalizálás, erőforrás-koncentráció, mindig ezeket szokták mondani ezek a szirénhangok. Nagyon komoly politikai és médiatámogatás van ezek mögött a hangok mögött, így aztán ezek hallatszanak csak el az átlagemberhez. Előbb-utóbb ennek a helyzetnek is vége lesz, reméljük, hogy előbb, mint utóbb és akkor nem mindegy, hogy Magyarország milyen állapotban kerül ki ebből a helyzetből. A jelenlegi helyzetben én úgy gondolom, hogy nagyon könnyen előfordulhat az, hogy elveszítjük azokat az erőforrásainkat, amelyek egy konszolidált időszakban a kitörés lehetőségét jelentenék. A

földről, ami nem szennyezett, hanem jó minőségű, a vízről, ami szinte korlátlanul áll rendelkezésre Magyarországon, már beszélt Ángyán professzor úr és Bagi Béla is, és én a genetikai állományt is ilyen erőforrásnak érzem. Nagyon komoly esély van arra, hogy ezt elveszítsük.

De ahhoz, hogy a fiatal generáció számára is megőrződjenek ezek az erőforrások – hiszen úgy gondolom, hogy a fiatalok részéről teljesen elfogadható megoldásról van szó, legalább annyi lehetőségük és erőforrásuk kell hogy legyen, mint az elődeiknek – mindenkinek dolga van. Van a kormányzatnak ebben egy nagyon komoly felelőssége és én hangsúlyozottan nem az agrárkormányzatról beszélek, hiszen ez egy nemzeti ügy a maga nemes értelmében. A kormányzatnak meg kell tennie mindent annak érdekében, legyen az szabályozás, pénzügyi erőforrásoknak a mozgósítása, hogy ezek a nagy globális és - sajnos - pótolhatatlan erőforrások nekünk a rendelkezésünkre álljanak. Ez egy felelős, nemzeti kormányzati politikának a feladata. Természetesen van feladata a civil világnak is, van feladata az egyes embernek, vannak feladatai a közösségeknek, ezen belül is a fiatal gazdáknak. Nekünk a legnagyobb felelősségünk és feladatunk az, hogy hasonló rendezvényekkel és minden más eseménnyel a társadalom, a közvélemény figyelmét felhívjuk arra, hogy nemcsak a szirénhangok léteznek, hanem bizony van másfajta racionalitás, van egy paraszti, két lábbal a földön állás, amikor a jövőbe tekintünk, amikor keressük azt, hogy mivel tudunk gazdálkodni és mit tudunk megőrizni magunknak, illetve az utánunk jövőknek. Úgyhogy én köszönöm szépen mindazoknak, akik ezt a rendezvényt megszervezték, mert úgy gondolom, hogy ez egy nagyon komoly lépés volt afelé, hogy ezek a szirénhangok egy kicsit tompábban hangozzanak. Köszönöm szépen a figyelmüket. *(Taps.)*

ELNÖK: Megköszönöm Mikula Lajos szélesebb kontextusú hozzászólását, és szólítom Kőváryné Bartha Ágnes, aki a Bács-Kiskun Megyei Agrárkamara nevében szól hozzá a mai tanácskozásunkhoz. Az az agrárkamara, amelyik maga is sokat tett a mai témánk előrevitelében.

Kőváryné Bartha Ágnes (Bács-Kiskun Megyei Agrárkamara)

KŐVÁRYNÉ BARTHA ÁGNES (Bács-Kiskun Megyei Agrárkamara): Köszönöm szépen. Tisztelt Elnök Úr! Kedves Kirtartó Jelenlévők! Azon gondolkodtam, hogy mikor sorra kerülök, akkor lehet, hogy Bács-Kiskun megye már többségben lesz, mert itt, ebben a teremben úgy tűnik, hogy a megyei átlagot meghaladóan képviseltetjük magunkat. Nyilvánvalóan azért kaptam ezt a nagyon megtisztelő felkérést, mert egy olyan megye agrárkamarájának vagyok az elnöke, amelynek hosszú időn keresztül egy nagyon komoly program kitalálásában, lebonyolításában volt szerepe, tulajdonképpen ugyanazt próbáltuk meg helyi körülmények között, amiről ma ez az egész nap szól. Előrebocsátva azt, hogy nekünk a program beindításánál sem volt az az elképzelésünk, hogy mi egy komoly tudományos munkát végzünk. Génmegőrzésről szó sem volt, hanem arról volt szó, hogy egy speciális adottságokkal vagy problémákkal megvert tájon, a vízhiányos Homokháton hogyan lehet gazdálkodni. Erre a kérdésre próbáltunk választ keresni és itt a teremben most már nagyon sokan vannak azok, akik ebben partnerek voltak. Kutatóintézeteknél, oktatási intézményeknél, adott esetben még akár a szaktárcánál is találtunk abban az időben támogatást hozzá, és az úgynevezett Homokhátságon – mert hiszen a homokháti célprogramnak nevezett programról szeretnék két-három mondatot még mondani - azt a feladatot vállalták fel, hogy ennek a tájnak az adottságaihoz alkalmazkodó gazdálkodói magatartásokat segítse, szakmailag, szervezési háttérrel együttműködést kövacsoljon, ugyanolyan komplex megoldásokat kidolgozva, mint amilyen komplex maga a probléma. Tehát a szó eredeti értelmében való tájgazdálkodási program indult meg Bács-Kiskun megyében, majd Pest megye és Csongrád megye homokháti területeire is kiterjedve mintegy hat éven keresztül szolgálta a gazdákat.

Ez a program nem egy írott program volt, hanem 25 különböző gazdasági cselekménysor kitalálása és beindítása, amiben őszintén szólva a kamarának az indító szerepe volt meg elsősorban, három alapprogrammal. Az összes többi már az együttműködők és a nagyon népes támogatói kör közösen szülte meg. Amit itt a tájfajtákkal kapcsolatba tudnék hozni, az az úgynevezett szárazságtűrő növények termesztésének kitágítása vagy elfelejtett növénykultúrák újrathonosításának területe vagy esetleg addig ott még nem jelentkező, de a homokot és a szárazságot viszonylag tűrő növényekkel való foglalkozás. Én úgy gondolom, talán nem szerénytelenül, hogy a köles, a pohánka, az itt elhangzott növények egy része azután került be az állami támogatási rendszerbe, amikor bebizonyította ebben a homokháti programban, hogy ezeknek az elfelejtett és a nagyüzem által talán nem jól hasznosítható, de a kisebb gazdaságokban feltétlenül létjogosult növényeknek van gazdasági eredménye. Tehát itt nem valami népieskedő, vendégfogadó, csalogató, mutogató programról volt szó, hanem gazdálkodási célú, megélhetést segítő és jövedelmet biztosító tevékenységről. Én úgy gondolom, hogy a vidéki vendéglátásra is felhasználható ügyeket el kell választani ettől, a megélhetést segítő, mármint a termelésből megélhetést segítő ügyektől, egyik sem kevésbé fontos a másiknál. De azt tudni kell, hogy ezek a táj fenntartásában alkalmas és alkalmazható növények bebizonyították azt, hogy az egyébként másra nem jól használható területek a különleges termékekkel, a specialitásokkal és a szűkebb piaci igények kielégítésére alkalmas kultúrák bevetésével igenis hasznosak és eredményesek tudnak lenni.

Persze ehhez szükség van arra, hogy legyen helyi tudás. Legyen a tájnak az ismerete, amely most teljesen hiányzik az oktatásból vagy legalábbis a mezőgazdasági oktatásból. Ez a dolog nem javult az utóbbi években sem, nagyon sokan

oktathatunk és majdnem bármit akkor, hogy ha ez központilag elfogadott és országra-világra érvényes tananyag. Én úgy gondolom, hogy a helyi tudást segítő tananyagokra szükség van, a tájgazdálkodás pedig akkor tud megmaradni, hogy ha hagyják. Én úgy gondolom, ma is tájgazdálkodás folyik, csak sok helyen rosszul és tájellenesen. Ezen kellene változtatni.

Köszönöm a figyelmüket és a türelmüket. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm Kőváryné Bartha Ágnes hozzászólását.

Most pedig Fekete Balázs és Wagenhoffer Zsombor előadása következik, a Magyar Állattenyésztők Szövetsége részéről. Fekete Balázsé a szó. Parancsolj!

Fekete Balázs (Magyar Állattenyésztők Szövetsége)

FEKETE BALÁZS (Magyar Állattenyésztők Szövetsége): Elnök Úr! Kedves Magyar Gazdák! A Magyar Állattenyésztők Szövetsége alapítói az ernyőszerkezet céljai és feladatai között rögzítették a magyar állattenyésztés tradicionális értékeinek megőrzését, a tenyésztési kultúra és hagyományok ápolását. Az elismert magyar haszonállatfajták tenyésztését végző szervezetek teljes jogú tagjaink, így fontos feladatunk az érdekek összehangolása és egységes képviselete.

Álláspontunk szerint a magyar haszonállatfajták fenntartása érdekében a magyar államnak a jelenleginél sokkal többet kellene tennie. Meg kell fordítani azt a rossz irányt, amilyen úton az elmúlt évtizedben haladt az állami szerepvállalás a tenyésztésszervezésben és a fajtafenntartásban. Miközben az uniós támogatások évről évre emelkedtek - és fognak még reményeink szerint az elkövetkező néhány évben -, a védett őshonos fajtáink nemzeti támogatása szégyentelően jelentéktelen, a több száz éves tenyésztői munkát megtestesítő, hazánknak komoly elismerést kivívó magyar fajtáink helyzete néhány esettől eltekintve elkeserítő. Úgy érezzük, az állam teljesen magunkra akar bennünket, állattenyésztőket hagyni a génmegőrzésben.

Néhány évvel ezelőtt a parlament törvényben határozta meg a védett őshonos fajták körét, és nagyon helyesen nemzeti kincsnek nyilvánította azokat. De kérdezem én, tisztelt képviselő hölgyek és urak, a nemzeti kincsről nem az államnak kellene vigyáznia?! Őseink több száz éves munkája és verejtéke van e fajták génjeibe kódolva, az állam pedig felelőtlenül bánik a kincset érő génekkel. Miért hagyjuk, hogy minimális létszámú fajták sorsa néhány elhivatott tenyésztő és családja anyagi lehetőségeitől függjön? De ha már az őseinket nem tiszteljük, legalább az utódaink jövőjéért érzett felelősség miatt őrizzük meg azokat a géneket, amelyekről talán ma még nem is tudjuk, egykor mire lehetnek jók!

Nagy csaták árán tudtuk kiharcolni, hogy az őshonos fajták tenyésztésben történő fenntartását elősegítő EMVA-forrásból, azaz 80 százalékban uniós pénzből fizetett támogatás ne 2010-től, hanem már idén szeptemberben, azaz négy hónappal korábban induljon. Azt azonban még nem tudtuk elérni és a döntéshozókkal elfogadtatni, hogy a szintén EMVA-forrásból fizetendő, az ÚMVT-ben 214/C számon szereplő, genetikai erőforrások megőrzésére nyújtható támogatási jogcímet ne a betervezett időpontban, azaz 2011-ben, hanem 2010-ben indítsák el.

A szeptemberben induló úgynevezett őshonos támogatási rendelet nagyon merev feltételeket szab a tenyésztőknek, és legjobb esetben is csak a jelenlegi sanyarú állapot rögzítésére ad lehetőséget. Nincs mód állományfejlesztésre, illetve új belépők támogatására. Az állatfajonként megállapított összegek rendkívül aránytalanok, és csak a nőivart támogatják, holott az apaállatok fenntartása sokkal költségesebb, és a populációra is sokkal nagyobb hatással bír.

Növelni kell az állattenyésztésre, ezen belül az őshonos fajták megőrzésére és nemesítésére nyújtott nemzeti hozzájárulás mértékét. Elfogadhatatlannak tartjuk, hogy manapság a költségvetésünkből ezekre a feladatokra alig néhány millió forint jut. Jelenleg az őshonos fajták fenntartására nyújtott támogatás ugyanis lényegében, 80 százalékban uniós forrásból érkezik. Arra kérünk minden érdekképviseletet és a jogalkotásban, döntéshozásban részt vevő szakembert, hogy segítsék elő a genetikai erőforrások megőrzésére nyújtott támogatások meghirdetésének előrehozását 2010-re.

Mielőtt azt hinnék, hogy minden feladatot és terhet az államra akarnánk hárítani, szeretnénk leszögezni, hogy tenyésztői akarat és szándék nélkül fajtamegőrzésről és nemesítésről nincs értelme beszélni. Köszönet és hála illeti azon tenyésztőket, akik minden ésszerűség ellenére tovább ápolják sok évszázados állattenyésztési kultúránk hagyományait. Nagyon biztatóak azok a törekvések és sikerek, amelyek egy-egy kihálás szélére sodródott magyar fajtánk megmentésével, illetve piacszerzésével kapcsolatosak. Bízunk abban, és mi azért dolgozunk, hogy a magyar állattenyésztésnek ne csak az eddigi múltjára, hanem a következő évtizedekre is majdan büszkén tekinthessünk vissza.

Köszönöm a figyelmet. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm Fekete Balázsnak a közös felelősségünkre a figyelmet fölhívó előadását, rendkívül informatív hozzászólását. Egyúttal itt szeretném jelezni, hogy ha olyan észrevételeitek, megjegyzéseitek vannak, amelyet az ajánlásba érdemes lenne betenni, lehetőség lesz talán arra, hogy utólag még elektronikus formában eljuttassátok, és ezt mindenképpen szeretnénk a kiadványban megjelentetni. Valóban hasznosítani szeretnénk azokat a javaslatokat, amelyek itt elhangzottak, és ezeknek be kell kerülniük az ajánlásokba. Úgyhogy kérem, segítsetek az ajánlások komplettálásában is.

Ezekután szólítom Czeller Gábort, a Biokultúra Egyesület elnökét hozzászólása megtartására.

Czeller Gábor (Magyar Biokultúra Szövetség)

CZELLER GÁBOR (Magyar Biokultúra Szövetség): Elnök Úr! Tisztelt Hölgyeim és Uraim! A Magyar Biokultúra Szövetség nevében köszönöm, hogy itt lehetek, és elmondhatok egy-két gondolatot, bár előttem szinte már mindent elmondtak a tájmegőrzés, génmegőrzés és az ökológiai gazdálkodás összefüggéseiről. Egyet viszont leszögezhetünk, hogy az ökológiai gazdálkodás az egyetlen olyan gazdálkodási forma, amely leginkább megfelel ezeknek az őshonos fajtáknak, ezekben szaporodtak, ezekben nevelkedtek, így egyértelmű, hogy a kettő kapcsolata nagyon szoros. Ez látható a gazdáinkon is: egyre többen, főleg zöldség- és gyümölcsstermesztők keresik ezeket a fajtákat, ezeknek a vetőmagjait. S amit el kell mondanom, egyre több fogyasztó is keresi az ezekből készült termékeket, különösen azon a piacon, amelyet a szövetségünk működtet.

Annyit szeretnék még hozzáfűzni, hogy nagyon fontos lenne ennek az izvilágnak a megismertetése, ugyanis a bevásárlóközpontokban, gyorséttermekben szocializálódott fogyasztóréteg nem biztos, hogy tudja egyáltalán, hogy mit eszik. Egyet biztosan tudunk: hogy az ezekből készült ételekkel nagyon gyorsan meg lehet őket győzni, és nagyon jól elfogadják. Ezért a szövetség nevében szeretném följajánlani a segítségünket, illetve a gazdáink segítségét.

Az ajánlásokat természetesen támogatjuk.

Nem túl bőbeszédű gazdaként - magángazdálkodóként '92 óta ökogazdálkodással foglalkozom, úgyhogy tudom, mit beszélek - ennyit szerettem volna mondani.

Köszönöm szépen a figyelmüket. *(Taps.)*

ELNÖK: Nagyon szépen köszönöm elnök úr hozzászólását és támogatását.

Szólítom Werli Józsefet, a Magyar Pékszövetség részéről.

Werli József (Magyar Pékszövetség)

WERLI JÓZSEF (Magyar Pékszövetség): Tisztelt Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim! Nem eltévedtem én, amikor ideérkeztem, hiszen meghívtak ide, bár kicsit kilógok a mai program sorából, hiszen az a szervezet, amelyet én képviselek, a mezőgazdasági termékek másodlagos felhasználói körébe tartozik, tehát az élelmiszer-feldolgozói körből vagyok, a sütőipart képviselem.

Szeretnék néhány dolgot összefoglalóan elmondani, elsősorban gondolatokat fölvetni, megoldásra váró kérdéseket. De mielőtt ezt megtenném, szeretnék két dolgot elmondani. Az egyik az, hogy a mai konferencia témakörét, felvetéseit, ajánlásait jónak, támogathatónak tartjuk, és igyekszünk is ebbe a programba mint felhasználók a lehetőségeinkhez képest bekapcsolódni.

Amit szeretnék összefoglalóan elmondani, az az, hogy az egyik legnagyobb gond ma ennek a programnak a végrehajtásában az én megítélésem szerint az a pillanatnyi helyzet, hogy a magyar fogyasztók jelentős része nem ismeri a minőséget. Különösen az elmúlt húsz év tapasztalata mondatja ezt velem, ugyanis a multinacionális kereskedelmi láncok bejöveteleivel ez a helyzet alakult ki. Én elsősorban a sütőipari termékek vonatkozásában mondom, amit mondok, de egy része valószínűleg általánosítható. Azóta tulajdonképpen a sütőipari termékek minőségét a kereskedők határozzák meg alapvetően aszerint, hogy nagy térfogatú terméket nagyon olcsón szállítsanak. És itt szeretnék a Bagi úr egyik észrevételére reagálni, hogy adalékgyárak a sütőüzemek. Így kimondva kicsit erős, de tulajdonképpen én három okot szeretnék azért megjelölni, hogy mi vezetett ide. Hiszen, ha nem nézzük meg az okokat, sántít a megállapítás. Három tényezőt említenék csak a teljesség igénye nélkül, egyrészt, hogy a fogyasztók nem ismerik a minőséget, azt hiszik, hogy egy felfújott nagy térfogatú terméket kapnak, akkor az a minőség, mert nem volt módja megismerni

korábban, hogy mi az igazi minőség.

A másik dolog: ahhoz, hogy ezt a nagy térfogatú terméket elő lehessen állítani, ahhoz a mai búza- és lisztminőségek nem megfelelőek. Tehát ezt a térfogathoz szerettem volna mondani.

A harmadik a láncok szerepe, ahol tulajdonképpen a gyors kenyérgyártásra törekszenek, felfúj, nagy térfogat, egy napig ehető termék. És ha még egy arányt itt elmondhatok: 52 százalék a sütőipari termék, amit forgalmaznak, plusz a saját előállítású 15-16 százalék. Tehát meghatározó mennyiséget képvisel. Erről csak ennyit.

A másik gond, iszonyatosan nagy a függősége a sütőiparnak a kereskedelmi láncoktól. Ennek az az oka, hogy nem volt hagyománya az elmúlt 20 év alatt, hogy a sütőipari szakboltok kialakuljanak és nagyfokú tőkehiány van a szakmában. Ez pénzkérdés. Holott alapvetően ennek a programnak a végrehajtása az igazi minőség és a fogyasztóval való kommunikációhoz feltétlenül szükséges lenne, hogy közvetlen kapcsolatunk legyen a fogyasztókkal. Az pedig jelenleg nem megy, mert a kereskedelem jól vagy rosszul közvetíti a fogyasztó igényét, szerintem rosszul.

A másik kérdés, amit meg szeretnék említeni, hogy felül kellene vizsgálni és a program keretében feltétlenül indokolt, hogy az élelmiszer-előállító üzemekkel szembeni követelményrendszer nagyon egysíkú most. Nem differenciál kellőképpen és tulajdonképpen nem támogatja ezt a programot, holott a sütőipari vállalkozások, amiből 1200 van az országban, közel 850-900 kis mikro- és családi vállalkozás. Ezek alkalmasak lennének ennek a programnak a végrehajtására és bekapcsolására.

A következő dolog, amit szeretnék megemlíteni, hogy említést tettek a közbeszerzési pályázatokról. Kérem szépen, a mai szabályozók ellentétesek ezzel a megfogalmazott óhajjal, felül kellene vizsgálni a közbeszerzési pályázattal kapcsolatos előírásokat pontosan azért, hogy előtérbe kerülhessenek. A sütőipar a jelenlegi rendszerben nagyon sok termékkel már ebben a programban részt vesz. Vannak speciális üzemeink, ahol csak ilyen termékeket gyártanak, ezeket népszerűsítjük. Szeretnénk minden fogyasztót meggyőzni arról, hogy a minőséget keresse és a minőség, ha kicsit többet is kell fizetni, nem drága.

Végezetül szeretném a figyelmet felhívni, hogy most ezzel a programmal szembe megy a jelenlegi helyzet, iszonyatosan eltolódik az olcsóbb termékek irányába az élelmiszer-fogyasztás. És azért azt el kell ismernünk, hogy ezek a termékek minőségi termékek és a minőségnek ára van. A jelenlegi árakon ezt nem lehet értékesíteni. A láncokba meg be sem lehet vinni, nem is tartom célszerűnek, hogy megkíséreljük ezt. Szeretném még egyszer azt mondani, hogy támogatjuk ezt a programot. Ahogy a feltételek megteremtődnek, bekapcsolódunk, hiszen nekünk alapanyagok kellenek és azt nem mi állítjuk elő.

Köszönöm szépen. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm Werli József nagyon is ide illő értékes hozzászólását. Az élelmiszerlánc minden szereplőjének feladata van a mai témánk előre vitelében. Szólítom Szabadkai Andreát, a Szövetség az Élő Tiszáért szervezet képviselőjében.

Szabadkai Andrea (Szövetség az Élő Tiszáért)

SZABADKAI ANDREA (Szövetség az Élő Tiszáért): Szeretettel köszöntök minden érdeklődőt. A Szövetség az Élő Tiszáért Egyesület 2006 óta a Tisza mentén élők érdekképviseletét és a természettel együttműködő gazdálkodás módszereinek fejlesztését és népszerűsítését vállalta, hosszú távon az ártéri tájgazdálkodás megvalósítását a Tisza mentén. Nagykörűben, a székhelyünkön mintaterület is van.

Ahhoz, hogy ez a népszerűsítés meg tudjon történni, jövedelmezővé kell tenni ezeket a tevékenységeket, ezért kezdtünk bele a piacépítő tevékenységeinkbe. Létrehoztunk egy élő Tisza védjegyzrendszert, amely az egészséges, környezetkímélő Tisza-menti magyar termékeket és szolgáltatásokat csoportosítja, a személyességen és a nyilvánosságon alapuló garanciával. 2008 óta, a megmentő akciónk óta hetente gazdáink Tisza-menti termékekkel jelen vannak a budapesti piacokon és hetente 1500 fogyasztó kér tőlünk minden héten hírlevelet aktuális termékeinkről. Tapasztaltuk, hogy nagyon nagy a piaci igény az igazi magyar tájfajtákra és ízekre. Nem győztek kérni tőlünk pándi meggyet, gönci barackot, „nemtudom” szilvából szilvalekvárt, besztercei szilvát, parasztparadicsomot, lilahéjú krumplit. Batul almát nem is tudtunk adni, mert amelyik gazdának volt, az rögtön a saját környezetében eladta, ugyanakkor ő maga sorban állt a konvencionális almájával. Ez az a bizonyos több lábón állás gondolata, amivel még eddig nem élünk. Facsetete-vásárainkon húsvéti rozmarin, jonatán és Kiefer-körtecseteteket nagy számban vásároltak tőlünk. Tehát piaci igény van. Tájbolt-kialakítási és piacnyitási kísérleteink akadályokba ütköztek, jogi és anyagi nehézségekbe. Így kezdtük el a jogi lehetőségek feltárását, ugyanis a tájboltoknál kistermelői feldolgozott termék például nem kerülhet be

semmilyen kiskereskedelmi rendszerbe. Ez már maga egy akadály. Erre, most már egyéves munka után mondhatom, hogy 31 civil szervezet támogatásával a kistermelői rendelet módosítását elvégeztük. Múlt idő, pont. Hétfőn ez a minisztereknek be lesz nyújtva hivatalosan, mind a három érintett miniszternek. Jogászaink kodifikálták a szövegtervezeteinket, általános és részletes indoklással láttuk el, lehoztuk az összes európai uniós keretrendelettről azokat a hivatkozásokat, amelyekkel most már csak élni kell az adott képviselőknek és igen, patrióta hozzáállással Brüsszelben képviselni kell, amit mi leírtunk, a hagyomány és a rugalmasság elvét például. A hagyomány által már bizonyított eljárás módokat, a kétléptű szabályozást, a kistermelői és magánházi szintű szabályozást, így például az üzemekét az előírásra vonatkozólag, a nemzeti termékeink notifikálását. Olaszországban négyezer van például körülbelül belőle. Javaslataink által a feldolgozás egyszerűbb, de az élelmiszer-biztonságot nem veszélyeztető hatósági engedélyeztetést kaphatnak.

Néhány példa: a Pro Vértes Közalapítvány az egyik csatlakozónk a 31-ből, annak is a képviselője elmondta, hogy egy marha vágható havonta kistermelőnek, a Dél-Dunántúlon 200 km oda-vissza, amíg elszállítja egy engedélyezett vágóhidra, nyershúst nem értékesíthet, minden vizsgálati díjjal, állatszállító járművel, vágóhídi díjjal összességében 80 ezer forintjába kerül, míg elviszi azt az egy állatot. És nem értékesítheti a nyers húst, de a bélszínből csinálhat például kolbászt. Érdekes!

A módosító javaslatunk viszont utat nyit annak, hogy nyers húst lehessen értékesíteni; újra lehet értékesíteni a nyers tejet például közétkeztetés céljára. Hatósággal egyeztetünk, a hatóság bólintott és minisztériumi képviselők is, hogy ennek semmilyen élelmiszer-biztonsági akadálya nincs.

Az értékesítés szintjét is meg kell különböztetni, kis léptékű szintet, így a termelői vásárok létrejöttét. Hiába vannak a LEADER-pályázatok, piac- és köztérfelpályázatok nagyon nagy forrással, ha egyszer jogi akadálya van annak, hogy ott bármi is létrejöjjön, egyáltalán vidéken létrejűjenek a piacok, sőt, most megszűnnek, mert egyszerűen olyanok a körülmények. Maga a hatóság kéri azt a kezdeményezőtől, hogy ne csinálja, ember, mert csak belebukik.

A feldolgozással kapcsolatban, mivel ha már értékesítheti a boltban, akkor nem kell önköltség alatt eladni azt a terméket, kitolódhat az értékesítés ideje - gazdaságélénkítésről van szó -, és a közétkeztetés is bekapcsolódhat, mert a kiskereskedelmi egység fogalmába beletartozik a közétkeztetés is.

Köszönöm szépen. *(Nagy taps. - Többek: Bravó!)*

ELNÖK: Nagyon szépen köszönöm Szabadkai Andrea hozzászólását, és azt a munkát is, amelyet elvégeztek - lehet, hogy a kormány vagy a törvényhozás helyett is. Én azt javaslom, valóban, amennyiben a kormány ezeket a javaslatokat nem venné kellően komolyan, forduljon a parlamenthez a társaság. Azt gondolom, ez a dolgunk, hogy a helyi feldolgozás és értékesítés mint a tájfafták problémaköréhez kapcsolódó terület szabályozását újra át kell tekinteni. Valóban sok olyan akadály van, ami teljesen indokolatlan; valószínűleg itt is másfajta tőkeérdekek mozognak a terepen, amelyek nem teszik lehetővé, hogy ezen a piacon megjelenjenek a helyi termékek, és megjelenjenek azok az értékes élelmiszerek, amelyeket helyben tudnánk előállítani. Szóval nagyon köszönöm még egyszer a hozzászólást.

Szólítom Márai Gézát, az Ökológiai Egyesület nevében hozzászólásának megtartására kérem.

Márai Géza (Ökológiai Egyesület)

MÁRAI GÉZA (Ökológiai Egyesület): Elnök Úr! Tisztelt Kollégák! A teljes körű gazdálkodás és az agrár-biodiverzitás összefüggése gondolatkörhöz szeretnék rövid hozzászólással a konferencián szerepelni.

A természeti értékek megőrzését és a józan emberi érdekek érvényesítését lehetővé tevő környezet- és tájgazdálkodás, az ennek végrehajtását leginkább biztosító alapelvek között - például a fenntartható fejlődés, a sokcélú mezőgazdaság, az elővigyázatosság elve, a „szennyező fizet” elve, ilyen paradigmák mellett bizony kiemelkedő módon - az agrár-biodiverzitás fenntartását és a tájgazdálkodás megvalósítását kell alapvetőnek tekintenünk. Mindezeket veszélyeztető egyik fő okként megjelölhető az iparszerű gazdálkodás általános homogenizáló hatása, például a monokultúra, a fajszegény növényismerkezet és talajélet, a technológiai egységesítés, a nagy méret, az egyoldalú mennyiségi elv, s a többi; mindez kiterjed a gazdálkodás intenzitási fokának, környezettől bizony független egységes növelésére is, amely a területek többségén túlhasználathoz és ebből következően a biológiai sokféleség elszegényedéséhez vezet.

A vázlatosan felsorolt tényezők mindezeket túl nem csupán önmagukban, hanem egymással kölcsönhatásban is, egymást erősítve hatnak a biológiai sokféleségre. Így tehát az iparszerű gazdálkodás nem teszi lehetővé a sokszínű és eredményes tájgazdálkodást, tönkreteszi az értékes tájfafták szerepét, sőt markánsan alkalmazva a korábban ismertetett és a biodiverzitást károsító hatások mellett a fő ágazatokra is káros hatással van. Egyrészt a növénytermesztés és

talajművelés, valamint az állattenyésztés és takarmányozás mesterséges szétválasztásával maroknyian - bizony maroknyian - a mai döntéshozók között hibásan sugallják azt, hogy a két mezőgazdasági fő ágazat önállóan is működésképes lehet. Ez egy teljes félreértés. Ennek az alapvetően rossz szemléletnek és gyakorlatnak még az is a különös „eredménye” - idézőjelbe téve - napjainkban, hogy a teljesen megbomlott két fő ágazat szükséges kiegyensúlyozottságának, a körülbelül 50-50 százalékos mezőgazdasági GDP megoszlásának az aránya bizony a legfrissebb szakmai értékelések szerint az elmúlt években nagyon megbomlott, sőt ebben az évben 70-30 arányra torzulhat a növénytermesztés „javára”. Mindezeknek a rendkívül káros hatásoknak a természeti értékekre, a biológiai sokféleségre, a közösségek alkotóerejére, a minőségi élelmiszer-termelésre és a tájgazdálkodásra gyakorolt romboló hatását különösen felerősítették az arctalan nemzetközi pénztőke által működtetett agresszív globalizációs folyamatok.

Mit tehetünk, tisztelt kollégák, mit kellene tennünk azért, hogy ezeket a nemkívánatos tendenciákat meg tudjuk állítani, esetleg majd megfordítani? Első szempontnak azt tartanám, hogy az alap-ökoszisztémát fent kell tartanunk minden körülmények között, tehát a talaj-, növény-, gyepterület-, állat-, trágyakezelés - igenis, mondjuk ki -, és akkor visszafordul az egész a talajélet fenntartásához. Nem látható, hogy ez az alapszisztéma, akár a döntéshozók, akár a rendeletek szintjén megjelenik.

A markáns igényeket jól példázzák az ökológiai gazdálkodás legfontosabb fogalmait magába foglaló megállapítások is, amiből kiemelném a magam meghatározásában azt, hogy csak a teljes körű gazdálkodás, tehát amit az előbb az ökoszisztéma kapcsán mondtam, kiemelkedően a növény-állat gazdálkodás együttese és a sokfunkciós mezőgazdaság együttes alkalmazása nyújthat erre bármilyen megoldást. A legfontosabb fogalmi megállapítások tehát ebben az esetben is megerősítik, hogy egyrészt csak a fő ágazatok teljes egységében, vagyis a teljes körű és sokfunkciós tájgazdálkodást folytatva lehet aktív környezet- és egészségvédelmet folytatni.

Befejezésül: nem volt ma szó bizony a helyes mezőgazdasági gyakorlatnak egyes tételeiről - ami szintén ugyan beszél ezekről, de nem teszi egységes kosárba - és a kölcsönös megfelelés előírásainak ilyen értelmű szabályozásáról. Ezért tehát javaslom, ajánlom, hogy a stratégiákban, pályázati kiírásokban és a szaktanácsadói munkában mindezek szerepeljenek.

Végül csak egy gondolat. A teljes magyar takarmányfehérje-termesztés szinte összeomlóban van, évtizedek óta tart ez a folyamat. De a magyar fehérjenövény-termesztést - gondoljunk csak a somogyi savanyúhomok édes csillagfürtjére vagy a nyírségire, gondoljunk a nedves vidékek, Bóly és környéke szójájára; nem akarom felsorolni, tájba illő fajták vannak tehát -, a magyar fehérjetakarmány-programot nem lehetne továbbodázni, mert az egyrészt tájgazdálkodást, helyi fajtákat és egy óriási, 400-500 ezres import kiváltását, legalábbis felében való kiváltását tenné lehetővé. Így függ össze a két dolog: tájgazdálkodás, tájfajták és az egész gazdaság, növény-állat ágazat együttes művelésének az érdeke.

Kérem ehhez a segítségüket és az együttműködésüket. Köszönöm a figyelmet (*Taps.*)

ELNÖK: Megköszönöm Márai Géza hozzászólását.

Szólítom Kiss Csillát a Védegylet részéről hozzászólása megtartására.

Kiss Csilla (Védegylet)

KISS CSILLA (Védegylet): Tisztelettel köszöntök mindenkit. A nap végén én már csak konkrét megoldásokra és javaslatokra szeretnék összpontosítani. Mit tehetünk annak érdekében, hogy a tájfajták a gazdálkodók és a fogyasztók számára egyaránt elérhetővé, vagyis a mindennapi életünk szerves részeivé váljanak?

Elsősorban, amennyiben Magyarország eleget kíván tenni a FAO-egyezményben tett vállalásainak, a megfelelő jogszabályok kialakítása révén biztosítani kell a gazdálkodók jogainak érvényesülését. Ezek a jogok konkrétan a következők: részvétel a tájfajták megőrzésében; lehetőség ezen fajták felhasználására és értékesítésére; valamint a gazdálkodók bevonása a tájfajtákat érintő döntéshozatalba.

A megőrzendő fajták európai rendeletének átvételekor, melynek határideje 2009. június, egy olyan fajtaelismerési és vetőmag-minősítési rendszert kell kialakítani, mely tekintettel a korlátozott méretű vetőmagpiacra, a fajtafenntartók számára alacsony költségeken elérhető. A rendszer kialakítását mindenképpen a gazdálkodók részvételével és későbbi együttműködésével kell megvalósítani, átlátható módon.

Biztosítani kell továbbá a gazdálkodók és a helyi közösségek hozzáférését azokhoz az értékes tájfajtákhoz, amelyek eredetileg helyi közösségektől származnak, de ma már csak a génbankok gyűjteményeiben lelhetők fel. Lehetővé kell tenni, hogy minél több értékes tájfajta kerülhessen a megőrzendő fajták jegyzékébe. Itt konkrétan az egyöntetűség és az

állandóság vizsgálata helyett egy egyszerűbb eljárás bevezetésére gondolunk. Amennyiben ez nem lehetséges, a kiszorult értékes tájfajták részére – például a részvételi nemesítésből származó fajták, vagy azok a fajták, amelyek elvesztették történelmi kötődésüket a származási régiójukhoz – külön, jogszabályi keret bevezetését szorgalmazzuk. Fontosnak tartjuk továbbá, hogy a termelők érdemi tájékoztatáshoz jussanak az irányelv és a hazai rendelet adta új lehetőségekről. Szükséges továbbá a biovetőmagok fajtaelismerését és vetőmag-minősítését meghatározó jogszabályok összehangolása a tájfajták használatára vonatkozó jogszabályokkal. Hasonlóan az olaszországi gyakorlathoz, kezdeményezzük úgynevezett kollektív használati jogok kidolgozását és bevezetését azoknak a tájfajtáknak a védelmére, amelyeket gazdálkodói közösségek hoznak létre. A 2009-2013-as időszakra kidolgozott ÚMVT-támogatások tekintetében szorgalmazzuk a támogatásra jogosult, ritka kultúrnövények körének összehangolását a megőrzendő fajták jegyzékével. Meg szeretném erősíteni, hogy a Védegylet teljes mértékben egyetért a tájfajták és az ezekből készült termékek közvetlen értékesítési lehetőségeinek támogatásával és bővítésével és e tekintetben a Védegylet is csatlakozott a SZÖVÁL által kezdeményezett jogszabály-módosításhoz.

Végül, de nem utolsósorban szorgalmazzuk a részvételi nemesítési programok, illetve a tájfajták beltartalmi tulajdonságait vizsgáló kutatások állami támogatását, valamint a gazdálkodói vetőmaghálózatok és vetőmaggyűjtemények létrehozását.

Véleményünk szerint az említett kihívásoknak csak az érintettek legszélesebb körére kiterjedő összefogással felelhetünk meg. Reméljük, hogy létezik minderre érdemi politikai és társadalmi akarat. Köszönöm. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen a hozzászólást, amely nagyon konkrét javaslatokat tartalmazott. Szólítom Horváth Gergőt, a Tudatos Vásárlók Egyesülete képviselőjét. Nincs jelen. Tovább lépünk, szólítom Lantos Gedő Ibolyát, az Ormánság Alapítvány képviselőjét.

Lantos Gedő Ibolya (Ormánság Alapítvány)

LANTOS GEDŐ IBOLYA (Ormánság Alapítvány): Sokadjára én is tisztelettel köszöntöm az elnök urat és a maradék hallgatóságot. Nagyon sok minden kavargott a fejemben, ahogy hallgattam az eddigi hozzászólásokat. Egyet megosztanék önökkel, Ady szavai jutottak eszembe, hogy „az egész táj vad fájdalom”. Ez egy kicsit pesszimista, de ehhez kérem az Országgyűlés és az önök segítségét, hogy a magyar tájak pusztulását közös erővel állítsuk meg és ne ilyen hangulattal menjünk haza.

Azt már hallottuk, hogy baj van, ezt én is mondom. Éppen ezért a vidéki területek művelésében elkerülhetetlen radikális struktúraváltás szükséges, ehhez pedig radikális szemléletváltás kell. A radikális jelző alatt itt azt értem, hogy a problémáknál kell kezdeni, illetve a gyökereknél kell felfejteni.

Igen gyors ütemben sorvadnak a tájat gazdagító tájhasználat legfontosabb feltételei. A tájfajtáink, a gazdálkodás számára a helyi, társadalmi keret adó közösségek, a megfelelő helyi, paraszti kultúra. Elsorvadóban van a komplex paraszti gazdálkodás, hiányzik a közösségi önellátás biztonsága. Ezeket a hiányokat paradox módon a tájfajtákat és a paraszti kultúrát lebecsülő vidékfejlesztési és agrártámogatási rendszer, a paraszti létet, a családokat és a közösségeket felszámoló foglalkoztatáspolitikát és a vonatkozó jogszabályok idézik elő. Szerencsére vannak azonban a jobbítás szándékával létrejövő kezdeményezések. Ezek közül egy, az Ormánság Alapítványé, akit itt képviselek. Mi 19 éve dolgozunk a genetikai örökségünk védelméért. Nem én személy szerint, hanem a többiek, akik a hátam mögött vannak, az alapítvány munkásságában. Az alapítvány a tájfajta haszonnövényeket nem elszigetelve, hanem a nekik megfelelő paraszti rendszerbe helyezve őrzi és szaporítja. A gazdálkodásunkkal létrehozuk az új tájfajták képződésének a feltételeit.

Körülbelül 250 gyümölcsfajtájú élő gyűjteményét tartjuk fenn körülbelül 60 hektáron. Szaporítjuk és terjesztjük a legértékesebb honos haszonnövényeket, különös tekintettel a gyümölcsökre. Évente több mint száz oltványt osztunk szét a helyieknek.

A paraszti gazdálkodáson és a hagyományos gyümölcstészen alapuló, a tájfajtáknak helyet adó termesztési módokat alkalmazzuk és tanítjuk különböző képzéseken, gyümölcstészeti kalákákon. Ugyanakkor pedig kezeljük az Ormánság egyetlen védett gyümölcsösét. Az alapítványunk együttműködik a helyi kisebb önkormányzatokkal és gazdálkodókkal, fenntartunk egy falusi gyümölcsfaiskolát, ahová a környező településekről és tágabb értelemben a Kárpát-medencéből összegyűjtött gyümölcsfajtákat őrizzük, szaporítjuk. Munkánk során azonban nemcsak az itt már annyiszor elhangzott támogatási módokkal, az érzéketlen jogszabályokkal – itt különös tekintettel a faiskolai törvényt emelném ki –, nemcsak a mindent elborító bürokráciával találkozunk, hanem az embereknek a lelki leromlásával is. De hogy ne csak az a bizonyos vad fájdalom uralkodjon a magyar tájon, van néhány javaslatunk nekünk is.

Ki kell alakítani a tájfajtáknek is helyet adó, valódi tájgazdálkodás megfelelő intézmény- és támogatási rendszerét, a támogató jogszabályokat. Az agrártámogatásoknál a családi keretek között végzett kis léptékű gazdálkodást, a tájhoz alkalmazkodó, a tájat fenntartó gazdálkodási módokat kell előnyben részesíteni. Meg kell szüntetni a vidéki erőforrások - úgymint munkaerő, közösség, hagyomány, föld - elsorvasztását, elvonását. A foglalkoztatáspolitikában nem elfogadható az elsősorban paraszti gazdálkodásra determinált falusiak városba ingáztatása, ezáltal a családok szétszedése, az önellátási törekvések letörése. A falusi emberek megélhetésének biztonságát éppen a helyben termelt alapvető fogyasztási javak mint élelmiszer, energia biztosítják. Ezekből jelentős fölösleg kerülhet a piacra is, ezzel pénzhez juttatva a termelőt, illetve egészséges élelmiszerhez juttatva a városi fogyasztót. Újra értéket kell adni és pénztámogatással ösztönözni kell a tájfajták alkalmazó gazdálkodást és lehetővé kell tenni a szaporító anyagok szabad terjesztését, cseréjét. Vissza kell adni a paraszti munka méltóságát. Fel kell adnunk a nyilvántartás, a standardizálás, az ellenőrzés büvös együttesét, amely életben tartja a túlméretezett bürokráciát és a természetet leigázó jelenlegi mezőgazdaságot. Ezek merevítik meg a természetett növényeink állandó változását és adaptálódását. Ugyanakkor bízunk kellene a megmaradt paraszti bölcsességben, amely évszázadok óta helyes mederben tartotta a gazdálkodást, amely szabad teret adott a fajtaképződésnek. A magyar földművelő, a magyar tájfajta és az ehhez kapcsolódó termesztési, feldolgozási tudás nem múzeumi darab. De ha a jelenlegi tendencia folytatódik, akkor azzá válhat. Én arra kérem önöket, hogy ne hagyják, hogy így legyen.

Köszönöm szépen. *(Taps.)*

ELNÖK: Megköszönöm Lantos Gedő Ibolya hozzászólását, amelyet valóban azokról a végekről hozott, ahol nagyon súlyos állapotok vannak. Köszönöm az értékmentő munkáját is.

Szólítom Czumpf Attilát, a Természetes Életmód Alapítvány képviselőjében.

Czumpf Attila (Természetes Életmód Alapítvány)

CZUMPF ATTILA (Természetes Életmód Alapítvány): Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Elnök Úr! Nehéz így utolsóként jókat mondani, de megpróbálok én is valami reményt tenni ebbe a képzeletbeli kosárba. Ha a mai előadásoknak vagy a konferenciának adhatnak egy mottót, akkor azt választanám, hogy „már a múltunk sem a régi”, de hogy a jövőnk jobb legyen, ezért ma, úgy érzem, mindent megtettünk.

Köszönöm, hogy itt lehetek, és a Magyar Élőfalu Hálózat nevében, amely természetes szövetséges a tájfajták és a tájban élő ember megőrzésében, jelképesen egy kötvényt helyezhetek el a jövő bankjába, egy hasznos bankba, amely, úgy érzem, éppen most alapítatik.

Előjáróban: azzal minden ép érzékű és józan gondolkodású ember egyetért, hogy a jó víz, a jó föld, jó levegő és élhető életrendszer nélkül minőségi életet élni nem lehet, bármennyit is költünk tüneti kezelésre. Nehéz dolgunk van az élménytársadalomban, ahol a másodosztályú veszélyes hulladékot részesítik előnyben. Miként lehetséges ezen feltételek megteremtése és fenntartása globalizálódott világunkban? Mert kevesen tudják, és kevés a hely, ahol ezt rendszerében és a közösségszerveződés szintjén megtapasztalni lehetséges.

Ezekre a kérdésekre próbálnak választ adni gyakorlati tapasztalataikkal és személyes példamutatásukkal az ökofalvak, vagy újabb elnevezés szerint élőfalvak, szerte a világon, de a kilencvenes évek elejétől Magyarországon is. Célirányosan összegyűjtött ismeretanyagukat ezúton szeretnénk eljuttatni a rendszer fejlesztőihez, a naponta érdeklődők sokaságához és a döntéshozókhoz.

A Magyar Élőfalu Hálózat által képviselt szerves műveltségi és tapasztalati értékek hozzáférhetővé tétele nemcsak nevelői szempontból elsődleges, de az útkeresés miatt is fontos, mivel az ökofalvak mint közösségi modellek mintaértékű, humánökológiai elkötelezettségű kezdeményezéseket és megoldásokat ajánlanak, megismertetésük út a saját környezettudatosságunk kialakításához.

Az eltérő természetföldrajzi környezetben létrejött modellkísérletek igazi értéke a mozaikosság és a sokféleség. Nemzeti parki beágyazódásuk pedig eredményesebbé teszi működésüket, és viszont: a nemzeti parki tájegységek újabb védett fajjal gazdagodnak, jó hírem van: nevezetesen a tájban élő emberrel. *(Derültség.)*

Engedtessek meg, hogy név szerint említsem a Magyar Élőfalu Hálózat alapító tagjait, jelesül Gyűrűfűt, Visnyeszéplakot, az Ormánság Alapítványt, a néhai Galgafarmot, Krisna-völgyet, a máriahalmi biofalut és az agostyáni Természetes Életmód Alapítványt. A sor természetesen szaporodóban van. A felsorolt hiteles helyek az elmondottak szellemében följajánlják az úton lévőknek és a hozzájuk betérőknek a szellemi és fizikai tisztítókurákat, hogy meg tudják különböztetni az ocsút a tiszta búzától. Ez természetesen a bentlakóknak is nehezen megy; a damaszkuszi úton nagy a

tolongás - sokan vissza is fordultak. *(Derültség.)* A tájban élő ember tisztességének és becsületének visszasegítését a világ rendjébe, kínálnak jó helyeket a letelepedéshez, ahol még jó a föld, jó a víz, jó a levegő, amíg nem késő. Városlakó útitársaiknak szövetséget és örökbefogadási lehetőséget, amíg nem laknak velük. Fönntartható, tartalmas földműves gazdálkodás általuk minden kipróbált módját; és még sok egyéb organikus praktikát. Végezetül zöldszturizmust, zarándokutakat, történeti, ökológiai programokat, amelyek a Szent István Egyetem és Gyulai Ferenc professzor úr segítsége nélkül nem jöhettek volna létre. S ha felkeressük az ökofalvakat, a gondolati vagy tapasztalati zarándokútra feltétlenül vigyünk magunkkal valamilyen jó följajánlást, jó gondolatot, például ilyeneket, hogy ismerjük meg a természetet és a természetünket, hogy képesek legyünk örülni egy olyan világban, amely a harmónia és a helyes arányok szerint működik, mert nincs jó élet a hamisságban.

Mindenkit szeretettel várok egy szemléletformáló sétára valamelyik ökofaluban, vagy a közöttünk itt levő valamelyik nagyon jó gazdánál; sokáig sorolhatnám a neveket. Mert így lehetne csak egy jót beszélgetni, amúgy pedig patetikusan.

Köszönöm a figyelmüket. *(Taps.)*

ELNÖK: Megköszönöm Czumpf Attila hozzászólását.

Szólítom Varga Gézát, bár nem láttam a teremben eddig. Tud-e valaki róla, illetve megtartja-e valaki a hozzászólást helyette? *(Nincs ilyen jelzés.)* Pedig érdekes lett volna: a Szövetség az Élelmiszer-önrendelkezésért szervezet képviselőjében szólt volna hozzá.

Ha nem, akkor megköszönöm a hozzászólóknak a hozzászólásaikat. Azt hiszem, kellő munícióval látták el a szakmát is, meg különösen a politikát, hogy mi mindent kellene megoldanunk. Azt hiszem, a civil társadalomnak nagyon fontos szerepe kell hogy ma is legyen már, de a továbbiakban még inkább a viszonyaink formálásában, és egészen másfajta viszonyokat lehet teremteni, ha ebben a civil kezdeményezések kellő súllyal megjelenhetnek. Megköszönöm tehát a hozzászólásokat.

Köszönöm a hallgatóságnak is a kitartó türelmet, és még egy kis türelmet kérek. Lehetőséget szeretnénk biztosítani a hozzászólásokra, a vitára, kérdésekre. Egy félórányi idő még, amíg ez tarthatna, úgyhogy ennyivel hosszabb lenne a mai tanácskozásunk, ha kitart még a tisztelt hallgatóság.

A vita vezetéséhez átadom a szót Márai Géza kollégámnak. Köszönöm.

(Az ülés vezetését Márai Géza veszi át.)

Helyszíni vita, kérdések, hozzászólások, válaszok

ELNÖK: Köszönöm. Tisztelt Konferencia! Az eddig hallottak is nagyon szívbe markolóak, de a helyzet most még súlyosabb, mert tizenöt kérdés érkezett a rendezőkhöz és hat hozzászólási igény. Ha a tizenöt kérdésre csak egy-egy percet szánunk, az nem lehetséges, ha kettőt szánunk, az maga fél óra, és akkor még a hat hozzászóló három-három, összesen tizennyolc perces igénye sincs kielégítve.

Úgyhogy azt találtuk itt ki, hogy az első körben a kérdezők közül akik itt vannak, azok természetesen a kérdést föltehetik, ezt én fölolvassom, és azt is megjelölöm, hogy kinek szól a kérdés. De ha már nincs itt a kérdés föltevője, akkor nem olvassuk föl a kérdést, hanem vállaljuk, hogy eljuttatjuk annak, akinek szól, és ő majd írásban a kérdező felé visszaválaszol. Valamint a hozzászólók esetén szeretnénk, ha nem három perc, hanem inkább két perc lenne a hozzászólási idő.

A kérdés esetén két mobilmikrofonnal segít a teremszolgálat, úgyhogy aki válaszol, kérem, tegye majd fel a kezét, hogy a mikrofont odavihessék. A hozzászólókat viszont idekérjük majd a fönti pulpitusra.

A hozzám eljuttatott kérdések akár még duplát is értek volna, ugyanis van a konferencia lebonyolítása kapcsán egy értelmezési félreértés. Nagyon sokan a tájgazdálkodás, a tájfajták hangsúlyozását jobban igényelték volna; rengeteg ilyen irányú kérdés lett volna. Főleg az állattenyésztés egyes ágazataiban érezték úgy, hogy a tájfajták, tájgazdálkodás nem volt eléggé kiemelve. Például - csak hogy egyet említsek - éppen a tájgazdálkodásban egy magyar tarka szarvasmarha micsoda nagy jelentőségű lehet, és gondoljuk csak el, hogy mondjuk, a bonyhádi tájfajta, a pirostarka jól tejlő, az milyen óriási jelentőségű a tájgazdálkodás, az adott táj tekintetében. Hasonlóan a mangalica mellett, jó lett volna, ha a magyar nagyfehér hússertés tájgazdálkodási, táji szerepét elmondták volna; és a többi, nem akarom ragozni. Tehát nemcsak az őshonosokról van ma szó, hanem a tájfajtákról, a tájgazdálkodásról is.

Ennek megfelelően ezeket nem vettük tárgysorozatba; legalább lett volna húsz ilyen kérdés a tájfajtákhoz, a

tárgyazdálkodáshoz - ezt nem tudtuk már beiktatni.

Az első kérdező dr. Balla László, a Magyar Növénynevelők Egyesületétől. Nincs jelen; Gráf József úrtól kérdezett volna.

A második kérdező Verő Krisztina. Két kérdést tesz fel Gráf József miniszter úrhoz. Miniszter urat Sándor István főosztályvezető úr helyettesíti, tehát a kérdést elmondom és a mikrofont kérem Sándor István úrnak eljuttatni. Első kérdése Verő Krisztinának: „Mit tesznek az erdők és mezők szennyezésének megszüntetésére és az illegális fatolvajok elfogására, megbüntetésükre, valamint mikor lesz erdőtelepítés a kivágások helyén?” Kérem Sándor urat a válaszára.

SÁNDOR ISTVÁN (Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium): Ez elsősorban erdészettel kapcsolatos kérdéskör. Most jelent meg nemrég az új erdőtörvény, amely abból a felismerésből indult ki, hogy az a kötelezettség, ami az erdőtulajdonosokra vonatkozik, hogy a saját területüket védjék, illetve a tisztántartásáról gondoskodjanak, ez bizonyos mértékig korlátozott, sőt sok esetben nem végrehajtható, ezért egy szigorítás történt az erdőtörvényben. Nevezetesen, hogy egy védelmi „kommandó” jött létre. Újabb jogosítványokat kaptak azok az erdészek, akik egy-egy területért felelősek, fegyverhasználati joguk van, bizonyos esetben korlátozott mértékben természetesen használhatják. Tehát az erdővédelemmel kapcsolatos feladatok ellátását ez - úgy gondolom, hogy - jelentős mértékben segíti. A puding próbája az evés, úgyhogy meg fogjuk látni, hogy milyen hatékonysággal sikerül ez az új módszer.

Az erdőtelepítésekkel kapcsolatban a statisztikai adatokat tudom csak mondani. A termőterület, ha jól emlékszem, 23 százaléka erdőterület és ha nem is nagymértékben, de kismértékben növekszik.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Amennyiben további kiegészítést szeretne Verő Krisztina kapni, azt kérjük, hogy a főosztályvezető úrral közvetlenül is vegye fel a kapcsolatot. Második kérdése Verő Krisztinának: „Miért hoznak be Kínából és máshonnan nálunk őshonos növényeket, például fokhagymás, pirospaprikát, fűszerpaprikát? Így tönkremennek a vidéki termelők.” Szintén Gráf József miniszter úrhoz szolt a kérdés, kérem Sándor Istvánt, hogy válaszoljon.

SÁNDOR ISTVÁN (Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium): Én a szakállas fokhagymát szoktam megvenni, ha a kertben nincs elegendő mennyiségben. Itt a fogyasztó szerepe meghatározó. Szabadkereskedelmi egyezmény van, csatlakoztunk az Európai Unióhoz. Kína az egyik legjelentősebb olyan tőkével rendelkező felvevőpiac, ami a magyar agrárgazdaság számára is meghatározó, hát ennek az egyik vetülete az, hogy megjelenik itt a fokhagyma. Vegyük a szakállast, ami remélhetőleg Makóról származik, illetve nézzük meg az eredetét ezeknek az áruknak.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Dr. Lévai Piroska, a Magyar Pumi Klub képviselőjében szintén Sándor úrhoz tesz fel kérdést. „Elképzelhető-e, hogy az FVM létrehozza a kinológiai kamara törvényét?”

SÁNDOR ISTVÁN (Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium): Nehezen. Hogy ha engem kérdez Piroska, én el tudom képzelni. A gondok ott jelentkeznek, hogy az állattenyésztési törvény is elsősorban a gazdasági haszonállatokkal foglalkozik, a kutya az pótlólagosan került be. Pont az ezen a területen tapasztalható anomáliák, problémák és visszaélések miatt a Legfőbb Ügyészség keresett meg minket ebben a témakörben és ennek a terméke volt végül is az az ebtenyésztési jogszabály, ami több mint tíz éve született és megpróbálta ezt a területet szabályozni. Ez a jogszabály az elismert tenyésztő szervezetekkel kapcsolatos, tehát egy-egy fajtához kapcsolódó elismerés rendjéről szól, tenyésztési programokat kell benyújtani és a pumi vonatkozásában úgy tudom, hogy Piroskának a szervezete is rendelkezik ezzel a jogosítvánnyal. Tény és való, hogy ezen a területen előrelépésre van szükség. A kamara és a mezőgazdaság területén az ebtenyésztést elég távolinak érzem. Magánemberként el tudom képzelni, de hivatalosan nagyon körülményesnek érzem ennek a keresztülvitelét. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Dr. Lévai Piroska hozzászólásra is jelentkezett, majd akkor adom meg a szót, amikor a hozzászólások következnek.

A következő kérdező dr. Papp István Géza. Jakab Istvánhoz tette fel a kérdést, de helyette Roszík Péter úr válaszol, hiszen a kérdés is közvetlenül a biogazdálkodáshoz kapcsolódik. A kérdés így hangzik: „A minőségi, kiemelten a bioborkészítés jogszabályi és gazdasági akadályainak elhárítására milyen intézkedések várhatóak?”

ROSZÍK PÉTER (Biokontroll Hungária Nonprofit Kft.): Köszönöm a kérdést. Ez nem nagyon tartozik ehhez a tárgyaláshoz, ha csak az nem, hogy fajélesztőt nem lehet a biobornál használni pillanatnyilag, hanem a helyi flórára kell építeni. Nincsen az Európai Unióban bioborra vonatkozó egységes szabályozás, ezt vagy nemzeti jogszabályokkal pótolják, vagy privát előírásokkal. Ilyen módon Magyarországon a Biokontroll előírásai alkalmazhatók a bioborra.

Annyit tudunk, hogy az Európai Unióban készül az egységes borszályzat, pillanatnyilag a szőlő szabályozott, a bor nem, és azt tudjuk, hogy készül és várhatóan erre a szüretre meg fog jelenni az az egységes európai jogszabály, ami egyértelművé teszi, hogy a bioszőlőből hogyan készül biobor.

ELNÖK: Köszönjük. Zaja Péter úr Visnyeszéplakról kérdezi Roszík Péter urat, hogy „tervezik-e a kis ellenőrzési rendszer megújítását, azaz a helyben lakó, főleg tájfajtákat termelő kistermelők ösztönzését, bevonását az ökológiai gazdálkodásba?” Zaja Péter úr nincs jelen, odaadom Roszík úrnak a kérdést írásban.

Szintén Roszík Péter úrtól kérdez Bajor Róbert: „Van-e lehetősége a bioszervezeteknek lobbizni a biogazdaságok nagyobb támogatásáért, összefüggésben az egyre nehezebb, veszélyes gyomok elleni védekezésben?” Parancsoljon!

ROSZÍK PÉTER (Biokontroll Hungária Nonprofit Kft.): Inkább a Biokultúra Szövetséghez tartozó kérdés lenne, de elnök úrnak el kellett mennie. Próbálunk, amennyit lehet, lobbizni annak érdekében, hogy a biogazdálkodás megfelelően a helyére kerüljön, a most megjelent AKG-ban is vannak olyan pontok, amelyekre elmondható, hogy látható a szerepünk. Azt hozzá kell tennem, hogy a pillérek közötti felosztásba nem sok beleszólási lehetőség jutott.

A veszélyes gyomokkal összefüggésben nincs különösebb ismeretem a területről. Azt tudom, hogy ugyanazt a szintet várják el a mi gazdálkodóinktól, főképp a parlagfűnél és egyéb allergén növényeknél, mint a másik területen, ami nagyon nagy problémát jelent, hiszen azokat a kémiai anyagokat nem használhatja, ezért csak a mechanikai gyomirtás mehet. Az is elképzelhető lenne, hogy ezen a területen egy kicsit toleránsabb magatartást lehetne tanúsítani. Ismereteink szerint az élelmiszerbe tett vegyszerek és a különböző kemikáliák nagymértékben fokozzák az allergiára való érzékenységet. Mi ehhez nem járulunk hozzá, úgyhogy lehet, hogy ez ideológiailag is alátámasztható lenne.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Bajor Róbert úr Sarródról hozzászólást is fog intézni még Ángyán József professzor úrhoz.

A következő kérdező dr. Bardócz Zsuzsa - nincs itt. Szintén Ángyán Józsefhez lett volna kérdése, majd írásban továbbítjuk.

A következő kérdező Püspök Judit, szintén Ángyán Józsefhez. Nincsen jelen Judit sem. Továbbítjuk a kérdést.

A következő kérdező Zilahi István. A kérdés Bodó Imre professzor úrnak szól. Egy kicsit hosszú a kérdés, biztos professzor úrnak nem komplikált. „A védett őshonos lófajták apaállat-gazdálkodásának hazai rendszere, illetve az őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának tenyésztésbe történő megőrzésére nyújtandó támogatásokról szóló rendelettervezetben megfogalmazott javaslatok nemzetközi összehasonlításban kellő garanciát biztosítanak-e az érintett fajták tenyésztési programjának végrehajtására?” Elnézést, hogy így olvastam, de egy kicsit hosszú körmondat.

BODÓ IMRE (Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum, Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesülete): A válaszom igyekszik rövidebb lenni. Ha azokat a javaslatokat, amelyeket én a még el nem készült rendelet kapcsán eddig tettem – és ezt mindeddig visszautasították, ezek vonatkoznak a mének támogatására, a realisabb arányokra a különféle támogatásban – elfogadják, akkor igen. Egyébként nagy valószínűséggel nem. *(Taps.)*

A nemzetközi összehasonlításhoz egy adat: tegnap óta konkrétan tudom, hogy a kritikusan veszélyeztetett fajták, illetve a mi fogalmaink szerint a nucleus állomány esetében az apaállatok támogatása 530 euró Ausztriában, nálunk nulla! *(Gyér taps.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen. Tényleg velős és világos válasz volt. A következő kérdező Vörösvári Gábor Béla, az MgSzH Agrobotanikai Központtól, Tápiószeléről. Nincs itt. Egyébként Gyulai Ferenc úrhoz lett volna a kérdése, majd továbbítom a kérdést.

A hozzászólásokra térünk rá. Mindenképpen rövidíteni kell, még negyedóránk van rá nyolc hozzászólásra.

Felkérem Bajor Róbert urat, hogy az Ángyán József professzor előadásához tegye meg a hozzászólását két percben. A címe: Biogazdaságok mint a diverzitás fenntartói. Bizonytalan jövőjük képzelhető el.

BAJOR RÓBERT: Tisztelt Előadók! Tisztelt Hallgatóság! Én gazdálkodói szemszögből kívánok a mai tanácskozáshoz hozzászólni három biovállalkozás képviselőjében. Örömteli, hogy ilyen előadók részvételével megszervezett nyílt nap megrendezésre került, és remélem, hogy ennek hozadéka is lesz a mindennapok gazdasági szférájában is. Éppen ezért fel szeretném hívni a figyelmet arra, hogy a ma elhangzott rendkívül szép elvek és szép szavak mindaddig csak pusztába kiáltottak lesznek, amíg a legalapvetőbb mezőgazdasági infrastrukturális és szabályozási mechanizmusok ellehetetlenítik a fejlődést.

Gondolok itt arra, hogy Győr-Moson-Sopron megyében, az ország egyik leggazdagabb megyéjében a világörökség részét képező Fertő-tó menti régióban, a Kisalföldön, ahol igen jók a mezőgazdasági adottságok, ott is igen nehéz ma a biogazdálkodást nyereségesen végezni. Pedig a biogazdálkodás, hallhattuk és mindannyian tudjuk, nagyban hozzájárul a tájfenntartáshoz, az őshonos fajták megőrzéséhez. Mire gondolok itt pontosan? Hogy mi nehezíti a legjobban a nyereséges gazdálkodást? A szántóföldi termelés során ugyanis számos termőföld nem közelíthető meg gépekkel, mert egész egyszerűen a mezőgazdasági utak lyukaiban a traktorok gyakorlatilag eltűnnek, áthatolhatatlanul becserjésedik az út, bár fatolvajlás van, de nem vágják ki ezeket a cserjéket, mert nem lehet odajutni még azoknak sem, aki csak tolvajlással szeretne fát lopni. A vizes árkok el vannak dugulva, mert az állam és az önkormányzat nem szán ezekre pénzt. Hogyan lehetséges ilyen feltételek között a biodiverzitás gyakorlati génmegőrzéséhez, fenntartóságához szorosan kapcsolható céljának a megvalósítása? A gazdaságok, amelyeket képviselek, számos ősi fajtát természetnek, például alakort, tönkölybúzát, de az állattartásban is hucul, mangalicafajtákkal is jelen vagyunk, és ennek ellenére megkérdőjelezhető a profitabilitásunk, sőt mi több, például a legújabb rendelkezés a parlagfűvel kapcsolatosan tíz év gazdálkodás után idén kérdőre vonta, hogy idén érdemes-e folytatnunk. Ugyanis, amint tudja mindenki, a gyomkérdés az egyik legnehezebb és amíg egyenlő elbánásban vagyunk részesítve és a teljes éves eredményt elviszi egyetlenegy parlagfűves büntetés, addig nagyon nehéz lesz a biodiverzitást elősegítő biogazdaságok fennmaradása.

Köszönöm. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönjük. Ez végül négy perc lett, kérem, hogy tartsuk be az időkeretet. A következő hozzászóló dr. Lévai Piroska. Sándor István úr előadásához kíván hozzászólni, mégpedig „a magyar nemzeti kincs kutyafajták katasztrofális helyzete, a jövőbeni rendezés lehetősége” címmel. Tessék!

LÉVAI PIROSKA (Hungária Pumi Klub): A jelen lévők közül kérem, jelentkezzen, ki kutyatulajdonos. *(Páran jelentkeznek.)* És közülük kinek van magyar kutyafajtája? *(Nagyon kevesen jelentkeznek.)* Ez az ország magyarfajtás kutyáügyi helyzetét is mutatja. Nagyon szerettem volna, ha sűrű kézerdőt látok. És bízom benne, hogy ha legközelebb agrárprogram lesz, nem fogják kifelejteni a kutyásokat. Sajnos ez, hogy kivert kutyák vagyunk, így van. A nap vicce, hogy én egy olyan FVM-ben ismert tenyésztő szervezetet képviselek, a Magyar Pumi Klubot, ami tíz éve csak papíron létezik. Önök mind valós cégektől, társaságoktól jöttek, én csak egy papíron létező szervezettől.

Viszont az, hogy itt vagyok a magyar kutyafajták érdekében, az azért van, mert katasztrofális helyzetben vannak a magyar kutyák. Tavaly a Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesülete húsz magyar agárkölyköt törzskönyvezett. Kuvaszból nem érte el a százat.

Ez mind annak köszönhető, hogy egy tízéves állóháború folyik a minisztérium és a Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesülete között. Tíz évvel ezelőtt alkották meg az ebtenyésztési rendeletet, amelynek a MEOE nem felelt meg. Viszont 54 darab tenyésztőszervezet alakult meg, köztük a Magyar Pumi Klub, és csak azért nem tudunk működni, mert nincs nemzetközi jogunk, az a MEOE monopoljoga. Tehát tíz éve az a helyzet Magyarországon az ebtenyésztésben, hogy van 54 államilag elismert tenyésztőszervezet, nemzetközi jog nélkül, és van egy, a MEOE, amelynek nincs állami jogosítványa, de van nemzetközi joga. Június 16-án fog a Legfelsőbb Bíróság dönteni ebben a témakörben, hogy felfüggeszti-e a Magyar Ebtenyésztők működését vagy sem.

A kérdés a magyar kutyafajták vonatkozásában pedig az, hogy ha felfüggesztik a szervezetet, akkor az elismert tenyésztőszervezetek megpróbálják a magyar kinológiát újraépíteni, de ha nem, akkor szükség lesz egy magyarfajtás őshonos rendeletre, ami a haszonállatosoknál már létezik. De ha ez továbbra is a MEOE kezében marad, amely szervezet így szétverte a magyar ebtenyésztést, hogy a fajtatizta kutyák 80 százaléka nem törzskönyvezett, ellentétben a húsz évvel ezelőtti helyzettel, amikor a 80 százalék törzskönyvezett volt, ha tehát június 16-án nem lesz felfüggesztve a Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesülete, megmenti-e a minisztérium egy őshonos-rendelet formájában a magyar kutyafajtákat? *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönjük szépen, a problémafelvetést mindenképpen. Természetesen nincs itt a másik fél, most tehát nem tudjuk ezt a kérdést kiterjeszteni, de azt hiszem, a döntéshozók eljuttatják majd ezeket a kérdéseket a megfelelő helyre.

Tóth Ferenc a következő hozzászóló - nincs a teremben. Ángyán József előadásához kapcsolódott volna a hozzászólása: „Mezővédő erdősávok, mezsgyék szerepe a génmegőrzésben”. Erre akkor majd visszatérünk.

A következő hozzászóló Szatmári Benő Zsolt - tessék parancsolni -, az Árpád Népe Magyar Nemzeti Párt elnöke. Haraszthy László szakállamtitkár úr előadásához kíván hozzászólni; a szakállamtitkár urat most Vajnáné Madarassy Anikó képviseli - ő sincs most itt; akkor Rodics Katalin főosztályvezető-helyettes asszony. A hozzászólás címe: „Az elsivatagosodás visszafordítása egyszerűbben lehetséges, mint ahogy gondolnánk”. Tessék parancsolni!

SZATMÁRI BENŐ ZSOLT (Árpád Népe Magyar Nemzeti Párt): Üdvözlök mindenkit. Nekem az volt itt a problémám, hogy aki felvetette azt, hogy szárad ki az ország, elsivatagosodunk, az mind tényként kezelte, hogy ezen nem lehet változtatni, csak vele élni. Ez nem igaz; lehet rajta változtatni - mi okoztuk az elsivatagosodást, nem a globális felmelegedés.

A lecsapolás az oka. Az 1800-as évek közepén a mai Magyarország területének 25 százalékán volt állandó vízállás, ma 2-3 százalékán. Ekkora vízfelület-veszteség és ennek a hiányzó párolgása komolyan okozza a felmelegedést, illetve az, hogy maga a levegő száraz marad, mert nincs párolgó vízfelület, felhőszlató hatású. Tehát ha továbbgondoljuk, ha vissza tudnánk hozni a vízfelületeket, megoldódna az eső kérdése. De ma még úgy megy, hogy a vízügy kemény munkát folytat az ügyben, hogy lecsapolja, ha véletlenül összeeszik az egyik kis víz.

Lehetne-e ezen változtatni, hogy ne sivatagosítsa el a vízhiány az országot, csak azért, mert akkor van támogatás, ha dolgoznak? *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönjük szépen. Mivel rövid volt a hozzászólás, egy perc erejéig Rodics Katalinnak megadom a szót.

RODICS KATALIN (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium): Köszönöm szépen. Nem avatott szakemberként, csak amit mint természetvédő tudok: a természetvédelem folyamatosan küzd azért, hogy a korábbi vizes élőhelyeket rehabilitáljuk. A Vásárhelyi-terv kialakításában is tulajdonképpen a természetvédelemnek az volt a célja, hogy például a Tisza-ártérben próbáljuk a korábbi holtágakat, hagyományos kanyarulatokat valahogy visszavarázsolni. Úgyhogy abszolút egyetértünk azzal, hogy a vizeket az országon belül kell megtartani, és ezért tényleg mindent megtesz az ágazat.

De ha a pontosabb részletek érdeklik, írásban fogunk erre válaszolni. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönjük szépen. A következő kérdező Sárvári Attila - itt van - a Borsodi Mezőség Gazdakör Egyesület nevében. A kérdés Haraszthy László szakállamtitkár úr előadásához kapcsolódik, úgyhogy kérem majd a nevében Vajnáné Madarassy Anikót, ha esetleg lesz még idő reagálásra. A kérdés lényege: „Az őshonos állatfajták és a helyi társadalom kapcsolata a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzetben”. Tessék parancsolni!

SÁRVÁRI ATTILA (Borsodi Mezőség Gazdakör Egyesület): Tisztelt Tanácskozás! Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Az őshonos helyi emberek nevében beszélek önöknek. Sárvári Attila vagyok, a Borsodi Mezőség Gazdakör Egyesület területi szervezője.

A Kis-Hortobágnak is nevezett Borsodi Mezőség kistérségről jöttem. A terület több mint fele, 18 ezer hektár a Bükki Nemzeti Park kezelésében álló Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzet. A kistérségben '93 óta folyik az úgynevezett Cötkény-program, amely a helyi táj, gazdaság és társadalom együttes rehabilitációját tűzte ki célul. Egyik legnagyobb eredményünknek 12 ezer hektáron a vizes élőhely-rehabilitáció első ütemének megvalósulását tartjuk. A második ütemre a környezetvédelmi operatív program nyertes pályázata biztosít forrást a közeljövőben. Mindkét nagy léptékű vizes munka több száz millió forintos nagyságrendű, és megvalósulásuk záloga a helyi társadalommal való együttműködés folyamatossága volt, amelyet a kistérség komolyan is gondolt. Hozzáállásukat jól példázza, hogy '96-98-ban a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzet bővítéséhez szükséges 10 ezer hektáros területre a helyi társadalom segítségével a Bükki Nemzeti Park 7 ezer forint/hektár körüli átlagáron jutott hozzá, mintegy 1,5 milliárd forint kiadást és a kisajátítás hosszú éveit megtakarítva a kormánynak. Nem kértek azonban garanciát, mert az érintett önkormányzatok természetes alapjoguknak tartották és tartják ma is, hogy mindenkor csak helybéli lakos gazdálkodhat az ő segítségükkel újraállamosított földeken.

Félő azonban, hogy garancia híján az állam képviselői külső tőkéseknek adják bérbe a védett területeket, és nem a helyi paraszt családoknak, amit éppen tőlük vettek meg fillérekért, merthogy - idézem a korabeli érvelést - „a tulajdonba vétel egyedüli indoka, hogy az állam a tulajdonosi pozícióból tudja a legjobban érvényesíteni a természetvédelmi érdekeket”. És ezt ők elhitték, hiszen a saját államuk mondta. Ha az idegeneknek történő bérbeadás, vagy ami még rosszabb, eladás valóban megtörténne, az a helyi társadalmak szempontjából felérne egy végzetes kirablással. Közismert tény ugyanis, hogy elsorvadásra van ítélve az a falu, amely földjeinek jövedelme nem marad a helyi családokra szétterítve.

A jóhiszeműen átadott tulajdonjogunkkal azonos értékű garanciát kérünk a földjeink használatára, mert a kistérségünk az élet, nem pedig a profit termőhelye.

Köszönöm a megtisztelő figyelmüket. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönjük szépen. Mivel két és fél perc volt, egy gyors reagálást kérek, illetve inkább egy kapcsolatfelvételt,

hogy ebben az ügyben a minisztérium tud-e esetleg segítséget adni. Tessék parancsolni!

VAJNA TAMÁSNÉ MADARASSY ANIKÓ (Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium): Nagyon jól ismerem ezeket a gondokat, még amikor ezen a területen dolgoztam, de messze túlmutat a környezetvédelmi és vízügyi tárca hatáskörén, mert ez egy igen komplex és összetett probléma.

Attila nagyon jól tudja - mert nem most találkozunk először -, hogy a tárcánk erőnk felül állt az élére az őshonos-programnak és mindenféle egyéb programnak. És hogy hogyan lehet bérbe, haszonbérbe adni adott területeket, azt sem a mi tárcánk jogszabálya szabályozza elsősorban, hanem az ingatlantörvény, illetve a földtörvény szabályai szerint megy ez végbe. Úgyhogy nagyon sajnálom, de ez nem pusztán környezetvédelmi kérdés.

Nem beszélve a birtokpolitikáról, meg a birtokkoncentrációról, mert ezzel kínálódik, mióta csak egyáltalán létezik ez az új rendszer, ezzel kínálódik a mindenkori kormányzat. Most teljesen mindegy, hogy melyikről beszélek. Úgyhogy csak meg szeretném erősíteni, hogy igen, a törekvésünk az, hogy a természetvédelem által vagyongezelt állami területek természetesen oda jussanak és azok élvezhessék annak a hasznát, akik ott laknak. Ezt csak meg tudom erősíteni mint kérést, de hogy hogyan sikerül megvalósítani... 2011-ben jár le a külföldiek termőföld-vásárlási moratóriuma. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Annyit szeretnék javasolni Sárvári Attilának, hogy adja be ide a konferencia vezetéséhez ezt írásban, mivel ez tényleg több tárcát érint, betesszük az ajánlások közé, és akkor lehetne kérni egy több oldalú állásfoglalást. Ezt így gondolta már Tóth Gábor Sándor is, a Biokultúra Közép-magyarországi Egyesület budakeszi biocsoportjától, hiszen ő azt írta, hogy hozzászólást szeretne intézni az összes jelenlévőhöz és az összes előadóhoz, sőt minden magyar állampolgárhoz. Ezt meg lehet tenni, hiszen „A haszonnövény és a haszonállat génkészlete mint gyógyszerár a természetből” címmel tenné meg a hozzászólását. Tessék parancsolni!

TÓTH GÁBOR SÁNDOR (Biokultúra Közép-magyarországi Egyesület): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Professzor Úr! Kedves Ünnepe! A hozzászólásomat lerövidítve csak azt szeretném elmondani, hogy amikor először megkaptam ezt a meghívót, elkezdtem gondolkodni a témán, de a jelenlévő professzorok, tudósok és ezzel foglalkozó szakemberek tulajdonképpen már majdnem mindent elmondtak. Én csak két dologra szeretném a figyelmet felhívni. Egyetlenegy dolog ezzel a nagyon szép kormos bikával kapcsolatban nem hangzott el, az, hogy az 1650-es években Németországban egy súlyos éhínség volt, amikor is a magyar hajdúk lábba hajtották ki a magyar szürke marhát és megmentették az ottani lakosságot. Ezért most, ha valaki elmegy Nürnbergbe, láthatja, hogy a főtéren egy életnagyságú magyar szürke marha áll. Ezt érdemes megnézni. Örömmel hallottam, hogy beszéltek a müncheni vágóhídon lévő szürkemarha-szoborról, de az nem életnagyságú.

Mi történt ezzel az állománnyal? Tudjuk, hogy a Rákosiék idejében az 50-es években szépen a kihalás szélére sodródott, és hogy a hit, remény és a szeretet irányába tereljem a társaságot, nézzük végig ezeket a gyönyörű képeket. Rengeteg új szürke marhát és más magyar őshonos állatot látunk az itt jelenlévők és a nem itt lévők igyekezete következtében.

A másik dolog, mint megrögzött orvos, aki az entomológia területéről keveredett a biokultúra felé – saját magam is foglalkozom egy kis biokerttel, ami 600 négyszögöl - a biodiverzitást nagyon érdekes dolognak tartom. Az orvosi hivatásom alapján az én hivatásom a nil nocere - soha sem ártani - lenne, tehát amikor egy gazda vagy egy állattenyésztő állatokat és terményeket állít elő, akkor tulajdonképpen egy természetes gyógyszertárat hoz létre. Tehát rettentő fontos az, amit a címben írtam, hogy „tudománnyal és erkölccsel”. A tudomány még csak-csak megvan, de az erkölcs az egész világra kiterjedt erkölcsi válságra vonatkozik. Ez sajnos nálunk is itt van.

Befejezésül az ünnepe! hadd mondjam el Tompa Mihály egy versszakát, amit Fáy Andrásnak írt: „Ülve az őstelken, hol rád fény, s öröm árad, véd, s gyarapítsd, s díszét még magasabba emeld. S kik az első fát olták, s letevék az alapköt, őseid emlékét áldani el ne mulaszd”.

Köszönöm szépen. (Taps.)

ELNÖK: Nagyon köszönjük Tóth doktor igazán emberi és a mai naphoz is illő szavait. Köszönjük. Folytatjuk Mikics Róberttel. Nincs jelen. Apostol Emília a Vetőmag Szövetségtől itt van. „A Vetőmagszövetség észrevételei a tájfajták elismerésével és köztermesztésbe vonásával kapcsolatban”.

APOSTOL EMÍLIA (Vetőmag Szövetség): Tisztelt Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim! Magyarországon már 1878 óta és Európa-szerte is jól működő, szigorúan szabályozott fajtaminősítési és vetőmag-elismerési rendszer működik a termelők érdekében. A rendszert annak érdekében hozták létre, hogy a vetőmagvásárlók garantáltan jó minőségű, kipróbált szaporítóanyagot kapjanak, amelynek segítségével kiszámíthatóbbá, jövedelmezőbbé válik tevékenységük. Az Európai

Unió 62-es számú, 2008. évi irányelve értelmében a fajtatisztaságról, szántóföldi ellenőrzésről, vetőmagvizsgálatról, a vetőmagtétel zárásáról, jelöléséről, illetve a tételek megfelelő értékmérő tulajdonságairól a fajtatulajdonosnak és a vetőmag előállítónak a tájfajták esetében is gondoskodnia kell. Ezeket a tevékenységeket az MgSzH ellenőrizheti. Álláspontunk szerint a tájfajták és ezáltal az agro-biodiverzitás fenntartása hasznos, fontos és jó szolgálat, amire egyértelműen szükség van. Ugyanakkor gátat kell szabni annak, hogy a fajtaminősítési és vetőmag-elismerési rendszer keretein kívül rekedt fajták – amelyek gyengébb teljesítőképességűek, illetve betegségre fogékonyak, ezért nem nyertek állami elismerést – most tájfajta gyanánt köztermesztésbe kerüljenek.

A kevésbé szigorú minősítési feltételek következtében esetleg olyan fajták kerülhetnének a rendszerbe, amelyek az állami elismerés szintjét nem érték el. Ezért különösen fontos meghatározni a tájfajta definícióját, illetve a tájfajtvá történő minősítés alapvető követelményeit, feltételeit. Kérdés, hogy mi alapján és ki határozza meg, hogy mely fajtákat tekinthetjük tájfajtáknak. Ha a fentiek nem történnek meg, féltő, hogy ez a nem kívánt párhuzamosság a gabona- és a zöldség-gyümölcs vertikum minden lépcsőjére kiterjedhet, tovább erősítve az ellenőrizhetetlen termékek piacát. Összegezve: a tájfajták elismerését és vetőmagjának forgalmazását csak szigorú feltételek között szabad engedélyezni.

Köszönöm szépen. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönjük. A programrész befejezésénél az elhangzottak védelme érdekében Gera István úr említette ezt a bizonyos szürkemarha-szobrot, lehet, hogy nem eléggé hangsúlyosan, de beszélt róla, amikor a magyar szürkemarhatenyésztésről szó volt.

Végül kaptam egy rövid megjegyzésre való kérelmet, hogy olvassam fel Ács Sándorné agrármérnök, környezetvédelmi szakmérnök két mondatát. Megteszem: „a mai előadások egyértelművé tették, hogy a magyar mezőgazdasági génekészletek és az azt kezelő intézmények a nemzeti vagyon stratégiai jelentőségű részét képezik, fenntartásuk nemzetbiztonsági kérdés. A jelenlegi helyzet ismeretében arra kérem az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottságát és a jövő nemzedékek országgyűlési biztosát, hogy fokozott figyelemmel kísérjék ezen intézmények sorsát”. Köszönjük a jelzést. *(Taps.)*

Tisztelt Konferencia! A hozzászólásokat és ezt a kitarást köszönjük.

Visszaadom a szót Ángyán József képviselő úrnak.

Az országgyűlési nyílt nap ajánlásai, zárása

Ángyán József, az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottságának tagja

ÁNGYÁN JÓZSEF, az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottságának tagja: Kedves Barátaim! Hölgyeim és Uraim! Hálásan köszönöm ezt a kitarást, hihetetlenül hosszú napunk volt, de azt hiszem, hogy talán egyfajta új kezdetnek is tekinthetjük ezt a ma napot, legalábbis az a reménység vezet, hogy egy olyan átalakulás indul el ezzel a mai nappal, amely valóban a minőségi mezőgazdaság és valóban a saját értékeinkre támaszkodó élelmiszer-ellátás irányába viszi a fejlődést. Hosszasan nem szeretnék összefoglalni, mert ahhoz túl hosszú volt ez a mai nap, hogy itt még értékeljünk egyenként minden hozzászólást.

Három dolgot szeretnék szöbáhozni, a kéréseket, az előadás-összefoglalókat kérjük azoktól, akik még nem küldték el. Az állásfoglalás-tervezetnek kérem, hogy akinek konkrét szövegszerű javaslata van, küldje el, még a következő héten lehetőségünk van, hogy ezzel kiegészítsük. Valóban elhangzottak olyan megjegyzések, amelyek meg kellene hogy jelenjenek a közös állásfoglalásunkban. Úgy vettem észre egyéb iránt, hogy az állásfoglalással ellentétes vélemények nem hangzottak el, tehát, ha megengeditek, külön erről nem szavaztatnék. Az állásfoglalással alapvetően a tanácskozás résztvevői egyetértettek és egy héten át várjuk még a kiegészítő megjegyzéseket.

Információként még egyszer szeretném elmondani, hogy a kiadványon kívül, amit meg fogunk jelentetni, az Országgyűlés kiadja a saját kiadványt, a nyílt nap összefoglalóit, az elhangzott kérdéseket és az azokra adott válaszokat is, ezen kívül videó- és szó szerinti jegyzőkönyv készül. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert önmagában az is elindíthat folyamatokat, ha itt elhangzottak olyan megállapítások és ezt a magyar törvényhozásban tettük meg és ezt a magyar törvényhozás rögzítette a saját információs rendszerében, amelyek elindíthatnak változásokat. Ennek jegyében a folytatáshoz szeretnék még három mondatot mondani: valóban egy folyamat részeként gondoljuk ezt a mai napot, amelyet én a magam részéről és a Mezőgazdasági bizottság vezetése részéről is, valamint a két szervező szervezet részéről is nagyon hasznosnak gondolok. Azt gondolom, annak jegyében zajlott ez a mai nyílt nap, amely határozott törekvésünk, hogy a törvényhozás kapuit nyissuk ki a társadalom felé és valóban azokkal a kérdésekkel foglalkozzon, amelyek előreviszik ezt a társadalmat. Nos, egy olyan országgyűlési határozat irányába szeretnénk a folyamatokat ennek

jegyében terelni, amelynek az alapja az itt elhangzott megállapítások és javaslatok lennének. Reménységünk szerint még ebben a politikai helyzetben és közegben is sikerülhet akár valamikor az őszi folyamán egy olyan teljes egyetértésű országgyűlési határozatot létrehozunk, amely ezeket az elveket rögzíti, irányt mutat és egyfajta stratégiát határoz meg ezekben a kérdésekben Magyarország számára. Valamint ennél többet remélünk: azt reméljük, hogy egy ilyen határozat, mint annak idején a genetikailag módosított szervezetekkel kapcsolatos határozat is ezt tette, egy olyan törvényhozási folyamatot és költségvetési folyamatot indít el, amely segíti az adott terület továbbfejlődését. Értve ez alatt az agrár K+F helyzetének megváltozását, azoknak az intézeteknek a helyzetét kellene feltétlenül javítanunk, ahol ezek a hihetetlen értékeink vannak és a feltételeket megteremteni ahhoz, hogy valóban mindannyiunk javára ezt a tevékenységet tovább tudják folytatni és őrizték ezeket a közös értékeinket. Az intézményi keretek megteremtését illetően és a mindenkori kormány számára szeretnénk rögzíteni ezeket a feltételeket, szeretnénk, ha a feldolgozás-értékesítés ügyei kapcsolhatók lennének, hogy a teljes vertikumra vonatkozóan szabályozás születhessen, amely valóban lehetővé teszi a helyi társadalom és a helyi értékek kibontakoztatását és ezzel mintegy nemzetbiztonsági helyzetünk javítását. És azt reméljük, hogy a piaci keretfeltételeket is javítani tudjuk, hogy ha mindezt megtesszük. Nyomást kell gyakorolni a politikára. Ezt úgy mondom, mint egy időszaki munkás ezen a terepen, aki nagyrészt onnan jöttem, ahonnan ti is jöttetek, és ugyanazokat az értékeket és érdekeket képviselem én magam is, amelyek itt elhangzottak. Meg vagyok győződve arról, hogy ez a helyes irány, az az irány, aminek a képviselőiben itt megszólalt a jelenlévők széles köre, beleértve a feldolgozás-értékesítés képviselőit is és beleértve az érdekképviselőket is.

Meggyőződésem, hogy a civil társadalom, a politika, a tudomány és a szakma összefogásával lehet ezen a területen előrelépni.

Hálásan köszönöm az előadóknak még egyszer az előadásait, köszönöm az értékes hozzászólásokat, a kitartó türelmét a jelenlévőknek, akik megtisztelték ezt a tanácskozást. Önmagában súlyt ad a tanácskozásnak az a több mint 500 regisztrált résztvevő, aki megtisztelte ezt a mai összejövetelünket. Köszönöm a technikai személyzetnek és a hallgatóinknak is, akik itt segédkeztek a konferencia lebonyolításában. Köszönöm a Mezőgazdasági bizottság titkárságának azt az áldozatos és lelkiismeretes munkát, amivel előkészítették ezt a nyílt napunkat.

Ezzel a mai nyílt napunkat bezárom. Abban a reményben búcsúzom, hogy folytatjuk ezt a párbeszédet mindannyiunk javára. *(Taps.)*

(Az ülés befejezésének időpontja: 18 óra 50 perc)

Az ülés levezető elnökei:

Font Sándor
Ángyán József
Bodó Imre

Jakab István
Heszky László
Márai Géza

Jegyzőkönyvvezetők: Prin Andrea, Molnár Emese és Lajtai Szilvia